بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنجشېر د لوړو زده کړو مؤسسه
دښوونې او روزنې پوهنځی
پښتو څانګه

پښتو معاصر ادب ته د تمثيلي ټوټې راتګ او پرمختګ

پوهنيار تاج محمد رحيمي
: پوهاند جمشيدخان رشيدي

۱۴۰۰ل

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې کتاب د هر ډول چاپ او خپراوي حقونه له پنجشېر د لوړو زده‌کړو موسسې
سره خوندي دي او د پنجشېر د لوړو زده‌کړو موسسې له رسمي اجازې پرته ترې
د هر ډول - بشپړې یا یوې برخې - نسخه‌اخیستنې او همدارنګه د مرجع له یادونې
پرته د دې رسالې له لیکلیو اطلاعاتو څخه د هېڅ ډول استفادې اجازه نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډیز

شاعران تمثیلي ټوټه د ژوند او بشري ټولنې یوه طبیعي اړتیا ده.که څوک وغواړي که ونه غواړي د خپل ژوند تمثیل به کوي او خپل ژوند به لکه د تمثیلي ټوټې پرمخ وړي..په دغه څېړنه کې به دتمثیلي ټوټو په ارزښت ، اړتیا او ګټو بحث وشي. دا چې زما موضوع د(پښتو معاصر ادب ته د تمثیلي ټوټې راتګ او پرمختګ) دی،نو د دغې موضوع په لمن کې ټول راغلي موضوعات تر بحث او څېړنې لاندې نیول شوي دي.

زما د څېړنې موخه دا ده، چې ما دتمثیلي ټوټې په تاریخي بهیر،پېژندنې،ډولونو او په معاصره پښتو دوره کې د ځینو تمثیل لیکوونکو لنډه پېژندنه او د ځینو لیکوالو د تمثیلي ټوټو بېلګې راوړل شوي او پلټل شوي دي.همدارنګه په دغې څېړنه کې په پښتو ادب کې په تمثیلي ټوټه شوي کار ته لنډه کتنه شوې همدارنګه تمثیلي ټوټه او ډولونه یې ښه په تفصیل سره څېړل شوي دي. په دې اثر کې د تمثیلي ټوټو بېلګې او ډرامې سره یې پرتلنه هم شوې ده.

د دغې څېړنې ډول کتابتوني او میتود یې تشریحي او توضیحي دی او ما له همدې یاد میتود نه کار اخیستی دی.د کار مواد مې د تمثیلي ټوټې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تمثيلي ټوټې پورې اړوند ليکنې او اثار دي. متوقع پايلې به زما د څېړنې دا وي، چې زه به وتوانېږم يوه نوې موضوع چې د(پښتو معاصر ادب ته د تمثيلي ټوټې راتګ او پرمختګ) دی په دغه اثر کې مې څېړلې ده. دغه څېړنه سريزه، د سريزې اړوند توکي،اصله موضوع،پايله،مناقشه،وړانديزونه او پر اخځونو سربېره به يو مناسب نوملړ هم ولري. دا هم جوته شوې ده ،چې تمثيلي ټوټې ته په پښتو معاصر ادب کې څومره اړتيا ده او څنګه پرمختګ کولی شي. دغه لنډيز د پورته اصولو د سپړلو نچوړ دی.

کليدي کلمې: تمثيلي ټوټه، معاصره دوره، پرمختګ.
تراژيدي،کوميډي،تمثيل

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکینۍ خبرې

د لوړو زده کړو وزارت د لايحې له مخې هر استاد اړ دی،چې له يوې علمي رتبې وروسته د بلې علمي رتبې لپاره چمتوالی ونيسي او د خپلې علمي رتبې لپاره يوه موضوع لومړی د اداري مراحلو له ترسره کيدو سره ثبت او بيا په خپله معلومه موده کې پرې د خپلې علمي رتبې لپاره اثر وليکي.د همدې اړتيا له مخې زه هم اړ وم،چې د خپلې پوهنملی علمي رتبې د تر لاسه کولو لپاره د استادانو سره له مشورو وروسته د خپل لارښود استاد پوهاند جمشيد خان رشيدي تر لارښوونې لاندې يوه موضوع وټاکم،چې عنوان يې (پښتو معاصر ادب ته د تمثيلي ټوټې راتګ او پرمختګ) دی او د خپل لارښوود استاد تر لارښوونې او څارنې لاندې مې په دغې موضوع خپل کار پيل کړ. کله،چې مې د اثر لپاره دا موضوع ټاکله لومړی مې له استادانو سره مشوره وکړه،چې ايا زه کولی شم په ياده موضوع کار وکړم کنه؟ د استادانو او ملګرو لخوا راته ډاډ او نېکه مشوره راکړل شوه او وروسته له هغې مې د خپلې موضوع د ثبت کولو لپاره خاکه يا اوټ لاين چمتو او اداري پروسه مې پرې پيل کړه.دا چې اداري پروسه لږ وخت ته اړتيا لري،نو په څو مياشتو کې زما د موضوع خاکه يا اوټلاين د وزارت له تحقيق کمېټې څخه خلاص او ما ته يې د کار کولو اجازه راکړه. اصول او مقررات دا دي،چې د څېړنې په بهير کې ورسره کومې ادارې،ټولنې او شخص مرسته کړې وي بايد د هغوی څخه مننه او يادونه وشي،نو په همدې اساس غواړم د هغو ښاغلو يادونه وکړم،چې د موضوع د ماخذونو په برابرولو کې يې راسره مرسته کړې.تر ټولو دمخه راسره زما د څېړنې لارښود استاد پوهاند جمشيد خان رشيدي،د ډېرو بوختياو سره سره خپلې مشورې او لارښوونې نه دي سمپولي او هر وخت يې په ورين تندي راته لارښوونه کړې ده او د موادو په برابرولو ،علمي او تخنيکي برخه کې يې خپلې مرستې راسره کړي دي. نوموړې ته د الله ج له درباره د اوږده او نيک عمر غوښتنه او د ژوند په کارونو کې ورته د بريا دعا کوم.همدارنګه له خپلو ټولو استادانو او دوستانو څخه هم مننه کوم،چې د موضوع د غوره کولو لپاره يې تشويق کړی يم.د دې موضوع د موادو او ماخذونو په چمتو کولو کې،چې راسره هر دوست او ملګري همکاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړې ده له ټولو د زړه له کومي مننه کوم او ټولو ته د خير دعا غواړم.

په درنښت

تاج محمد رحيمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

سرليکونه
مخکڼه
لړلیک........ ه
لومړی څپرکی 1
سريزه........ 1
د مسالې بيان يا د څېړنې ستونزې 2
د څېړنې ارزښت او اړتيا 3
د څېړنې موخې........ 4
د څېړنې پوښتنې 4
دویم څپرکی 6
د موضوع شاليد 6
دریم څپرکی 9
د څېړنې کړنلاره 9
څلورم څپرکی........ 13
د معاصرې دورې لنډ تحليل 13
معاصرې دورې ته لنډه کتنه........ 13
د معاصرې دورې پړاونه 22
روښانتيا پړاو........ 22
ويښتيا پړاو........ 26
اوښتون پړاو 31
پنځم څپرکی 34
تمثيلي ټوټه 34
د تمثيلي ټوټې تاريخچه 35
په پښتو ادب کې د تمثيلي ټوټې بهير 38
د تمثيلي ټوټې پېژندنه 41
د تمثيلي ټوټې چوکاټ،جوړښت، توکي او د ليکنې لار 44
د تمثيلي ټوټې ژبه........ 47
دستخوش 49
په تمثيلي ټوټه کې د کرکټرونو کارونه 51
شپږم څپرکی 54
د تمثيلي ټوټې ډولونه........ 54
د فورم له مخې د تمثيلي ټوټې ډولونه 54
ستيج تمثيلي ټوټه........ 54
ستيج تمثيلي ټوټه يا نندارليک........ 55
راډيويي تمثيلي ټوټه........ 60
د راډيويي تمثيلي ټوټې بله بېلګه 63
تلويزوني تمثيلي ټوټه........ 66
د لوستلو تمثيلي ټوټه........ 72
يو اکټيزه تمثيلي ټوټه 73

(c) ketabton.com: The Digital Library

انترکټ تمثيلي ټوټه 75
د محتوا له مخې د تمثيلي ټوټې ډولونه 76
تراژيدي تمثيلي ټوټه 76
کوميډي تمثيلي ټوټه 78
ميلو تمثيلي ټوټه 82
تراژيدي کوميډي تمثيلي ټوټه 84
د موضوع له مخې د تمثيلي ټوټې ډولونه 87
اخلاقي تمثيلي ټوټه 87
ولسي تمثيلي ټوټه 88
د اتلولی تمثيلي ټوټه 89
تاريخي تمثيلي ټوټه 90
غوټه لرونکي تمثيلي ټوټه 90
مذهبي تمثيلي ټوټه 90
اشاروي تمثيلي ټوټه 92
اوم څپرکی 97
په معاصر ادب کې تمثيلي ټوټه 97
پښتو معاصر ادب ته د تمثيلي ټوټې راتګ 97
په نندارليکونکو کې 101
په پښتو ادب کې د مشهورو تمثيل ليکونکو پېژندنه او د ځينو تمثيلي ټوټو بيلګې 106
عبدالاکبر خان اکبر 107
عبدالله جان اسير 108
محمد اکبر پامير 108
محمد رضا رضا مومندي 111
غلام دستګير ړنګ 115
عبدالله بختانی خدمتګار 116
د سيدو ملنګ 116
لومړی تمثيلي ټوټه يا ننداره 116
د عبدالرؤف قتيل خوګياني لنډه پېژندنه 122
محمد عارف ننګيار نا اشنا 129
تاج محمد رحيمي 131
سيد ضياء الرحمن لالاخېل 137
امام جان مجبور 143
سيد اختر سيدي 143
يونس کامه وال 144
سلمان شهابي 145
د عبدالبصير مينه پال پېژندنه 145
په ټولنه د تمثيلي ټوټې اغېزې 146
د تمثيلي ټوټې مثبتې اغېزې 147
د تمثيلي ټوټې مفني اغېزې 149
اتم څپرکی 151
د تمثيلي ټوټې او ډرامې پرتليز جاج 151

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډرامې لنډه پېژندنه..151
په ډرامه کې د تمثیلي ټوټې ځرکونه..158
جاله ډوب...159
د تمثیلي ټوټې او ډرامې پرتلنه 161
نهم څپرکی...164
پایله..164
مناقشه..166
وړاندیزونه 169
سرچینې 171

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

سریزه

پښـــتو ادب چې لرغونی تـاریخ لري او پـه هره دوره کې یې مختلف پرمختګونه کړي دي. په هره دوره کې نوي ژانرونو پښتو ادب ته لاره کړې ده او د پرمختګ پړاونه یې وهلي دي. معاصـره دوره هم د پښتو ادب هغه دوره ده چې نوي تحولات او پرمختګونه په کې رامنځ ته شوي دي. شعري او نثري ژانرونو په دې دوره کې پرمختګ کړی دی، چې په نثري ژانرونو کې لنډه کیسـه، ناول، تمثیلي ټوټه یا ننداریک ، ډرامه،فلم او سـریالونه هغه څه دي چې معاصـر ادب ته راداخل شـــوي دي. پـه دې ژانرونو کې یو هم تمثیلي ټوټـه ده چې پـه کوزه پښتونخوا او اردو ژبه کې ورته خاکه هم ویل کیږي.

دا ژانر چې له ډرامې رارو سته پښتو معاصر ادب ته لاره پیدا کړې ده په لومړیو کې تر ډېره د خلکو د پام وړ نه وه. په دې ورســتیو کلونو کې یې د خلکو پـام ځـانلـه راګرځولی دی، مختلفې تمثیلي ټوټې لیکل شوي او وړاندې شوې دي، تمثیلي ټوټه ډېر ژر اغېز ښېندونکی او د خلکو پام جلبونکی ژانر دی.که تېرو تاریخونو ته وکتل شـــي، لومړی تمثیل یا تمثیلي ټوټه ده، چې په خلکو کې عامه شـــوې او پر خلکو یې خپل اثرات کړي دي. که د یونان زوړ تاریخ ته لاړ شو او که د اریایانو تیر رســـمونه او رواجونه وپلټو په ټولو کې تمثیل ځانله یو اغېز کوونکی ژانر پاتې شـوی. د پښـــتو ادب په ټولو دورو کې کېدای شـي، د تمثیلي ټوټې څرکونه په غېر مسـتقیم ډول تر سـترګو شـي،خو معاصـــر ادب د پښـــتو ادبیاتو هغه دوره ده،چې دې ژانر ته یې غېږه پرانیستې ده او د ژوند ټول اړخونه یې په خپله لمن کې راټول کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که کوزې پښــتونخوا ته ســر ورښــکاره کړو،لومړنی تمثيل يا ننداراليک به د خدايي خدمتګار د تحريک د لاروي اروښــاد عبدالاکبر خان اکبر درې يتميان او خدايي خدمتګاران ننداراليکونه يا تمثيلي ټوټې به را تر سترګو شي،چې له همدې ځايه په پښتو معاصر ادب کې او په ځانګړي ډول په پښــتنه سـيمه کې دې ژانر وده وکړه او خلکو ته يې د ژوند کولو مثبت او منفي اړخونه په ګوته کړل.د هنري ژانرونو څخه تمثيلي ټوټـه هغـه لنډ،خو هر اړخيز ژانر دی،چې نـه د ليدونکو ډېر وخت نيسي او نه ورته د چا زړه تنګيږي.

په ډېر کم وخت،کمو کرکټرونو ســـره د ټولنيز ژوند ډېر لوی پيغام د خلکو سترګو او غوږونو ته رسوي.د تمثيلي ټوټې يا ننداراليک دا ژانر په دې هم ډېر د خلکو خوښـــيږي،چې ژبه يې د طنز له مالګې ډکه ده او په ډېرو کمو مکالمو کې د ډېرو غټو مشکلاتو څخه پرده پورته کوي او ټولنې ته يې د ســـمون لارښـــوونه کوي.د تمثيلي ټوټې مکالمې لنډې،خو له معنا ډکې وي،ژبه يې له طنزه ډکه،خو کله کله د طنز په ژبه ژړا او خندا دواړه يوځای کوي او خلکو ته يې د هغوی د وجدان پر وړاندې بړدي،څو خلک قضـــاوت وکړي،چې په ټولنه کې سـمون ته اړتيا شـته کنه؟ د دې ژانر ارزښـت او اهميت ته په کتلو او دا چې په دې ژانر تر اوسه په منظمه او علمي توګه کوم کار ندی شوی ، نو د همدې تشـــې د ډکولو لپاره په دې څېړنيز اثر کې په تمثيلي ټوټه يا ننداراليک کار شـوی او په ټولو اړخونو يې بحث او څېړنه شـوې.د تمثيلي ټوټې،ډولونه،ښېګڼې او د ليکوالو پېژندنه يې هم په دې اثر کې لوستلی او کتلی شی.

د مسالې بيان يا د څېړنې ستونزې

څېړنه د يوې موضـــوع د ســـتونزې په پار رامنځته کيږي.څومره چې يوې موضـــوع تـه اړتيـا وي.پـه هماغـه کچـه نوې هم وي.ځکـه چې ضـرورت د ايجاد چينه ده،نو زما د موضـوع سـتونزې په لاندې ډول دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- په پښتو معاصر ادب کې د تمثیلي ټوټې په علمي توګه نه څېړل.
۲- تمثیلي ټوټه په ډرامه ور ګډول.
۳- د تمثیلي ټوټې او ډرامې توپیر نه کول.
۴- د تمثیلي ټوټې یا ننداریک په اړه د څېړنو نشتوالی،چې باید یو ځانګړی اثر ورته ډالۍ شي.ځکه،چې یاد ژانر په ټولنه کې د محبوبیت او ارزښت وړ ګڼل کېږي.

د څېړنې ارزښت او اړتیا

دا څېړنه د پښتو ادب لپاره زیاته ارزښتمنه په دې ده، چې د پښتو ژبې مینه والو او په ځانګړي توګه زده کړیالان پرې خپله ادبي او نثري مینه ماتولی شي. زده کړیالان او د پښتو ادب مینه وال د تمثیلي ټوټې ژانر څخه خبرتیا مومي.تمثیلي ټوټه هغه نثري ژانر دی چې تر اوسه پرې په سمه او علمي توګه کار ندی شوی همدا د دې څېړنې نویوالی او ارزښت دی.په دې موضوع خورې ورې مقالې او په ځینو کتابونو او اخبارونو کې پرې لیکنې شوي ،خو په منظم او علمي بڼه پرې تر اوسه چا کار ندی کړی.

د څېړنې اهمیت په دې کې دی، چې په یاده برخه کې تر دې دمه د پام وړ کار نه دی شوی او متوقع نتایج یې دا دي، چې وبه توانېږو د تمثیلي ټوټې یا ننداریک ژانر به خلکو ته روښانه او له ځینو نورو ژانرونو سره به یې پرتلنه وشي.د دې ژانر څېړنه او سپړنه ځکه د اهمیت وړ ده،چې په راتلونکي کې دا تشه به تر یوه حده ډکه شوې وي.

د څېړنې موضوع خورا په زړه پورې ده، موخې یې په پورته ډول ذکر شوي او مواد یې د هنري ژانرونو مختلف کتابونه دي. ، د کار میتود یې کتابتوني دی او متوقع پایلې یې دا دي، د تمثیلي ټوټې یا ننداریک ژانر په اړه به ډېر څه په لاس کې ولرو.

دا څېړنه له نورو پخوانیو مطالعاتو سره ښکاره توپیر لري او هغه څه چې زموږ د تحقیق هېنداره ده پخوا یې تصویرونه نه دي څېړل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شـوي . بل ارزښـت يې دا دی،چې دغه موضـوع تر دې وړاندې په دې موخه او بڼه نه ده څېړل شوې ، نو پر دې بنسټ يې ارزښت ډېر دی.

د څېړنې موخې

١- د تمثيلي ټوټې ژانر ته وده ورکول.
٢- پښتو ژبې ته د ياد ژانر ګټې او د پښتو ژبې نثر بډاينه.
٣- د پښتو ادب زده کړيالانو او مينه والو ته د يادې موضوع په برخه کې د يو اغيزمن ماخذ وړاندې کول.
۴- د تمثيلي ټوټې ژانر له ډرامې سره پرتلنه او د جلا والي پولې يې ټاکل.
۵- د تمثيلي ټوټې ژانر په اړه پوره معلومات ورکول.

د څېړنې پوښتنې

١- تمثيلي ټوټه څه ته وايي؟
٢- تمثيلي ټوټه په څو ډولونو ويشل شوې ده؟
٣- پښتو ادب ته د تمثيلي ټوټې ګټه څه ده؟
٤- د تمثيلي ټوټې او ډرامې ترمنځ اړيکه څه ده؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵- تمثیلي توته یا ننداریلیک په ادب کې څه ارزښت لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم څپرکی

د موضوع شالید

د تمثیل په شالید کې ویلی شو چې لومړني خلک چې تمثیل ته یې مخه کړې وه هغه د زاړه یونان خلک وو.په زاړه یونان کې هغه خلک چې تمثیل به یې لیکه یا یې په کې کردار ادا کولو هغوی ته به یې (توریوم) وایه.د تمثیل لرغونتیا د میلاد څخه شپږ پیړۍ دمخه وخت ته رسیږي.تر میلاد ٤٧٦ کاله وړاندې د فنقي ښځو په نوم یو تمثیل وړاندې شو چې په خلکو کې یې خوځون راوسته.یاد تمثیل (آشلیوس) نومې شخص لیکلی وو.له یونان نه وروسته په کرار کرار تمثیل وده وکړه او په نورو ملتونو کې یې هم ریښې وغزیدې.په مصر،روم،چین ،هند او نورو هېوادونو کې یې هم پرمختګ وکړ.د وخت په تېرېدو سره زمونږ په ټاټوبي لرغوني اریانا کې هم د ننداړو یا تمثیل بېلابېلې بڼې ولېدل شوې چې اوس هم په ځینو قومونو کې د ودونو او خوښیو په مراسمو کې ترسره کیږي.

په اوسني افغانستان کې تمثیلي تو تې د لومړي ځل لپاره د امیر شیرعلي خان په دربار کې د فقیر احمد په نوم یو شخص و چې پاچا د (مجلس آرا) لقب هم ورکړی و نمانځلې.نوموړي به ځینې تاریخي پېښې له رزمي شعرونو سره یو ځای د امیر په وړاندې په ننداریزه یا تمثیلي بڼه ویلې.همدارنګه د اعلیحضرت امان الله خان د واکمنۍ په لومړیو کې تمثیل پیل وشو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوموړي په ۱۳۰۰ لمريز کال په پغمان کې د تياتر په نامه ودانۍ هم جوړه کړه چې په هغې کې به تمثيلونه (ننداريې) وړاندې کېدلې.په همدې ودانۍ کې په ۱۳۰۲ لمريز کې د هېواد د خپلواکۍ د ترلاسه کولو په جشن کې د (شهزاده جوا) په نامه ژباړل شوی تمثيل وړاندې شـــو چې پــه دې تمثيــل کې لوبغـاړي (عبـدالعزيز ناصري،نورمحمد،علي محمد،سرور صبا،حسن جان،محمد اکرام،مير محمد، کاظم هاشـــمي،ســـيد عبدالله،مولوي غلام محمد،محمد فرخ افندي،قاري دوست محمد او محمد اکبر ضياء) لوبېدلي وو.د ياد تمثيل ژبـاړونکي او ترتيب کوونکي محمود طرزی،فيض محمد ،ذکريـا او صلاح الدين سلجوقي وو چې امان الله خان يې هم نندارې ته ناست وو. په دې وخت کې ځينې تميثلونه وړاندې شـو لکه (فتح ټل،بچه نازدانه، حـاکم ظـالم، مـادر وطن...) د تمثيلي ټوټو دغـه ګرم بـازار تر ۱۳۰۷ لمريز پورې روان وو،خو د کورنۍ جګړو له امله سقوط سره مخ شو.

دا بهير تر ۱۳۲۰ لمريز پورې ډېر ســـــت روان و، خو د ۱۳۲۰ لمريز نه وروســـته چې کله ســـردار محمد نعيم خان د معارف وزير و يو شـــمېر فرهنګيانو تمثيل ته بيا مخه کړه.همدارنګه کله چې صلاح الدين سلجوقي د مطبوعاتو مسؤول و د کابل د (پوهنې ننداريې) بنسټ هم کېښودل شو چې د همدې امله افغانستان کې تمثيل وده وکړه او په ښـــوونځيو کې يې هم رواج وموند.په ۱۳۲۸ لمريز کې د کابل ښاروالۍ په چوکاټ کې د (روحي روزنه يا شهري ننداريې) په نوم يو تياتر په فعاليت پيل وکړ.

په ۱۳۳۶ لمريز کال د ښځو لپاره د (زينب ننداريې) په نوم تياتر جوړ شو او په۱۳۳۸ لمريز کال د عسکري کلوپ په چوکاټ کې (لښکري ننداريې) تآسيس او په همدې وخت کې د کابل ننداريې بنسټ هم کېښودل شـــو. په ۱۹۶۳ م کال د اطلاعاتو او کلتور وزارت په چوکاټ کې د ښکليو هنرونو د مؤسسې تآسيس په ۱۹۶۶ م کال د پښتو تياتر فعاليت پيل کړ.د کابل راډيو په جوړيدو ســـره تمثيل يا ننداريې نوره هم وده وکړه.همدارنګه په پښـــتونخوا کې هم د پښـــتو تمثيل په برخه کې ډېر کارشوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (ډرامه) اثر ليکوال افضل رضا د ليکنې له مخې پېښور ته تمثيل يا ننداره په ۱۹۰٤م کې راغلې ده په دې لړ کې سـيد فضـل علي شـاه په ۱۹۰٦م کې په پېښور کې تياتر پرانستی دی.د دې موضوع د شاليد او پسمنظر په برخه کې همدومره يادونه بسنه کوي.
د يوې خبرې يـادونـه اړينـه بولم هغـه دا،چې پـه تمثيلي ټوټـه يوازې د مقالې تر کچې پرې کار شـــوی او لنډې خورې ورې ليکنې پرې ليکل شوي ،خو په منظمه او سستيماتيکه توګه پرې چا کار ندی کړی،چې په دې څېړنه کې په علمي او منظم ډول څېړل شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم څپرکی

د څېړنې کړنلاره

د غه څېړ نه کتابتوني بڼه لري او ميتود يې تشـــريحي دی او د کتابونو څخه په نقلي ډول بيتونه راخستل شوي دي، په لومړي قدم کې د ســـکالو اړو ند اخځليکو نه راټول شـــوي دي د تمثيلي توټو اړو ند معلومات ترې په نقلي ډول را ايستل شوي دي چې د دې موضوع اړند پريمانه کتابو نه موجود دي البته په لره او بره پښـــتونخوا کې له نيکه مرغه په دې اړه کتابونه،ويډوګانې او غړيزه بڼه باندې ډېر مواد موجود دي او په اړه يې معلومات تر لاسه کېدلی شي.

د څېړنې اســـتراتيژې مې په دې ډول ده چې لومړی مې تمثيل يا تثميلي ټوټو په اړه معلومات راټول کړي او هره برخه مې په خپل ځای کې ځای پر ځای کړې ده او بيا مې هرې موضوع اړوند پوره معلومات تشـريح،توضـيح او تفسـير کړي او هره موضـوع پر خپل ځای څېړل شـوې ده.دا چې دا يو نقلي تحقيقي موضـوع ده نو د وخت محدوديت په کې موجود نه و ځکه چې دې ډول موضـوع لپاره وخت کوم شـرط نه شي کيدای.

د خوښـی خبره دا ده چې اوس د نورو وختونو په پرتله د کتاب لوستلو بازار يو څه تود دی په همدې اساس په هيواد کې ګڼ شـمېر کتابتونونه وجود لري چې د دې لپاره مې بېلابېلو کتابتونونو څخه د موضـــوع اړوند کتابونه راټول کړي دي چې ټول کتابونه د پښـتو ژبې اړوند دي، دې لپاره چې څېړنه مې ښـه او په غوره ډول بشـپړه شـي نو د کوزې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتونخوا(پېښور)څخه مې هم ماخذونه ترلاسه کړي دي، د يادولو ده چې هر کتابتون ته مې لاس رسی شوی دی د موضوع اړوند مأخذ مې ترې ترلاســـه کړی دی او دا مې پر ځان لازمه ګڼلې چې له هر ځايه کتابونه تر لاســـه کړم او خپله موضـــوع پرې غني کړمه .له اوږدې مطالعې وروسته ورته ليکنې بڼه ورکول شـوې ده البته دغه مطالعه به پوره وخت ونيسي.ياده موضوع به په ټاکلي وخت بشپړه شي.

دغه څېړنه به د پښـــتو ادب ته د تمثيلي توتو پر راتګ او پرمختګ ترسـره شـي، دا چې څېړنه کتابتوني ده نو د څېړنې مواد مې کتابونه، مجلې ، راډيوګانې ،تلويزونونه ، سـي ډي کيسـتونه او نور اړوند توکي دي.څرنګه چې د موضـوع په تړاو ډېر کتابونه پيداکيږي نو د اړتيا پر وخت مې له رسـنيو څخه هم په کې ګټه اخيسـتې او د موضـوع اړوند مواد مې ترې تر لاسه کړي دي.

په دغه څېړنه کې چې له کومو اخځليکونو کار اخسـتل شـوی دی اکثره يې د کتاب په شکل دي ځکه چې اوس مهال د نور مهال په پرتله د کتاب لوستلو بازار ډېر تود دی او هر رنګه کتابونه په کتابتونونو کې پيدا کيږي، نو زه هم د هيواد بېلابېلو ولاياتو ته لکه کابل کې د علومو اکادمۍ کتابتون، اکسـوس کتابتون، سـمون کتابتون، انتشـارات نويسـا ؛ ســـيد محی الدين هاشـــمي کتابتون ،عامه کتابتون،اطلاعات او کتلور کتـابتون، دانش کتـابتون او پـه ننګرهـار کې مومنـد کتـابتون، ختيځ کتابتون، صـميم کتابتون، ګودر کتابتون؛په لغمان کې دانش کتابتون؛ او همدارنګه مې پنځه ماخذونه له پېښـوره هم راغوښـتي دي چې په خپله څېړنه کې مې ترې کار اخستی دی.

د يـادولو وړ بولم چې پښـــتو ژبـه لکـه د نورو ژبو پـه څېر پـه انټرنيټ کې ډېره ونډه نه لري او د کار وړ مواد ترې سـړی په لاس نه شي راوړلی په دې برخه کې بايد د پښتو ادب سرلاري او مينه وال بې غوره پاتې نشي او د خپلې ژبې د بډاينې لپاره د کار متې را بډ وهي تر څو مو د خپلې مورنۍ ژبې حق تر يوه حده پرځای کړی وي او د نورو سيالو ژبو سره مو په يوه ليکه کې درولې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پورته بحث څخه مې وروســـته د اخځليکونو کې لومړی تمثيل معرفي کړی،بيا مې د هر تمثيل لپاره بېلګه او د هغوی په اړه بحث او تفســير کړی دی.هره برخه مې تر خپلې وســـې تحليل کړې او اړونده موضوع باندې بحث او تفسير شوی دی.چې په همدې ډول سره مې د ټولې موضـــوع عنوانونـه ځېرلي دي اوپـای کې ځېرنـه پـه پـابلې، وړانديزونو او اځليکونو راټوله شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم څپرکی

د معاصرې دورې لنډ تحلیل

د موضـــوع په دې برخه کې به په معاصـــر ادب لنډ،خو هر اړخیز بحث وشـي او دا به هم روښـانه شـي،چې پښتو معاصـر ادب له کومه وخته پیل دی او کوم پړاونه یې وهلي دي.همدارنګه د دې پړاونو په واضـحه کولو سـره به دا هم روښـانه شـي،چې کوم ژانرونه په دې پړاونو کې منځ ته راغلل او ګڼه یې څه وه؟.

معاصرې دورې ته لنډه کتنه

دا،چې معاصــر ادب لـه څـه وخت نـه پیلیږي پـه دې بـه لږ وروسـته بحث وکړو لومړی به د معاصـر ادب له اصـطلاح سـره ځان اشنا کړو،چې معاصر څه ته ویل کیږي؟ سرمحقق محمد صدیق روهي په خپل کتاب (د پښـــتو ادبیاتو تاریخ دویم ټوک) کې لیکي چې : ((د ځینو ادب پوهانو په عقیده،ټول ادبي جریانونه په درې ډولو وېشـــل کېدای شي: فولکلوري ادب،کلاسیک ادب او موډرن (نوی یا معاصر) ادب)) دلته بحث د معاصـر ادب دی. روهي صـاحب د معاصـر ادب خبره داسـې کوي. ((په پښـتو کې معاصـر ادب څخه مراد هغه ادب دی،چې د موډرن ژوند صنعتي،ټولنیزې،سیاسي او فرهنګي پدیدې یې په نویو ایماژونو یا انځورونو کې انګازه کړې وي او د اوسني عصر د مفکورو، غوښـــتنو،ارزښـــتونو او ایـډیـالونو هینـداره وي.)) (روهي،۱۳۸۴: ۴۵).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يادونې وړ ده،چې په پښتو کې د معاصر ادب اصطلاح په انګريزي کې د معاصر ادب له اصطلاح سره په خپل مفهوم کې توپير لري.په انګريزي ژبه کې معاصر ادب د پښتو ژبې له معاصر ادب سره هم عصره دی،تقريبا له پيليدو سره د نهيلی،اروايی بحران او بدبينی ادبيات راپيدا شول.ددې په خلاف،د پښتو معاصر ادب د خوشبينی او د چټکې ترقی او عصري کيدلو ارزو سره پيل شول.(روهي،۱۳۸۴ : ۴۵).

د پښتو ادب د پيلامې په اړه محمد صديق روهي نظرونه په داسې ډول وړاندې کړي دي،چې ښبرته يې هر نظر د تامل وړ ګڼلی او دا يې ثابته کړې ده،چې پښتو معاصر ادب له کومه پيل کړو او کومې ځانګړنې بايد ولري. نوموړی په خپل کتاب کې وايي چې د ځينو ليکوالو په اند معاصر ادب هند ته د انګريزانو له راتګ سره پيلیږي.دويم نظر دا دی،چې د پښتو معاصر ادب افغانستان ته د انګريزانو له راتګ (۱۸۳۹ ع) څخه پيلیږي.دريم نظر دا دی،چې پښتو معاصر ادب د امير شير علي خان د پاچاهی په دوهمه دوره کې شروع کيږي او څلورم نظر داسې دی،چې د پښتو معاصر ادب په تېره د هنري نثر بنسټ د نولسمې پيړۍ په اوياىمو کلونو کې ايښودل شوی دی،پنځم نظر کې ويل شوي ،چې د افغانستان د خپلواکی د جګړې (۱۹۱۹ع) سره سم تيغونه او وده کوي او په دې اړه وروستی نظر دا دی،چې د پښتو اوسنی دوره له (۱۳۵۰ ل) څخه پيلیږي.روهي صاحب وايي،چې دا ټولې نظريې د تامل وړ دي او بايد بحث پرې وشي او په خپل کتاب کې يې پرې بحث هم کړی دی.

نوموړی ،د لومړي نظريې په اړه وايي،چې د دې نظر خاوندان پلويان په دې ټکي استناد کوي،چې لوديز ادب د انګريزانو له خوا په هند کې دود شوی او پښتو ته راننوتی دی.په دې نظر کې دا نيمګړتيا ده،چې انګريزان د شرق الهند د کمپنی له جوړيدو سره په (۱۶۰۰ ع) کې هند ته راغلل،خو په پښتو ژبه کې د (۱۹۱۰ ع) کال تر شاوخوا پورې د لويديځ ادب اغيزې نه ليدل کيږي.ځيني د خپلې خبرې د ثبوت لپاره د قاسم علي افريدي شعر د معاصر ادب د پيل لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

راولي په داسې حال کې چې د قاسم ديوان په (١٨١٦ع) کې تمام شوی دی او د ((معاصر شعر)) بيلګه يې دا ده:

د انګريز طنبور ترم دلته غږيږي
نصارا شوه حاکمان فرخ آباد
حکومت د پښتانه له سره لاړی
وارخطا کړه نوابان فرخ آباد
(روهي،١٣٨۴: ۴٧)

په پورتني شعر کې ګرامري نيمګړتياوې او سکتګي ليدل کيږي چې د معاصر ادب شعر ورته نه شو ويلی.د دويمې نظريې په اړه روهي صاحب وايي،چې لومړی خبره دا چې د انګريزانو چې پر افغانستان لومړی يرغل وکړ په دغه وخت کې د افغانستان ساحه پراخه وه،نو ځکه مؤرخان د انګريزانو لومړی يرغل له (١٨٣٨ ع) کال څخه حسابوي. دويمه خبره دا ده،چې له (١٨٣٨ ع) نه د (سراج الاخبار) تر خپريدو پورې د پښتو ادبي تاريخ په پاڼو کې د معاصر ادب بېلګې نه ليدل کيږي.

د درېمې نظريې په اړه وايي،چې د پښتو معاصر څرک د امير شيرعلي خان د پاچاهۍ په دويمه دوره کې لټول هم سم کار نه دی په دې کې شک نشته چې د نولسمې پيړۍ په دويمه نيمايي کې د افغانانو په عنعنه يې ژوند کې د يوه نوي تحرک څرک لګيږي،د عصري کېدلو په لور ګامونه اخيستل کيږي،د وسلو کارخانې جوړې شوې،تجارت پراختيا وکړه،په اداري او نظامي چارو کې نوښتونه منځ ته راغلل،د شمس النهار په نامه جريده خپره شوه،حربي او ملکي ښوونځي جوړ شو،عصري روغتونونه تاسيس شو د پوستي نوې سيستم جوړ شو،عسکري اصطلاحات په پښتو واوښتل،د پښتو ژبې د تدريس لپاره د (تحفة الامير) په نوم ګرامر هم وليکل شو او د انګريزانو په ضد غزا ته د خلکو رابلل پيل او په دې اړه د (روضـة المجاهدين) په نوم کتاب نظم شو،خو بيا هم په دغه دوره کې موږ د معاصر ادب څرک نه ګورو او هغه څه چې په معاصر ادب کې په کاريږي هغه دلته نشته.لنډه دا،چې څلورمه او پنځمه نظريه هم د تامل وړ ده چې روهي صاحب په

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل کتاب (د پښـــتو ادب تاريخ) کې پرې بحث کړی دی او دايې ويلي دي،چې د پښتو معاصر ادب بنسټ د سراج الاخبار د دويم ځل (۱۹۱۱ ع) په خپريدو ســـره ايښـــودل شـــوی دی.د پښـــتو معاصـــر ادب د روښـانتيا،ويښتيا او اوښتون په نامه پړاونه ووهل او د (۱۳۵٦ ل) کال نه راپه ديخوا د افغانستان په پښتو معاصر ادب کې د نوي بدلون نښې څرګنديږي.(روهي،۱۳۸۴ : ۵۰).

پښـــتو ادبيات د تاريخي بهير له مخې په دريو عمده برخو يا دورو ويشـل کيږي،چې لرغونې دوره،کلاسـيکه دوره او معاصـــره يا اوســـنۍ دورې بلل کيږي.هره دوره خپلې ځانله ځانله ځانګړنې لري، خو دلته په دې برخه کې مونږ يواځې په معاصـــره دوره لنډ او ځغلنده نظر اچو ترڅو خپلې اصــلي موضــوع ته ورداخل شــو.د افغانســتان د خپلواکۍ او د نړيوالې لومړۍ جګړې(۱۹۱٤-۱۹۱۸ م) د پـای تــه رسـيدو په نتيجه کې په ټوله اسـيا کې ملي شـعور او د بيدارۍ احسـاس پيدا شو.هر چا سره دا فکر او احساس وو، چې د خپل راتلونکي ژوند او هيواد لپاره ډير کـار وکړي ترڅو خپـل هېوادونـه ابـاد کړي.په دې وخت کې په لر او بر کې پښـــتو ادب د پياوړتيا او پرمختګ لپاره هلې ځلې پيل شـــوې.دلته په افغانســـتان کې د حکومت پاملرنه زياته شـــوه. لومړی په کندهار کې د پښـــتو ادبي انجمن جوړ شـــو او بيا پښـــتو مرکه جوړه شوه.

هلته په کوزه پښـــتونخوا(پيښـــور). کې په (۱۹۲۰ م) کال د (انجمن اصلاح افغانه) په نوم يو سازمان جوړ شو او غوښتل يې،چې د پښـــتنو د ټولنيز ژوند او کلتور د ژوندي ســـاتلو ،د خلکو د پوهولو او ويښـــولو لپاره ګامونه پورته کړي،چې دغې ټولنې په دې برخه کې هر اړخيز کارونه وکړل.همدا ټولنه بيا په (۱۹۲۹م) کال کې د يو ســياســي ګوند(خدايي خدمتګاران) په نامه کار پيل کړ. خدايي خدمتګاران ګوند د دې لپاره جوړ شـــوی وو چې پښـــتانه او مســـلمانان د انګريزانو له ظلمونو خلاص کړي او خپل ژوند ته يې پام واړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځو کاله وروسته په بره پښتونخوا کې د کندهار او کابل ادبي انجمنونه سره یوځای شول،پر بنسټ یې په (۱۳۱٦ ه ش) کال (پښتو ټولنه) جوړه شوه او د پښتو د ودې او پرمختګ انګازې هرې خوا د خلکو غوږونو ته ورسیدلې.

په کوزه پښتونخوا کې د (پښتون مجله) چې د ازادۍ لپاره یې په کلکه مبارزه کوله، رامنځ ته شوه .لنډه دا چې په لره او بره پښتونخوا کې لیکوالان، شاعران او ادیبان په حرکت راغلل،چې په نیمه پیړۍ کې یې په پښتو نثر کې ډیر کتابونه او رسالې ولیکلې.د دې دورې د لومړنیو لیکوالو له ډلې څخه مولوي احمد،منشي احمد جان او قاضي میر احمد شاه رضواني د پښتو په نثر کې د یو نوي سبک او لیک ډول اساس ایښی دی،چې د دوی د نثر د لیکلو ډول د ولس د محاورې سره نږدې او روان وو.

په همدغه وخت کې پښتو ادب د غربي تمدن له اغیزې خالي نه دی.په پښتو کې له انګریزي او نورو ژبو څخه ترجمې شروع شوې او د نوي فکر او نوي خیال مفکوره رامنځ ته شوې ده.د پښتو ژبې پرمختګ لپاره هر ډول ګامونه پورته شوي . مولوي احمد د (ګنج پشتو) په نامه په نثر یو کتاب ولیکه،چې په قصصي برخه کې شهکار دی.قاضي میر احمد شاه رضواني د پښتو په ګرامر (وافیه) سربېره په نثر نور کتابونه لکه بهارستان افغاني او شکرستان افغاني هم ولیکل،چې زیاتره درسي بڼه لري. همدارنګه منشي احمد جان د (هغه دغه)او(د قصه خوانۍ ګپ) په لیکلو د پښتو نثر لا ډیر خوندور کړ او دپښتو نثر لپاره یې ډیر خدمت وکړ.همدارنګه غلام محمد پوپلزي هم له اردو ژبې څخه پښتو ژبې ته ډیرې ژباړې کړې دي.

دغه شان میاحسیب ګل کاکاخیل،میا نعمان الدین او د ده کورنۍ هم په دې لاره ګامونه پورته کړل او پښتو ژبې لپاره یې تر خپله وسه خدمت وکړ،چې ډیرۍ غوره بېلګې یې د توبة النصوح او نقش نګین ناولونه له اردو ژبې څخه پښتو ته ژباړلي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې د نوي نثر پیل د امیر شیر علي خان له زمانې څخه بشکاري په دغه وخت کې یو شمېر عسکري نومونه،اصطلاح ګاني،قاعدې او یوځي بولۍ او چونۍ په پښتو اوښتې دي.د امیر عبدالرحمان خان په زمانه کې پښتو نثر سیاسي بڼه خپله کړه او سوال او ځواب دولتي لیکنې په کابل کې په پښتو چاپ شوې دي.(زېور، ۱۳۹۴ : ۶).

د امیر حبیب الله خان په وخت کې د پښتو لپاره ځني درسي کتابونه ولیکل شول او پښتو په ښوونځیو کې په تعلیمي نصاب کې شامله شوه.په سراج الا خبار کې د پښتو نثر نمونې او متلونه چاپ شول،په دې ډول پښتو ژبې یو تعلیمي او سیاسي اهمیت وموند او په دولتي ادارو کې هم شامله شوه. د یادونې وړ ده چې معاصره دوره د کتابونو د شومره والي او څرنګه والي له امله ډېره بډایه ده په دې وخت کې ډېر زیات کتابونه ولیکل شو.

په دغه وخت کې د نثر پاخه لیکوالان مولوي عبدالواسیع کندهاری،محمد ګل مومند،مولوي صالح محمد،عبدالهادي داوی او نورو نومونه دیادونې وړ دي.د امان الله خان په وخت کې د پښتو مرکې لومړنی مشر مولوي عبدالواسیع د پښتو ژبدود او لغاتو لپاره د خپلو نورو ملګرو په مرسته یو اساس جوړ کړ او د (یوازینی پښتو- پښتو پښویه) په نومونو یې د پښتو مرکې له خوا دوه کتابونه چاپ کړل.

د مولوي صالح محمد درسي کتابونه(د پښتو لومړنی درسي کتاب،د پښتو دویم درسي کتاب) د هغه وخت مهم او غوره نثري کتابونه دي.په (۱۳۱۱ ه ش) کال په کندهار کې د محمد ګل مومند له خوا د پښتو لومړنی ادبي انجمن جوړ او د طلوع افغان اخبار په پښتو واړول شو.پښتو انجمن کابل ته راغی او بیا په پښتو ټولنه بدله شوه.محمد ګل مومند د دولتي چارو سره- سره د پښتو په علمي کولو کې هم پوره برخه اخیستې او د نورو اثارو په څنګ کې د (پښتو سیند) او (پښتو ژبې لیار) نومې کتابونه دوه غوره او مهم کتابونه ولیکل او چاپ ته یې اماده کړل.پښتو ټولنې هم د پښتو ژبې د ودې لپاره ډېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارونه وکړل او پښــــتو يې د غوره او غني ژبو په کتار کې د ودرولو جوګه کړه.پښـتو ټولنې ښــه ليکوال و روزل ،ډير کتابونه يې چاپ کړل او د پښتو ژبې حق يې تر خپلې وسې ادا کړی دی.

د دې دورې پـاخـه او تکړه ليکوالان عبـارت دي لـه، پوهـانـد عبدلحی حبيبي،قيام الدين خادم،ګل پاچا الفت،عبدالروف بېنوا،پوهاند صـــــديق الله رښـــــتين،امين الله زمريالی،محمد اعظم ايازي،محمد ګل نوري،محمـد امين خوګيـانی،غلام جيلاني،پـاينـده محمـد زهير،محمـد عثمـان پښـــتون،مجروح ،ميراجـان ســـيـال،جرار،محمـد ارســــلان ســــليمي،عبدالله افغاني نويس،محمد دين ژواک،عبدالله بختيانی،محمد ګلاب ننګرهاری،موســــی شــــفيق،پوهاند عبدالشــــکور رشــــاد،پوهاند تږی،محمد صــديق روهي،ســليمان لايق،ســعدالدين شــپون... او نور د يادونې وړ دي.

په معاصــــره دوره کې د پورته نوميالیو کارونه او ليکنې د ســـتاينې وړ دي،د دوی ليکـل اثـار او نثرونــه روان او محــاورې تــه نږدې دي.همدارنګه په کوزه پښـــتونخوا کې په اوســـنۍ دوره کې د نوي نثر پاخه ليکوالان،لکه سيد راحت زاخيلي،ماسټر عبدالکريم ،اجمل ختک د ادبي او ســــياســــي نثر جنډې پورته کړي دي. دوســــت محمد کامل مومند،امير حمزه شـــينواري د تاريخي او فلســـفي نثر دنيا ته پراختيا ورکړې ده.د دې ترڅنګ په کوزه پښـــتونخوا کې نور ليکوالان لکه: عبدالخالق خليق،ســــمندر خان ســــمندر،مرحوم مولانا عبدالقادر،محمد اکبر خـادم،بهـادر شـــــاه کـاکـاخېـل قـاســـمي،انورالحق،عبـدالاکبر اکبر،هلالي،عبدالحليم اثر،فضل حق شيدا،حسين بخش کوثر،صاحبزاده ادريس،حافظ محمد ادريس،نصـرالله نصـر،عظيم شـاه خيال،مهدي شـاه مهدي،روغ ليونی،اياز داودزی،غني خان غني،ســيد رســول رســا...او نور مشهور دي.(زېور ،۱۳۹۴ : ۱۰).

په لنډه توګه ويلی شــــو چې په معاصـــــره دوره کې په بره او کوزه پښـتونخوا کې نوميالیو ليکوالو تر خپلې وسـې د پښـتو نثر او نظم په برخه کې هلې ځلې کړې دي نثر يې روان او ورځنی محاورې ته نږدې دي.په اوسنۍ دوره کې د پښتو ژبې لپاره ډير زيات کارونه وشو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو د پرمختګ لپاره په شعوري توګه هلې ځلې پیل شوې او هماغه وو چې نن پښتو ژبه د ډیرو غني ژبو په کتار کې ولاړه ده.

د پښتو معاصر تاریخ په اړه د پښتو ادب تاریخ یو بل لیکوال عبدالواجد واجد په خپل کتاب (د پښتو ادبیاتو تاریخ لومړنی،دویمه او درېیمه دورې) کې د محمد صدیق روهي د کتاب خبرې راخیستي او هغه یې بیا تحلیل کړي دي او واجد هم د محمد صدیق روهي په نظر دی،چې معاصر ادب هغه وخت پیلیږي،چې کله منشي احمد جان په نثر لیکلو پیل کوي.نوموړی د معاصر ادب په اړه خپل نظر داسې لیکي: (د شپږمې نظریې لیکوال د معاصر ادب پیل له (۱۳۵۰ ه) څخه ګڼي او دا نظریه د (۱۳۲۵ ل) د پښتو ادب مؤلف وړاندې کړې ده،دلته د مؤلف نظر دا دی چې منشي احمد جان د معاصر ادب بنسټ ایښودونکی دی،په ریښتیا چې د منشي احمد جان د لیکنې سبک ډېر ښکلی او په زړه پورې دی،خو محتوا او منځپانګې په لحاظ د مولوي احمد نثر ته ورته دی.د دویمې نظریې د لیکوال په عقیده پښتو معاصر ادب په لره پښتونخوا کې د (۱۹۱۰ ع) کال په شاوخوا د (افغان جریدې) په خپرېدو سره پیلیږي،ځکه چې په دغه جریده کې د پښتو ادب نوي ژانرونه باب شوي ،چې د راحت زاخیلي،فضل محمود مخفي،عبدالاکبر اکبر غونډې لیکوالو د نوي او معاصر ادب زړې وکرل،خو په افغانستان کې د معاصر ادب بنسټ د (۱۹۱۱ع) د سراج الاخبار د دویم ځل په خپریدو سره پیل شو او د (۱۳٦٥ ه ش) کال نه راپدې خوا په پښتو معاصر ادب کې پړاو په پړاو نورې نښې نښانې رامنځ ته شوې.)(واجد ،۱۳۹۵ : ۲۷۸).

پښتو ادبیات د تاریخي بهیر له مخې په دریو عمده برخو یا دورو ویشل کیږي،چې لرغونې دوره،کلاسیکه دوره او معاصره یا اوسنۍ دورې بلل کیږي.هره دوره خپلې ځانله ځانله ځانګړنې لري. خو دلته په دې برخه کې مونږ یواځې په معاصره دوره لنډ او ځغلنده نظر اچو ترڅو خپلې اصلي موضوع ته ورداخل شو.د افغانستان د خپلواکۍ او د نړیوالې لومړۍ جګړې(١٩١٤-١٩١٨ م) د پای ته رسیدو په نتیجه کې په ټوله اسیا کې ملي شعور او د بیدارۍ احساس پیدا شو.هر چا سره دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

فکر او احساس وو، چې د خپل راتلونکي ژوند او هیواد لپاره ډیر کار وکړي ترڅو خپل هېوادونه اباد کړي.په دې وخت کې په لر او بر کې پښتو ادب د پیاوړتیا او پرمختګ لپاره هلې ځلې پیل شوې.دلته په افغانستان کې د حکومت پاملرنه زیاته شوه. لومړی په کندهار کې د پښتو ادبي انجمن جوړ شو او بیا پښتو مرکه جوړه شوه.

هلته په کوزه پښتونخوا(پیښور). کې په (۱۹۲۰ م) کال د (انجمن اصلاح افغانه) په نوم یو سازمان جوړ شو او غوښتل یې،چې د پښتنو د ټولنیز ژوند او کلتور د ژوندي ساتلو ،د خلکو د پوهولو او ویښولو لپاره ګامونه پورته کړي،چې دغې ټولنې په دې برخه کې هر اړخیز کارونه وکړل.همدا ټولنه بیا په (۱۹۲۹م) کال کې د یو سیاسي ګوند(خدایي خدمتګاران) په نامه کار پیل کړ. خدایي خدمتګاران ګوند د دې لپاره جوړ شوی وو چې پښتانه او مسلمانان د انګریزانو له ظلمونو خلاص کړي او خپل ژوند ته یې پام واړوي.

څو کاله وروسته په بره پښتونخوا کې د کندهار او کابل ادبي انجمنونه سره یوځای شول،پر بنسټ یې په (۱۳۱٦ ه ش) کال (پښتو ټولنه) جوړه شوه او د پښتو د ودې او پرمختګ انګازې هرې خوا د خلکو غوږونو ته ورسیدلې.

په کوزه پښتونخوا کې د (پښتون مجله) چې د ازادۍ لپاره یې په کلکه مبارزه کوله، رامنځ ته شوه .لنډه دا چې په لره او بره پښتونخوا کې لیکوالان،شاعران او ادیبان په حرکت راغلل،چې په نیمه پیړۍ کې یې په پښتو نثر کې ډېر کتابونه او رسالې ولیکلې.د دې دورې د لومړنیو لیکوالو له ډلې څخه مولوي احمد،منشي احمد جان او قاضي میر احمد شاه رضواني د پښتو په نثر کې د یو نوي سبک او لیک ډول اساس ایښی دی،چې د دوی د نثر د لیکلو ډول د ولس د محاورې سره نږدې او روان وو..(رحیمي ،۱۳۹۶ : ۱۲- ۱۳).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د معاصرې دورې پړاونه

د (پښـــتو ادبيـاتو تـاريخ) ليکوال پـه خپـل دويم ټوک کې د معاصـرې دورې په پړاونو هم بحث کړی دی او معاصـره دوره يې په دريو پړاونو ويشـلې ده.د روښـــانتياپړاو،دويښـــتيا پړاو او د اوښـــتون پړاو،چې پـه دې دريو واړو پړاونو پـه خپـل کې کتـاب کې مفصـــل غږيدلی دی،دا چې د دې موضـــوع يوه برخـه د معاصـــرې دورې پړاونونه دي،نو اړينه ده،چې دلته د همدې درې واړو پړاونو په اړه هم بحث وشـــي،چې هر پړاو يې جدا جدا تر بحث لاندې نيول شـــوی دی.لومړی به په دې بحث کې په روښـــانتيا پړاو خبرې وکړو او د هغوی ځانګړنې او ليکوال به لنډ وپيژنو.

روښانتيا پړاو.

مخکې مو يادونه وکړه،چې معاصره دوره په دريو پړاونو ويشل شوې،چې هره يوه يې جلا جلا تر بحث او څېړنې لاندې نيول کيږي.دلته هم لومړی د روښانتيا پړاو راځي.د د شلمې پيړۍ په شروع کېدو سره په افغانستان کې د معاصر ادب دپيليدو لپاره عيني او ذهني شرايط برابر شوي وو.په همدې وخت کې د کلتور مادي توکونه لکه فابريکه،مطبعه،روغتون،عصري لوازم،د کار وسيلې د عصري ژوند د ښکارندوی په توګه ترسترګو کيږي.عنعنوي ژوند کې د بدلون سره نوې مفکورې هم پيدا کيږي او د معنوي فرهنګ په بڼ کې نوي ګلبوټي تېغونه وهي.(روهي،۱۳۸۴: ۵۲).

د ليکوا په وينا دا،نو داسې يو وخت دی،چې د نوي ژوند لپاره هر څه اماده دي،هر څوک کوښښ کوي،چې د عصري ژوند سره ځان اماده کړي او د ژوند له ټولو ښکلاو خوند واخلي.په دې وخت کې ټول عصري وسايل منځ ته راځي او انساني ژوند تقاضا لوړيږي او د پرمختګ خوا ته ځي په دې وخت کې د خلکو غوښتنې زياتيږي او په هره برخه کې د پرمختګ څرکونه تر سترګو کيږي.

د ليکوال په وينا : (د افغانستان د فرهنګي ژوند په لوړتيا کې يو بل عمده عامل د امير حبيب الله په دوره کې د هغو فراريانو راستنيدل

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو،چې د امیر عبدالرحمن خان لخوا تبعید شوي وو.هغی هېواد ته له راستنیدو ووسته د اذهانو په روښانولو کې یې ستره ونډه واخیسته او د معاصرو ادبیاتو په بنسټ ایښودلو کې یې مهم نقش درلود.د دغو کسانو په ډله کې د محمود طرزي او غلام محی الدین افغان نومونه په ځانګړې توګه د یادونې وړ دي.همدارنګه د عصري پوهنو د تدریس لپاره له هند څخه ځینې استادان را غوښتل شوي وو،چې د نویو مفکور په ترویج کې یې ډې خدمت کړی دی.) (روهي،۱۳۸۴: ۵۲).

کله،چې د امیر عبدالرحمن لخوا ځینې کسان تبعید ته مجبور شو په دې کې یو هم محمود طرزی و،چې لومړی پېښور ته لاړ له هغه ځایه ایران او بیا په همدې ترتیب ترکې ته ورسید،دوی په بهر کې ډېر څه ولیدل او د خلکو د نوي ژوند حالات او مشکلات یې هم درک کړل،دوی چې کله بېرته د امیر حبیب الله خان په وخت کې هېواد ته راستانه شو له ځان سره یې نوې مفکورې او د ترقۍ او معاصر ژوند او ادب لپاره یې ډېر مواد خپل هېواد ته راوړل.دوی د معاصر ادب د بنسټ ایښودلو کې مهم رول ولوبو او بله مهمه پېښه چې د معاصر ژوند او ادب لپاره په هغه وخت کې پېښه شوه هغه له هند څخه عصري پوهنو لپاره د استادانو راوستل وو،چې د هغوی په راتګ سره هم په خلکو کې نوې مفکورې خورې او د پرمختګ څرکونه په کې ولیدل شو.په دغه وخت کې دفرهنګ په ساحه کې هم مهم کارونه وشو لکه په کابل کې د حبیبې ښوونځي او د حربیې ښوونځي او د سراج الاخبار د جریدې اداره د سیاسي فعالیتونو په مرکز و بدل شو.

د میر غلام محمد غبار په وینا : په همدې وخت کې په کابل کې د بهرنیو هېوادنو جریدې لاس په لاس ګرځیدې او د روښانفکرانو قشر چې په لومړي سر کې یې د ملي بورژوازي او لیبرال ملاکانو نماینده ګي کوله وروسته یې د پاچا د بې سرحده واک د محدودولو او د افغانستان د خپلواکۍ د ګټلو او د اساسي قانون د جوړولو لپاره په مبارزه لاس پورې کړ.

د تجدد او روښانتیا دوران ادبیات د ملي ارمانو د عرادې په توګه د فهرنګ پرمخ بیولو ته وقف شوي وو.په دې کې شک نشته،چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

معاصـر ادب ترڅنګ،کلاسـيک ادب او فولکلوري ادب دواړه په خپل قوت پاتې وو،خو معاصــــر ادب د محتوا او پيغام درلودلو له کبله نور ادبي جريانونه له خپل عنعنه يي اهميت څخه وغورځول.معاصر ادب د يوه متعهد او رسالتمن ادب په توګه د ټولنې په خدمت کې په کار واچول شـو.په هېواد کې د فقر،بيسـوادی،اداري فسـاد،احتناق او ټولنېزې بې عدالتۍ عموميت ټول هېواد پالونکي ازداي خوښـوونکي روښـانفکران دې ته وهڅول،چې د منځنيو پيړيو د رکود له منځه وړلو لپاره سـخته مبارزه پيل کړي.په دغه وخت کې ادبيات د يوه معنوي مشال په توګه د خلکو د ذهنونو د ورښـانولو لپاره اسـتخدام کړي او ولس د غفلت،بې خبری،ړانده تقليد او بې تفاوتۍ له درانه خوبه راويښ کړي.د دغه وخت يو شـمير نامتو شـاعرانو او ليکوالو د ادبي تخليقاتو له لارې د خان خانی،استعمار،ځانځانی او استبداد پر ضد ګړندۍ مبارزه کوله او ځينو يې د خپلو لوړو ارمانونو د پوره کولو په لاره کې د قربانۍ ميدان ته هم ورودانګل او د شهادت جامونه يې وڅښل.(روهي،۱۳۸۴: ۵۳).

په دغه پړاو کې د خلکو په منځ کې شعور زيات شوی،خلک د ښـو او بدو فرق کولی شـي او ځينو ليکوالو او شـاعرانو،خو لا خپل شـعرونه همدې ته وقف کړل،چې د ټولنې په بيدارولو او ويښـولو کې مرسته وکړي.د همدغه ليکوالو او شاعرانو برکت وو چې په خلکو کې د بيداريدو مفکوره قوي شـوه او د پرمختګ خوا ته روان شـو.هغه يوه خبره ده،چې وايي شـاعر او ليکوال د ټولنې ترجمان دی او دټولنې له منځه خبرې کوي او همداسې ده ځکه که د يوې ټولنې ليکوال او شاعر د وګړو خبره پورته نکړي،نور خلک يې هيڅ په غم او فکر کې هم نه وي.

د سراج الاخبار د جريدې په خپريدلو سره پښتو ژبې او ادبياتو ته هم د انکشـــاف زمينه برابريږي،په همدې وخت کې په لره او بره پښـــتونخوا کې ډېر داســـې ځوانان موجود وو،چې د نيوي علمونو او اروپايي ادب مطالعه يې کړې وه،نوي ادبي ژانرونه او فورمونه يې پيژندلي وو.د خپل خيال د اظهار دپار ه يې نوې لارې په نخښـه کړې وې او د پښتو د لرغونې ادب پر پاخه بنسټ يې د پښتو د ننې ادب ماڼۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیل کړه.که څه هم انګریز په (۱۸۹۳ م) کال د ډیورنډ په تحمیلي کرښې سره د افغانستان د وجود یوه ټوټه جدا کړه،خو د دواړو غاړو ادب او فرهنګ یې جدا نکړای شــو.دواړو خواو کې په یوه وخت کې ادب او فرهنګ د پرمختګ په حال کې وو.په افغانســتان کې(ســراج الاخبار افغانستان) د مولوي عبدالرؤف په مشرۍ له چاپه راووتله،خو د لومړي نشر سره سم بیرته بنده شوه او د دوهم ځل لپاره د (سراج الاخبار افغانیه) په نامه په(۱۹۱۱م) کې د محمود طرزي په مدیریت او مشرۍ خپره شوه.په همدې وختونو کې په لره پښتونخوا کې هم د پښتو د معاصر ادب د پراختیا په لار کې ګامونه پورته شوي وو. په پښتو ادب کې نوي ژانرونه باب شــو او د راحت زاخیلي ،فضــل محمود مخفي،عبدالاکبر خان اکبر او عبدالمالک فدا غوندې نامتو شــاعران او لیکوال د دغه نهضــت ســر لاري وو.محمود طرزي او عبدالرحمن لودین په (سراج الاخبار افغانیه) کې د پښتو نظمونو او مقالو خپرولو ته په اګاهانه توګه پاملرنه وکړه.د پښتو لومړی شعر چې په دغه جریده کې خپور شو هغه د صالح محمد کندهاري شعر و:

دا څه عجب دوران دی
چې راغلی پر افغان دی
رنګارنګ ترقي ده
څه عجب محبوب عنوان دی
دا له کومه سو په موږ کې
چې ظاهر او نمایایان دی
دا خو عصر د سراج دی
چې افغان ټول پرې روښان دی
ته سراج الاخبار ته ګوره
چې د ملک په تن کې ځان دی
اوس بیا نور علی نور سو
په پښتو چې دی ګویان دی

د روښــانتیا پړاو نامتو شــاعران او لیکوالان عبارت دي له مولوي صــالح محمد کندهاری،غلام محی الدین افغان،محمود

(c) ketabton.com: The Digital Library

طرزی،عبدالعلي مستغني،عبدالهادي داوي،مولوي عبدالواسیع او ملا عبدالباقي د یادونې وړ دي.د روښانتیا پړاو شعر او ادب د موډرن یا نوي توب او عصري توب خوا ته روان و.په دغه وخت لیکنو او شعر ونوکې هېواد پالنه،خپلواکي غوښتنه،د فساد پر ضد ودریدل،د تعصب رټنه،د علومو او ټکنالوژی او نوي فرهنګ خپرونه،د ملي وحدت ټینګول د عصري ژوند سره ځان اماده کول او دې ته ورته نورې ډېرې ځانګړنې په دغې دوره کې ترسترګو کیږي.(روهي،۱۳۸۴: ۵۶).

ویښتیا پړاو

دا،چې ویښتیا پړاو کله او څنګه پیلیږي او له کومو مرحلو او مشکلاتو تیریږي په دې اړه به د موضوع په دې برخه کې مفصل ډول بحث وشي.محمد صدیق روهي په خپل کتاب پښتو ادبیاتو تاریخ کې ویښتیا پړواو هم په بشپړ ډول وړاندې کړی.کله ،چې امیر امان الله خان د خپل شپږ میاشتني اوږد او ستړي کېدونکي سفر څخه هېواد ته راستون شو او دلته یې د خپل هېواد د ابادۍ او پرمختګ لپاره متې بډ وهلې،ټولنیز،اقتصادي او فرهنګي اصلاحات رامنځ ته کړل او د ترقي غوښتونکو رشنفکرانو ارمانونه یې تمثیلول د روحانینو،ملایانو،خانانو او محافظه کاره سردارانو له مخالفت سره مخ شو.هرې خوا ته د امیر امان الله خان په خلاف دسیسې او پلانونه جوړل شو.که څه هم په ورستیو کې امیر امان الله خان د خپلو کړنو څخه څو ګامه په شا ولاړ او پر خپلو ریفورمونو یې نوې کتنه وکړه،خو پاچا په عامه ذهنیت کې وهل شوی و او د ده پر ضد فعالیتونه پیل شول.

محمد صدیق روهي په خپل کتاب پښتو ادبیاتو تاریخ کې په دې اړه داسې لیکي: (د ۱۹۲۹م کال د جنوری میاشت چې د ۱۳۰۷ ل کال د جدي میاشتې سره سمون خوري حبیب الله نومې (چې د سقاو زوی په نامه شهرت لري) پاچاهۍ ته ورسید.د اکثرو تاریخپوهانو په نظر د امیر امان الله خان د ناکامی او زوال یو عمده علت د انګریزانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

تبليغات او تخريبي فعاليتونه وو،چې نه يې غوښـتل په هند کې د آزادي غوښـتونکو لپاره پياوړې پشـتوانه او تکيه ګاه جوړه شـي.انګريزانو له شوري اتحاد سره د اماني دولت د ښو مناسباتو ټينګول هم په خپله ګټه نه بلل.سـره له دې د اماني رژيم اسـاسـي علت دا و،چې په افغاني ټولنه کې د نفوذ خـاونـدان د ريفورمونو مخـالف وو او افغـاني ټولنــه د ســـايکالوژۍ له مخې د اصـــلاحاتو منلو ته چا نه وه اماده کړې.(روهي،۱۳۸۴: ۸۲).

له دې خبرو داســې ښــکاري،چې امير امان الله خان غوښــتل هېواد يې ډېر ژر پرمختګ وکړي او ځان د نړۍ سـره سـيال کړي،خو د ځينو ناپوه خلکو لخوا له سختو ستونزو سره مخ شو او هغه ارمانونه يې له خاورو سـره خاروې شـول چې شـپږ مياشـتې د هغې لپاره در په در ګرځېدلی وو. د سـقاو زوی يو بېسـواده،جاهل ،لاره وهونکی او نا اهله انســان وو.که څه هم په ظاهره يې ټيپ د افغاني کلتور او فرهنګ ســره برابر وو،خو دا ورتيا يې نه لرله چې د يو هېواد ســياســت دې وساتي او له مشکلاتو يې بهر کړي.د سقاو د زوی په اړه غبار په خپل ليکل شـوي کتاب (افغانسـتان در مسـير تاريخ) کې ويلي دي،چې:(د سـقاو زوی د يو کلي اداره نه شـوه کولی پاتې،خو لا د يو مملکت اداره او نظم).

حبيب الله کلکاني (د ســـقاو زوی) د خپلې پاچاهۍ په لومړی ورځ اعلان وکړ،چې د بيت الما ل پيسـې به په تعميرونو او مدرسو نه مصـــــرفوم او په لومړي ځل يې د پوهنې وزرات لغوه اعلان کړ او د ښوونځيو دروازې يې وتړلې.ده د څو اويا تنو ملايانو په لاسليک سره د امان الله خان د تکفير فتوا صـادره کړه.د تفکير ځيني دلايل يې دا وو چې امان الله خان د پګړۍ پر ځای خولۍ رواج کړه،د ږيرې خرېيلو او دريشی اغوستلو رواج يې وهڅاوه،د ښځو ښوونځي يې پرانيستل،قمري مياشت يې په شمسي واړوله او داسې نور.

د ۱۹۲۹م کال د اکتوبر په ۱۰ (۱۳۰۸ ل کال) د ميزان ۲۳ نېټه د کورنۍ اړو دوړ پـه پـای کې محمد نـادر شــــاه پـاچـاهۍ تـه ورسيد.محمد نادر شاه د تدريجي اصلاحاتو پلوی و او کوښښ يې وکړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې له تيرو تجربو څخه په ګټې سـره داسـې زمينه برابره کړي چې په آرامی سره حکومت وکړي.د ده لومړی کار دا و چې راډيکال مخالفان له صحنې لرېې کړي او د طبقاتي يا صنفي اتحاد له لارې د سوداګرانو ،متنفذو روحانيونو،ديني عالمانو او اعتدال خوښـوونکو روشـنفکرانو ملاتړ تر لاسـه کړي.د همدغه داخلي سياسـت په ادامه کې يې خارجي سياست هم داسې عيار کړ چې د پرديو د لاس وهنې لپاره بهانه برابره نه کړي،د بيطرفۍ او له ټولو هيوادو سره برابری،د مناسباتو د ټينګولو تګلارې ته يې د (١٩٣١ م) کال په اســـاســـي قانون کې قانوني بڼه ورکړه.

محمد نادر شـاه د دغه فارمول په اسـاس چې ((سـره ټول يې کړه کنټرول يې کړه)) خپل احتمـالي پلويـان پـه بېلابېلو ګروپونو کې تنظيم کړل.سـوداګران يې دې ته وهڅول چې شـرکتونه جوړ کړي او د فابريکو په جوړلو کې ونډه واخلي. دشلمې پيړۍ په ديرشمو کلونو کې پنځلس لوی شــرکتونه جوړل شــول.په (١٩٣٢م) کې د (افغان ملي بانک) پرانيسـتل شـو،چې په هغه کې په سـلو کې (٩٤) سـلنه پانګې په ملي ســوداګرو پورې اړه درلوده.د روحــانيونو او ديني علمــاوو د رضـــايت د جلبولو لپاره يې يو لړ اقدامات تر ســـره کړل.د زادو ديني مدرســو جوړلو ته يې اجازه ورکړه،شــرعي محکمو ته يې په کافي اندازه آزادي ورکړه،پر خپلو دولتي قوانينو باندې يې د شــرعي مهر لګولو لپاره (جمعيت العلما) تاسـيس کړ،يو شـمير ديني عالمان په ښـونځيو کې په تدريس لګيا شــول.د رســوخ خاوندان لکه روحاني شـصـخيتونه،سـتر ملکان او د سـوداګرو د طبقې نماينده ګان يې د ملي شـورا مجلس ته جذب کړل.اعتدال خوښـوونکي روښـانفکران او د (جوانان افغان) د ډلې پاتې کسـان يې په ادبي او فرهنګي مؤسـسـو کې مقرر کړل.په کابل،کندهار او هرات کې ادبي انجمنونه جوړل شـول.په (١٣١١ل) کې په کندهار کې د پښتو انجمن په جوړيدلو سره د (پښتو) مجلې په خپريدلو پيل وکړ.(روهي،١٣٨٤: ٨٤).

محمد نادر شـــاه دا ټول کارونه په ډېر احتياط او هنر ســـره ترسـره کړل او د خپل واک د سـاتلو لپاره يې له داسـې لارو چارو کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

واخیســـت چې ټول خلک یې هم ارام کړل او هم یې پرې خپله پاچاهي ومنله.که چېرته محمد نادر شاه دا کار نه وای کړای د دې خبرې امکان لرې نه وو چې د نوموړي په خلاف دې هم بغاوت وشــي.ملایان یې په ښــونځیو کې مقرر کړل،ملکانو ته یې په کورنو کې معاشــونه حواله کړل او د هرې طبقې لپاره یې د کار زمینه برابره کړه او له ټولو یې کار واخیست په همدې اساس یې خپل واک وکړ.د نادر شاه بل مهم کار چې دی یې د خـارجي لانجو خلاص کړ د ټولو هېوادونو ســره بې طرفانه اړیکې وې او هیڅ هېواد ته کومه بهانه نه وه پاتې چې د محمد نادر شــاه په خلاف تر یوه وخته مخالفتونه وپاروي،دا ټول دلایل د دې لامل شــو چې محمد نادر شــاه خپله واکمني وکړي. کله،چې محمد نادر شــاه مړ شــو په دې تور یې عبدالهادي داوي هم بندي کړ . د محمد نادر شاه د شهادت نه وروسته د هغه زوی محمد ظاهر شاه پاچا شو.

محمد ظاهر شاه په ۱۹۳۳ م کال (۱۳۱۲ ل د عقرب ۱٦) کې پاچاهۍ ته ورسید.ظاهر شاه د خپل پلار لاره تعقیب کړه او هغه څه یې وکړل،چې محمد نادر شاه کول.د ظاهرشاه د سلطنت په دوره کې ځینو نړیوالو پیښــو پر افغاني فرهنګ په تیره پښـــتو ادبیاتو خپل ســـیوری واچو.د المان له نیشنلیزم،د هند د نیمې وچې ویش او د ګاونډۍي هیواد شــوروي اتحاد د کمونیستي ایډیالوجی له تبلیغ څخه عبارت دي.په دغه وخت کې په افغانستان کې یو معتدل نیشنلیزم مینځ ته راغی،چې عمده مضـــمون یې ملت پالنه ،د تاریخي مواریثو او عنعنو درناوی،حماســـي ادب،پر ځان ویســا او ملي غرور و.د هند د نیمې وچې د ویش په وخت کې داســـې مفکوره پیاوړې شـــوه چې د ډیورنډ د تحمیلي کرښـــې په واسطه له افغانستان نه بیله شــوې برخه دې بیرته له خپل پلرني هېواد سـره یو ځای شـي.هغه ریفرنډم چې د هند په نیمه وچه کې د انګریزانو له خوا ترسره شو د افغانانو د منلو وړ نه و.

د ظاهر شــاه د ســلطنت په دویمه لسیزه کې پښـتو ادب له یوې خوا د پښـــتو ژبې د تعمیم او پیاوړتیا له جریان ســـره او له بلې خوا په هیواد کې د دموکراسۍ او ریفورم غوښتني له نهضت سره په ملګرتیا کې ډېر ژر نوي پړاو ته داخل شـــو،چې مونږ یې د و(ویښـــتیا پړاو)

(c) ketabton.com: The Digital Library

بولو.د ويښـــتيا پړاو تر زياته د ويښ ځلميانو د غورځنګ ســـره اړه لري.د پښتو ژبې تقريباً ټول نامتو او تکړه ليکوالان او شاعران په دغه غورځنګ کې شامل وو،نو د همدې امله د ويښتيا پړاو اکثر شعرونه او ليکنې اجتماعي- سياسـي رنګ لري.د ويښ ځلميانو په مرام نامه کې د (پښــتو ژبې له ترقي ورکول) فقره هم شـــامله وه.د ويښـــتيا پړاو ادبي مـيـتـود انـتـقـادي ريـالـيـزم و،چـې پـه عـمـده تـوګـه د اداري فسـاد،بيروکراسـی،اختناق،اتوکراسـي،ارتجاع،ظلم او اسـتثمار پر ضـد مبارزه پکې منعکسـه شـوې ده.همدارنګه د دغې دورې په ادبياتو کې د پښـتنو او بلوڅو د ملي ازادي بخښـوونکي نهضـت د ښـځو دموکراتيک حقوقو،ټولنيزو ،سياسي ريفورمونو،د اقتصادي حالت د ښه والي لپاره مبارزه د يادونې وړ ده.په ويښـتيا پړاو کې د شـعر،لنډې کيسـې،ادبي ټوټې،ډرامې،طنز او ادبي مقـالو پـه بېلابېلو ژانرونو کې پرمختـګ وکړ.(روهي،۱۳۸۴ :۸۷).

د وښيتيا په ادبياتو کې د فورم له پلوه د روښانيتا پړاو په نسبت ويښـــتيا پړاو ډېر پرمختګ وکړ.په دغه وخت کې هنر د هنر لپاره مفکوره وغندل شـوه.په عمومي توګه ويلی شـو،چې د پښـتو معاصـر ادب له رياليزم نه پرته بل ادبي مېتود چنداني نه پېژني او علت يې دا دی چې رياليزم پيچلی تکنيک نه لري.ويښـتيا پړاو د پښـتو ادب د ودې او پرمختګ لپاره يو ښه عامل بللی شو.

د ويښـتيا پړاو ليکوال حماسـي ادب ته پاملرنه کوي او حماسـي ادب ته پر غنايي ادب ترجيح ورکوي.محمد صديق روهي ليکي،چې په دغه وخت کې په عمومي ډول ادبيات د ريفورم له حدوده چندان تيری نه کوي.په دغه وخت ادب کې دنيشـنليزم څرک له ورايه ښـکاري. په دغه پړاو کې د څېړونکو،کره کتونکو،ليکوالو او شـاعرانو شـمير ډېر زيات دی،چې دلته يې يوازې نومونه اخلو او په نومو يې بســنه کوو.(باجوړی ،۱۳۹۷ : ۱۸)

د ويښـــتيا پړاو د ليکوالو او شـــاعرانو نومونه عبارت دي له: عبدالحی حبيبي،ګل پاچا الفت،قيام الدين خادم،عبدالروف بېنوا،صــديق الله رښــتين،عبدالشــکور رشــاد،نور محمد تره کی،ســيد شــمس الدين

(c) ketabton.com: The Digital Library

مجروح او عبدالرحمن پژواک،چې دا د ویښـتیا پړاو د پیل کسـان دي همدارنګه د ورسـتي پیر لیکوال او شـاعران یې عبارت دي له: موسـی شـفیق،سـلیمان لایق،سـید بهاودین مجروح،محمد صـدیق روهي،عبدالله بختـانی خدمتګـار،عبدالله غمخور،دوسـت شـینواری،سـعدالدین شـپون،محمد صـدیق پسـرلی، مجاور احمد زیار،عبدالروف قتیل خوږیانی، نصـرالله حافظ،امان الله سـیلاب،حبیب الله رفیع،عبدالمنان ملګری او عبدالباري جهاني.دا هغه لیکوال او شـاعران دي،چې د ویښتیا پړاو په پرمختګ کې یې ډېره ونډه لرله او پښتو ادب ته یې ډېر څه په میراث پریښودل.(باجوړی ،۱۳۹۷ : ۲۵).

په ویښـتیا پړاو کې نظم او نثر دواړه پرمختګ کوي او په لره او بره پښـتونخوا کې په دې وخت کې پرمختګونه کوي.په نثر کې لنډه کیسه،ناول،ادبي ټوټه،طنز،ډرامه او نورې برخې پرمختګ ته رسیږي همدارنګه په شـعر کې ازاد نظم،غزل او د شـعر نور فورمونه هم وده او پرمختګ کوي.

اوښتون پړاو

معاصـره دوره یو بل پړاو هم لري،چې د اوښـتون پړاو دی.د ویښتیا پړاو په ادبیاتو کې د کیڼ اړخ روښانفکرانو ځیني داسې غوښتنې او ارمانونه هم انګازې کړي دي،چې ریفورمیزم له سرحد نه اوړي او د هغو په عقیده یوازې د ملي دموکراتیک انقلاب په بریالیتوب سـره تحقق موندلی شـي.د انقلابي افکارو په وده او چټکتیا کې کورنیو او بهرنیو عواملو لاس سره ورکړی و.په هېواد کې دننه دولتي واکمنانو د اوسني حالت د ساتنې لپاره کار کاوه او د تحول څخه په ویره کې وو.په (۱۹۵۵م) کې د افغان – شوروي تړون هم د افغانستان په اقتصادي او فرهنګي ژوند کې د تحول راوسـتلو لپاره زمینه برابره کړه.د محمد داود خان د صدارت په دوره کې د پښتنو او بلوڅو د خپلواکۍ یا داخلي ازادۍ له نهضـت څخه د جلا کېدو په نتیجه کې د افغاني حکومت مناسـبات لـه پاکسـتان او د هغـه لـه متحدینو (امریکې متحده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ايالتونو،ايران،عربي هېوادونو او لويديځې اروپا) سره په عادي ديپلوماتيکه سطحه کې پاتې شوي وو او له شوروي اتحاد سره يې دوستانه اړيکې ټينګې کړې وې.له همدې وخت نه وروسته افغانستان د شوروي د نفوذ په ساحه کې واقع شو.

د ۱۹٦۳ م کال په مارچ کې د محمد داود خان په استعفاء سره يو ځل بيا د تحول غوښتونکو ځواکونو لپاره د خپل غږ د پورته کولو فضا مساعده شوه.په ۱۹٦٤م کې نوی اساسي قانون نافذ شو،چې د فکر او عقيدې د بيانولو،د اعتصاب او مظاهرې کولو او د سياسي ګوندونو جوړولو ته يې اجازه ورکوله.که څه هم سازمانونه جوړ شول.د ۱۹٦٥م کال د جنوری په لومړی نېټه د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند لومړنی مؤسسه کنګره په کابل کې دايره شوه.د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند نشراتي اورګانونو د خلق او پرچم جريدو په سيستماتيک ډول د اوښتون د پړاو ادبياتو په ترويج او دودولو پيل وکړ او د انتقادي رياليزم د ادبي ميتود په څنګ کې سوسياليستي رياليزم هم تيغونه ووهل.د يادونې وړ ده،چې د اوښتون پړاو زړي لا پخوا کرل شوي وو.د نور محمد تره کي (د بنګ مسافری) او نورو کيسو ډېر لوستونکي درلودل او د سليمان لايق (د چونغر ترانې) د انقلابي نظم لومړنی زمزمې وې،چې په ظاهر شاهي دوره کې د خلکو غوږونو ته رسيدلې وې.

د اوښتون پړاو ادب چې د کارګرې طبقې او زيار ايستونکو د ايډيالوجی انګازه کوونکی و.د ۱۳۵۷ ل کال د ثور د اوومې نيټې له پېښې څخه وروسته په رسمي او دولتي ادب بدل شو.دغه وخت د شعرونو،کيسو،کره کتنو او ادبي څېړنو محوري مفکوره د فيوډياليزم او امپرياليزم پر ضد او د ټولنيز عدالت،ترقی،سولې لپاره مبارزه وه.په همدغه وخت کې د ليکوالو اتحاديه جوړه شوه او هغه خلک،چې د علم مخالفت يې کولو هېواد پرېښودلو او يا بندي کېدلو ته اړل شو.د ثور له پېښې وروسته اکثر شعرونه د شعارونو بڼه خپله کړه او انقلابي ترانې د شعر اصلي مضمون شو.د داستانونو محتوا هم د خان خانی سره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مبارزې لپاره وقف شوه.د ادبي کره کتنو محفلونه او سیمینارونه جوړ شو.(روهي،۱۳۸۴ :۱۵۴).

په اوښتون پړاو کې د غزل ژانر په نوي بڼه بدل شو.رباعي د نوي مفکورو لپاره استخدام شوه او د مثنوي لمن هم پراخه شوه.لنډه کیسه دود شوه.په دې وخت کې یو شمېر کیسې او ناولونه هم وژباړل شول.ژباړو ته مخه شوه او له نورو ژبو ژباړې وشوې.د اوښتون پړاو وروستی مرحله کې د ادب په برخه کې ډېر پرمختګ وشو.خلکو غوښتل نوي شیان واوري او له نوي ادبي ژانرو سره مخ شي،چې دا کار د اوښتون پړاو په ورستی مرحله کې وشو.په هېواد کې یو شمېر فرهنګي ټولنې جوړې شوې،چې په دغوټولنو کې به فرهنګي غونډې او مشاعرې کېدلې .د فرهنګ او ادب په پرمختګ کې دغوټولنو ستره ونډه لرله.هغه شاعران او لیکوال،چې د ویښتیا پړاو په ورستیو کې رامنځ ته شوي وو په اوښتون پړاو کې اوج ته ورسیدل او دلته یې د پښتو ادب د پرمختګ او ودې لپاره د زړه له اخلاصه کارونه وکړل.دلته یوازې د دې پړاو د شاعرانو او لیکوالو نومونو ته اشاره کوو.

اوښتون پړاو کې دغه شاعران او لیکوالان لکه: سلیمان لایق،نصرالله حافظ،مجاور احمد زیار،حبیب الله زړه سواند،عبدالله بختانی،ابراهیم عطایي،دوست شینواری ،عبدالروف قتیل خوږیانی،بریالی باجوړی، لال پاچا ازمون،محمد رفیق،صابر خویشکی،زرغونه زیور ربنتین،زیورالدین زیور، محمد اسماعیل یون او داسې نور لیکوال او شاعران یادولی شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم څپرکی

تمثيلي ټوټه

د تمثيلي ټوټې د پېژندنې په اړه مختلفو ليکوالو خپل نظرونه او اندونه وړاندې کړي دي،چې دلته به د موضوع د ښه وضاحت او تحليل لپاره د مختلفو ليکوالو اندونه او نظرونه راوړو او په هر يو به يې بيل بيل بحث وکړو.

((په فرهنگ فارسی معين)) کې د تمثيلي ټوټې يا ننداريک د پېژندنې په اړه وايي: (تمثيلي ټوټه هغه ليکنه ده،چې په ننداره‌ځای يا تياتر کې د لوبولو لپاره ليکل کېږي،هنر مندان د هغې له مخې خبرې کوي او د هغې له مخې خپل حرکتونه تنظيموي.(معين ،۱۳۸۲ : ۴۸۱).

پورتني تعريف يا پېژندني ته که وکتل شي،داسې څرگنديږي،چې هره ليکنه چې په تياتر کې ولوستل شي هغه تمثيلي ټوټه ده.دلته بايد يوې خبرې ته پام وشي او هغه دا،چې هغه ليکنه،چې د تمثيلي ټوټې په شکل وليکل شي او بيا ننداري يا تمثيل ته وړاندې شي تمثيلي ټوټه يا ننداريک ورته ويل کېږي.که چېرته موخه هره ليکنه وي او په تياتر يا ننداره‌ځای کې وړاندې شي،نو دا بيا پراخ مفهوم څرگندوي،چې د تمثلي ټوټې له بريده اوځي او هره ليکنه تمثلي ټوټه يا ننداريک نه شي کېدای.

په يوه بله پېژندنه کې چې (فرهنگ عميد) يې کوي داسې وايي: (هغه ليکنه،چې په هغې کې يوه کيسه په تياتر کې د لوبولو لپاره تنظيم شوي وي،لوبغاړي د هغې ليکنې له مخې خبرې وکړي او خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

نقش ولوبوي،تمثيلي ټوټه يا ننداريک ورته ويل کيږي.(حسن ،۱۳۸۲ : ۹۰۳).

د غه تعريف او پيژندنه هم نيمګړې ښــــکاري ځکه چې هره تمثيلي ټوټه يوه پوره کېســـه نشـــي کيدالی،پورته تعريف کې وايي چې)(هغه ليکنه چې په هغې کې يوه کيسه په تياتر وړاندې شي).دلته پورته تعريف ته که وکتل شـــي،کېســـي څخه موخه معلومه نه ده،چې کوم ډول کيســـه ، لنډه کېســـه،ناول او که د فلم کيســـه،نو ويلی شـــو،چې په پورته پيژندنه کې هم پوره وضاحت نه دی ورکړل شوای.

د نثري ادب ډولونو اثر ليکوال،چې پـه خپـل اثر کې د تمثيلي ټوټې د پيژندلو په اړه يې مختلف نظرونه راوړي دلته يې دښې پيژندنې لپـاره د څو يـادونې کوو:پـه يوه پژنـدنـه کې وايي چې(تمثيلي ټوټـه يـا ننداريک هغه ليکنه ده،چې د هغو لوبغاړو د حالاتو،کړو وړو او وينا يا خبرو اترو د انځورولو لپاره ،چې د تياتر يا په صـــحنو کې نقش په غاړه لري ،ليکل کيږي او لوبغاړي د هغې له مخې د ننداري او نمايش پـه بهير کې خپلې خبرې اترې او حرکتونـه تنظيم او وړانـدې کوي. پورتنی تعريف تر يوه حده ســـم او منظم ښـــودلی شـــو دی.(هاشمي ،۱۳۹۴ : ۴۰۸).

د تمثيلي ټوټې تاريخچه

د څيړنـې په دې برخه کې به د تمثيلي ټوټې په تاريخي بهير لنډ بحث او څيړنه وکړو او وبه ګورو،چې تمثيلي ټوټه کله او څنګه پيل شـــوه.کلـه،چې د تمثيلي ټوټې پـه اړه بحـث او خبرې کيږي،نو ويلی شـو،چې تمثيل د انســان د ژوند ســره ســم پيل کيږي.حبيب الله رفيع بيا تمثيل هماغه د هابيل او قابيل له کېســـې څخه ګڼه او وايي،چې (کله قابيل د هابيل د وژلو تکل او بيا هغه په عمل کې پلی کوي او بيا يې د کارغانو په تقليد يا تمثيل پيروی هغه خاورو ته وســـپاره) دا خپله يو تمثيل ؤ.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۱۴۰).

همدارنګه د ډرامې يا تمثيل د نوم په اوريدو سره مو ذهن ته يونان راځي او په اړه يې مختلف نظرونه وړاندې شوي .ويل کيږي،چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لومړي ځل لپاره په يونان کې د (اسکايي لس) نومې کس د (THESUPPLIANT) يې يوه ډرامه وليکله او د يونان په ښار (اتن) ښار کې د سټيج پرمخ وړاندې شوه.
(رضا،۱۹۵۵ : ۱۲۶).

که څه هم دا لومړنی ډرامه ياده شوې ده،خو دا په اصل کې لومړنۍ تمثيلي ټوټه ده ځکه،چې د تمثيلي ټوټې په تعريف کې يوه خبره دا هم ده،چې د سټيج يا دريځ مخې ته د خلکو په وړاندې د په ژوندۍ بڼه وړاندې کيږي،نو ويلی شو،چې همدا لومړنی تمثيلي ټوټه ده.لومړني خلک،چې د تياتر،ډرامې او تمثيلي ټوټې بنسټ يې ايښی هغه د يونان خلک دي،چې هغوی ته به يې (توريوم) وايه.د لومړي ځل لپاره يو يوناني چې(فرينکوس) نومېده په تياتر کې بدلون رامنځ ته کړ او دا بدلون داسې پرمخ لاړ،چې د اميرانو،واکمنو او مشهورو شخصيتونو د ژوند تاريخ يې ننداريې ته وړاندې کړ،چې دا کار يې د تمثيلي ټوټو په شکل وړاندې کولو.تر ميلاد دمخه په ۴۷۶ کال کې د فنقي ښځو په نامه يوه تمثيلي ټوټه ننداريې ته وړاندې شوه،چې خلک يې راوپارول او په دې وپوهېدل،چې ننداره يا تمثيلي ټوټه يوازې مذهبي رنګ او اړخ نلري،بلکې د ژوند نورې برخې هم تمثيلولوی شي.دا ننداره يا تمثيلي ټوټه د د ((آشيلوس)) په نامه يو شاعر وړاندې کړه،چې ارسطو يې هم يادونه کړې ده.(پټيال ،۱۳۸۳ : ۴۷).

له يونان څخه وروسته بيا د نړۍ نورو برخو ته ننداريک يا تمثيلي ټوټې مخه وکړه،چې لرغوني بېلګې يې په روم،مصر،هند ،چين او.... کې ليدلی شو،چې په دغه هېوادونو کې يې بيا نور هم پرمختګ وکړ او د ژوند هرې برخې ته يې تياتر يا تمثيلي ټوټه ورداخله کړه.که څه هم په لومړيو کې ننداريې يا تمثيلي ټوټې يوازې مذهبي رنګ درلود،خو د وخت په تېرېدو سره يې دومره وده او پرمختګ وکړ،چې د خلکو ناوړه کارونه او ناولې خبرې د همدې تمثيلي ټوټو په مرسته خلکو ته رسواشوې.په مصر کې له ميلاد څخه دوه زره کاله دمخه د (ايبي ډوس) په نامه ننداره د وخت پاچا يا واکمن

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اوســـي ډوس) د مړينې په وخت ننداري ته وړاندې شــوه.(هاشـــمي ۱۳۹۴، ۱۴۱:).

په لرغوني هند کې هم ننداره يا تمثيلي ټوټه لرغونی تاريخ لري او کابو دوزره کاله پخوا (عالم بهرتا) په نوم يو کتاب وليکل شــو او پــه دې لړ کې د (کــاليـداس) نوم هم د يــادونې وړ دی،چې پـه ســانســکريټ ژبه يې د (شـــکنتلا) په نامه ننداره يا تمثيلي ټوټه وړاندې کړه.په لرغونې اريانا کې هم تمثيل يا ننداره لرغونی تاريخ لري ،دلته بـه تمثيل د نڅا،اکټونو او نخرو پـه ډول پـه ميلو،رســـمونو او نمـانځ غونډوکې تر ســره کېدل.بــه مثال يې د ويدي او اويســتايي ســرودونـه دي،چې زرګونه کلونه پخوا وړاندې شــوي دي.همدارنګه د (ســوما) د ګل د راټولو پـه وخت کې،چې کومې مېلې جوړېدې هلته به هم خلکو د نڅـا او تمثيـل پـه ډول خلکو تـه نـنـداري وړانـدېـک کولې.(هـاشـــمي ۱۳۹۳، ۹۹:).

د حبيب الله رفيع په وينا په لرغوني اريانا کې داســې دودونـه او نـنـدارې يــا تمثيلي ټوټې وې،چې د ننۍ ډرامې پيلامـــه يې ګڼلی شــو.(ســامانه) يوه لرغونې ميله وه،چې په هغې کې به نجونو او زلمو ګډې ننداري يا تمثيلي ټوټې وړاندې کولې.(رفيع،۱۳۶۰: ۹۷).

همدارنګه په اروپا کې که څه هم په لومړيو کې کليسـا تمثيل او ډرامې ته سخت ګوزارونه ورکړل او دا هنر يې د شيطاني هنر په نامه ياد کړ،خو د رنسانس دورې په پيل سره ننداري يا تمثيل هم نوی ژوند پيدا کړ او د پرمختګ پړاونه يې ووهل.په اروپا کې په ۱۳م پېړۍ کې دانته (څښتن کوميډي) ډرامې په ليکلو سره کليسا ولړزوله او د همدې ننداري په وړاندې کولو سره يې په خلکو کې شعور پيدا کړ،څو د کليسا تر اغېز لاندې رانشـــي.همدرانګه په اروپا کې د شــــکســـپير نوم هم د يادونې وړ دی،چې ډېرې تمثيلي ټوټې او ډرامې يې خپلو خلکو ته په ميراث پريښــي دي،چې بيا يې د ډرامې د پلار لقب هم وګټلو.په فرانسـه کې مولر د يادونې وړ دی،چې د خپل وخت د ناخوالو او ســتونز په اړه يې تمثيلي ټوټې او نـنـداري وړانـدې کړې.تمثيـل د ژونـد هغـه برخـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده،چې د انسان سره سمه روانه ده.تمثيلي ټوټې يا ننداري په ټوله نړۍ وزر خور کړ او د ژوند هره برخه يې په خپله غېږ کې ونيوله.
تمثيل يا ننداره په اوس وخت کې دې حد او مقام ته ورسېده،چې په ۱۹۴۶م کې د يونسکو نړۍ والې فرهنګي ادارې د ننداري يا تمثيل نړۍ وال مرکز د جوړولو تکل وکړ،چې د همدغه هنر درې تنه پياوړي ليکوال او هنروال : فرانساموررياک،جان پريستلي او اشيباله يې وګومارل،چې د ننداري يا تمثيل د نړۍ وال مرکز د جوړولو په باب غور وکړي او هماغه وو،چې په ۱۹۴۷ م کال يوې بلې ډلې غونډه وکړه او په دې اړه يې بحثونه وړاندې کړل،چې په پاى کې د تمثيل يا ننداري نړۍ وال مرکز په ۱۹۴۸ م کې د نړۍ والې ننداري يا تمثيلي ټوټې پروګرام اعلان کړ او دا مرکز د (ننداري يا تمثيل نړۍ وال مرکز) په نامه ونومول شو.د دې مرکز غړي ۵۵ هېوادونه دي او اصلي ځاى يې په پاريس کې دى،چې له ۱۹۶۱ م کال څخه يې يوه ورځ د (تياتر يا تمثيل ورځ) په نامه په ټوله نړۍ کې هر کال لمانځل کېږي.(هېوادمل ،۱۳۶۵ : ۱۴۴).
د دې بحث د پايلې په توګه ويلى شو،چې تمثيل يا ننداره د تاريخ اوږد مزل کړى او سخت پړاونه يې تير کړي دي،ورځ تر بلې په کې نوې پېښې او پرمختګونه رامنځ ته کېږي.تمثيل يا نندراه په ټوله نړۍ کې پرمخ روانه ده او د نړۍ تر پايې به خپل اخر منزل ته رسيږي.

په پښتو ادب کې د تمثيلي ټوټې بهير

مخکې له دې،چې په پښتو ادب کې د تمثيلي ټوټې يا ننداري په تاريخي بهير بحث وکړو،لازمه ده د تياتر د پېژندنې په اړه چې له نندارليک يا تمثيلي ټوټې سره ډېرې نږدې اړيکې لري او يو له بله پرته نشي مطرح کېداى لنډ بحث پرې وکړو.
تياتر: د تياتر لغوي معنا ((پښتو – پښتو تشريحي قاموس)) د تماشې ځاى،ننداره،د تماشې د ښودلو ځاى راخيستى او په ادبي اصطلاحي پېژندنه کې يې داسې ليکي: تياتر هغه ځاى دى،چې د لوبغاړو په وسيله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ننداري،نمایشنامې یا تمثیلي ټوټې په کې اجراء کیږي.(پښتو- پښتو سنید ۱۳۸۳، : ۷۷۰).

د (نړۍ وال ادبیات) اثر نومې لیکوال پوهندوی جانس خان زړن په خپل کتاب کې د تیاتر په اړه لیکلي چې (د اتن تیاتر درې طبقې او (۷۸) قطاره درلودل،چې له (۱۴۰۰۰) څخه تر (۱۷۰۰۰م) پورې ننداره چیانو به ننداره کوله.په لومړي قطار کې (۷۶) چوکۍ د نندارچیانو لپاره ایښودل شوې وې.)(زړن ،۱۳۹۳: ۵۱).

د تیاتر د لرغونتیا په اړه ویل کیږي،چې لومړی بنسټ یې یونانیانو کېښود، لومړني خلک چې تمثیل ته یې مخه کړې وه هغه د زاړه یونان خلک وو.په زاړه یونان کې هغه خلک چې تمثیل یې لیکه یا یې په کې کردار ادا کولو هغوی ته به یې (توریوم) وایه.دا،چې زمونږ د بحث دا برخه پښتو ادب کې د تمثیلي ټوټې یا ننداري تاریخي بهیر دی،نو ځکه په پښتو ادب کې یې په تاریخي بهیر بحث او څېړنه کوو.

په اوسني افغانستان کې د لومړي ځل لپاره د امیر شیرعلي خان په دربار کې د فقیر احمد په نوم یو شخص و چې پاچا د (مجلس آرا) لقب هم ورکړی و.نوموړي به ځیني تاریخي پېښې له رزمي شعرونو سره یو ځای د امیر په وړاندې په نندارېزه یا تمثیلي بڼه ویلې.همدارنګه د اعلیحضرت امان الله خان د واکمنۍ په لومړیو کې تمثیل پیل وکړ.نوموړي په ۱۳۰۰ لمریز کال په پغمان کې د تیاتر په نامه ودانۍ هم جوړه کړه چې په هغې کې به تمثیلونه (ننداري) وړاندې کېدلې.په همدې ودانۍ کې په ۱۳۰۲ لمریز کې د هېواد د خپلواکۍ د ترلاسه کولو په جشن کې د (شهزاده جوا) په نامه ژباړل شوی تمثیل وړاندې شو چې په دې تمثیل کې لوبغاړي (عبدالعزیز ناصري،نورمحمد،علي محمد،سرور صبا،حسن جان،محمد اکرام،میر محمد، کاظم هاشمي،سید عبدالله،مولوي غلام محمد،محمد فرخ افندي،قاري دوست محمد او محمد اکبر ضیاء) لوبېدلي وو.

د یاد تمثیل ژباړونکي او ترتیب کوونکي محمود طرزی،فیض محمد ،ذکریا او صلاح الدین سلجوقي وو چې امان الله خان یې هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ننداریې ته ناست وو. په دې وخت کې ځینې تمثلونه وړاندې شو لکه (فتح ټل،بچه نازدانه، حاکم ظالم، مادر وطن...) د تمثیلي ټوټو دغه ګرم بازار تر ۱۳۰۷ لمریز پورې روان وو،خو د کورنۍ جګړو له امله سقوط سره مخ شو.دا بهیر تر ۱۳۲۰ لمریز پورې ډېر سست روان و خو د ۱۳۲۰ لمریز نه وروسته چې کله سردار محمد نعیم خان د معارف وزیر و یو شمېر فرهنګیانو تمثیل ته بیا مخه کړه.همدارنګه کله چې صلاح الدین سلجوقي د مطبوعاتو مسؤول و د کابل د (پوهنې ننداریې) بنسټ هم کېښودل شو چې د همدې امله افغانستان کې تمثیل وده وکړه او په ښوونځیو کې یې هم رواج وموند.په ۱۳۲۸ لمریز کې د کابل ښاروالۍ په چوکاټ کې د (روحي روزنه یا شهري ننداریې) په نوم یو تیاتر په فعالیت پیل وکړ.مرستون ننداریې یا تمثیلونه هم په همدې کلونو کې مینځته راغلي دي.(۵۲ : ۴۱۷).

د هېواد په مختلفو ولایتونو لکه په ننګرهار کې په ۱۳۳۶ لمریز په پروان کې په ۱۳۴۶ لمریز او پلخمري کې په ۱۳۳۷ لمریز کې تیاتر جوړ او تمثیلي ټوټې په کې د خلکو په وړاندې ترسره شوې.په دغه ولایتونو کې مختلفې تمثیلي ټوټې یا ننداریې په مختلفو موضوعاتو کې جوړېدلې او د خلکو په وړاندې نمایش کېدلې.په ۱۹۶۶ م کې د اطلاعاتو او کلتور د وزارت په چوکاټ کې د پښتو تیاتر د تاسیس سره سم پښتو تمثیلي ټوټې جوړې او خلکو ته وړاندې شوې.د دې ترڅنګ د کابل راډیو په چوکاټ کې د ډرام او ډیالوګ ریاست په مرسته په افغانستان کې د تمثیلي ټوټو او ننداارو هنر وده وکړه او پرمختګ ته یې مخه کړه.د ثور د کودتا وورسته هم تمثیل یا نندراه د خلکو د پام وړ وه،خو د مجاهدینو او طالبانو د راتګ سره سم تمثیل له هېواده کډه وکړه او له رکود او زاوال سره مخ شو.

په کوزه پښتونخوا کې د لومړي ځل لپاره عبدالاکبر خان اکبر د پرنګي ښکیلاکګر په خلاف تمثیلي ټوټه ولیکله،چې دا تمثیلي ټوټه د اتمانزو په ښوونځي کې د زده کوونکو په مرسته وړاندې شوه.په دغې تمثیلي ټوټه کې د وخت د انګریز خلاف انتقاد شوی وو.یاده تمثیلي ټوټه (ډرامه) په کال ۱۹۲۷ م کې ولیکل شوه او د (درې

(c) ketabton.com: The Digital Library

یتیمان) په نامه وه.له دې تمثیلي ټوټې یا ډرامې وروسته په لره پښتونخوا کې په ډېرې چټکۍ سره حرکت وکړ او په هر ځای کې د ستیج پر سر تمثیل کولې.د دې ډرامې لوبغاړو یا اداکارانو په ډله کې نویالی شاعر خان عبدالغني خان او خان عبدالولي خان هم شامل وو.ځینو د دې ډرامې یا تمثیلي ټوټې کال ۱۹۲۴م ښودلی.(اعظم ،۱۹۹۹: ۴۰۱).

په کال (۱۹۲۸م) کې قاضي رحیم الله خان د (نوې روشني) په نامه یوه ننداره یا تمثیلي ټوټه ولیکله،چې بیا همدا تمثیلي ټوټه یا ډرامه غازي امان الله خان کابل ته وغوښته او دلته یې په تیاتر کې ننداري ته وړاندې شوه. دهغه وخت ډېرې تمثیلي ټوټې او نندارې د پرنګي ښکیلاک (سامراج) په ضد وې اوپرنګیان هم په دې پوه شوي وو .نوکله به چې کومه تمثیلي ټوټه یا ډرامه ستیج شوه نودخاورې اووطن دښمنان به ورته متوجې وو .اوداخوښکاره خبره وه چې په ډیرو ډرامو یا نندارو کې به دوطن دمینې رنګ پروت وو .اوهم پرنګیانو په خلاف روحیه په زرغرده سره په کې په ډاګه شوې وه.دپښتو تمثیلي ټوټو اونمایشنامو لیکنه دخدایي خدمتګار له تحریک سره یوځای پیل شوه لکه چې دمخه موورویل لومړنۍ ډرامه یا ننداره په کال(۱۹۲۷ م)کې ولیکل شوه.په افعانستان کې په(۱۲۹۹ه ش) کال کې دعلیحضرت امان الله خان په سلطنت کې ځنې وړې وړې تمثیلي ټوټې (پرچې) دښوونې اوروزنې په چوکاټ کې دپوهنې شاګردانوله خوا ننداري ته وړاندې شوي .(نیازی ،۱۳۷۰ : ۶۱).

د تمثیلي ټوټې پیژندنه

د تمثیلي ټوټې یا نندارلیک د پیژندنې په اړه مختلف نظرونه او اندونه وړاندې شوي،چې د موضوع په دې برخه کې به یې په هر تعریف او نظر یو ځغلنده نظر تیرکړو او په پای کې به یې د پیژندنې نچوړ وړاندې کړو.پښتو- پښتو سیند کې د تمثیل لغوي معنی داسې کړې: تمثیل مثال راوړل،د یو شي شکل مجسمونه،ډرامه ښودنه،نمایش ښودنه.(پښتو-پښتو سیند ،۱۳۸۹ : ۲۹۷).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ((ادبیات فارسـي)) نومې کتاب لیکوال د تمثیلي ټوټې په اړه داسې ویلي دي: (ننداړلیک د کیسې یو ډول دی،خو له هغې سره دوه توپیره لري. یو دا،چې په څو ثابتو صحنو کې د ښودنې او ننداړې وړ وي.بل دا چې ټولې پېښې د ښودنې وړ وي،د بېلګې په توګه که د کېسې د اتل افکار او تصورات د ننداړې وړ نه وي باید ونه لیکل شي.(هاشمي ۱۳۹۴: ۴۰۹).

په پورته تعریف کې ویل شوي دي،چې په څو ثابتو صحنو کې باید تمثیل یا ننداره شـي،معنی دا،چې تمثیلي ټوټه یا ننداره ډېره اوږده نه وي او په څو معلومو صحنو کې په سټیج یا میدان کې پای ته رسیږي.تمثیلي ټوټه په ژوندۍ توګه وړاندې کیږي.

په یو بل تعریف کې د ((نامه نګاری نوین)) اثر لیکوال د تمثیلي ټوټې د پېژندنې په اړه خپل نظر داسې وړاندې کوي او د لنډې کېسې سره یې توپیرونه په لاندې ټوګه ښودلي دي:(ننداړلیک یوه کېسه ده،چې د ننداړې په ځای یا د سټیج پرمخ د لوبغاړو له خوا اجراء کیږي.له کېسې څخه جلا او لرغونې ده.ځکه ،چې له میلاد څخه دمخه پنځمه پیړۍ کې ننداړلیک یا تمثیلي ټوټه په یونان کې رامنځ ته شوې او اوج ته رسېدلې و. له کېسې سره یې توپیرونه دا دي،چې ننداړلیک له یوې مخې د مکالمې او ډیالوګ په بڼه لیکل کیږي او په کېسه کې کله کله ډیالوګ او مکالمې ته اړتیا پیښیږي.ننداړلیک د وخت او موضوع له مخې په بیلو بیلو برخو ویشـل کیږي،چې هرې برخې تـه یې پرده ویـل کیږي.(هاشمي ۱۳۹۴: ۴۰۹).

په پورته تعریف یا پېژندنه کې یې د لنډې کېسې سره جوت او ښکاره توپیر ښودلی دی او ویلي یې دي،چې تمثیلي ټوټه د ډیالوګ او مکالمو په بڼه وړاندې کیږي.په تمثیلي ټوټه کې ډیالوګ په ژوندۍ بڼه وړاندې کیږي او کرکټر باید د تمثیلي ټوټې یا ننداړې ټولې مکالمې او صحنې باید په خپل ذهن کې وساتي او په ژوندۍ بڼه یې هره صحنه یو له بل سره اړیکه او رابطه ولري.د نثري ادب ډولونو نومې کتاب لیکوال بیا د ننداړلیک یا تمثیلي ټوټې په اړه خپل نظر داسې څرګندوي او وایي: (تمثیلي ټوټه یا ننداړلیک هغه کېسه ده چې د ډیالوګ او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مکالمو په بڼه د سټيج پرمخ د ښودنې لپاره ليکل کېږي او بيا د تياتر يا بله ځانګړې صـــحنه کې د خلکو په وړاندې د کردارونو يا لوبغاړو په وســـيله تمثيل او ښـــودل کېږي،ننداريک ورته ويل کېږي.(هاشـــمي ،۱۳۹۴: ۴۱۰).

په پورتني تعريف کې هم ويل شـــوي ،چې تمثيلي ټوټه هغه ډيالوګ دی،چې په سټيج يا ميدان او صـحنه کې بايد تمثيل شـي،که څه هم په اوس وخت کې تمثيلي ټوټې په مختلفو ځايو نوکې اجرا کېږي،لکه تلويزون،راډيو او سينما ته ورته صحنو کې وړاندې کېږي،خو لومړني تمثيلونه به په اوار ميدان يا ســـټيج په ژوندۍ بڼه وړاندې کېدل.کله،چې په کوزه پښـتونخوا کې عبدالاکبر خان اکبر په اتمانزو کې کومه تمثيلي ټوټه وړاندې کړه هغه هم په ژوندۍ بڼه د شـــاګردانو لخوا د ســـټيج يا ميدان پر مخ د خلکو په وړاندې تمثيل شوه.

د دې موضـــوع په پايله کې د تمثيلي ټوټې يا ننداريک لپاره د ټولو پېژندنو په نظر کې نيولو ســـره ويلی شـــو چې: تمثيلي ټوټه يا ننداريک هغه لنډه او وړه موضـــوع يا کيســـه ده،چې د کرکټرونو او کردارنو په وســـيله هره مکالمه د ســـټيج يا ميدان پر مخ د خلکو په وړاندې په ژوندۍ بڼه په داســـې ډول وړاندې شـــي،چې هره مکالمه او صحنه د بلې سره اړيکه ولري او هره برخه يې تر پای پورې په منظم ډول تر سره شي.

د يـادونې وړ ده،چې تمثيلي ټوټـه هم لکـه د ډرامې او نورو ژانرونو پـه څېر تراژيدي،کوميډي،تراژيدي کوميډی ډولونـه لري او هره برخـه يې ځانلـه ځانګړنې لري.د تمثيلي ټوټې د ليکنې پر وخت ليکوال بايد داســـې مکالمې جوړې کړي،چې ډېرې اوږدې نه وي او ممثل وکولای شي تر پايې پورې تمثيلي ټوټه په سمه توګه ورسوي.که چېرې په ســـټيج تمثيلي ټوټه کې مکالمې ډېرې اوږدې شـــي،ممثل له کړاو سره مخ کوي او کله کله داسې هم کېږي،چې کرکټر يا ممثل هغه مکالمه چې ليکوال يا ډايرکټر ورته ښـــودلې له ياده وباســـي او نورې مکـالمې پـه کې ورزيـاتې کړي،خو مکـالمې لنډې او پـه زړه پورې وي،نو کرکټر يا ممثل په ډېرې ارامۍ او ښـــه توګه خپلې مکالمې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ســمه توګه پای ته رســوي او په تمثيلي ټوټه کې کوم خلل نه رامنځ ته کيږي. پـه تلويزوني يـا راډيويي تمثيلي ټوټو کې کـه مکـالمې اوږدې وي،نو پروا نه کوي،ځکه چې په راډيو يا تلويزون کې هره مکالمه څو څو وارې تکرار تکرار ثبت يا ريکارډ کيږي او بيا هره برخه دومره اصلاح او ايډيټ کيږي،نو هلته د ممثل لپاره دومره ستونزمنه نه وي.

د تمثيلي ټوټې چوکاټ،جوړښت، توکي او د ليکنې لار

تمثيلي ټوټه هغه ادبي ژانر دی،چې ځانله چوکاټ او جوړښــت لري.د جوړښت توکي يې د نورو ادبي داستاني ژانرونو په څېر دي که چېرې ياد توکي يا جوړښــت ونلري کېدای شــي تمثيلي ټوټه يا نيمګړې شـــي او يا هم مفهوم او پيغام په ســـم ډول وړاندې نکړي.نو ځکه يې لانـدې توکي اړين دي او پـه کـار ده،چې دا ټول پـه نظر کې ونيول شي.لکه:

۱**:کېســـه:** د تمثيلي ټوټې کېســـه به وړه،خو له مفهومه ډکه او پوره وي.ځکه،چې دا کېســه د صــحنې پر مخ د خلکو په وړاندې په ژوندۍ بڼه خپرېږي او ډېر کم وخت کې پای ته رسيږي،نو ځکه يې بايد کېسه لنډه،واضحه او مکالمې يې بايد لنډې لنډې وي.

۲: پلاټ: پلاټ هم پـه تمثيلي ټوټـه کې پـه پـام کې نيول اړين کـار دی،ځکه کلـه چې ليکوال د يوې ډرامې يـا تمثيلي ټوټې پلاټ پـه نظر کې ونه نيسي،نو ټولـه کېسه به تړې بې ترتيبه او غېر منظمه شي.پلاټ د تمثيلي ټوټې هغه برخه ده،چې ليکوال په کې د واقعاتو يا پېښو ترتيب او تنظم په نظر کې نيســـي،چې کومه پېښـــه په کوم ځای کې راولي.د بېلګې په ډول که مونږ د نشـــيي توکو په اړه کومه تمثيلي ټوټه ليکو،نو لومړی به د هغه کس رول او کرکټر راوړو،چې په نشـــيي توکو اخته وي،که چېرې ســمدلاســه د ډاکټر کرکټر راولو او بيا وروســته د خلکو نظر او بيا وريســې په نشــه کس انځور وړاندې کوو،نو دلته به دا پلاټ غېر منظم ترسره شي او اثر به يې پر خلکو کم وي.

۳:کرکټرونـه: کرکټر پـه تمثلي ټوټـه يـا ننداريـک کې ډېر مهم او د ارزښت وړ توک دی.دا برخه بايد په سمه توګه تر سره شي.ځکه ،چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تمثیلي ټوټې کېسه د همدې کرکټرونو په مرسته او وسیله پر مخ ځي او ننداري ته وړاندې کېږي.دا،چې په ډرامه کې اصلي او فرعي کرکټرونه موجود دي،نو په تمثیلي ټوټه کې هم مرکزي او فرعي کرکټرونو ته اړتیا وي،ځکه چې دا کرکټرونونه هر یو پر خپل ځای د ارزښت وړ وي.که چېرې هر کرکټر پر خپل ځاې رانشي بیا د تمثیلي ټوټې پلاټ او کېسه بې مفهومه کوي د مثال په ډول.که یو کس د ډاکټر کرکټر تر سره کوي او هغه د دهقان په جامه کې مریض ته راشي،نو دلته دا کرکټر خپل ارزښت له لاسه ورکوي او د ناستو خلکو د پام وړ نه وي.یا که یو کس د دهقان یا ډریور کرکټر لوبوي او هغه د انجینر یا ډاکټر په جامه کې صحنې ته راځي،نو په تمثیل کې ګډوډي راځي او د تمثیل ارزښت او خوند له منځه وړي.

۴:مکالمې: مکالمه هم د تمثیلي ټوټې لپاره مهمه او دپام وړ برخه ده.مکالمه هماغه خبرې دي،چې کرکټرونه یې پرمخ وړي. په تمثیلي ټوټه کې مکالمه همدومره د ارزښت وړ ده لکه څومره،چې کرکټر دی.که کرکټر نه وي مکالمه پرمخ نه ځي او که مکالمه نه وي،نو کرکټر په ټپه ودریږي او د خبرو لپاره د کرکټر سره هیڅ نه وي.مکالمه د تمثیلي ټوټې مهمه برخه ده او له مکالمو پرته تمثیلي ټوټه پرمخ نه ځي.د یادونې وړ ده،چې په تمثیلي ټوټه یا ننداره کې باید مکالمې منظمې او لنډې وسي،ځکه چې دا په ژوندۍ بڼه وړاندې کېږي،څو د کرکټر په خبرو کې د اوږدو مکالمو په مرسته ګډوډي رانشي.

۵: سپنس یا تجسس: تجسس په کېسه،ډرامه یا تمثیلي ټوټه کې ډېر مهم توک دی.که کېسه کې تجسس یا تلوسه نه وي لیدونکی یا اوریدونکی له ځان سره نه شي ساتلی.هره تمثیلي ټوټه باید ډېره جالبه او له تلوسې ډکه وي،ځکه چې دا لنډه او وړه کېسه چې د ستیج یا صحنې پرمخ په ژوندۍ بڼه وړاندې کېږي د خلکو توجه ځانله نشي جلبولی،نو لازمي ده،چې د لنډې کېسې هره برخه جالبه او له تلوسې ډکه وي او نندارچیان له ځان سره تر اخره په خندا او ولولو وساتي.په تمثیلي ټوټه کې تلوسه او تجسس د ساه یا روح په معنا ده که دا روح او ساه په کې نه وي په خلکو کې شروع او ولولې نه شي راوستلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تمثيلي ټوټه هم لکه د ډرامې جوښــت او ســاختمان لري.تمثلي ټوټه د پيل،اوج او پای نقطه لري او په دې ډول پرمخ ځي.ليکوا ل دغه کېســه په مختلفو پردو ويشــي او هره پرده بلې ســره اړيکه نيســي .هره پرده پيل،اوج او پای لري،څو بلې پردې ته داخل شــــي.د هرې پردې پــای پــه داســــې ډول ختميږي،چې بلې پردې تــه د داخليــدو لاره هواروي.مخکنۍ پرده له وروســتۍ پردې ســره منطقي تړاو لري او په دې ځای کې بايد داسې تلوسه او تجسس ور ځای شي،چې نندارچيان يا ليدونکي بلې صحنې يا پردې ته په تمه شي او تر اخره يې تعقيب کړي.

د تمثيلي ټوټې کېســه ډېره مهمه ده او موضــوع په غوره کولو کې بايد پوره غور او کوښښ وشي.د تمثيلي ټوټې يوه ښېګڼه دا ده ،چې د هر وخت او مهال ســره ســمه موضــوع ورته پيدا کيږي او په خپل وخت هره موضـوع څېړي.که د کېسـې موضـوع په زړه پورې وي،نو کرکټرونه هم کولای شي،چې مکالمې په زړه پورې پرمخ يوسي.تمثيلي ټوټې زياتره په طنز او خندا ولاړ ې وي،که طنز او خندا په کې نه وي جالبيت او خوند يې له منځه ځي،کوښښ بايد وشــي،چې د طنز ژبه يې هم خونـدوره او هم ادبي وي او لـه چوکـاټـه وتلې نـه وي.دلتـه،چې پـه تمثيلي ټوټه کې د طنز خبره راغله نو اړينه ده،چې د طنز د پېژندنې په اړه هم لنډې خبرې ولرو.د ادب پوهنې بنســـټونه نومې اثر ليکوال په خپـل کتــاب کې د طنز پــه اړه وايي (طنز پــه لغت کې نــاز،نخرې کرشمې،پېغور او مسخره کولو ته وايي.)(رفيق ،۱۳۹۵ : ۹۷).

همدارنګه د (معاصـــــره ليکوالي) اثر ليکوال وايي (طنز،هزل،مطايبه او فکاهيات يوه معنا لري.ټولنيز مطلب په داســــې خوندورو الفاظو کې را اخلي،چې هم خندونکی وي او هم ملنډې وهونکی.)(زغم ،۱۳۹۴ : ۴۶۴).

نو دا چې د تمثيلي ټوټې ژبه زياتره په طنز ولاړه وي،نو اړينه ده،چې د طنز د تعريف يـا پېژنـدنې پـه اړه هم لنډ بحث ولرو،خو پـه تمثيلي ټوټه کې به طنز داسې نه وي،چې د چا شخصيت يا کوم قوم ته په کې سپکاوی شوی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وحدتونه هم مهمه برخه ده.په تمثيلي ټوټه کې (وحدت مکان،وحدت زمان او وحدت عمل) دا مهمه برخه ده او وخت ته په کتو سره بايد خپلې مکالمې وړاندې شي.مکان او ځای يې هم بايد په نظر کې ونيول شي او د عمل وحدت يې هم بايد په پام کې ونيول شي،نو په پای کې ويلی شو،چې د تمثيلي ټوټې يا ننداړليک ليکوال بايد پورته ټولې برخې او توکي په پام کې ونيسي او هره برخه يې بايد په زړه پورې له تلوسو او مکالمو ډکه وي،که ليکوال دا توکي په پام کې ونه نيسي،نو کېسه يې بې خونده او د ليدونکو د پام وړ نه ګرځي.په تمثيلي ټوټه يا بل هر ژانر کې سپنس يا تلوسه د هغه مقناطيس يا هندروبا په معنا ده،چې په شاوخوا کې پرتې د اوسپنې ټولې زرې او ټوټې په ځان پسې راکاږي او راټولوي يې، که په مقناطيس کې کشش کم وي يا په کې نه وي،نو هيڅ کله نه شي کولی چې اوسپنه په ځان پسې راټوله کړي،په کېسه يا تمثيلي ټوټه کې چې تلوسه ،تجسس يا سپنس نه وي،نو کېسه سترې کېدونکې او د خلکو د پام وړ نه ګرځي،نو اړينه ده په کېسه کې ټولې خواوې په پام کې ونيول شي او په ډېر هنر سره د خلکو په وړاندې تمثيل شي.

د تمثيلي ټوټې ژبه

هره ليکنه او کېسه ځانله د ليکنې ژبه لري او د هر هنري ژانر لپاره بايد کوښښ وشي،چې د داستان يا کېسې ته په کتلو سره د هماغې کېسې لپاره ژبه وکاروي.ځکه د هرې خبرې او هر کار لپاره خپل ځای او مکان وي.که د هرې کېسې ژبه په پام کې ونه نيول شي،هغه کېسه يا داستان خپل خوند له لاسه ورکوي او لوستونکي يې لوستلو،اورېدلو يا ليدلو ته زړه نه ښه کوي.دا،چې تمثيلي ټوټه څه ډول ژبه لري؟ او د ليکلو او ويلو ژبه يې بايد څه ډول وي؟ او د ډرامې له ژبې سره يې توپير ليدل کېږي کنه؟ د موضوع په دې برخه کې به په همدې موضوع تم شو او دا به جوته شي،چې د تمثيلي ټوټې ژبه بايد څه ډول وي.مونږ مخکې په بحث کې وويل،چې تمثيلي ټوټه هم لکه د ډرامې او فلم يو داستاني او ادبي ژانر دی،خو په دې توپير،چې ډرامه او فلم اورېد او

(c) ketabton.com: The Digital Library

تمثيلي ټوټه وړه او لمنه يې تنګه وي. په خپله لمن کې د خپل قد او وس په اندازه موضـوعات رانغاړي او د ډېرو اوږدو خبرو او موضـوعاتو توان نلري.

نو دلته به د ننداريک يا تمثيلي ټوټې په ژبه بحث وکړو.تمثيلي ټوټه که څه هم ډرامې ته ورته ده،خو ژبه يې نسبت ډرامې ته خوږه،له خندا ډکه او وړه ده.په تمثيلي ټوټه کې زياتره له طنز او مزاح څخه ګټه اخيســتل کيږي او همدې طنز او مزاح يې ښه او شــکل خوندور کړی دی.په ندارليک کې د ژبې کارول او څرنګوالی هم په خپل ځای ډېر د ارزښت او اهميت وړ دی.د تمثيلي ټوټې ژبه بايد عام فهمه او د ليدونکو او اوريدونکو د فهم وړ وي.کومې مکالمې،چې په تمثيلي ټوټه کې ليکل کيږي،بايد داسې وليکل شـي څرنګه،چې تلفظ کيږي.له تصـنع څخه په کې کار وانخستل شي.ژبه يې بايد واضحه،اسانه او روانه وسي.مکالمې يې بايد ډېرې ســـختې نه وي.د بېلګې په توګه که مونږ په يوه تمثيلي ټوټه کې د يو کوچي کرکټر لرو او د هغې لپاره په کوچيۍ لهجه خبرې ونه ليکو،نو دلته زمونږ د نندارليک ژبه مصـــنوعي ښه خپلوي.دلته د بېلګې په توګه څو مکالمې راوړو او ګورو،چې ژبه يې څنګه ده.که کرکټر د کوچي وي،نو هغې ته به لاندې مکالمه راوړو.

۱- کوچی ځوان: اديو وه اديو څه سوې وږ.ای سوای يمه مستې سته که نسته.

۲- د کوچي ځوان مور: نا غلی ســه مســتې له کومه ســوې.مېږې سـر خوړلې شدې نه کوي.

که مونږ د پورته مکالمې ژبه په اصلي ښه راوړو،نو دلته ده،چې د تمثلي ټوټې يا ننداري خوند له منځه ځي او ليدونکو يا اوريدونکو ته نه په زړه پورې کيږي .دلته به د بېلګې په ډول د ډاکټر نورالحبيب نثار د ليکنې يوه برخه راوړو،چې د ليکنې عنوان يې يې دی (دست خوش) په دغه کېسه کې که څه هم لنډې کېسې ته ورته کېسه ده،خو دا چې خبره د تمثيلي ټوټې د ژبې ده،نو ښه ده چې په مثال کې يې راوړو او وګورو،چې د کوم کرکټر لپاره يې کومه ژبه غوره کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دستخوش

پرون لوڼ مازیګر په څه کارپسې له کوره ووتم.ارباب صاحب ګل دین په مخه راغی .ویې پوښتلم ،چې چېرته له خیره.ما ورته وویل،چې باغ قاضي ته ځم،څه کار مې دی او ضمناً به له منډیي څخه سود سودا وکړم. هغوی هم پیسې راکړې ،چې شیرني ورته راوړم.له بده شامته د بېنظیر هوټل لاندې د شیریني فروشی په مخه کې پر ټوپکمارو واوښتم.ویې درولم پوښتنه یې راڅخه وکړه چې فلانی ته یې؟ما بېدو داسې وانګېرله،چې په لوی لاس چا ورته په ګوته کړی یم.هو مې ورته وکړه نور نو چې څو پر ځان پوهېدم ډاټسن ته یې خېژولی وم.تر یوه ښه ښایسته ټوټه مزله وروسته یې خپل مرکز ته ورسولم او نېغ یې خپل امیر ته مخامخ ودرولم،هغه راته کړه:

-مدامین خودت استي؟

- بلی.

- از عاشقان و عارفان استي؟

-بلې

هغه راته د ناستې اشاره وکړه.قلم مې تیار په جیب کې و،کاغذ یې راوغوښت، راته یې وویل:

- تجار صاحب! ای کاغذ بګی، بدست مبارک خود بخانه ات نوشته کو که اګه مه را زنده کار دارین دوصد لک افغاني را تا سبا چاشت روان کنین.

زه لړ څه ډاډه شوم،ځکه ما ته داسې ښکاره شوه چې ادرس یې غلط کړی ،عوضي یې راوستی یم. معافي او معذرت مې ځنې وغوښت او په خندا مې ورته وویل: جناب! بېشکه چې زه محمد امین یم،مګر سوداګر نه یم.زه یو معلم یم چې سر او ږیره مې دواړه له ماشومانو سره سپین شوي ،درست عمر مې کانې په نس پورې تړلي دي، په الوګانو مې ګوزاره کړې ده .که خپل درست سره هست وبود مې دروځنځوم،ستاسو د حوالې حتی اومه – اتمه برخه به هم پوره نه کړای شم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو هغوی زما په خوله باور کله کاوه ځکه چې زه يې د بېنظير هوټل له مخې ورپورته کړی وم.ما ورته دا هم له غوږه تېره کړه چې که دولت د معاشــانو اســتحقاقونه اجرا کړي روغ د اوو ،اتو میاشــتو مو پوروړی دی.ټول به تر ســتاســو ځار کړم،خو د هغوی ســودا نغده وه،نسیه يې نه پېژنده ،څه به مو کړوم خو حواله يې راباندې ولیکله او په خپل منشي يې تر لوستلو وروسته له واره ،چاته ورکړه چې زمونږ. کورته يې ورســوي او زه يې يوې ډیاره کوټې ته چې تور غټ قلف ورته پروت و،ور دننه کړم.
کوټه ډېره سړه وه خو ښه و دغه شړۍ مې راسره وه،له سړو مې ساه ونه خته،که نه نور مې د چا خبره تمامه شــپه چاقوګان جوړ کړل.یو وخت غالبآ چې چرګبانګ به و شــرنګ شــو چې د دروازې زنځیر پورته شو.د کوټې ور راخلاص شو.ټوپک والا و راته يې کړه:هله ژر کوه چې قوماندان صــاحب دې غواړي،په ما کې په زغرده د ورجګېدا جوکـه نـه وه پـاتې،تر مټ يې ونیوم او وریې وســتم.کـه ګورم چې د جوارۍ پر لګېدلی او (نیم پته)) ښـه په درز کې روانه ده،قوماندان چې دا وخت هر څۀ بایللي وو،ښــه په ســوخت کې راغلی و،ماته يې لاس ونیو او ویې ویل:
- ای داو اخری مه است،دوصد لک بکش.

قطعه چې د چا په لاسونو کې وه ښـایسـتو کې.ګردکۍ ،بړیره يې لرله.ګومان کوم چې اصلآ د کوچه،خرابات اوسېدونکی و په هر ځل چې به يې ورته بوت اړاوه د قوماندان د تندي په ګونځو کې به رڼا خپرېده ،خو د برېښنا غوندې یو پړک به يې و او بس.ځکه چې وبه يې کاته نو د پاچا پرځای به غلام بهر شـوی و،څو ځله يې دغه وړ ټنده وغوړېده ،خو ډېر ژر به يې تمه ځنې پرې شـوه،خو چې څنګه درسـت سره غلامان بهر شول،پیوسته ورپسې پاچا دننه شو،یخې اوبه پرې تلې شـوې ،قوماندان میدان بایلود.دا چې زه له يوې خوا د خپلو ماشـومانو په غم کې کیوتی وم او له بلې خوا مې خپلې راتلونکې ته په ســوچ کې وم،پر ځان ونه پوهېدم، بېواکه مې له خولې ووتل چې دستخوش،طالب

(c) ketabton.com: The Digital Library

جانه دستخوش!! د هغه چې دا وخت طبعه ښه راسته وه او زه یې هم کینې ډډې ته ښه برابر ناست وم،نو داسې یوه ګړنګینه څپیړه یې ګرم کړم،چې ازانګې یې لا اوس هم زما په غوږونو کې دي،او راته یې کړه.ځغله،چې شاته ونه ګورې،،.(غضنفر ،۱۳۸۹).

په پورته کېسه کې ژبه عامفهمه او د سېمې په لهجه لیکل شوې ده.که چېرې لیکوال په دې کېسه کې ادبي ژبه کارولای وای،نو شاید دومره خوند به په کې نه وای.نو د دې موضوع په پای کې ویلی شو،چې کوښښ باید وشي د تمثیلي ټوټې ژبه ډېره ساده،روانه او عام فهمه اوسي او د هر کرکټر په پام کې نیولو سره یې ژبه هم په هماغه شان وي.که دهقان کرکټر وي،ژبه یې باید دهقان ته ورته وي نه،کوم ډاکټر یا انجینر ته.که ټکسي ډریور کرکټر وي یا کوم موچي وي،نو د مکالمو ژبه یې باید د هغوی په بڼه وي،نه د داسې کوم کس،چې هغه لوستی یا داسې کس وي،چې د کرکټر او مکالمې ترمنځ واټن موجود وي.د دې موضوع د وضاحت لپاره به بیا د تمثیلي ټوټو په بیلګو کې وګورو،چې د تمثیلي ټوټې یا ننداریک ژبه باید څه ډول اوسي.

په لرغونو وختونو کې ننداریکونه یا تمثیلي ټوټې په شعر یا نظم جوړېدلې او خلکو ته به وړاندې کېدلې،خو ورو ورو د نظم تر څنګ په نثر هم ولیکل شوې او د نولسمې پېړۍ په ورستیو کې چې په ادبي آثارو کې ریالیستي او واقع ګرایي تمایلات زیات شول نثر د ننداریک یا تمثیلي ټوټې لپاره ځانګړی شو او نن تمثیلي ټوټه په نثر او نظم دواړو لیکل کېږي.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۱۰).

په تمثیلي ټوټه کې د کرکټرونو کارونه

د تمثیلي ټوټې په جوړښت او چوکاټ کې مو په کرکټر لږ لنډکی بحث وکړ.اوس د موضوع په دې برخه کې په تمثیلي ټوټه کې د کرکټرونو په کارونه بحث کوو.دا،چې کرکټر څه ته وایي لومړی به کرکټر وپېژنو او بیا به یې پر کارونه خبرې وکړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کرکټر: کرکټر هغه شخص یا کس ته ویل کیږي،چې په تمثیلي ټوټه کې مکالمو ته د خبرو ژبه ورکوي او هره مکالمه په خبرو راولي.کرکټر ته لوبغاړی یا اداکار هم ویل کیږي. یا کرکټر هغه چا ته ویل کیږي،چې د ستیج پرمخ د خلکو په وړاندې د تمثیلي ټوټې لیکل شوي الفاظ یا مکالمې په ژوندۍ بڼه وړاندې کوي او هرې کلمې ته یو انځور او ساه ورکوي.کرکټرونه یا کرکټر د تمثیلي ټوټې د جوړښت یو اساسي توکی دی.که کرکټر نه وي تمثیلي ټوټه د کاغذ پر مخ تشه لیکل شوې کیسه پاتې کیږي.د تمثیلي ټوټې یا ننداري کیسه او موضوع همدا کرکټرونه پرمخ وړي او د خبرو ژبه ورکوي.کرکټر هغه څوک دی،چې هرې مکالمې ته ساه ورکوي،هره مکالمه په خبرو راولي او هره مکالمې ته غږ ورکوي.هره ډرامه،فلیم ،سریال کرکټرونه لري،نو ځکه تمثیلي ټوټې ته هم د کرکټرونو اړتیا ده او همدا کرکټرونه دي،چې تمثیل د ستیج پر مخ نڅوي او ښکلا ورکوي.په تمثیلي ټوټه یا ننداره کې لکه د ډرامې په څېر اصلي او فرعي کرکټرونه موجود وي.اصلي کرکټر هغه کس وي،چې دا وړه او لنډه کیسه پرې راڅرخي او ترڅنګ یې بیا واړه واړه فرعي کرکټرونه هم رامنځ ته کیږي.

اوس خبره دا ده،چې په یوه تمثیلي ټوټه یا ننداره کې باید کرکټرونه څنګه او په کوم ځای کې راوړل شي.هره تمثیلي ټوټه جلا موضوع لري او د هرې ټوټې د وړاندې کولو لپاره مختلف کرکټرونه یا لوبغاړي په کار وي.لیکوال باید کوښښ وکړي،د کرکټر یا لوبغاړي په سمه کارونه کې له دقت څخه کار واخلي.د بېلګې په توګه که مونږ د یوې کلیوالې نجلۍ د واده په اړه تمثیلي ټوټه اماده کوو او دا نجلۍ د جګ ولور په بدل کې خرڅه شوې وي،نو دلته به څرنګه لوبغاړي او کرکټرونه کاروو.

لومړی،خو دا،چې واده به په داسې ځای یا ستیج کې اماده کیږي،چې کلیوالي بڼه ولري ځکه که د داسې واده صحنه د هوټل په څېر وي،نو بیا د کیسې اصلي مفهوم او محتوا له منځه وړي.بله دا،چې په کیسه کې به ناوې د کلیوالو په دود او دستور جوړه وي که چېرې دلته د ناوې کرکټر یوه ښاري نجلۍ پرمخ وړي،نو د کیسې بڼه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بدلوي.کومه نجلۍ چې په دې تمثيل کې اصـــلي کرکټر يا لوبغاړې ده هغه به بېسواده او ساده باده کليواله نجلۍ وي.

همدارنګه که زمونږ د تمثيل موضوع د ډاکټرانو په اړه وي،نو بـايـد ټولـه موضـــوع موپر ډاکټرانو راوڅرخي او مرکزي کردار يـا کرکټر بايد د ډاکټر په څېر جوړ شـــوی وي.که چېرې موضـــوع د ډاکټرانو وي او مونږ لوبغاړی د دهقان په شـــکل راشـــي،نو دلته به د موضوع خوند او رنګ دواړه بې خونده کړي.

نو په پای کې ويلی شـــو،چې په يوه تمثيلي ټوټه کې هر کرکټر په خپل ځای کې بايد راوړل شـي او د موضـوع تسلسل ته په کتو سـره هر لوبغاړی او کرکټر په سمه توګه وکارول شـي.هغه يو متل دی چې وايي :(هره خبره خپل ځای لري) نو ليکوال بايد پوره هڅه او کوښښ وکړي،چې د لوبغاړو کاورنه کې تېروتنه ونکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم څپرکی

د تمثيلي ټوټې ډولونه

د موضـــوع په دې برخه کې به په دې بحث وکړو،چې تمثيلي ټوټه کوم ډولونه لري او يو له بل ســـره يې توپير په څه کې دی.تمثيلي ټوټه يا ننداره هم د ډرامې په څېر ځانله ډولونه لري او هر ډول يا نوعه يې په خپل ځای کې د خپل ارزښـــت او اهميت وړ دی.پخوا به تمثيلي ټوټې يوازې د ســـټيج يا دريځ پر مخ په ژوندۍ بڼه وړاندې کېدلې،خو د ټکنالوژۍ د پرمختګ سره تمثيل هم وده وکړه او اوس په راډيو،تلويزون او مجازي نړۍ کې هم پرمخ روانه ده او د پرمختګ پړاونه وهي.اوس به د تمثيلي ټوټې هر ډول جلا جلا روښـــانه او واضحه کړو.

د فورم له مخې د تمثيلي ټوټې ډولونه

د فورم يا شـــکل له مخې د تمثيلي ټوټې ډولونه په لاندې ډول دي،چې هره ډول يې جلا جلا تر بحث لاندې نيسـو او کوښـښ کېږي، چې د هر ډول لپاره بېلګه راوړل شي.

سټيج تمثيلي ټوټه

مخکې له دې،چې پر ســټيج تمثيلي ټوټه بحث وکړو،لومړی به سټيج وپېژنو،چې څه ته ويل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ســـتيج: انګليســـــي کلمه ده،هغه لوړ او جګ ځای ته ويل کيږي،چې مجلس،تمثيلي ټوټې او غونډې په کې تر ســره کېدی شــي. يا په بله وينا سـتيج يا په ســاده اصــطلاح چوتره هغه ځای ته ويل کيږي،چې ممثلين پکې د تمثيلي ټوټې د وړاندې کولو لپاره راځي او خلکو ته يې نندارە کوي.سـتيج بيا ډېر ډولونه لري،خو دلته يې د ډولونو له وضـحات څخه تېرېږو او په همدې تعريف يې بســـنه کوو.ځکه،چې زمونږ اصــــلي موضوع نده.

ستيج تمثيلي ټوټه يا نندارليک

هغه تمثيلي ټوټه ده،چې په يو لوړ ځای کې يې ټول لوبغاړي په خپل وار خپلې مکالمې په ژوندۍ بڼه د ناســـتو خلکو پر وړاندې اجرا کوي او د خلکو پام ځانله راګرځوي.يا ســـتيج تمثيلي ټوټه يا نندارليک هغه تمثيلي ټوټه ده،چې د ستيج پرمخ د ښودنې لپاره ليکل کيږي او بيا په تياتر يا بله ځانګړې صــحنه کې د خلکو پر وړاندې په ژوندۍ بڼه د کردارنو په وسيله تمثيل او ښودل کيږي.(هاشمي ،۱۳۸۹ : ۱۹۹).

د يادونې وړه ده،چې د ژوندۍ تمثيلي ټوټې لپاره ســـتيج يا صـــحنه ضرور ي ده او بې له ستيج څخه د ياد ژانر يا فن په سمه توګه نه شي تر سره کېدلی.د تمثيلي ټوټې د بڼه اجرا لپاره ستيج ته اړتيا وي.

دلتـه بـه د ســـتيج تمثيلي ټوټې لپـاره يوه بېلګـه راوړو او وبـه ګور،چې يـاده تمثيلي ټوټـه څومره اغېز نـاکـه ده او پـه ټولنـه يې کومه اغېزه کېدلی شــــي کنه.په دغه تمثيلي ټوټه کې ټول څلور کرکټرونه يا لوبغاړي برخه اخلي.يو کرکټر په کې د نجلۍ دی،چې په افغاني ټولنه کې د ولور پـه مقـابـل کې پـه خـارج کې داســــې يو کس تـه ورکول کيږي،چې يو لاس او پښــه يې معذوره وي،خو د نجلۍ پلار د پيســو په لالچ کې راځي او د خپلې لور سرنوشت د خاورو سره خاورې کوي.د نجلۍ رول يا کرکټر د (احمد شـــاه) په نوم يو ممثل وړاندې کوي.بل کرکټر د نجلۍ پلار دی،چې د خپلې لور په غم کې نه وي،خو د پيســـو په اوريدو سـره يې هر څه له ياده اوځي او خپله لور په خارج کې هغه معذوره کس تـه ورکوي .د نجلۍ د پلار کرکټر د (حکيم الله) پـه نوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

کس تر سـره کوي.دریم کرکټر د نجلۍ غوښـتونکی دی،چې پلار يې د نجلۍ پلار تـه ډېر غـټ او لوړ کس معرفي کوي او ورتـه وايي،چې زوی مې په خارج کې ډېره ښه دنده لري.

د نجلۍ غوښــتونکي کرکټر د (نیاز الله) په نوم کس تر ســره کوي. څلورم کرکټر د هلک د پلار دی،چې په جرګه د نجلۍ پلار ته ورځي او د خپل زوی لپاره رشته غواړي.دا کرکټر (تمیور شاه) لخوا وړاندې کېږي.د تمثل د وړاندې کولو ځای د ننګرهار ولایت د غونډو تالار دی،چې په ۱۳۸۹ لمریز کال کې کله ګل اغا شـیرزی د ننګرهار والي وو.په یاده غونډه کې د ښوونځیو د زده کوونکو ترمنځ د سیالۍ په جریان کې یاده تمثیلي توته د سـلګونو ځوانانو او مشـرانو په وړاندې تمثیل او ننداري ته وړاندې شوه.د یادونې وړ ده، دا چې په ننګرهار او په ځانګړي ډول د ښـځینه ممثیلنو پیدا کول ډېر ګران کار دی،نو ځکه په دغه تمثیلي توته کې د هلک ښځه نجلۍ جوړه شـوې وه،چې د نجونو پوره لباس ورته ورکړل شوی او خپل کرکټر یې د غږ په بدلولو سره د نجلۍ په ډول وړاندې کړ،چې مرکزي کرکټر یا لوبغاړې هم همدا نجلۍ وه.په یاده تمثیلي توته د وخت والي یادو کسانو او ممثلینو ته د خپل وس په انداز نغدي ډالۍ هم ورکړلې.

بېلګه

دتمثيلي توتې نوم: د رواج په لمن کې

لیکوال: تاج محمد

لوبغاړي:

احمد شاه د (نجلۍ په کرکټر)

حکیم الله (د نجلۍ پلار)

تیمور شاه (د هلک پلار)

نیاز الله (د نجلۍ غوښتونکی ځوان)

د نندارې ځای د ننګرهار ولایت د غونډو تالار

د رواج په لمن کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجلۍ (ګل پري): له ښــــوونځي راځي او په ډېرې خوشـــحالۍ پلار ته وايي.پلار جانه سلام ښنګه يې.
د نجلۍ پلار: لورې ښه يمه ته ښنګه يې له ښوونځي نه پخير راغلې.
نجلۍ(ګل پري): پلار جانه هو پخير راغلم،نن مو ډېر درسونه ولوستل او ډېر په زړه پورې وو.
د نجلۍ پلار: لورې ته څومره بختوره يې،چې نن ښــــوونځي ته ځې. زمونږ په وخت کې نه ښوونځی وو او نه درسونه.
نجلۍ(ګل پري):پلار جانه دا،خو ســتا مهرباني ده،ګنې زه،نو چا درس ته پرېښودلم.
د نجلۍ پلار: لورې بس درس دې وايه.... او رښـتيا لور جانې غوښـتل مې يوه خبره درته وکړم... او ستا نظر واخلم.
نجلۍ(ګل پري):پلار جانه ښنګه خبره خدای دې خير کړي.
د نجلۍ پلار: ګل پري لورې،مور دې خدای وبخښــــه که هغه ژوندۍ وای نن به يې زما خبره منله او هيله ده،چې زما خبره ته هم ومنې.
نجلۍ(ګل پري):پلار جانه خبره څه ده،ته خو يې ووايه کنه.
د نجلۍ پلار: لورې هغـه د کچول خـان نوم خو بـه دې اوريدلی وي،د هغې زوی،چې په لندن کې دی،هغه لاټو درته يادوم.د هغې پلار راغلی وو او غوښـتل يې،چې ستا رشـته رانه وغواړي،زه خو وايم چې لورې هغه هلک ډېر ښه دی او خارج کې هم دی،نو ژوند به دې ورسره جوړ شي.
نجلۍ(ګل پري):هههههههههه پلار جانه ز ه اوس واده کولو ته تياره نه يمه لومړی خپل درســونه وايمه له هغې وروســته به بيا ګورمه چې څه کيږي.
دنجلۍ پلار: نه لورې درســــونه به بيا په خارج کې ووايې اوس دا کار وکړه دا دسرو زور مرغۍ مو له لاسه ونه اوځي.
نجلۍ(ګل پري): پلاره اول خو زه واده نه کوم او که بيا مې ته ډېره مجبوروې،د هغه لاټو ســـره خو يې هيڅ نه کوم،هغه شـــل ګوډ دی په هغې څه وکړم. هغه يو بې پروا او نا اهله انســـان دی،نه غواړمه خپل ژوند برباد کړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نجلۍ پلار: لورې ډېرې خبرې به نه کوې ســـبا د لاټو پلار او لاټو راځي او زه دې دســـمال ورکوم او ډېرې نخرې به نه کوې ګنې خه به درته نه وي.

نجلۍ(ګل پري):پلار جانه سـوال درته کوم،زاری درته کوم،داسـې مه کوه،ګنې بیا به ډېر پښـیمانه شـې،زه غوارم خپلې زده کړې پوره کړمه بیا به ستا په خوښه واده وکړم،خو اوس دې کار ته اماده نه یمه.

د نجلۍ پلار: په غوســه او قهر له کوره اوځي او خپلې لور ته وایي،دا زما وروستۍ خبره ده او نورې خبرې کوم ارزښت او اهمیت نلري.

(نجلۍپه سـروسـترګو ژاړي او په دې سـوچ کې وي که لاټو او د هغې پلار راشـــي څه باید وکړي،په همدې فکر کې د ځان لپاره د مړو یا مړکـانو دارو پیـدا کړي،پـه اوبو کې حـل کړي او لـه ځـان ســـره یې وساتي،که چېرې د لاټو کورنۍ او د دې پلار نوموړې مجبوره کړي،نو دا زهر به وڅکي ګل پري ځان اماده کړي او په ســـوچونو کې ډوبه وي،چې پـه دې وخـت کې لاټو،د لاټو پلار او د نجلۍپلار پـه کور را دننه شي،ګل پري په ژړا ژړا د پلار پښتو ته وغورځي او داسې زارۍ ورته پیل کړي.)

نجلۍ(ګل پري): پلار جانه خیر دی،داســې مه کوه که.که د پیسـو لپاره دې دا کار وکړ زه ځان وژنم.

د لاټو پلار: ګوره لورې لاټو وګوره څومره ښـایســته ځوان دی ته یې ځوانۍ ته وګوره.

لاټو (نیازالله): ههههه هو کنه دغه دی دا ،ته ما ته لږ وګوره څومره ښایسته یمه،دغه دی دا.

د نجلۍ پلار: لورې خیر دی ته ولې ضد کوې،لاټو به دې له ځان سر ه خارج ته بوځي هلته به ښه ژوند ولري.

نجلۍ(ګل پري): پلار جانه ته دې لاټو ته وګوره کوږ وږ لکه د تنور اورلړونۍ،زه به له دې سره څنګه ژوند وکړمه،داسې مه کوه.

لاټو (نیازالله): خه خه خه پلاره ګوره ما ته یې اور لړونۍ وویل زه څومره ښایسته شهزاده یم او دا په ما کبر کې.دغه دی دا.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نجلۍ پلار: د لاټو پلاره راځه راځه چې په چوکۍ کېنو دا نجلۍ ده يوه ورځ نيمه به ژاړي بيا به خپله عادت شي،د لاټو جان سره به ډېر ښه ژوند وکړي،چې زه او ته خپله خبره خلاصه کړو او ګوره درکړم،چې خوله خوږه کړې.

لاټو (نيازالله): نه نه زه ګوره نه خورم لډو خورم لډو ،دغه دى دا.ګل پرى جانې ته به هم خوله کې لډو ورکړم.

(په دې وخت کې د ګل پري پلار،د لاټو پلار او لاټو په چوکيو ناست وي،خپلو کې خبرې کوي،چې خوله خوږه کړي،ګل پري په منډه راوځي او د زهرو بوتل يې په لاس کې وي،خپل پلار او د لاټو پلار ته وايي،که تاسو دا کار وکړ زه دا زهر خورم او ځان وژنم.)

نجلۍ(ګل پري):پلار جانه دا زهر ګورې که زما دسمال دې ورکړ دا زهر خورم او ځان وژنم.

د نجلۍ پلار: ګوره ګل پري جانې لورې داسې مه کوه،ولې زما خبره نه منې،زه ستا دسمال نن ورکوم،که ته هر څه کوې ويې کړه.

لاټو (نيازالله) : دغه دى دا پلار جانه دا بوتل کې ورسره شربت به زه هم لږ وخورم په خارج کې له دې نه غټ بوتلونه مونږ په شپې نڅاڅايونو کې څکل ،دغه دى دا.

د لاټو پلار: غلى شه لوچکه خوله بنده کړه دا زهر دي،او هغه تا چې څکل هغه شراب وو،خوله دې بنده کړه.

نجلۍ(ګل پري):پلار جانه تاسو ته ټوکې ښکاري،خو زه يې په رښتيا څکم بيا به ډېر ارمان وکړې،د خداى لپاره زما ژوند مه بربادوه.

د نجلۍ پلار: لورې خير دى داسې مه کوه ،دوى به ما ته ډېرې روپۍ راکړي زما به هم ژوند جوړ شي او ستا به هم جوړي.

(د نلجۍ پلار لا په همدې خبرو کې وي،چې نجلۍ د زهرو بوتل په سر راواړي او خپل پلار ته داسې وايي)

نجلۍ(ګل پري): پلار جانه دا دى زه لاړمه ته پوهه شه او ستا پيسې ته د پيسو او ولور په رواج کې دومره ډوب يې،چې زما ژوند درته ارزښت نلري.زه درنه لاړمه د خداى په امان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(نجلۍ په ځمکه راولویږي مړه شـــي ،پلار يې په چغو وژاړي ،لاټو او د لاټو پلار وتښـــتي او د نجلۍ پلار په دغه پيغام خپله تمثيلي ټوټه پای ته ورسوي.)

د نجلۍ پلار: ای خلکه غرق شـوم،تباه شـوم،برباد شـوم،د څو روپو په لالچ کې مې د خپلې لور خون په غاړه واخيســـته.خدای ته وګوری،دا ناسم رواجونه مات کړی،په خارج کې د لور ورکولو سزا خپلو بچو ته مه ورکوی.زه به هيڅ کله ځان ونه بخښم.

(تمثيلي ټوټه د نجلۍ د پلار په ژړا ژړا پای ته ورسيږي.)

پورتنۍ تمثيلي ټوټه چې د سټيج تمثيلي ټوټې د بېلګې په توګه مو رواړه په ژوندۍ بڼه د خلکو په وړاندې ننداري ته وړاندې شـــوه،چې په هغه وخـت کې د ډېرو خلکو د خوښـــې او د چکچکو پـه بـدرګـه پـای تـه ورسېده.د پورته تمثيلي ټوټې پيغام خلکو ته دا وو،چې د خلکو په وعدو او پيسـو مه غوليږی،که خپله لور او خور ورکوی،نو د پيسـو په مقابل کې نه بلکې د انسانيت او تعليم په مقابل کې يې ورکړی،څو هم تاسو او هم مو اولاد په ژوند کې خوښ او خوشحال اوسي.(رحيمي،١٣٨٩).

راډيويي تمثيلي ټوټه

راډيويي تمثيلي ټوټـه هغـه تمثيلي ټوټـه ده،چې پـه راډيو کې د خپريـدو لپـاره ليکل کيږي.پـه دې ډول تمثيلي ټوټـه کې هر کرکټر يـا لوبغاړی خپل رول تر ســره کوي.راډيويي تمثيلي ټوټه په يوه ســټوډيو کې ثبت وروســته ايډيټ او بيا د خپرولو لپاره اماده کيږي.نسـبت سـټيج تمثيلي ټوټې ته راډيويي تمثيلي ټوټه لږه اســـانه وي او دا ځکه چې که چېرې په راډيويي تمثيلي ټوټه کې کومه غلطي يا ستونزه رامنځ ته شي نو د بيا تکرار چانس يا موقع له کرکټر ســره وي،خو په ســټيج تمثيلي ټوټه کې د تکرار چانس له لوبغاړي ســره نه وي او هلته ممثل هره څه په پوره هوش او عقل ســره تر ســره کوي،څو کومه ســتونزه يا غلطي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترسره نکړي.په راډيويي تمثلي ټوټه يا ننداره کې اکثره هغه موضوعات راخيستل کيږي،چې په غږ پورې اړه لري او تصوير يا نځور ته يې اړتيا نه وي.په دې ډول تمثيلي ټوټه کې غږونه انځورونه جوړوي او هر غږ ځانله يو انځور وي.دا ډول تمثيلي ټوټې د يو ښه پروډيوسر او ايډيټر په مرسته برياليتوب ته رسيږي.پروډيوسر يا ډايرکټر بايد تمثيل داسې اماده کړي،چې اوريدونکی له ځان سره يوسي.او تر اخره يې د تلوسې په مرسته له ځانه سره وساتي.په دې ډول تمثيل کې تلوسه او تجسس ډېر اړين دی که تلوسه ونلري يو بې معنی او هڅې غږونه به وي.په راډيويي تمثيلي ټوټه کې موزيک او سازونه ډېر رول لوبوي .

بېلګه

پخوا به هر کور حريم او برف انداز درلوده،نو ځکه به نه ګاونډيان ترې په عضاب وو او نه هم خپله،خو د ډالرو سيلابونو هم د کورنو حريمونه ويوړل او هم برف اندازونه.اوس زياتره خپلې واورې د نورو په سرونو او بامونو غورځوي لکه داسې.

د تمثيل نوم: د خپل بام واورې سمبال کړئ.

لکيوال: ننګيار نا اشنا

لوبغاړي:

۱: حيا اورياخيل

۲: صادق سپين غر

لومړی يوه ښځه د ګاونډي د کور دروازه په ډېره غوسه او قهرټکوي او د کور نه چې کوم سړی راوځي . ښځه او سړی خپلې مکالمې داسې پيلوي.

ښځه(حيا اورياخيل) : دا څومره بې شرمه خلک دي.

صادق سپين غر: خورې څه دې ويل؟

(حيا اورياخيل) : هو. هغه زوی دې د خپل بام واورې زمونږ انګړ ته را اچوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

صادق سپین غر: نو چېرته یې واچوي؟
(حیا اوریاخیل) : په انګړ کې راسره شریک یې!؟
صادق سپین غر: شریک نه یم.
(حیا اوریاخیل) : نو ولې واورې راچوئ.
صادق سپین غر: ځای نشته ،نو چېرته یې واچوو.
(حیا اوریاخیل) : نو دا خو دتاسو مشکل ده ته ورته د حل لاره پیدا کړه.
صادق سپین غر: خورې په غوسه کېږه مه.دتاسو ګټه هم په کې شته. په انګړ کې مو ونې دي او چې هر څومره ډېرې واورې په کې ولوېدې هماغومره به مو نیالګي تازه وي.د واورې اوبه ځمکه جذبوي او ذخیره کېږي.

ښځه(حیا اوریاخیل) : واه واه ! چې دومره هوښیار وې،ولې دې انګړ ته ځای نه پرېښود.
صادق سپین غر: مونږ دې کوټو غم وکه،چې کوټې ډېرې شي،ځکه انګړ ته ځمکه پاتې نه شوه.
ښځه(حیا اوریاخیل) : او اوس واوره زمونږه انګړ ته راچوی؟
صادق سپین غر: دومره واوره نده.هځې دې زړه ورته په تنګ دی.پرېږده چې څو ورځې ماشومان لخچکونه پرې وخوري.خواران به چېرته لاړ شي.
ښځه(حیا اوریاخیل) : ګوره وه وروره! دا یوه ورځ نه ده.یو کال ندی د ټول عمر خبره ده. ځان ته دې د واورو اچولو ځای پیدا کړه،زه دې نور نه پرېږدم چې زمونږه انګړ ته واوره واچوې.
صادق سپین غر: خورې!په غوسه کېږه مه. دغه سږ کال مې تاسې پرېږدی.بل کال ته یې دغه بل ګاونډي انګړ ته اچوم.که په بام یې پرېږدم کوټې څڅېږي.لږ خو تاسو هم زړه راباندې خوږ کړئ کنه.
ښځه(حیا اوریاخیل) : په خپل ځان به دې خپله زړه خوږ کړئ وو او انګړ به دې پرېښی وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

صادق سپین غر: ځه خیر دی خورې! اوس سهوه راڅخه شوې ده.تاسو لږ ګوزاره راسره وکړئ.
ښځه(حیا اوریاخیل) : مونږ ګوزاره نه شو کولی،چې هر څنګه یې کوې،زمونږ انګړ ته به واوره نه اچوې.
صادق سپین غر: خه که داسې وکړم،چې د تاسې انګړ ته یې واچوم او بیا یې دتاسې له انګړه دباندې کوڅې ته اوباسم.څنګه به وي؟
ښځه(حیا اوریاخیل) : ته نو په هماغه خپل خره سپور یې او نه ترېنه کته کېږې.همدا اوس لومړی د کوڅې خلک دربادندې راخبروم او بیا په حوزه کې عریضه دربادندې کوم.
صادق سپین غر: نو دې ته مې مجبورې چې په ټول کور دې دعوه وکړم.چې د کور نیم قیمت دې رشوت ورکړم، دا کور دما دی،ته په نرمه ژبه پوهه نه شوې.
ښځه(حیا اوریاخیل) : ځه خیر دی.سږ کال یې واچوی بیا دې نه پریږدم.(ننګیارناآشنا ،۱۳۹۸).

په پورته تمثیلي ټوټه کې،چې د ازادۍ راډیو د ګوړې اچار خپرونې لپاره لیکل شوې ،د ټولنې هغه قشر او خلک،چې خپلو مسؤلیتونو ته نه متوجې کېږي او په ټولنه کې د نورو لپاره مشکلات او ستونزې جوړي او د بل په تاوان او شر کې خپله ګټه او خیر لټوي،یو درس او نصحیت وړاندې شوی او ټولنه یې دې ته متوجې کړې،چې هیڅ کله هم باید د نورو په مشکلاتو کې ځان لپاره سهولت مه لټوی او په دې تمثیل کې یې هغه متل هم راخیستی چې وایي د (دخپل بام واورې د بل په بام مه غورځوی).ټولنه کې د همدې ډول تمثیلي ټوټو په مرسته سمون او بدلون راتللی شي او کوښښ باید وشي،چې د تمثیلي ټوټو څخه مثبته ګټه پورته او منفي ته یې شا کړو.

د راډیویي تمثیلي ټوټې بله بېلګه

دغه راډیویي تمثیلي ټوټه چې د مرکې په شکل پرمخ وړل کېږي،دوه کرکټرونه چې یوه ښځه د مرکه کوونکې په شکل او بل سړی د ځواب

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویونکي په شـــکل تمثيل کوي دغه تمثيلي ټوټه د ليکونو او ځوابونو په شکل سره ترسره کيږي.

ليکوال: ننګيار نا اشنا

لوبغاړي :

سپوږمۍ

هارون ګلزاد.

نجلۍ کرکټر(سپوږمۍ) : فيلفوس کړتو صيب ليکونه راواخلم

هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): را وايخله مه ورته ګوره.

نجلۍ کرکټر(سپوږمۍ) : دغه لومړی ليک مونږ ته N.O.T له صفر پنځه حوزې نه رااليږلی دی.او له سلامونو ورسته وايي،چې د شاوخوا کورونو کې مو زوغالي بخارۍ ايښـــې دي او ټول دودونه يې زمونږ کور ته راځيN.O.T وايي،چې د ګاونډيانو د بخاريو دودونو تورې پيشـــوګانې راځخه جوړې کړي دي.د ورځې درې ځلور ځله ارايش يا سنګار کوم.خو هيڅ ګټه نه کوي.

هلـک کرکټر کړتو(هـارون ګلزاد): نو ليـک کومې نجلۍ يـا ميرمنې رااليږلی دی؟

نجلۍ کرکټر(ســپوږمۍ) : هو کړتو صــيب هغه وايي،چې که کړتو صــيب دې خلکو ته لږ نصــيحت وکړي او دا راته ووايي،چې مونږ څنګه وکړو؟

هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): د N.O.T سلامونو ته وعليکم سلام وايم او د پوښـــتنې په هکله به يې ووايم چې نحصـــيت ګټه نه کوي،دا ځکه چې اوس چا ته نصـحيت کوې،هغه نور هم ضـد درسـره کوي او په اوبو کې پورته ځي.

نجلۍ کرکټر(ســـپوږمۍ) : خـه نو دا څنګـه وکړي،چې دود يې مخ خراب نکړي؟

هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): دا دې داسې وکړي،چې سهار وختي دې مخ پلسـتر کوي او د شـپې چې له کاره خلاصـيده بېرته دې پلسـتر لرې کوي. او که دې ما مني،نو تر پسرليه دې له ارايشه تېره شي. چې خدای مکړه نوره توره نشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجلۍ کرکټر(ســـپوږمۍ) : خه دغه بل ليک ســـمندر خان راليږلی او پوښـــتنه يې کړې ده چې مونږ کومې خوا ته روان يو د پرمختګ که شاتګ لور ته.

هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): سمندر خانه مونږ د نړۍ والو مخالف لور ته روان يو،نوځکه په هر منفي کار کې لومړی مقام اخلو.مثلاً په بې امنيتی کې،په اداري فســـاد کې،په تقلب کې،په ککړتيا او نورو ټولو برخو کې لومړي مقامونه لرو.

نجلۍ کرکټر(سپوږمۍ) : سمندر خان وايي،چې مونږ ته ازار شوی که نه پوهيږو؟

هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): سمندر خانه ازار به هم شوی وي او ځان هم نه پوهو.هغه کار کوو،چې سمدلاسه ګټه راته رارسوي.لکه په بخاريو کې زغال سوزو چې خه تاوده شـو.خو دودونه او ضـررونه يې نه سنجوو،چې په راتلونکي کې څومره تاوان راته رسوي.

نجلۍ کرکټر(سپوږمۍ) : نو اخربه څنګه شي؟

هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): اخر يې نو خدای ته معلومه ده.نړۍ خو يې له ټولو ډالرو سره معالجه ونه شوه کړی،بل ليک راوخله.

نجلۍ کرکټر(ســـپوږمۍ) : دغه بل ليک پوډري خاني راليږلی او وايي،چې حکومت مو په غم کې ندی په دې ســـاړه ژمي کې مو نه احوال اخلي او نه راباندې ګرځي.د پولې ســـوخته لاندې په کوټو کوټو پراته يو ،خو حکومت يوه بخاری هم راته کېښـــوده.که کړتو صـــيب حکومت راباندې خبر کړي.

هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): خانی مســـت دی مســـت.کنه حکومت په روغو ندی خبر څه خو لا پوډريان دي.بيا د پولې ســـوخته لاندې خو بخاری څه ګټه نلري.هســـې هم پوډريان يو د بل په تخرګ کې ننوتلي دي. او ځانونه تودوي.

نجلۍ کرکټر(ســـپوږمۍ) : نو پوډريان خواران له يخنۍ ســـره څه وکړي؟

هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): امر دې واخلي او چاړواکو د کورنو ديوالونو ته دې ډډه ووهي،چې تاوده شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجلۍ کرکټر(ســپوږمۍ) : دغه بل ليک ددک راليږلی او وايي،چې د وسلوالو غلو له ويرې له کوره نه شي راوتلی.څنګه وکړو،کاروبار ته څنګه لاړ او راشو.

هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): غله رښــتيا هم ډېر شــوي دي او د سړي له تالاشی وروسته ډز کوي او سړی وژني.که رښتيادرته ووايم زه هم په ډار ډار له کوره راوځم.ددک نه چې ټول ښـــاريان مجبوره دي.داســـې دې وکړي،چې لــه يوه کوره دې بــل تــه لاره پريږدي او همداسې له يوه کوره بل ته او له بل کوره دې بل کور ته لاړ شی ترڅو ســرک ته اووځي.يا دې هم ددک يوه کراچۍ واخلي.ســهار دې له کوره کثافات په کې باروي او چېرته دې دوکاندار ته دروي.مازيګر يا ماښـام دې بېرته له کراچۍ ســره کور ته راځي.چې غله ګومان وکړي،غريب سړی دی او پيسې نلري.

نجلۍ کرکټر(سپوږمۍ) : که کراچۍ ترې واخلي؟

هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): غله زياتره په موټر ســايکل ســپاره وي،کراچۍ نه شـــي وړلی. هههههههههههههه دلته تمثيلي توټه په يو موزيک پای ته رسيږي.

پورته تمثيلي توټه،چې دوه کرکټرونه يو د هلک چې کړتو نوميږي او بله يې نجلۍ ده،چې دواړه خپل تمثيل په ليکونو پيلوي.نجلۍ ليک وايي او له کړتو يې ځواب غواړي.کړتو هم خپل ځوابونه ورکوي او خلکو ته په طنز کې نصـــيحتونه او د ســـمې لارې خبرې کوي.،چې پورته تمثيلي توټــه کې د ټولنې د ســـمون او جوړونې خبره شـــوې ده. (ننګيارناآشنا ،۱۳۹۸).

تلويزوني تمثيلي توټه

تلويزوني تمثيلي توټه هم سـتيج تمثيلي توټې په څېر په ليدلو او اوريدلو پورې اړه لري،خو په دې توپير چې په ســتيج تمثيلي توټه کې ليـدونـکی يـا اوريـدونـکی هر څـه پـه ژونـدۍ بڼـه ګوري او دلتـه يې د تلويزون پر پرده ګوري.په تلويزوني تمثلي توټه کې مختلفې منظرې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

صـــحنې وړاندې کېږي او هر ډول ســـټوډيو ورته جوړيږي.تلويزوني ننداره يا تمثلي ټوټه هم د راډيويي تمثلي ټوټې په څېر په ســـټوډيو کې جوړيږي.که کومه صـــحنه غلطه شـــي په تکرار ډول جوړيږي.په دې ډول تمثيلونو کي د کرکټر کړنې او عمل ته ډېره پاملرنه کيږي او کله کله د ډېرو خبرو پر ځای يوه کتنه هم لوی کار کوي او خپل مطلب اغيز ښـــندي.مکالمې بايد د کرکټر يا لوبغاړي له حال او شـــان ســـره مناســـبې وي.پـه تلويزوني تمثلي ټوټو کې ډيزاينر،لايټ مين يـا رڼـا خورونکی،کمره مين يا کمره لرونکی،ســـنګاروونکي او ايډيټر پورې زياته اړه لري.ديادونې وړه ده،چې په دې ډول تمثيلونو کې د پروډيوسر لاس ډېر پراخ وي او په ډېرې هوښياری سره هره صحنه اماده کوي. پـه تلويزونـي تمثيلي ټوټـه کې لوبغـاړي ډېر راحتـه او اســـوده ځکـه وي،چې که کومه مکالمه تري غلطه شـــي،نو په تکراري ډول يې بيا ريکارډ کوي،خو په ستيج تمثيلي ټوټه کې بيا هر څه په ژوندۍ بڼه وي که لږه غلطي هم وشي،نو لوبغاړی مجبور دی خپله مکالمه ترميم کړي او نندارچيانو ته دا موقع ورنکړي،چې هغوی په دې پو هه شـــي،چې لوبغاړی يا کرکټر سهوه شو.

ببلګه

د تمثيلي ټوټې نوم: کروناويروسه مړ شې
ليکوال: شير احمد شيری
لوبغاړی:
۱: شيری
۲: شامو (مستعار نوم)
د خپريدو ځای: لمر نړۍ وال تلويزون
د خپروني نوم: د خندا شپه
د خپريدو نيټه: جمعې شپه،۱۳/۱/۱۳۹۹

لمر راډيو تلويزون،چې د نړۍ په ډېرو ځايونو کې ليدونکي لري او په پښـــتو ژبه مختلفې خپرونې خپروي،چې يوه خپرونه يې د خندا شـــپه ده.ياده خپرونه کې مختلف ميلمانه او کوربانه وي.د خندا شـــپه خپرونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوه تفريحي او له ټوکو ډکه خپرونه ده،چې په همدغه خپرونه کې يوه تلويزوني تمثيلي ټوټه د دوه کسانو لخوا چې يو يې شير محمد شيرى او بل يې د شـــامو په نوم کس دى،د کورنا ويروس په اړه يوه تمثيلي ټوټه جوړه او خپره کړه.ياده تمثيلي ټوټه کې شـــيرى د کرونا ويروس رول لوبوي او شـامو د يو خبريال په څېر له کرونا ويروس (شـيري) څخه پوښـتنې کوي،چې په ياده تمثيلي ټوټه کې له ويروس څخه د خونديتوب پـه اړه يو لوى پيغـام هم پروت دى،نور بـه يې پـه تمثيلي ټوتـه کې وګورو،چې څه ډول پيغام دى.

شـــامو: نن مو مو د خيره ســـره د کرونا کرونا ماحول کې د کرونا د ويروس سره مرکه ده،چې دا ولې په څه خاطر دلته راغى،او ولې يې د دنيا ټول انســـانان په وارخطايى کې واچول.څوک وژني،څوک مريض کوي،څوک يې د فکر او ســوچونو څخه ليوني کړي دي.نو کرونا جانه له تا مې لومړى پوښتنه دا ده،چې اول راته دا ووايه چې ته ولې دومره وحشـــي يې،ولې په دومره وحشـــي حالت کې راغلې،چې د دنيا ټول انسانان چې د هر مذهب دي،ليوني او سرګردانه دې کړل.

شيرى (کرونا ويروس): آفففرين افرين،لا تر اوسه پورې پوهه شوى نه يې،چې زه د څه شـــي لپاره رغلى يم.مکمله پټى شـپټله مو خلاصـه کړه.اوس هم په تاســو د موړ‌ک ګمان وکړم چې دا موړ‌کان دي.خود به راځمه،په دې دنيا کې کوم حالت روان دى،خير څنګه رانشـم،وررور – وررور وژني،مســـلمان د مســـلمان حق خوري،ظلم کوي،وينې رواني دي،بيچچـاره بببې مـانـا وينې رواني دي،زه مجبور شـــومـه چې راغلم،همدا اوس هم تاسو ته چانس دى،توبې وباسى توبې.

شامو: يعني ته عذاب يې؟شـه نو که دا راته ووياست چې ستا دوستان څوک دي؟ په دغه انسانانو کې ستا دوستان څوک دي،ته خو د کرونا ويروس يې حتما به دوستان او دشمنان لرې؟

شيرى: بببببرړړړ زما دوشمنان.....

شـــامو: نه د دشـــمانانو پوښـــتنه نه درنه کومه هغه بيا وورســـته کوم،دوستان دې څوک دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

شــــيرى:ببببررررړ،دوســـــتان زما هغه څوک دي،چې څوک د ډاکټر خبرې نه مني،ماسـک نه اچوي،دسـتکشــې نه په لاس کوي،فاصـله نه مراعت کی،هغوى ته کرونـا ټوکې ښـــکاري ،خو چې کلـه مې ونيو ببببررررړ.

شــامو: شــه يعنې هغه څوک دې دوســتان دي چې د ډاکټرانو خبرو ته غوږ نه نيســي او بې پروايي کوي.ښـــه دا راته ووايه چې دښــمنان دې څوک دي؟ کرونا ويروسه.

شـيرى: دوشـمنان مې هغه څوک دي،چې څوک د ډاکټر په خبرو عمل کی،ببببررررړ دستکشې په لاس کی،فاصله مراعتوي، او مخ ته ماسک اچوي،دا مې دښـــمنان دي دښــــمنان ،ولې چې زما زور پر هغوى نه رسيږي.هغوى رانه په مفتو کې بچ کيږي.

شامو: شه ستا ولې له انسانانو سره دشمني ده ؟ ولې له حيواناتو سره دشـمني نه کوې؟ څه دليل دى چې انســانانو ســره دشــمنى لپاره راغلى يې؟

شـــيرى: وى وييبيى وى وى، تا کله کوم حيوان ليدلى چې حيوان د بل حيوان غيبت وکړي؟نـه يې کی.تـا کلـه حيوان ليـدلى ،چې بـل حيوان وژني؟ نه يې وژني. تا کله حيوان ليدلى چې د بل حيوان حق وخوري؟ نه يې خوري،نو ځکه مې حيوانات پريخوستل دا مرض ټول په انسانانو کې دى،هماغه ده چې انسانانو باندې عذاب نازل شوى دى.او زه راغلى يم.

شـــــامو:ته دومره وحشـــــي ويرويس يې،چې نه زوړ پيژني،نه ښـــځه ګورې،نه ځوان ګورې،نه ماشوم ګورې، هر چا ته راراوان يې دا ولې؟

شـيرى: بلکل ،بلکل که هر څوک بې پروايي وکړي،ډېر خلک داســي وايي،چې ما کرونا نه نيسي،زه مسلمان يمه،خو مونږ ته مسلمان،مونږ ته هر مذهب والا،چې په چا مو وس بر شــــو او د ډاکټر خبرې و نه مني،بببررررررړ نو بيا په جامعه کې رانه شپه نه شي تيرولى.

شامو: ته يو چا جوړ کړى يېيييييې او که خپله دا دنيا ته راغلى يې؟

شـيرى:دا کېســې پرېږده،چې زه چا جوړ کړى يم،زه الله ج جوړ کړى يم،خو بيا هم درته وايم چې همدا اوس هم تاســـو ته چانس شـــــته،توبې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وباسی، سجدې وکړی،لمونځونه وکړی خپل،تیر شی د بل د حق خوړلو نه،د بیت المال د مال چورولو نه،دیتیم او غریب د حق د خوړلو نه،ګنې اوس خو قرنتین استی،بیا به ټول عمر قرنتین شی،

شامو: ستا څخه کرونا ویروسه ویره په کار ده او که یا تاسره دوستي؟

شـیری: بلکل زه نه د دوسـتی یم او نه د خپلوی،زه د ډار شـی یم،زه د خوف شـی یم،ولې چې زه د چا دوست نه کیږم،ما درته وویل چې زه د هغه چا دوســـت یم خخخخخهههههه،زه خوشـــحالیږمه چې د چا دوســـت،چې د ډاکتر خبرې نـه مني،مخکې مې درتـه دا ټولې خبرې وکړې،لوده ته خو هیڅ په خبره نه یې،ځې که نه تا هم ونیسم او قرنتین دې کړم.زه د هغه چا دوسـت یم چې د ډاکترانو خبرې نه مني او د هغه چا دوشمن یم چې د ډاکترانو خبرې مني.

شامو: ته دومره وحشی یې،چې د خلکو په سوچونو او فکرونو او کله کله په خوبونو کې ورځې،ولې دومره ظالم یې؟

شیری: بلکل ـبلکل،تر څو دا خلک اصلاح شي،که اصلاح نه شي،هی پو هیږې بله اســماني ډبره هم درپســـې راروانه ده. په هغې به نور هم زلیله شی،اوس هم درته چانس شته توبې وباسی،توبې.

شامو: دوستانو تاسو د کرونا ویروس د خطرونو،د دوستۍ او دشمنۍ پـه اړه خبرې واورېدې،پـه دې هیلـه چې ټول لـه کرونـا ویروس څخـه ځان وسـاتی اوس ما او کرونا ته اجازه راکړی د خدای په امان. (شـیر ،۱۳۹۹).

بېلګه

لیکوال: سید فخرالدین هاشمي

د تمثیلي ټوټې نوم: ته زما د پلار نښانه یې (د ټکان خپرونې زندان)

لوبغاړي:شیر احمد شیری ،سیف الدین خندان او ملګری یې

د نشر ځای: شمشادنړۍ وال راډیو تلویزون،ټکان خپرونه،۲۰۱۷م

دغه تمثیلي ټوټه چې ټول په کې درې ممثلینو برخه اخیستې ده او د شمشاد نړۍ وال راډیو تلویزون له خوا په ټکان خپرونه کې ،خپره شوې ده.په دغه تمثیلي ټوټه کې چې د ټولنې د هغې طبقې چې جرمونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي او بیا زندان ته راځي،د هغوی د ژوند په اړه لیکل شـــوې ده،چې دا د تلویزوني تمثیلي ټوټې یوه بېلګه ده.مرکزي لوبغاړي یې شیر احمد شیرې او سیف الدین خندان دی.

ســــرتیری (شـــیر احمد): وی د دې زندان منځ کې پیپل نو... په دې بندي جانان مې وایه سلامونه

والاکه ســــرتیریه ،هغه د بندیانو د بند موده چې پوره شـــوې ده، او د خوشې کېدو امر یې شوی،له زندانه یې خوشې کړه،چې خپلو کورنو ته لاړ شي.زر شه هله نو.

ســرتیری (شــیر احمد): خه قومندان صــیب په ســترګو ته بې غمه اوسه... ای مبارک دې شه لاس دې راکه خه شو چې راخوشې شوې. ځوانه دا راته ووایه چې په کوم جرم بندي شوی وې.

زنداني: صیب ما خپله میرمن په چاقو وهلې وه ځکه بندي شوم.

ســرتیری (شــیر احمد): ای خدای دې غرق کړه،میرمن مې په چاقو وهلې وه،په ښــځه نو څوک وار کوي.بې شــرمه په دې کار دې چې تا کړی دی،بدبخته انسانه.

زنداني: خو صیب څه وکړم په چپړقه یې ویشتلی وم.

سرتیری (شیر احمد): څه څه مخ دې ورک کړه بې شرمه.په چپړقه یې ویشتلی یم،فقط په ټوپک یې ویشتلی یې.دا مونږ لکه چې چپړقې نه خورو.ای هلکه بل بندي راخوشـــې کړی.بل بندي،راوځه باتوره.تا څه جرم کړی وو،چې بندي شوې وې.

دویم بندي: صیب ما مې له خوابنې سره جنګ کړې وو. ومې وهله او دوه غاښونه مې پرې مات کړل.

ســرتیری (شــیر احمد): هههههههههههههههههههههههه وایم دا دې ایله د ســړي توب کار کړی دی. هههههههههههههههه دغه ســتا جرم لګ د منلو وړ دی. هههههههههه ډېر دې خه کړي ډېر دې ښـــه کړي. خدای دې ژوندۍ لره ،جنګونه مه کوه،په چا غاښــــونه مه ماتوه،په چا پټکه مه کوه، دغه شـــان به بندي کېږې. دې څټ ته دې ګوره .... خوابنـــې دې وهلې ده....عجیبه خلک دي.څوک خوابنـــې وهلی، چا خوابنــې وهلې،څوک میرمن په چپړقه وهي....دغســې جرم کوی بندي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیږی،ولې جرم کوی... وا هلکه بل بندي راخوشـــې کړه.هی هی هی کاکا ودریږه.دا راته ووایه چې تا کوم جرم کړی ته خو ســـپین ږیری سړی یې ته یې ولې بندي کړی یې.

دریم بندي (سیف الدین خندان): ما جرم اوس نه ،جرم مې پخوا کړی وو،ما خپله ځواني په زندان کې تیره کړه.

سرتیری (شیر احمد): داسې وایې بابا دا.

دریم بندي (سیف الدین خندان): ما شل کاله خپله ځواني په دې زندان کې تېره کړه،په هغې وخت کې ســتا مرحوم پلار په دې زندان کې امر وو،لکه نن چې ته یې .

سرتیری (شیر احمد): د سرتیری د ژړا غږ. خخخخخخخخخخه .

دریم بندي (سیف الدین خندان): ژاړې ولې ؟مړي دې خدای وبخښي.

سـرتیری (شـیر احمد): د ژړا په حالت کې.ګوره بابا،ته له دې زندان څخــه تـلـلـی نــه شـــې،تــه بــه ټـول عـمـر زنـدان کــې پــاتــې کیږې.خخهخخخخخخخخه

دریم بندي (سیف الدین خندان): زه خو ازاد شوی یم دا ته څه وایې.

سـرتیری (شـیر احمد): کاکا ته زما د پلار د دې زندان د لاس نخښـه یې،دا ځکه .

دریم بندي (سـیف الدین خندان): پرېږده ته دا څه کوې،زه ځم نور په دې زندان کې نه پاتې کیږم.

سرتیری (شیر احمد): نننه ته نه شې تلی راځه هله نو بېرته زندان ته داخل شه. (هاشمي ،۲۰۱۷).

د لوستلو تمثیلي ټوټه

دا هغه ډول تمثیلي ټوټه ده،چې په ســتېج یا بل کوم ځای کې د اجراء کېدو او په هغې کې د نقش لوبولو په وړاندې ستونزې وي او په نندارېزه توګه وړاندې کیدای نه شـي،یوازې د لوستلو لپاره لیکل شـوي وي.دا ډول تمثیلي ټوټې زیاتره یوازې لوســـتل کیږي او کرکټرونه په کې رول نه شـــي لوبولی.دا ډول تمثیلي ټوټه د یوکس له لورې لوســـتل کیږي.دا ډول تمثیلي ټوته ځکه نندارې ته نشـــي وړاندې کېدلی،چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیدای شـي،پېښــه یا موضــوع یې داسـې وي،چې لیکوال یا ممثل ته یې ســتونزې پېښــي شــي،نو ځکه یې ننداري ته د ممثلینو په مرســته نه وړاندې کېږي.دا ډول تمثیلي ټوټې ډېرې کمې او په نشت حساب دي.د دې ډول تمثیلي ټوټې لیکل لیکوال لپاره هم ستونزمن وي .

یو اکټیزه تمثیلي ټوټه

دا ډول تمثیلي ټوټه هغې تمثیلي ټوټې تـه ویـل کېږي،چې د یو کس لـه لورې پر مخ وړل کېږي.په یوه صــــحنه کې ټوله تمثیلي ټوټه راټولیږي دا ډول تمثیلي ټوټه ډېره لنډه او په زړه پورې وي.یاده تمثیلي ټوټه د وخت د ضایع مخه نیسي او خلک یې زیاته خوښوي.په دې ډول ننداره یا تمثیلي ټوټه کې یو کس یا یو کرکټر کېدای شـي د دوو یا زیاتو کســانو اکټونه او مکالمې وړاندې کړي او همدا یو کس کیدای شــي،څو مختلف غږونه او انځورونه د خلکو مخې ته تمثیل کړي.په یو اکټیزه تمثیلي ټوټه کې لوبغاړی یا کرکټر بیاد ډېر ځیرک او هوښـیار وسـي،د تمثیل هر اړخ او د نندارچیانو د توجه او پاملرنې راړول د ممثل لپاره ډېر اړین دي،ځکـه چې پـه دې ډول تمثیلونو کې ممثـل یو کس وي او هره خوا او لوری بایدکنترول کړي،څو کولی شي،نندارچیان ستړي او تنګ نه شي.د دې ډول تمثیل د بیلګې په توګه به په لاندې ډول یو تمثیل وړاندې کړو.

بېلګه

دا یو اکټیزه تمثیلي ټوټـه ده،چې د یوه کس لخوا پرمخ وړل کېږي.په دغې تمثیلي ټوټه کې لیکل شــوې کېســه په ځانله ځان پرمخ وړي او خپل لیکل شــوی پیغام خلکو ته په ډېر مهارت او هنر ســره رسوي،چې بېلګه یې په لاندې ډول وړاندې کېږي.

د تمثیلي ټوټې نوم: د دوبۍ لندن د شرکت خبرتیا

لیکوال: نګیار نا اشنا

لوبغاړی: بری افغانپور

د خپریدو ځای: ازادۍ راډیو د ګوړې اچار خپرونه،۱۹\۱\۱۳۹۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دوبۍ لندن د شرکت خبرتیا

۱: د دوبۍ لندن شرکت یو تن داسې د اداري چارو کارپوه کس ته اړتیا لري،چې لاندې مهارتونه باید ولري.

- لومړی: په نورو شرکتونو او مؤسساتو کې پنځویشت کاله کاري سابقه ولري.

- دوهم: عمر یې باید له دیرشو کلونو زیات او له پنځلسو کلونو کم نه وي.

- دریم: په اداره او منجمنټ کې د لیسانس او ماسترۍ برسیره د نړۍ د یو معتبر پوهنتون څخه د دوکتورا او فوق دوکتورا سند هم ولري.

- څلورم: په انګلیسي،فرانسوي،جاپاني،چینایي او لږو ډېرو نورو ژبو رواني خبرې او لیکنې وکړي.

- پنځم: قد یې باید ار تجاعي خاصیت ولري، یعنې د ریس په مخ کې دوه نیم لویشتې او دمامورینو په وړاندې دونیم متره اوسي.

- شپږم: د ویښتانو،سترګو او مخ رنګ یې مهم نه دی او ارایش یې هم خپله سلیقه ده که یې کوي او که یې نه کوي.

- اوم: د ډریورۍ،خوشامند او سټایل لسنس لري او که یې نلري شرکت یې په کېسه کې ندی او حوصله یې تر ټولو مهم شرط دی او هغه هم دومره چې که د شرکت خاوند ورته په یوه ساه سل کنځلې وکړي، دی ورته څه ونه وایي. ځکه چې بیکاري زیاته او کارونه کم دي.نو باید ځان د شرکت د خاوند نادودو او ناخوالو ته ټینګ کړي. مینه وال دې ډېر زر خپل غوښتنل لیکونه د خپلو پنځلسو عکسونو سره یوځای د نوموړي شرکت د خاوند کور ته ورسوي.د انټریووګانو نېټې د ټیلفون د لارې اعلانیږي.(ننګیارناشنا ،۱۳۹۸).

(c) ketabton.com: The Digital Library

انټرکټ تمثيلي ټوټه

دا هم د تمثيلي ټوټې او ننداري په زړه پورې بڼه ده.دا تمثيلي ټوټه له وړو ټوکو ټکالو څخه واخله تر مبالغې او ظرافت پورې څرګندونه کوي.د جوړښت په لحاظ په کې تمسخر او پېخې زياتې وي.ژبه يې تر ډېره په طنز پوښـــلې وي.جملې يې لنډې او خوږې،خو په زړه پورې وي.د طنز مالګه په کې دومره ډېره وي،چې ناست خلک له خندا شنه کوي.انټرکټ تمثيلي ټوټه زياتره کوميډي بڼه لري،ډېر کم داســـې پېښــــېږي،چې په تراژيدي ډول دې وړاندې شـــي.(ځدراڼ ،۱۳۸۵ : ۲۳).

بېلګه

په دغه ۱۴ ثانيي انټرکټ ويډيو کې دوه هلکان ناست دي،چې يو سره په لاس کې موبايل دی او د ژورناليست دنده پر مخ بيايي او بل ته يې خولې ته ميک نيولی وي او په لاندې ډول ورسره مکالمه کوي.

۱:روره ته ولې داسې بې حاله ناست يې؟

۲:واده په کار دی واده واده. دوه زره شلم کال راغی او غريب تباه دی.

۱:ستا حکومت نه څه غوښتنه ده؟ سترګې دې چا ته دي؟

۲:سترګې خو مې جنکو ته دي. او له حکومت نه مې غوښتنه ده،چې څومره ژر کېدلې شي واده راته وکړي.

۱: ~~هههههههههههههه~~ (۵۸).

بله بېلګه

په دغه ۸ ثانيي ويډو کې ،چې يو نفر په کې غټه ږيره پرېښـــې او د وعظ او تبليغ په شـــکل خپلې خبرې کوي او په لومړيو کې کس فکر کوي،چې دا به کومه ښه مسله بيانوي چې کله يې اخر ته غوږ شې بل

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه وي مکالمه یې په لاندې ډول ده.دا یو انترکټ تمثیلي ټوټه ده،چې یوه ټوکه یې په کې تمثیل کړې ده.

- زما مشـرانو او کشـرانو ورونو یوه خبره کوم او هغه دا ده چې دا کله څوک په لارو کوڅو کې جنګ کوي.
- نو مونږ او تاسو له په کار دي،چې مونږ ښه په قراره باندې شاته کینو.
- چې هغه شاته ولاړ کسان هم دا جنګ وګوري.

په پورته مکالمه کې که څه هم د طنز په ژبه یوه لنډه ویډیویې مکالمه ده او ځیني خلک به دا فکر کوي چې دې نفر د کوم مولوي تمثیل کړی او دا یې ښــه کار ندی کړی، خو په حقیقت کې نوموړي د جنګ نه د نفرت لپاره دا ویډیو جوړه او خلکو ته وړاندې کړې چې دا د طنز په ژبه هغه خلکو ته یوه درنه سپیړه ده چې کله دوه کسان جنګ وي او دوی ورته ولاړ وي او یوازې سیل یې کوي. (@abdurahim44 ۱۴۰۰،).

د محتوا له مخې د تمثیلي ټوټې ډولونه

د محتوا له مخې هم تمثیلي ټوټه مختلف ډولونه لري،چې دلته بـه یې هر ډول جلا جلا معرفي او بحـث بـه پرې وشـــي.کلـه چې د ډرامـایي یـا تمثیلي هنر خبره کیږي،نو حتمـا بـه تراژیـدي او کمیـډي انځورونه به د لیدونکو یا لوسـتونکو ذهن ته راځي.د موضــوع په دې برخه کې لاندې هر ډول تر بحث او څیړنې لاندې نیول کیږي.

تراژیدي تمثیلي ټوټه

دا هغه تمثیلي ټوټه یا ننداریک دی،چې د غم،درد،ژړا ،ویر حالت او پېښې په کې راغلې وي.دا ډول تمثیلي ټوټه په غمجن ډول پای ته رســـیږي.د دې ډول ننداري لیکل یو څه ســـتونزمن ځکه وي،چې کرکټر په کې ځان داســـې اماده کوي،چې خلکو ته وابنـــایي ،چې دې څومره غمجن دی او د خلکو په زړونو کې د همدردۍ او ترحم جذبه

(c) ketabton.com: The Digital Library

راولاړه کړي.دا ډول تمثلي ټوټــه پــه خلکو ډېر اثر کوي او خپلو مسؤليتونو ته يې متوجه کوي.

بېلګه

يتيم ماشوم

د تمثيل نوم: يتيم ماشوم

ليکوال: تاج محمد رحيمي

لوبغاړي: شوکت (ماشوم)

الياس (ښوونکی)

ښــوونکی: بچيه پلار دې څه کار کوي،چې ته داســې خيرن او ناپاک ښوونځي ته راځې؟

شاګرد: (ماشوم په سلګو سلګو) استاد جانه پلار مې په ځانمرګي برید کې شهيد شو،زه اوس بې وسه او بېکسه يم،پلار نلرم،مشر ورور مې نشته،مور سره مې پيسې نشته چې ماته پاکې جامې واخلي او زه هم د نورو زده کوونکو په څېر پاک ستره راشم.

ښــوونکی: ځويه کله او په کوم ځای کې دې پلار په چاودنه کې شــهيد شو.

شاګرد: (په وږه ژبه د خپل پلار کېسه داسې کوي) استاد پلار مې په کابل کې په یوه چاودونه کې شهيد شو،زه دومره بې وسه يم چې کله له ښــوونځي نه کور ته لاړ شــم،له خپلې بکســې نه کتابونه لرې کړم،په همدې بکســـه کې بيا د بوټانو رنګ،بورس او پالش واچوم.مور مې په ســرو سـترګو ژاړی او زه ورته وايم مور جانې ژاړه مه زه ښــار ته ځم،مور مې په سـر ښــکل کړي او په ژړا ژړا راته وايي زويه ځه الله دې مل شه.

ښوونکی: خه زويه چې کله ښار ته لاړ شې بيا څه کوې؟

شاګرد: استاد د ښار په يوه څنډه کې کينم او د خپلې بکسې نه برس،ټوټه او رنګ راوباســم او بيا د دې ښــــار ړندو خلکو ته داســې ناری وهم.ماما،کاکا راشه بوټان درته رنګ کړم،په لس روپۍ يې رنګوم،ډېر ښـايســته يې رنګوم خير دی راشــه که خوښ دې نه شــو پيســې يې مه راکوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونکی: بچيه ته د ښار خلکو ته ړانده ولې وايې؟
شـــاګرد: ځکه ورته ړانده وايم چې تر ننه رانه چا پوښــتنه ونکړه چې ماشومه په دې بکسه کې څو خلک کتابونه ګرځوي،نو ته په کې ولې د رنګ ډبې،برس او پالش ګرځوې ،ولې درس نه وايې تر ننه زما د حال پوښتنه چا ونکړه،هر څوک مې رټي او له ځانه مې لرې شړي.
ښوونکی: زويه له چا ګيله لرې کنه؟
شـــاګرد: نه اســتاد له هيچا ګيله نلرم ځکه کله چې د انســان د احســاس سـترګې ړندې او غوږونه يې کاڼه شـــي له هغوی ګيله کول کومه معنا نلري. دلته چا کې رحم نشـته،دلته انسـانيت نشـته،دلته څوک زړه نلري هر څوک خودخوا او د ځان غوښـــتونکي دي،زما هم خدای شـــته له بندګانو يې نه غواړم خپل همت او محنت په مرســـته د خپلې کورنۍ لپاره حلاله نفقه ګټم او بس.اســـتاد زه به د قيامت په ورځ د خدای په وړاندې د دې ظالمانو څخه شـکايت وکړم او خدای به يې ټولو ته سـزا ورکړي. (ماشـوم په ژړا ژړا له سـټيج کوزيږي او تمثيلي ټوټه پای ته رسوي).(رحيمي ،۱۳۸۷).

کوميډي تمثيلي ټوټه

دا ډول تمثيلي ټوټه په خوندرو او له خندا ډکو کلمو او حرکتونو پيليږي.د دې ډول تمثيلي ټوټو لوبغاړي يا کرکټرونو خبرې هم کوميډي جوړيږي،څو وکولای شـــي د خلکو پام ځانله راوګرځوي او د هغوی د توجـه وړ وګرځي.دا ډول تمثيلي ټوټـه پـه ټولنـه کې پـه هغو کړنو او خلکو ملنډې او رشخند وهي،چې ټولنيز مسوليتونه نه پيژني او د خپلې ټولنې د خدمت لپاره کار نه کوي.کوميډي تمثيلي ټوټه يا ننداريک له پيل نه تر پای په خندا او طنز ډکه وي او هره برخه يې د خلکو پام ځانله راګرځوي.په دې ډول تمثيلي ټوټه کې مهمه خبره دا ده چې هر کرکټر د خپلو مکالمو ســره ســمه خبره ځانله جوړه کړي څو وکولای شـــي د خلکو خندا او زړه لاس ته راوړي.په دې ډول تمثيل کې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټوکو،مسـخرو او خندا د ټولنې د ښـکته او ټیټې طبقې احسـاسـاتو او جذباتو د وړاندې کولو هڅه کیږي.

ببلګه

د تمثل نوم: ښه واده دې کړی بیا خو دې ممبارک شه
ممثلین: عالم زیب مجاهد او نظر محمد
نشر ځای: نشتر حال ستوډیو, مهران سی ډی هاوس

په دغه تمثیلي ټوټه کې،چې د سـتیج پر مخ د خلکو په وړاندې ننداره کیږي،دوه کسان،چې یو یې عالم زیب مجاهد دی او بل یې نظر محمد دی.دواړه یې پرمخ وړي.عالم زیب مجاهد څخه په کې پوښـتنې کیږي او هغه ځوابونه ورکوي.تمثیل په دې ډول پیلیږي،چې لومړنی کس وايي،چې نن زمونږ سـره داسـې میلمه دی،چې مور ورته وايي واده وکړه او دی انکار کوي،چې نور به له میلمه څخه پوښـتنې وکړو او خپل تمثیل پیلوي. همدا د کومیډي تمثیلي ټوټې یوه ډېره ښـه او په زړه پورې ببلګه ده.

عالم زیب مجاهد : اوس راځي زما زلمی میلمه.زلمیه په خیر راغلې؟
نظر محمد: خیر اوسې.مالې روره لږ اوزګار یې؟
عالم زیب مجاهد : ولې څه کار دې دی.
نظر محمد: او جی
عالم زیب مجاهد : څه کار دې دی؟
نظر محمد: ما ویل چې دا مچ راځخه وشـړې.های های دې مچ ته هم معلومه شـوې ده،چې ما واده کړی دی.هر وخت مې لکه خوابـې په غوږ کې بنګیږي.
عالم زیب مجاهد : ښه نو واده دې کړی،بیا دې مبارک شه
نظر محمد: هههههههه پاک مولا دې په داسـې بلا واړوه لکه زه چې پرې اوړیدلی یم.
عالم زیب مجاهد : دا ولې ته خو ډېر ګیله من غوندې یې؟
نظر محمد: روره ګیله من بـه نـه یمـه.بې تنخوا نوکر یم،د خپلې خوابنې،اوو د خپلې ښځې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عالم زيب مجاهد : بس ژاړه مه،ښه نو دا واده دې ولې کولو؟
نظر محمد: هاجي بس نو مور مې راته ويلې زويه زه به مړه شمه،خو ستا په سـر به څهره (ګلان) ونه وينمه،ما ورته وويلې چې مور لږ صبر خو وکړه چې په خپلو پښو خو لږ ودريږو.
عالم زيب مجاهد : نو بيا مور دته څه ويل؟
نظر محمد: نو مور ته ويل،ستا دا کجې پښـې ما ته معلوميدي،هيڅ کله هم په خپلو پښو نه شې ودريدلی.بس ويل يې واده وکړه واده وکړه واده.
عالم زيب مجاهد : ژاړه مه،ښه نو بيا دې څه وکړل؟
نظر محمد: بس جی لکه د کالج د هلکانو ،د بس په سـټاپ ودريدم،خو مور مې دا فرمايش کړی وو،چې زه بوډۍ يمه ځانله به خپله ښځه پيدا کوې.بس نو د څوارلسـمې سـپوږمۍ په شـان تکه سـپينه،داسـې غټې سترګې،داسې اوږدې زلفې او ونه د چينار ټيک يې په اوربل.
عالم زيب مجاهد : ښه ته نو په بس سټاپ باندې ودرېدې؟
نظر محمد: اوجی بس لکه د کالج د هلکانو د بس په سټاپ ودريدم.بس هرې جينۍ ته به موسکی کيدمه. چابي مې په لاس کې تاووله.
عالم زيب مجاهد : دا د موټر چابيانې (کيلي ګانې) وې؟
نظر محمد: نه جي دا زما د زوړ سـايکل چابيانې وې.ما پرې هسـې د وچې شوشـا ورکوله نن سبا خو ټول خلک همدا چل کوي.هغه سـايکل هم صيبه چا رانه پټ کړ.
عالم زيب مجاهد : څه مړه خدای به بل سـايکل درکړي،خودا راته ووايه چې چا لفټ (در وکتل) درکړو کنه؟
نظر محمد: او جي بس خدای مهربانه شـو او مور له په منډه منډه راغلم،ما ويل مورې ممبارکه شه اينږور مې درله وکته.
عالم زيب مجاهد : خا،نو مور دې څه ويل؟
نظر محمد: نو مور مې راته ويل خا اينږور دې راله وکته،خو دا راته ووايه چې سپياکې (خوشيان) تپلی شي کنه؟
عالم زيب مجاهد : نو تا ورته څه ويل؟
نظر محمد: ما ورته ويل مورې،سـپياکې څه چې يوه ورځ به تا هم ديوال سره وتپي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عالم زيب مجاهد : خه نو ډولی دې راوړه؟
نظر محمد: هو غم مې کور ته راوړو.
عالم زيب مجاهد : دا ولې ته خو بيا ژاړې ؟
نظر محمد: اخ اخ اخ اخ هاااااااااااااااااا
عالم زيب مجاهد : نا نو ته به خپلې ناوې ته ځه فروټ (ميوه) راوړې او مور ته به يې نه ورکوې نو ځکه به درله خبرې کوي؟
نظر محمد: ويم ژاړم په دې هماغه مور چې ما ته به يې ويل چې ستا په سر مې څهره نه وي ليدلي مړه به شمه،اوس راته وايي ورک شه.بيکارشاه وی ښځې نه تاويږې راتاوېږې ېېېېېېېېېېې
عالم زيب مجاهد : ناااا تا له په کار دي ،چې د مور خيال ساتې چې کله ميوه راوړې،نو مور ته يې هم ورکوه کنه.
نظر محمد: د فروټو خبره دې وکړه،پرون مې يو کيلو امروت او نيم پاو مې غوزان (چارمغز) راوړل،نو ښځې ته مې ويل ستا غاښونه کلک دي،ته دا امروت وخوره او مور ته مې ويل ستا غاښوونه نشته دي،تا دا غوزان په خوله کې اړوه را اړوه.
عالم زيب مجاهد : نو په هغې يې درته خبرې وکړې؟
نظر محمد: نو په هغې يې راته دومره خبرې وکړې غوزان يې راته هلته ااااااا
عالم زيب مجاهد : جنګ جګړه مو خو نه وه کړې؟
نظر محمد: بس هغوی خپلو کې جنګ شروع کړو او وهلم يې زه.(ژړا)
عالم زيب مجاهد : هسې ته څه په رښتيا ژاړې ما ته لږ وګوره.
نظر محمد: کور کې مې وهل خوړلي،مړه تاسې ټول وهل خوری خو چا ته حال نه وايې.
عالم زيب مجاهد : اوس دې د زړه خبره وکړه.
نظر محمد: بس ټول نارينه په يوه کشتۍ کې سپاره يو. (مجاهد، ۲۰۰۰م).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ميلو تمثيلي ټوټه

ميلو له يوناني ژبې څخه جوړه کلمه ده،چې معنا يې سندره ده او په اصطلاحي توګه دا هغې ډرامې يا تمثيلي ټوټې ته ويل کيږي،چې سندرې په کې زياتې وي او هم پکې جذباتو او احساساتو ته ډېر زور ورکړل شوی وي.ظاهري شان او شکوت په کې مهم ګڼل کيږي.(هاشمي ،۱۳۸۹: ۱۹۹)

د تمثيل دا ډول هم ډېر مهم وي او د ټولنې منفي کرکټرونه د سندرو په ويلو سره د خلکو په وړاندې تمثيليږي.دا ډول تمثيل که څه هم يو څه ستونزمن وي،خو په خلکو يې اغېز ډېر وي او د شعر يا سندرو په ژبه خلک دې ته اماده کوي،څو له بدو رواجونو او کړنو څخه ځان وساتي او د ټولنې سمو رواجونو او کړنو ته مخه کړي.دا ډول تمثيلي ټوټې ډېر لرغونی تاريخ لري ان د يونان لرغوني تمثيلونه په همدې ډول تر سره کېدل.نن سبا په ځينو تلويزونو کې دا ډول تمثيلي ټوټې زياتې وړاندې کيږي،لکه د لمر نړۍ وال تلويزون په خندا شپه نومې خپرونه کې او همدا رنګه په ډنډوره خپرونه کې هم ترسره کيږي.

بېلګه

ليکوال: شير احمد شيرى

د خپريدو وخت او ځای: لمر نړۍ وال تلويزون،د خندا شپه خپرونه،ماښام ۷ بجې.

ممثل: شامو (مستعار نوم)

د تمثيلي ټوټې نوم: کرونا خپله دې کوه خپله کومه

په دغه بېلګه کې، د يوې سندرې په ډول چې په سر کې سروکی او بيا وريسې يوه يوه لنډۍ اچول شوې ده،د طنز په شکل سره وړاندې شوې او د ټولنې د هغې ستونزې چې کرونا ويروس يادونه يې کړې ده،چې په نن سبا کې ورسره لاس او ګريوان دي.په دغه ميلوډي تمثيلي ټوټه کې،يو کس،چې شامو نوميږي،د خپلې چمبې يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

داریا ســـره یادې ټپې په ډېرې هنر او تمثیلي غږ ســـره اوریدونکو ته وایي او دا پیغام ورکوي،چې خلک ځان له دې وژونکي ویروس څخه وژغوري او خپل ځانونه پاک وساتي.

ګل په شرنګ شرنګ هی ګل په شرنګ شرنګ
تور اوربل مې خور دی ولونه ولونه
کرونا په تلو راتل وزیاتیږي
ګل په شرنګ شرنګ هی ګل په شرنګ شرنګ
تور اوربل مې جوړ دی ولونه ولونه
جانانه دلته مه راځه نه به درځمه
=====
ګل په شرنګ شرنګ هی ګل په شرنګ شرنګ
تور اوربل مې جوړ دی ولونه ولونه
که قرنتین یې غږ را وکړه
ګل په شرنګ شرنګ هی ګل په شرنګ شرنګ
تور اوربل مې جوړ دی ولونه ولونه
که کرونا شوې بیا دې نه راځي غږونه
ګل په شرنګ شرنګ هی ګل په شرنګ شرنګ
تور اوربل مې جوړ دی ولونه ولونه
===
د صحت عامې وزیر غوسه دی
ګل په شرنګ شرنګ هی ګل په شرنګ شرنګ
تور اوربل مې جوړ دی ولونه ولونه
په کور کې کېنی ګنې ټول به وتړمه
ګل په شرنګ شرنګ هی ګل په شرنګ شرنګ
تور اوربل مې خور دی ولونه ولونه
(شیر ،۱۳۹۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

تراژيدي کوميډي تمثيلي ټوټه

دا ډول تمثيلي ټوټې يا ننداري هم تراژيدي او هم کوميډي برخه لري.په دې ډول تمثيلونو کې دواړه اړخونه په يوه برخه کې تراژيدي يا خفګان او ژړا او په بله برخه کې يې کوميډي ،خندا يا مسخره راوړل کيږي.په اوسنيو راډيويي او تلويزوني تمثيلي ټوټو کې داځانګړنه جوته ده او ليکوال هڅه کوي چې په ليدونکي يا اوريدونکي کې د ليدلو او اوريدلو تلوســـې د زياتولو په موخه په تمثيلونو کې دا دواړه خواوې رانغاړي.په دې ډول تمثيلونو کې د ټولنې منفي خواواې کله په خفګان او کله په خندا يا رشخند او مسخره ټولنې ته وړاندې کيږي او ټولنه په دې اګاه کوي،چې خپلو منفي کړنو ته يې پام شـــي او په راتلونکي کې ترې ځان وساتي.د دې ډول تمثيل ليکل ليکوال ته سخت او ستونزمن وي.

بېلګه

تمثيلي ټوټې نوم: يوه دعا به وکړو.
ليکوال: اسعماعيل شاهد
لوبغاړي: اسماعيل شاهد،سيدالرحمن شينو او ملګري يې.
د نشر ځای: نشتر هال تياتر،مسافر سي ډي هاوس له خوا.
دغه تمثيلي ټوټه د ټولنې يوه برخه ده او کله چې يو څوک مړ شـــي،نو خپل خپلوان او دوســـتان يې د مړي کور ته راځي او د غمرازی لپاره خپلې خبرې کوي،کله کله دا غمرازي دومره سترې کوونکي شـي،چې د مړي د کور خلـک ترې تنـګ شـــي،چې پـه دغـه تمثيلي ټوټـه کې همداســـې يوه ســـتونزه انځور شـوې ،چې په لاندې ډول يې ګورو. ياده تمثلي ټوټه هم تراژيدي او هم کوميډي ده.ځکه هم په کې ژړا او هم په کې خندا ده،چې په لاندې ډول يې د بېلګې په توګه وړاندې کوو.
اسماعيل شاهد: يا الله ته يې وبخې،جنتونه يې نصيب کړې،يا الله هغه دنيا يې ښايسته کړې،مرګ حق دی خلاصی ترې نشته.
شامپرک: راځی چې يوه دعا وکړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسماعیل شاهد: بس خدای دې وبخي،هغه دنیا دې ورله خدای ښایسته کړي.

شامپرک: موږ خبر شو،خفه شو،چې پلار دې مړ شو.

اسماعیل شاهد: مه ژاړی،خدای دې وبخي،ټول مرو دا حق لاره ده.

شامپرک: های کاکاجي مړ شو،ډېر ښه سړی وو.

اسماعیل شاهد: بس حقه لار ده نور مه ژاړئ په ژړا څه نه کیږي.

شامپرک: یوه دعا به بیا وکړو.

اسماعیل شاهد: خدای دې وبخي،بس حقه لار ده ټول مرو. خدایه دا څوک چې ژاړي ته ورله صبر ورکړې،نور یې ورپسې ونه ژړوې.

شامپرک: دا مړ شو ؟دا په څه مړ شو.

اسماعیل شاهد: هو مړ شو،بس حقه لار وه .

شامپرک: ډېر ښه سړی و ما ته به یې هره ورځ پنځه روپۍ راکولې.یوه دعا به وکړو.

اسماعیل شاهد: هو هغه سخي سړی وو هر فقیر ته یې پیسې ورکولې،خدای دې وبخي.

شامپرک: خه نو دا څنګه مړ شو؟

اسماعیل شاهد: بس بیمار و،څو ورځې بیمار وو وخت یې پوره شو او مړ شو....

شامپرک: خه نو څو ډاکټرانو ته مو وړی و؟

اسماعیل شاهد: بس کړه نورې خبرې پریږده بس وخت یې پوره شو او مړ شو.

سید الرحمن شینو: په چغو او ژړا صحنې ته راځي او خپلې خبرې داسې پیلوي:. وای خخخخخخه واییی الله دې وبخي مړ شو،اخر هم مړ شو،ما ته خو به یې لږ صبر کړی وو کنه.

اسماعیل شاهد: بس ډېر وارختا و.

سیدارحمن شینو: بس یوه دعا به وکړو،نرۍ باران وو پاس په لوړو یې وروینه ....ما ویل یو تمبو یا تجیر به مو ودرولی وی چې باران ونه شي.

اسماعیل شاهد: نه تمبو مو لږولی باران نشته بس خدای دې وبخي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

سيدالرحمن شينو: يوه دعا به بيا وکړو،دا به د پاک الله رضـا وي.چې خداى باک هغه په حق ورسولو.

اسماعيل شاهد: چپ شه مړه مونږ دې له ځان سره غلط کړو په مړي کې څوک سندرې نه وايي.

سيدالرحمن شينو: په ما باندې ډېر ګران وو،وايم په ما ډېر ګران وو،زما دوست وو،ما پرې ځان قربان ولو.

اسماعيل شاهد: بس زما په پلار هم ته ډېر ګران وې خو حقه لار ه ده ټول په همدې لاره روان يو.

سيدالرحمن شينو: نه نو ستا پلار په رښتيا هم مړ شو؟

اسماعيل شاهد: نه مړ نه دی ژوندی دی،خو مړ ی دی دا حقه لاره ده او بس مړ شو.

سيدالرحمن شينو: يوه دعا به بيا وکړو؟

اسماعيل شاهد: بس کړه مړه تنګ دې کړم بس خداى دې وبخي.

سيدالرحمن شينو: خه جنازه يې شوې ده.

اسماعيل شاهد: خود يې جنازه شوې مسلمان وو او اوس خښ شوی دی.

سيدالرحمن شينو: خداى دې يوزلې بيا وبخي زما ډېر ګران ملګری وو،زما په اړه يې درته څه نه وو ويلي.؟

اسماعيل شاهد: هو هو ستا په اړه يې راته ويلي وو کنه.نو م دې څه دی؟

سيدالرحمن شينو: نوم مې انځر ګلی دی؟

اسماعيل شاهد: هو انځری يې ياد کړی دی کنه مونږ خو تا پسې په اسمان کې ګرځيدو خو ته خداى په ځمکه راکړې.په تا خو زما د پلار پنځوس زره روپۍ وې هغه به له تا اخلم.

سيدالرحمن شينو: څه څه نه نه زه هغه نه پيژنم په ما دچا پيسې نشته،کيداى شي ما مړی غلط کړی وي زه به کوم بل مړي ته تلم...(شاهد،۲۰۰۰م).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د موضوع له مخې د تمثيلي ټوټې ډولونه

د موضـــوع له مخې تمثيلي ټوټې يا نندارليکونو کې کوم بنديز نشــته،ټول هغه څه چې د بشــر او انســاني ټولنې په ژوندانه پورې اړه لري د تمثيلي ټوټو موضـوع ګرځېداى شي.موضـوع هغه اساسـي فکر او مطلب ته وايي يا هغه انګيزه او محرکه قوه ده چې د ليکوال د ليکلو عمليه پر هغې راڅرخي او مخکې تر ليکلو نه ذهن کې پخه شـــوي وي. د موضـــوع په دې برخه کې به لاندې هر ډول تر بحث لاندې ونيسو .
(هاشمي ،۱۳۸۹: ۲۰۶).

اخلاقي تمثيلي ټوټه

په دې ډول تمثيلي ټوټـه کې د ټولنې د اصـــلاح او اخلاقو د ســـمونې کوښـــښ کيږي.دا ننداره يا تمثيلي ټوټه زياتره د ټولنې منفي خواوې پـه ګوتـه کوي او خلکو تـه وړانـدې کوي.ليکوال کوښـــښ کوي،چې د ټولنې د اخلاقو لومړى منفي خواوې خلکو ته په ګوته او بيا وورسـته ورته د نصـحيت په ډول د مثبتو او ښـو اخلاقو نمونه وړاندې کړي،څو ټولنه وکولاى شـي د سـمون خواته حرکت وکړي.په دې ډول تمثيلي ټوټو کې کوميډي او تراژيدي دواړه خواوې راتلى شـــي او يا کېداى شـي يوازې کوميډي يا تراژيدي خوا غوره شـي،خو په اصـل کې موخه د ټولنې اصلاح او سمون دى.دا تمثيلي ټوټې کېداى شي،په ستيج په ژوندۍ بڼه او يا هم په راډيو يا تلويزون هم خپرې شـــي.که په هر ځاى کې خپريږي،خو موخه او هدف به يې د ټولنې د سمون او اصلاح کول وي.د ليکوالۍ هنر نومې کتـاب ليکوال د اخلاقي تمثيلي توټې پـه اړه خپل نظر داســـې څرګندوي:(اخلاقي تمثيلي توټه يا نندارليک هغه نندارليک ته ويل کيږي،چې موضـوع او مضـمون يې د نېکۍ او بدۍ پـه پرتلنې ولاړ وي.د دغوننـدارليکونو يـا تمثيلي ټوټو،چې لـه مـذهبي نمانځنو يې ســرچينه اخيســتې،د رنســانس د دورې تر لومړيو پورې رواج درلود.).(هاشمي ،۱۳۹۳: ۲۲۶).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولسي تمثیلي ټوټه

ولســـــي تمثیلي ټوټې زیاتره د ولس په منځ کې راټوکېږي او د ولس د منځ څخه بح ث کوي.که چېرې د ماشـــومونو لوبو او کېســـو ته غوږ شو هغوی هم خپلې لوبې او کېسې په تمثیلي ډول پر مخ وړي.که ماشـــومان له یوې خوا ځانګړې کېســـې لري،خو د کېســـو د تمثیل او ښودنې لپاره یو لړ حرکتونه او خوځښتونه هم د کېسې له تړاو سره سم تر ســـره کوي.د بېلګې په توګه د ماشـــومانو د نانځکو جوړول او بیا د هغوی واده کول او هغوی ســـــره خبرې کول دا خپله د ولســـــي تمثیلي ټوټې بېلګه ده.(سنګروال ،۱۳۹۰ : ۲۵۴).

ماشومان خپله هره کړنه تمثیلوي او نورو ته یې وړاندې کوي.د بېلګې په توګه د چینترو لوبه که وکتل شي هلته ماشومان تمثیل کوي او د خپل ســـاعتیرۍ یوه وســـیله همدا لوبې او تمثیلونه ګڼي.یوشـــمېر څېړونکي انګیري چې آتڼ تر ویدي پیر د مخه هم دود وې چې دا هم د تمثیل یو ډول دی،چې اوس هم د پښـــتنو د ملي اتڼ په نامه یادیږي او د هر عمر خلک کولای شي په اتڼ کې برخه واخلي.د پښتو ادبیاتو په ولســي ادب کې هم ولســـــي تمثیلونه یا تمثیلي ټوټې فولکلوریکې بېلګې لري،چې د تمثیل هنر په کې پالل شوی دی.د بېلګې په توګه پښتو لنډۍ،د اتڼ نارې یا کاکړۍ غاړې،چې پېغلې یا ځوانان په کې رنګ رنګ حرکتونه او تمثیلونه کوي،چې مثال یې په لاندې ډول راوړو:

بېلګه:

هلک: ستادې قسم په حسن خپل وي
که یار دې بل وي ماته راکړه جوابونه
نجلۍ: زما دې قسم په حسن خپل وي
که یار مې بل وي زه دې اور واخلم مینه
نجلۍ: زما په مخ دې پرار جوړ کړ
زه به بخیلې مور ته څه ځواب وایمه
هلک: مور ته دې داسې ځواب ورکړه
زه له ګړي سره ویالې ته وولویدمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجلۍ: مور به مې داسې راته وايي
ګړی دې روغ پر خولې دې راوړل پرهرونه
هلک: مور ته دې داسې ځواب ورکړه
ګړی په خته زه په ګټه وولېدمه
(سنګروال ،۱۳۹۰: ۲۵۸)

دې ته ورته نورې بېلګې يې هم په پښتو ولسي ادب کې ليدلی شو،خو اوس دلته د ولسي تمثيل خبره ده،نو ويلی شو ولسي تمثيل هغه تمثيل ته ويل کيږي،چې د ولس له منځه راوتی وي او د ولس هر قشر په کې ونډه لرلی شي.ښه مثال يې مونږ د اشر ورکولی شو،چې ولس په يوه چغه د يو کار لپاره راوځي او هغه کار په ګډه ترسره کوي. يا ولسي تمثيل يا ننداريک هغه تمثيلي ټوټې ته وايي،چې زياتره کليوال او ولسي ژوند پورې اړوند مسايل په کې انځوريږي او په ساده ولسي کچه په مختلفو بڼو وړاندې کيږي،چې مخکې يې مونږ د بېلګو يادونه وکړه.

د اتلولۍ تمثيلي ټوټه

دا هغه ډول تمثيلي ټوټې دي،چې زياتره په کې د اتلانو کارنامې او کيسې وړاندې کيږي.دا ننداريکونه په لرغونو زمانو کې ډېر دود وې،چې اتلان به يې نوميالي جنګيالي او توريالي وګړي وو.په اوس وخت کې هم دا ډول تمثيلونه په ځانګړو مراسمو په ځانګړي ډول د افغانستان د ازادۍ، دروسانو د وتلو يا انګريزانو د ماتو ورکولو په ورځو کې په ځينو مجلسونو او پروګرامونو کې وړاندې کيږي. ښه بېلګه يا مثال يې د د افغانستان د ازادۍ د ۱۰۰ سلمې کليزې په مناسبت په شمشاد نړۍ وال راډيو تلويزون کې جوړ شوای پروګرام وو، تمثيلي ټوټو کې راتلای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاريخي تمثيلي ټوټه

دا هغه ډول نندارليکونه دي،چې د يوې ټولنې تاريخي پېښې په کې انځورېږي.په دې ډول تمثيلي ټوټو کې د ټولنې تاريخي پېښــو ته پاملرنه کېږي.بـــه مثال يې انګريزانو ته د ماتې ورکولو او د ملالۍ د لنډۍ د ويلو پېښــه ده.يا د احمد شـاه بابا د وخت تاريخي پېښــې دي،چې دې ته تاريخي تمثيلي ټوټه ويل کېږي.د يادونې وړ ده،چې په دې ډول تمثيلونو کې ټول تاريخ نه بلکې د تاريخو پېښــو غورچاڼ په لنډ ډول وړاندې کېږي،ځکه چې د تمثيلي ټوټې غېږه تنګه وي،نو نه شو کولای ټوله پېښه په کې انځور کړو .

غوټه لرونکي تمثيلي ټوټه

دا هغـه تمثيلي ټوټې دي،چې پـه منځنيو پيړيو کې دودو وې ،چې اصــلي موخه او هدف يې په اروپا کې د مســيحي دين ترويج او تبليغ و.په اوس وخت کې غوټه لرونکي تمثيلي ټوټې ډېرې نه ترسترګو کېږي.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۱۲).

په دې ډول تمثيلي ټوټو کې د موضـــوع ســـپړل ليدونکي يا اوريدونکي ته پرېښودل کېږي او قضاوت کوونکی يې خپله ليدونکی يا اوريدونکی وي.په اوس وخت کې د عيســـويت د ترويج لپاره په ځينې هېوادونو لکه پاکســـتان،هند،ايران او نورو هېوادونو کې ځينې رســـنۍ شـــته ،چې په تمثيلي توګه د عيســـويت تبليغ تمثيل کوي او د خلکو په ذهنونو کې د ياد دين په اړه يو ذهنيت ورکوي.

مذهبي تمثيلي ټوټه

هغه تمثيلي ټوټې،چې ټولنيز مشـــکلات او ســـتونزې په کې په انتقادي ډول مطرح او د حل لاره يې ښودل شوي وي.دا ډول تمثيلونه مذهبي بنه لري،خو په افغانستان کې د دې ډول تمثيلونو د ليکلو ليکوال ډېر کم دي او دا ځکه،چې په دې ســـنتي ټولنه کې مذهبي تمثيلي ټوټې وړاندې کول نور مشــکلات او ســتونزې زېږوي،خو په نورو مذهبونو کې د دې ډول تمثيلونو وړاندې کول ازاد دي او هغه ټولنې چې غواړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل مذهبي مشکلات او ستونزې د تمثل په بڼه خپلو خلکو ته وړاندې کړي او د حل لاره ورته پیدا کړي.

بېلګه

دتمثیلي ټوټې بېلګه

لیکوال :عبدالبصیر مینه پال

د تمثیلي ټوټې نوم: زه څنګه په لمانځه کولو راغلم؟

یو ځوان چې له لمانځه څخه غافله شوی وو، هیڅکله به یې لمونځ نه کوو. نوموړی وایي ډېر ساده او آسانه په لمونځ کولو راغلم. یوه ورځ په ټولګي کې ناست وم، د دیني علومو ساعت شروع شو، ښوونکی چې څنګه ټولګي ته راغی؛ نو پوښتنه یې وکړه: ستاسو په نظر کوم ډول خلک لمونځ نه کوي

لومړني زده کوونکي: د معصومیت په بڼه وویل : هغه خلک چې مړه شوي دي، لمونځ نه کوي

دویم زده کوونکي:د ندامت په ډول وویل:هغه خلک چې لمونځ یې زده نه وي، لمونځ نه کوي

دریم هلک: له خپل ځای څخه ولاړ شو او معقول ځواب یې ورکړ:هغه خلک چې مسلمانان نه دي، لمونځ نه کوي. (په همدې شکل څلورم هم وویل) :هغه خلک لمونځ نه کوي، چې کافران دي (په ترتیب سره پنځم هم وویل) :هغه خلک چې له الله تعالی څخه نه وېرېږي، لمونځ نه کوي (ټولو زده کوونکو خپل نظرونه څرګند کړل، خو زه په فکر کې ډوب شوم او له ځان سره مې وویل؛ چې زه له کومې ډلې څخه یم؟ آیا زه مړ شوی یم؟ نه، زه خو ژوندۍ یم !آیا زما لمونځ نه دی زده؟ نه، لمونځ مې هم زده دی .آیا زه مسلمان نه یم؟ الحمدللّه! مسلمان یم .آیا زه کافر یم؟ نعوذباالله .آیا زه له الله تعالی څخه، نه وېرېږم؟ ولې نه! الله تعالی قهار ذات دی، ماته په قهر نشي !نو ولې لمونځ نه کوم؟ له ځان سره مې وویل: ښه! که د قبر په اوله شپه کې پوښتنه راڅخه وشي .ژوندۍ وې . لمونځ دې هم زده وو .مسلمان هم وې .له الله څخه هم وېرېدلې؛ نو ولې دې لمونځ نه کاوه؟ څه ځواب به ورکړم؟ څو ټکانه مې وخوړل او له هماغې ورځې مې کلک تصمیم ونیوه چې نور به په هیڅ حالت کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمونځ نه پرېږدم .راځئ! تاسي هم له ځان سره په دې اړه یوه شیبه فکر وکړئ !!!رسول الله فرمایلي- :بَیْنَ الرَّجُلِ وَبَیْنَ الشِّرْكِ وَالْكُفْرِ تَرْكُ الصَّلَاۃ. (مسلم: ۸۲) ژباړه- :د مسلمان او کافر تر منځ فرق په لمانځه کې دی .ګرانه وروره !همدا اوس الله ته توبه وباسه او قوي اراده وکړه چې، له نن څخه وروسته به یو لمونځ هم نه قضاء کوم، که چېرې پدې تمه یې چې، سبا یا هم بل وخت به توبه وباسم؛ هسې نه چې، مخکې له توبې ویستلو څخه مړ شې، هسې نه چې بدعمله له دې فاني نړۍ څخه ولاړ شې، داسې ډېر ځوانان تللي چې، بیا هیڅ نه وي راغلي .ګرانه وروره !هیڅکله د الله تعالی له رحمت څخه مه ناهیلی کېږه، هغه ډېر مهربانه ذات دی، د خپلو ګناهونو بخښنه وغواړه او امید ساته چې ماته به بخښنه کوي

اشاروي تمثیلي ټوټه

اشـــاروي تمثیلي ټوټه هغې تمثیلي ټوټې ته ویل کېږي،چې ټوله مکالمه او کرکټر یې په اشـــارو خبرې کوي.په دې ډول تمثیلونو کې له اشـــارو ،علامو او کنایو کار اخیســـتل کېږي.ښـــه بېلګه یې مونږ د الجزیرې تلویزون د ګونګیانو د خبرونو مثال ورکولی شـو. په افغانسـتان غوندې ټولنه کې د اشـــاروي تمثلي ټوټې ارزښـــت په دې کې دی که څوک نه شـــي کولای د یو چا منفي ټکي په خوله بیان کړي،نو په اشـــارو خو یې بیانولی شـــي.یا ښـه مثال یې په ښـارونو کې په دېوالونو د هغه انځورنو جوړول،چې د فساد،رشوت او ناوړه کړنو په اړه جوړ شوي وي.

بېلګه

دا یوه تمثیلي ټوټه ده چې په اشاروي توګه ترسر ه کېږي

لومړی کرکټر شپونکی

په لومړي سـر کې یو تن چې د شـپونکي په بڼه یې ځان جوړکړی وي، لویه چپنې ته ورته کورتۍ یې په تن،ملا یې په څادر تړلې او په لاس کې یې یو لوی لرګی (ډانګ) د سـټیج مخ ته راځي لکه د کوچي روان وي رمو پســې شــپیلي وهي او د حیواناتو په ژبه غږ کوي. په بیګرونډ کې ورپسې د میږو او پسونو اوازونه غږیږي.داسې فکر کېږي چې یاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ممثل عمل يوه رمه مخکې کړې او روان دی. شـــپونکی لا په خپلې رمې پسې روان وي چې په دې وخت کې يو بزګر راشي.

دويم کرکټر بزګر

په دويمه صحنه کې يو سپين ږيری سړی چې شليدلې جامې يې په تن وي د غنمو بوری يې پر شاه راروان وي کله چې خپل پټي ته رسيږي بوری په ځمکه ږدي،د تندي خوله په لســـتوڼي پاکه کړي او بيا غنم په لمن کې واچوي او خلکو ته داســـې ښـــايي لکه دی چې په پټي کې غنم شيندي.

دريم کرکټر خټګر

بزګر لا په کرونده کې بوخت وي چې ستيج ته دريم کس چې بېلچه يې په اوږده ده راروان دی او خپل لويدلی ديوال جوړوي خټه تياروي او پسخه وهي.خټکر په خپله خټه جوړولو بوخت وي کار کوي چې په دې وخت کې يو نجار صحنې ته راشي.

څلورم کرکټر نجار

نجار ســره په لاس کې تيشــه،اره او د نجارۍ نور واړه وســايل وي او صــحنې ته راشــي.د راتګ ســره سم خپل متر يا (پيټه) له بورۍ څخه راواخلي او په اندازه کولو پيل وکړي داســې ښــايي چې نوموړی عملي لګيا دی يوه دروازه يا کړکۍ اندازه کوي او د دروازو د جوړلو اندازه يا ناف اخلي.

پنځم کرکټرموچي

کله چې موچي صــحنې ته راشـــي خپل بورس،رنګ او بوټان له خلتې راوباســـي او په بوټانو ګنډلو او رنګولو پيل وکړي.دوی لا په خپل کا کې بوخت وي،چې د دوی تر شاه د ښوونځي ماشومان چې دوه هلکان او يوه نجلۍ وي راشـــي په ټولګي کې د خپلې تختې مخ ته کېني او په درس ويلو پيل وکړي او ښــوونکی يې راشـــي په درس پيل وکړي.کله چې صـحنه له دې ټولو کسـانو څخه ډکه شـي نو په دې وخت کې يو بل کرکټر راشي چې د هغې کړنې په لاندې ډول وي.

پردی يا بيګانه کرکټر

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو کس چې توري جامې او نقاب یې پر مخ وي د شیطان په څېر راشي کله چې وګوري ټول خلک په خپلو کارونو بوخت دي او د خپل وطن په ابادۍ مصرو ف دي، نو سر وخوري او له ځان سره وایي چې دوی ټول به په جنګ اچوم. لومړی راشــــي ښــــوونکی ووهي او هغه له ښــوونځي څخه په وهلو وهلو وشــړي.بیا له تختې څخه ټول لیکل پاک کړي څو ماشومان له لیک او لوست څخه محروم پاتې شي.له ماشومانو کتـابونـه ټول او څېرې یې کړي ښــــوونځی وران ویجـاړ کړي،تختـه وغورځوي ټولګی وســوزوي...د افغانســتان لویه نقشــه ولاړه وي هغه ســــرچپه کړي او د کراس یا چلي پا علام پرې راکاږي.کله چې نقشــــه ســــرچپه کړي او د چلیپا علامه پرې راکش کړي نو په دې وخت کې همدا شـیطان نما انسـان چې څهره یې وحشـتناکه وي او پردی جاسوس او غلام وي خپل نوکان ترنګوي او هغه شپونکي ته ووایي چې دا نقشه نجار چپه کړې.بیا دهقان راولي او ورته وایي چې نقشــــه چوپان چپه کړې بیا همداســـي موچي او نجار ته شـیطاني وکړي او په دې ســره په صــحنه کې ټول وګړي لاس او ګریوان شـــي او شـیطان ډېر خوشـحاله وي چې هېواد وال خپل وطن ورانوي او خپلو کې جنـګ کوي.جنـګ دومره ګرم شي چې په ټولو سرې وینې رامتې شي په وینو کې لت پت پراته وي.اخ و ډب شروع شي خپلو کې سره په جنګ شي.همدا شیطان نما انســـان ټولو ته په لاس کې وســـله ورکړي او یو بل ته وایي چې په ټوپک یې وولی څو مړه شي.ښوونځی وران شي، هر څه ګډوډ شي او بیا په دې وخت کې دا سندره وغږیږي.

په خپل وطن کې جنګ راته جوړ دی
هلته هم زه مرم دلته هم زه مرم
پردی غوبل دی پردی اثر دی
هلته هم زه مرم دلته هم زه مرم
زما ګریوان یې ریشې ریشې کړو
زما وجود یې ټوټې ټوټې کړو
زما ګریوان یې ریشې ریشې کړو
زما وجود یې ټوټې ټوټې کړو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پردی ټوپک دی پردی سنګر دی
هلته هم زه مرم دلته هم زه مرم

د همدې سندرې د غږېدلو په دوران کې یو بل تن چې سپینې جامې یې پر تن وي هک پک حیران پاتې شـــي هرې خوا چې ګوري هر څه ګډ وډ وي،نو راشي او هر یو زخمي په خپل غېږ کې راجګ کړي او پخلا یې کړي او ســندره همداســې روانه وي د ســپینو جامو والا له ســترګو اوښــکې بهیږي.له هر یوه ټوپک واخلي او لرې یې ګزار کړي.کله چې یو یو تن راجګ شي یو بل ته ګوري حیران شي هغه سپینو جامو والا ټوپکونه مات مات کړي او لرې یې ګزار کړي.بیا لاړ شي د افغانستان نقشه راواخلي او د لطیف ننګرهاري دا سندره شروع شي.

لو لپه شوم اور مې واخیست په فریاد او په سوران یم
نور مې بچ کړی ای! بچیان ستاسو کور افغانستان یم
څوک مې ویشي په څو برخو بېلوي رانه اندام
څوک مې غواړي چې ما خرڅ کړي جوړوي رانه غلام
بس دی بس دی خدای لپاره لړ مې پرېږدی په قراره
زه له هر څه یم لویدلی ورکه شوې رانه لاره

......

دا سندره لا ختمه نه وي چې په تالار کې یو شور او چک چک شروع شـي کله چې دا ټول خلک سره پخلا شـي د تالار زیات ناسـت خلک د ســـتیج مخ ته راشـــي او دې هر یو ته غاړه ورکوي او د پخلا کولو کوښـښ یې کوي.سپینو جامو والا شـخص د ټولو لاسـونه لاس په لاس کړي او یو موټی او یو زنځیر ترې جوړ کړي.د اتحـاد او اتفـاق یو سـمبول ترې جوړ شـي.سټیج مخ ته ډېر خلک راټول شـي د افغانسـتان نقشـه په ټولو لاسـونو کې ونیسـي او یوه خوشـحالي جوړه شـي او بیا له همدې ممثلینو څخه یو تن دا لاندې شـــعر وایي او دا تمثیلي ټوټه په همدې ځای پای ته رسیږي.

مونږ د همدې ځانګې ګلونه یو مونږ مه بېلوه
لکه دا ستوري سره ورونه یو مونږ مه بېلوه
زمونږ په زړو کې د یوې مېنې څراغ بلیږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوې میني ارمانونه یو مونږ مه بېلوه
اوس خو مو دلته اړولې چړې مه راښایه
ټول د یوې ځنې خالونه یو مونږ مه بېلوه
زمونږ د ټولو مراد یو دی چې ډېوې بلو
ګډې زاری ګډ تکلونه یو مونږ مه بېلوه
مونږ تل په خپلو کې ټول عمر سره مینه کړې
د خدای لپاره مینه زړونه یو مونږ مه بېلوه
زما (سرتېر) د وطن خاوره څه چې غرونه وايي
مونږ د همدغه وطن غرونه یو مونږ مه بېلوه
د تمثیل پای
(ښادمن ،۱۷ ۲۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوم څپرکی

په معاصر ادب کې تمثیلي ټوټه

ادب یا ادبیات د وخت په تېرېدو سـره پرمختګ کوي او نوي بدلونونه په کې رامنځ تـه کېږي.پـه هر دور او هر پیر کې نوي تحولات او بدلونونه زغمي.که چېرته لرغوني دورې ته پام وشـي هلته ادب دومره پرمختګ نه دی کړی لکه څومره یې،چې کلاسـیکه دوره کې وکړ.بیا په کلاسـیکه دوره کې هغه بدلونونه او پرمختګونه نلري لکه اوس یې چې معاصـره دوره کې لري.په معاصـره دوره کې ډېر بدلونونه راغلـل،ازاد نظم،سـپین شـعر،هـایکو،ټپیزه،ټکوریزه،نـاول،لنـډه کېسه،کېسه ګۍ،تمثیلي ټوټه،ډرامه فلم،سریال او ... داسې نور ډېر نوي تحولات پښـتو معاصـر ادب ته را داخل شـو او د پرمختګ پړاونه یې ووهل.په دې ډله کې یو هم تمثیلي ټوټه ده،چې معاصـرې دورې او په ځانګړي ډول لـه شـلمې م پېړۍ لـه پیلـه یې ډېر پرمختـګ او وده وکړه.دا،چې معاصـر یا اوسـني ادب ته تمثیلي ټوټه څنګه راغله او له کومو پړاونو راتېره او پرمختګ یې وکړ په دې موضـوع به دلته پوره بحث وشي.

پښتو معاصر ادب ته د تمثیلي ټوټې راتګ

د تمثیلي ټوټې په لرغونتیا په تېرو بحثونو کې خبرې وشوې او نور یې په لرغونتیا بحث ته اړتیا نه لیدل کېږي.د موضوع دا برخه دې ته ځانګړې شوې،چې معاصر ادب ته تمثیلي ټوټه کله راغله او څرنګه یې پرمختګ وکړ؟ په دې اړه به بحث او څېړنه وکړو،چې څه اړتیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه،چې تمثيل په دې سيمه خپل سيورى وغوړو.لکه څرنګه،چې په دې سيمه د انګريز واکمني قايمه وه او په پښتنه سيمه د وخت جابر نظام ظلم او ستم دومره حد ته ورسولو،چې خلک يې دې ته مجبور کړل،چې د يو تحريک لاندې د خپل ژوند د بقا لپاره مبارزه وکړي.هماغه وو،چې د ډېرو هلو ځلو وروسته خدايي خدمتګار نهضت يا تحريک رامنځ ته شو،خو دا تحريک او نهضت د جنګ لپاره نه بلکې د عدم تشدد لپاره جوړ شو او خلکو ته به يې همدا ويل،چې تاسو وسلې ته مه لاس کوى ځکه که وسله مو لاس ته درشي،نو دا سيمه به نوره هم برباد شي.خلکو د خدايي خدمتګار خبره ومنله او د عدم تشدد سلسله يې روانه کړه.

په دې سلسله کې د عدم تشدد پلويانو زندانونه او مشکلات وليدل،خو انګريز دوى په ارامه نه پرېښودل،نو هماغه وو،چې د دې تحريک غړو په اخبارونو او مجلو کې ليکل پيل کړل،چې په دې ليکلو هم سخت زندانونه وليدل شول،په دې تحريک کې يو هم عبدالاکبر خان اکبر و،چې د لومړي ځل لپاره يې په ۱۹۲۷م کې د درې يتيمانو په نوم يوه تمثيلي ټوټه وليکله او د اتمانزو په ښوونځي کې تمثيل او د خلکو په وړاندې ننداري ته وړاندې شوه.دې تمثيل يا ننداري په خلکو زيات اغېز وکړ او له دې وروسته په کراره کراره په نورو ښوونځيو او مدرسو هم ورته تمثيلي ټوټې او برنامې جوړې شوې.له دې وروسته پښتو ادب ته تمثيل ورو ورو مخه کړه او پرمخ روانه شوه.

عبدالاکبر خان اکبرد جونګړې او خدايي خدمتګار په نوم نورې تمثيلي ټوټې يا ننداري وليکلې.خدايي خدمتګار يې دومره مشهوره شوه،چې له ښودلو وروسته يې يو شمېر خدايي خدمتګاران،چې په دې ننداره يا تمثيلي ټوټه کې يې ونډه اخيستې وه ټول يې زندان ته ولېږل او سختې سزاګانې يې ورکړې.خدايي خدمتګار تمثيلي ټوټه يا ډرامه په ۱۹۳۰ م کې د ستيج پر سر په ژوندۍ بڼه ننداري ته وړاندې شوه.په پښتونخوا کې بل کس،چې په هغه وخت کې يې تمثيلي ټوټو ته مخه کړه هغه قاضي رحيم الله وو،چې په ۱۹۲۸م کې د (نوې روښنۍ) په نوم تمثيلي ټوټه وليکله همدا تمثيلي ټوټه يا ننداره بيا غازي امان الله خان افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته راوغوښـــته او په ښـــوونځيو کې تمثيل او ننداريې ته وړاندې شـــوه.(سنګروال ،۱۳۹۰ : ۲۱۷).

په کوزه پښـــتونخوا کې تمثيلي ټوټې ځکه ډېره وده وکړه،چې هلته له انګرېزۍ ژبې اردو او له اردو ژبې څخه په خپل وخت کې پښـــتو ژبې ته راداخېله شـــوه.هلته بيا د سـمندر خان سـمندر نوم هم د يـادولو دی،چې لومړيو کې يې تمذيلي ټوټې او بيـا يې ډرامې ولېکلې.همدارنګه د حافظ محم ادريس نوم هم نه شـو هېرولې نوموړی د ښـوونځي ښـوونکی هم وو.نوموړي د (اسـتاد او ښـوونځي) په نوم تمثيلي ټوټې وليکلې او په ښوونځيو کې د زده کوونکو لخوا د ستيج پر مخ ننداريې ته وړاندې شوې.په کوزه پښتونخوا کې پښتو تمثيلي ټوټې يا ننداريې ډېره وده وکړه او خپل پړاونه يې ووهل.په کوزه پښـتونخوا کې د سرحد ارټ له خوا د پېښور په نشتر هال کې په ۱۹۹۲م کې د پښتو خاکو يا تمثيلي ټوټو د نشـــر لپاره لاره هواره شـــوه او هلته يې پښـــتو تمثيلي ټوټو د نشر او خپريدو سره په کوزه پښتونخوا کې پښتو تمثيلي ټوټه نوره هم مشهوره او وده يې وکړه.په دې لړ کې د نطر محمد ليکلي ((ديوانه مسـتانه)) د نثار احمد زاهد(د دريو ښـځو څښـتن)) د خالقداد اميد (کوټه پيسـه) د طارق نايابـ (پام کوه اشنا) او د فرمان عمرزي (ناوې څه شـــوه؟) تمثيلي ټوټې د يادونې وړ دي.(رضـــا ،۱۹۹۵ : ۱۲۶).

په بره پښـتونخوا يا افغانسـتان کې بيا د تمثيلي ټوټې يا ننداريک په اړه دا نظر دی،چې د امير شـير علي خان په دربار کې د فقير احمد په نوم يو شـــخص و،چې پاچا د (مجلس آرا) په لقب نمانځلی و.نوموړي به ځيني تاريخي پېښـــې د رزمي شـــعرونو ســـره په تمثيلي ډول د پاچا په وړاندې تمثيل کولو.(سرور ،۱۳۷۹ : ۴۲).

خو تر کومه ،چې د اوســـني تمثيلي ټوټې يا ننداريک خبره ده،نو دا برخه د غازي امان الله خان د واکمنۍ په لومړيو کلونو کې پيل کيږي.کله چې په ۱۳۰۰ لمريز کال په پغمان کې د تياتر ودانۍ جوړه شـــوه همدغه تياتر کې د لومړي ځل لپاره ننداريک يا تمثيلي ټوټې وړاندې شـوې او له همدې ځايه په افغانسـتان کې تمثيلي ټوټه وزېږدله

(c) ketabton.com: The Digital Library

او رو رو د ځوانۍ مرحلې ته ورداخل شـــو.په همدې تياتر کې په ۱۳۰۲ لمريز کال کې د ځپلواکۍ د جشـن په ورځ د (شـهزاده جوا) په نامه ژباړل شوې نندارليک يا تمثيلي ټوټه ننداري ته وړاندې شو.د دې تمثيلي ټوټې ننداري ته غازي امان الله خان خپله هم ناست وو.

د يادونې وړ ده چې ياد تمثيل د فيض محمد ذکريا،محمود طرزی او صـــلاح الدين ســـلجوقي وو،چې همدوی يې ترتيب او پروډيوســـري هم کړې وه.په دې تياتر يا ستيج باندې بيا نورې ننداري او تمثيلي ټوټې هم وړاندې شـــوې چې عبارت دي له: فتح ټل،بچه نازدانه،حاکم ظالم،مادر وطن او داسې نورې ننداري او تمثيل شوې.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۱۶).

کله،چې په افغانســـتان کې په کال ۱۳۰۷ لمريز کې کورنۍ ګډوډي جوړه شـوه،نو تمثيلي ټوټه هم له سـکوت سره مخ شـوه،چې تر ډېره په دې ډګر کې زياته پاملرنه ونه شـــوه اوډېر خنډونه ورته جوړ شـو،خو کله چې په کال ۱۳۲۰ لمريز کال کې محمد نعيم خان د پوهنې وزير شو،نو په دې وخت کې ځينو فرهنګيانو يو ځل بيا د تمثيل هنر ته وده ورکړه او کله،چې سلطان صلاح الدين سلجوقي د مطبوعاتو مستقل رييس شـو،نو په کابل کې يې د پوهنې د ننداري بنسـټ ډېره کېښـوده او تمثيلي ټوټې يا نندارليک ته يې يو ځل بيا ســـاه ورکړه.د ســـلجوقي په مرسته تمثيلي ټوټې دومره پرمختګ او وده وکړه،چې هره اونۍ کې به يې نوې نوې ننداري او تمثيلي ټوټې ننداري ته وړاندې کولې.

د تمثيلي ټوټې د پرمختګ ســـره په ولاياتو کې هم نندارليک او تمثيلي ټوټو وده وکړه. په ننګرهار،پروان او پلخمري کې د تمثيلي ټوټو د ننداري لپاره مرکزونه جوړ شـــو او هلته به هم مختلفې تمثيلي ټوټې ننداري ته وړاندې کېدلې.په ۱۳۳۹ لمريز کال په کابل کې د ښځو لپاره د (زينب ننداره) په ۱۳۳۸ لمريز کې د عســـکری کلوپ په چوکاټ کې (لښـــکري ننداري) تاســـيس شـــوې او دا مرکزونه د همدې لپاره جوړ شـــول،چې تمثيلي ټوټې په کې ننداري ته وړاندې شـــي.په همدې کلونو کې په کابل کې هم يو مجهز او په هر څه ســـمبال تياتر جوړ شـــو او د همدې تياتر په جوړېدو سره په کابل کې هم تمثيلي ټوټې وده وکړه او د پرمختــګ پر لور يې قدمونــه او ګـامونــه پورتــه کړل.همـدارنګــه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطبوعاتو د رياست په چوکاټ کې د تياتر د هنري مؤسسي جوړيدلو،په ۱۹۶۳ م کال د اطلاعاتو او کلتور د وزارت په چوکاټ کې د ښــــکليو هنرونو د مؤســـســې جوړيدل او په ۱۹۶۶م کې د پښــتو تمثيلي ټوټو د اســــاســــي فعاليتونو پيل کېدل ،د کابل راډيو په چوکاټ کې د ډرام او ډيالوګ رياســــت جوړيدل.دا ټول هغه څه وو،چې په افغانســــتان کې تمثيلي ټوټې ته يې وده او پرمختګ ورکړ.

کله،چې د ثور کودتا مخ ته راغله تر دغه وخته هم په افغانستان کې تمثيل او تمثيلي ټوټې وده وکړه او د يوې ښې وسيلې په توګه يې په خلکو کې پرمختګ وکړ،خو کله،چې د مجاهدينو او طالبانو واکمني منځ ته راغله،نو له دې ريژيمونو وروســـته په افغانســـتان کې تمثيلي ټوټې ځان د رکود غېږ ته وغورځاو او تر ډېرو کلونو پورې تمثيل خپله ساه ورکړه.

د تياتر در افغانســــتان ليکوال چې د نثري ادب ډولونو ليکوال يې نظر راخيســــتی ياد ليکوال په هېواد کې د تياتر او تمثيلي ټوټې له پيلامې يعنې ۱۳۰۰ لمريز کال څخه تر ننه د بيلابيلو دورو د ننداره ليکونکو،لوبغاړو او ډايرکټرانو د نومونو مفصل ليست خپور کړی،چې دلته به يې د نمونې په توګه د ځينو نومونه راوړو.

په ننداره ليکونکو کې

استاد عبدالغفور بريښنا،استاد عبدالرشيد لطيفي،عبدالرحمن بينا،غلام علي اميد،عبدالرشـيد جليا،اسـتاد قيوم بيسـد،عبدالطيف نشـاط ملک خېل،اســتاد علي کهزاد،غرغښــــت،يوســف کهزاد،عبدالرحمن پژواک،غلام حضـرت کوشــان،عبدالغفور روان فرهادي،ســيد مقدس نګاه،عبدالروف بېنوا،محمد عثمان صــدقي،منان ملګری،فضــلي،اکبر پامير،محمد يوســف آيينه،مهدي دعاګوی،پير محمد خاوري،خان آقا سرور،اسدالله حبيب او ... داسې نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډايرکټران:

استاد صلاح الدين سلجوقي،بهره هروي،استاد عبدالغفوربرښنا،استاد غوث الدين رسام،استاد رفيق صادق،غلام علي اميد،محمد علي ورق،فيض محمد خيرزاده،حميد جليا،راز محمد فراز،عصمت الله انصاري،سيد مهدي شفا،ستار جفايي،پووند،فضلي،منان ملګری،محمد اکبر روش،ډاکټر محمد نعيم فرخان،محمد عظيم رعد،وزير محمد نګهت،رشيد پايا،تواب لطيفي،سردار محمد امين او... داسې نور. (هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۱۸).

په هر صورت په هېواد کې تمثيلي ټوټې وده او پرمختګ په لور روان وو.تر کومه،چې په افغانستان کې د ننداړليک يا تمثيلي ټوټې خبره ده،نو ويلی شو،چې د دې غورځنګ د پيلامې ځخه ځو کاله دمخه د ننداړليک لومړي ځرکونه د مولوي صالح محمد کندهاري په هغه لومړي درسي کتاب کې وينو،چې د حبيبې د ليسې د زده کوونکو لپاره يې ليکلی او په ۱۹۱۶م کال کې چاپ شوي دي.په دې کتاب کې داسې ډيالوګونه راغلي چې هغه به زده کونکو د تمثيلي ټوټو په توګه د ستيج دپاسه لوستل.(رفيع ،۱۳۷۱: ۹۹).

په دې لړ کې د ۱۳۰۰ لمريز کال شاوخوا د مولوي صالح محمد د (غېر حاضري) په نوم يوه لنډه تمثيلي ټوټه ده،چې د پوهنې زده کوونکو د اعليحضرت امان الله خان په وړاندې يې د ستېج پر مخ لوبولې وه.(انځور ،۱۳۷۱ : ۱۸۶).

دننداړليک يوه بله بېلګه،چې مخې ته راځي هغه د محمد اعظم ايازي د(ازاد افغان او سپين ږيری) تر سرليک لاندې ليکلې او د کندهار پښتو ادبي انجمن د خپرندويه ارګان پښتو مجلې په يوه ګڼه کې خپره شوې ده.د دې دورې په ننداره يا تمثيلي ټوټو ليکونکو کې اروابناد عبدالروف بنېوا،اروابناد قيام الدين خادم،محمد نادر ايوبي،غلام رحمن جرار او جان محمد پکتيا نومونه دياددونې وړ دي.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۱۹).

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۳۲۲ لمریز کې د پوهنې ننداري په چوکاټ کې هم ډېرې پښتو تمثیلي ټوټې ننداري ته وړاندې شوې او په کال ۱۳۳۲ لمریز کې په مرکز او ولایاتو کې په پښتون میشتو ښوونځیو کې هم ډېر تمثیلونه او ننداړلیکونه د ستیج پرمخ ښودل شوي ،خو له بده مرغه په دې اړه لیکلي اسناد او شواهد نشته،چې کومې تمثیلي ټوټې په دې ښوونځیو کې ننداره شوي دي.اروابناد سرمحقق عبدالله بختاني خدمتګار په خپله یوه مقاله کې،چې ((فرهنګ مردم)) مجله کې ((په ننګرهار کې د تمثیلي ټوټې هنر بېلګې)) تر ســـرلیک لاندې خپره کړې یادونه کړې،چې په خپله یې په ۱۳۲۲لمریز کال په کابل کې په یوه ننداړلیک یا تمثیلي توټه کې،چې د اروابناد نورمحمد پوونده په ډایرکټرۍ د (مات کنډول) تر سـرلیک لاندې په کابل کې ننداري ته وړاندې شـوې په کې یې کار کړی.(بختاني خدمتګار ،۱۳۶۵ : ۷۷).

همدارنګه په ۱۳۳۶ لمریز کال په ننګرهار کې د ننګرهار د ښـــاروالۍ په چوکاټ کې د نندارو لپاره یو تیاتر یا ننداړتون هم جوړ شـو،چې په دې تیاتر کې به مختلفو لیکوالو خپلې تمثیلي توټې لیکلې او په همدې تیاتر کې به یې ننداري ته وړاندې کولې.(هاشـــمي ،۱۳۹۴: ۴۲۰).

په ورو ورو په هېواد کې په مختلفو ولایاتو کې هم تمثیلي ټوټې رواج او د پرمختګ ګامونه یې پورته کړل.بختاني صـــاحب د ځینو تمثیلي ټوټو لیکوونکو نومونـه داســـې راپېژني.(غلام دســـتګیر ړنګ،عبدالروف قتیل،عبدالله بخاتي،عبدالطیف ګردیوال او... داســـې نورو نومونه په ګوته کوي.) او د هماغه وخت د ممثیلینو نومونه یې هم په خپله مقاله کې یاد کړي لکه،اســـتاد نورالدین مهموم،اســـلام دین هنریار،اسدالله شینواری،اسدالله نصـرتي،نثار احمد نثار،غلام دستګیر ړنګ،بختاني صـــاحب،ګردیوال او خانګل نومونه یې یاد کړي دي.د همدغه یادو لیکوالو او ممثیلنو پر مټ په ننګرهار کې د تمثیلي ټوټې هنر دومره وده او پرمختګ وکړ،چې ډېر مېنه وال یې پر ځان رامات کړل او دا هنر د هر چا د خوښـــې وړ وګرځېد.همدارنګه د ننګرهار د ولسوالیو په لیسو لکه، د کامې په مراد عالي لېسه،د کرېږ د شیخ ملکیار

(c) ketabton.com: The Digital Library

لېسه،د روښان ليسه،د روداتو د احداد ليسه،د کوز سلطانپور د ميا فقير الله جلالابادي ليسه،د ښېوې جمالي ليسه او ... دې ته ورته نورو ډېرو ليسو او ښوونځيو کې همد تمثيلي ټوټې يا ننداريې وړاندې کېدلې او دا کار د دې لپاره کېده،چې د خلکو پام زده کړو ته راجلب کړي او له هېواده د بې سوادۍ لمن ټوله کړي.

په مشرقي کې وخت پر وخت مختلفې تمثيلي ټوټې ننداريې ته وړاندې شوي دي،چې په هغې کې يو هم د عبدالله بختاني د (سيدو ملنګ) ننداره د پام وړ ده،چې په کال ۱۳۳۸ لمريز کې وليکل شوه او څو ځلې ننداريې ته وړاندې شوه.د ننګرهار د ليسې د فعاليت په نتيجه کې بيا د ننګرهار ښاروالۍ په مرسته (ننګرهار ننداره) هم جوړه شوه.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۲۱).

دې ته ورته په کندهار او د هېواد په نورو ولاياتو کې هم د تمثيلي ټوټې هنر وده او پرمختګ وکړ او د خلکو پام يې ځان ته راوګرځو.په دغه وخت کې د تمثيلي ټوټې پيليدل يو لوی کار او لوی هنر ځکه و،چې نني عصري وسايل نه وو او خلکو له همدې لارې خپل هنري ذوق ماتولو.د پښتو تمثيلي ټوټې يا ننداريې د راتګ او پرمختګ بل پړاو بيا په کال ۱۹۶۶م کې د اطلاعاتو او کلتور د وزارت په چوکاټ کې،چې کله د پښتو تياتر يوه څانګه جوړه شوه او مسؤوليت يې ارواښاد پاينده محمد پوونده پر غاړه واخيسته،نو نور يې هم پرمختګ او وده وکړه.ښاغلي پوونده څو کاله په دې ډګر کې خدمت وکړ،خو کله چې د تمثيلي هنر يوه ډلګۍ کندهار ته لاړه او هلته يې په فعاليت پيل وکړ،نو پوونده هملته کندهار کې پاتې شو او په کابل اطلاعاتو او کلتور وزارت کې د پښتو تياتر يا تمثيلي ټوټې په ټپه ودرېدې.

د يادونې وړ ده،چې د ښاغلي پوونده په وخت کې،چې چا په تمثيلي ټوټو کې برخه اخيستې وه،د هغوی نومونه په دې ډول دي.(فضل محمد فضلي،منان ملګری او زليخا فخري) وو.چې له دې اداريې له ختميدو وروسته يې په راډيو افغانستان کې د ډيالوګ او راډيو ډرام

(c) ketabton.com: The Digital Library

په برخه کې يې کار پيل کړ.فاطمه،صـــايمه مقســـودي،محمد اصـــف وردګ،حاجي کامران او عبدالرشـــيد پايا په دغه اداره کې د ډايرکټرۍ تر حده رسيدلي وو،خو کله،چې د عبدالاحد صالحي په مشرۍ د ثقافت او هنر رياست بيا په فعاليت پيل وکړ،نو پښتو تمثيل او تياتر هم ورسره وده او پرمختـــګ وکړ،چې پـــه دې لړ کې جـــان محمـــد پلار،جميلـــه يامن،فضل محمد فضلي،منان ملګري،رشيد پايا او محمد اصف وردګ ورســره بيا فعاليت پيل کړ او پښــتو تمثيل ته يې له ســره ســاه ورکړه.(سرور ،۱۳۷۹ : ۱۱۸).

د نثري ادب ډولونو ليکوال،چې تياتر در افغانســـتان د ليکوال نظر يې راخيستی ليکي،چې کله په راډيو افغانستان کې د راډيو د هنر او ادبياتو اداره کې د تفريحي او تربيوي پروګرامونو لپاره مســـتقله اداره جوړه شـــوه د دې لارې چارې برابرې شـــوې،چې د پښـــتو تمثيلي ټوټو پروګرامونـــه يې پـــه مســـتقل او خپلواکـــه توګـــه کـــار کولو تـــه مجبور کړل،چې له همدې لارې د فضـــل محمد فضـــلي په ډاريکټرۍ پښـــتو تمثيلي ټوټې ته د پام او قدر وړ خدمتونه وشو او د پرمختګ لور ته يې ګړندي ګامونه پورته کړل.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۲۲).

ددې بحث د پايلې په توګه ويلی شـو،چې پښـتو تمثيلي ټوټې په لره او بره پښتونخوا کې بلکې په ټوله پښتنه سيمه کې له لوړو او ژورو راتېر شوی او هر وخت يې مشکلات او ستونزې ګاللي دي.همدارنګه ويلی شـو،چې پښـتو معاصـر ادب ته د تمثيلي ټوټې راتګ او پرمختګ په يودمي توګه ندی شوی بلکې د وخت په تېرېدو سره په کراره کراره يې پښتو ادب ته سر ښکاره او بيا يې ورو ورو د پرختګ قدمونه پورته کړل،چې په دې وروستيو کې يې ګامونه دومره ګړندي شول،چې اوس د هېواد پـــه هر تلويزون او راډيو کې د تمثيلي ټوټو لپـــاره ځـــانګړي پروګرامونه او خپروني جوړې شـــوي دي.په افغانســـتان کې مختلف تلويزوني چينلونه لکه شـــمشـــاد نړۍ وال راډيو تلويزون،ژوندون نړۍ وال راډيو تلويزون،لمر نړۍ وال تلويزون،افغان تلويزون. په کابل کې او همدارنګه په لوی مشـــرقي کې بيا انعکاس راډيو تلويزون،شـــرق راډيو تلويزونه،مرام ،صفا راډيو او د هېواد په نورو ولاياتو کې مختلفو

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسـنیو او همدارنګه په یوټیوب چینلونو،فیس بوک او نورو مجازي چینلونو کې پښتو تمثیلي ټوټې وده او پرمختګ وکړ او ځان یې د د اوج پړاو پر لور روان کړ.د یـادونې وړ ده،چې پـه افغـانسـتـان او کوزه پښـتونخوا کې تمثیلي ټوټې په سـتیج ښـودل کېدې،نو ځکه یې کتابي یا چاپي بڼه نده لرلې یوازې پـه مختلفو خورو ورو لیکنو او مقالو کې ورته اشـاره شـوې ده،نو ځکه یې زیاتې بېلګې په لاس کې نلرو،خو اوسـنې تمثیلونه او نندارلیک لیکونه له نېکه مرغه په یوټیوب،فیس بوک،ټیک ټاک او نورو اجتماعي چینلو او رسنیو کې شته او هر وخت که څوک وغواړي لیدلی او کتلی ترې اخیستلی شي.د موضوع دا بحث دلته د څو تنو مشـهورو پښـتو ننداره لیکونکو د نومو په یادونې پای ته رسـول غواړم: عبـدالاکبر خـان اکبر،رحیم الله ،عبـدالرحمن پژواک،عبدالروف بینوا،محمد اعظم ایازي،صـالح محمد کندهاری،قیام الـدین خـادم،پـاینـده محمـد پوونـد،عبـدالله بختـاني خـدمتګـار،قتیـل خوږیانی،منان ملګری،فضـل محمد فضـلي،واحد نظري،محمد اکبر پـامیر،جـان محمد پلار،احد ژونـد،ممنون مقصـودي،محمد اصـف وردګ،عنایت الله شـفق،ننګیار نا اشـنا،تاج محمد رحیمي،امام جان مجبور... او داسې نور د یادونې وړ دي او په دې برخه کې نوي ځوان ممثلین هم نـه شـو هېرولی لکـه : امـام جـان مجبور،ممنون مقصـودي،حضـرت ګل زنداني،ضـیاءالرحمن لالاخیل،محمد یونس داودزی نومونه د یادونې وړ دي.

په پښتو ادب کې د مشهورو تمثیل لیکونکو پېژندنه او د ځینو تمثیلي ټوټو بیلګې

د موضـوع دا برخه مو دې ته ځانګړې کړې ده،چې د ځینو مشـهورو تمثیل لیکونکو لنډه پېژنـدنـه او د ځینو یې بېلګې وړانـدې کړو.دا،چې په پښـتو ادب کې ډېر زیات ننداره یا تمثیل لیکوونکي لرو،نو د ټولو راوړل او معرفي کول،د موضوع لمنه پراخوي ،نو ځکه د ټولو له ډلې یواځې د څو تنو پېژندنه او د تمثیل بېلګې راوړو،څو و

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولی شـو،د ځیرنې دا برخه هم پرې غني کړو،نو په همدې اســاس به دلته د ځینو تمثیل لیکوونکو په پېژندنه پیل وکړو او که د کوم لیکوال بېلګه مو تر لاسه کړه هغه به هم ورسره مل کړو.

عبدالاکبر خان اکبر

ښــاغلی عبدالاکبر خان اکبر د عبدالقادر خان زوی او د ســخي ارســلا خان لمســـی په خټه محمد زی او په ۱۹۰۰ م کال د پېښـــور د چارســـدې په عمرزو کلي کې زېږدلی دی.لومړنی او منځني تعلیمات يې په خپله سـیمه کې تر سـره کړي وو.بیا وروسـته د لوړو زده کړو لپاره د پېښـور په اسـلامیه کالج کې شـامل ،خو له بده مرغه د کالج په دویم کال کې وو،چې د وخت ظالم نظام له امله يې کالج پرېښـــود. د پښــتونســتان له مجاهدو شــاعرانو او لیکوالو څخه دی.نوموړي د خپل ژوند زیاته برخه په خدایي خدمتګار تحریک د خان عبدالغفار خان ســـره په مبارزه کې تیر کړ.د وطن د ازادئ لپاره يې قلمي او ځاني مبارزه دواړه پر غاړه اخیســـتي وو.هم يې د قلم او هم يې د توري په برخه کې د وطن لپاره خپل ژوند قربان کړ.په کوزه پښــــتونخوا کې لومړنی تمثیلي ټوټه یا ســــټیج ډرامه لیکوونکی دی،چې لومړنی تمثیل يې د درې یتیمان په نوم او بیا وروسته يې د خدایي خدمتګار په نوم یوه تمثیلي ټوټه ولیکله،چې په ښـــوونځي کې تر تمثیلولو ورســـته يې ټول لوبغاړي د وخت ظالم نظام زندان ته ولېږل.

په دې پســې يې یوه بله ســټیج ډرامه یا تمثیلي ټوټه د (جونګړه) تر نوم لاندې په ســــټیج تمثیل کړه،چې یاده ډرامه يې په کتابي شـــکل هم ولیکله،خو کله چې د وخت پولیســـو د نوموړي کور تالاشـــي کړ د نوموړي ټول لیکلي اثار يې له ځان ســره ویوړل او تر اوســه يې هیڅ درک نشته.تعلیم جدید،تهذیب جدید ،تربور او کاروان روان دی دا هغه تمثیلي ټوټې دي،چې ښــاغلي عبدالاکبر اکبر لیکلي او په ښــونځیو کې يې ننداري ته وړاندې کړي،خو لـه بده مرغـه د نوموړي هیڅ تمثیلي ټوټه په لیکلي بڼه نه تر لاســه کېږي او د وخت نظام يې ټولې لیکنې له ځان سره وړي دي.(بېنوا ،۱۳۹۳: ۹۹).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فرهنګ ادبيات پښتو دوهم ټوک ليکوال يې د مړينې نيټه داسې يادوي چې نوموړی په کال ۱۹۷۷ م د اکتوبر د مياشـــتې په يوولســـمه نېټه له دې نړۍ ســترګې پټې او ابدي دنيا ته رخصــت شــو.(هېوادمل ،۱۳۶۵: ۲۲۵).

عبدالله جان اسير

عبدالله جان اسير د مقرب خان زوی او د شېر زمان خان لمسی د ۱۹۱۰م کال د جولای په څوارلســـمه د مردان د ســـمېې د ســـوابۍ په زيـده نومې کلي کې زيږدلی دی.لومړنی زده کړې يې د خپـل کلي پـه مدرســه کې تر ســره کړې دي. د محکوم پښــتونســتان شــاعر او ليکوال دی.نومړی هم د خـدايي خـدمتګـا تحريـک غړی وو.نوموړي پـه يـاد تحريک کې نه ستړي کېدونکي خدمتونه وکړل.ښاغلی اسير د شاعرۍ ترڅنګ يو ښه او تکړه ليکوال هم وو.نوموړي د درس عبرت په نوم د ثميلي ټوټو يو چـاپ شـــوی اثر هم لري،چې پـه لومړينو تمثيلي ټوټـه ليکونکو کې يې نوم د يادونې وړ دی.نومړی په ۱۹۷۸ م کال د نومبر پـه ديـارلســـمـه نېټـه ومړ.دا،چې زيـاتره تمثيلي ټوټې پـه کتـابي بڼـه نـه دي،خپرې شــوي ،نو ځکه يې د ځينو بيلګو له راوړلو عاجز يو.(بېنوا ،۱۳۸۸: ۸۲).

محمد اکبر پامير

محمد اکبر پامير د بهاولادين زوی او د ګل جان لمســـی په کال ۱۲۹۸ لمريز د ننګرهار د کامې ولسوالۍ په سنګر سرای نومې کلي کې نړۍ ته سترګې پرانيستې دي.په پښتو او فارسي ژبو يې ډېرې ليکنې کړې دي.لومړنۍ زده کړې يې د خپل کلي له ملا څخه تر ســـره کړې دي.بيا لوړو زده کړو لپاره د وخت حکومت د نورو هلکانو سره يوځای ترکې ته ولېږه.لوړې زده کړې يې په ترکيه کې تر ســــره کړې او په کال ۱۳۲۱ لمريز کې د کابل پوهنتون د حقوقو پوهنځی استاد شو.نوموړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښـــتو تمثیلي ټوټو او ډرامو کې لوی لاس درلود،چې د ځینو نومونه یـــې پــــه لانـــدې ډول دي: مــــجــــنـــون، ګژدم،دیوانه،محبت،مجرم،قاتل،دوست،بخت ازمایي ،بندي او ...داسـې نورې تمثیلي ټوټې او ډرامې یې لیکلي دي.د نوموړي بنـدي منظوم تمثیل د ډېرو خلکو پام ځانله راوګرځو،یاده ډرامه یا تمثیلي ټوټه یې په کال ۱۳۲۸ لمریز له کابل راډیو څخه د پښـــتونســـتان په پروګرام کې خپور شـو او دې کې د پاکستان د حکومت ظلم پر پښـتونستاني بندیانو باندې تمثیل شــوی دی.ښــاغلی پامیر په کال ۱۳۵۱ لمریز په کابل کې وفات شو.(بېنوا ،۱۳۹۳: ۱۹۳).

بېلګه

لیکوال: محمد اکبر پامیر

د تمثیلي ټوټې نوم: بندي

کرکټر یا لوبغاړي: مستعار نوم بندي

دلته به یې د بندي منظوم تمثیل یوه برخه د بېلګې په توګه راوړو

بندي

کرکټر یا کردار یې په دې ډول دی،چې (بندي په ډېر غم او درد د ځان سره خبرې کوي او خپله منظومه مکالمه داسې پیلوي):

بندي:

دا دنیا ده ورونو کله تیاره کله رڼا وي
کله کاندي څوک خندا کله چاباندې ژړا وي
د طبعیت نظام او عدل هیڅکله نه ورکیږي
د حقیقت لویه برېښنا په ګوتو نه پټیږي
(بندي لږ مکث او مسکا وکړي او د اضطراب نه ډک اوسېلې وباسي او بیا وایي)
د ازادۍ په لار کې بندیتوب وي او که مرګ
دواړه یو دي دواړه یو دي سره غبرګ
هغوی ګمان لري چې په ظلم او ستم بیا
کاږه واږه فکرونه به شي ببر ته سم بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

که ظلم او تحکم زور کېدای شو په عدالت
نن به نه و په دنيا کې ژوندی هيڅ يو ملت
(د بندي د غټو بوټونو آواز کرار کرار رانژدې کېږي په دې وخت
کې بندي په لوړ او مسخره غږ وايي او له ځان سره خاندي)
بيا څه وايي لېونيه آواز دې نه پټېږي
آواز مې مکث ته زما نه ډېر بېرېږي
راته ښکاري نور دې عقل کوچېدلی دی له سر نه
نور دې تللی دی بلکل ديد له بصر نه
ته ړوند کوڼ يې.........
(بندی بيا په غرور سره وايي) :
.... رښتياده........ درانه دې غوږونه
ستا خبيث آواز چې اورم غوځېږي مې هډونه
زه حېران يمه تاته چې څنګه دې زړه خاندي
سبا غر غره کېږې................
هغه وخت به نه ته خاندې.....
دا دنيا دغه يې حال او دا يې روزګار دی
څوک کاندي غلامي او باداري د ځېنو کار دی
څوک د حق په لاره درومي شهيدانو هديرې ته
څوک ناست وي په کرسۍ کې بادارانو امر يې ته
زما و ستا منځ کې موجود يو لوی توپير دی
زه عاشق د آزادۍ يم خو اجنبي د ستاسو پير دی
ترپايه..(ببنوا ،۱۳۹۳ : ۱۹۳ – ۱۹۴).

په پورته منظوم تمثيل يا ننداريک کې د کوزې پښتونخوا پر بنديانو د ظلم او ستم کېسه د يو کس لخوا پر مخ وړل کېږي،چې هغه د بندي په شکل کې خپل ځان جوړ کړی وي او ټوله کېسه تمثيل کوي او د وخت د ظالم نظام پر وړاندې د خپلو بندي وروڼو د خلاصون او پرې د ظلم نه کولو هڅه او تمثيل کوي.ياد تمثيل په کابل راډيو کې تمثيل او په پښتونستان خپرونه کې ننداري ته وړاندې شوی دی.ښاغلی پامير په

(c) ketabton.com: The Digital Library

تمثيلي ټوټه او ډرامه کې لوی لاس لري او د قلم ښــــکلا يې د بندي منظوم تمثيل نه له ورايه ښکاري.روح دې يې ښاد وي.

محمد رضا رضا مومندي

محمد رضا رضا مومندي د عبدالعزيز خان زوی د پښتو ژبې تکړه ليکوال او شاعر وو.په کال ۱۹۲۵ م د پښتونستان په هزار خانۍ سيمه کې چېرته چې د رحمان بابا مزار دی زېږدلی او په ۱۹۴۱ م کې د ميټرک يا لســـم ټولګي څخه فارغ او په ليډی ريډنګ هســـپتال کې د نرس يا کمپوډر په حيث دنده تر ســــره کړې ده.نوموړي د (کوډې) تر ســـرليک لاندې يوه وړه تمثيلي ټوټه يا ننداره په ډيالوګي شـــکل ليکلې اوپه ۱۹۶۰ م د اکتوبر په مياشت کې د پېښور په (غنچه) نومې مجله کې چاپ او خپره شوې ده چې دلته به يې د نمونې په توګه راوړل ښه وي.نوموړی په کال ۱۹۹۹ مې کې د اګســـت په ديارلســـمه وفات او د هزار خانې په مشـــهوره هديره کې خاورو ته وســـپارل شـــو.مخکې له دې،چې يې ببلګه راوړو د ځو اثار نومونه به يې ذکر کړو.رواچي زندان تمثيلي ټوټې،غنچه ډرامې،د کوچنيانو لپاره.ديادونې وړ دي.(انځور ،۱۳۷۱ : ۲۳).

ببلګه

ليکوال: محمد رضا رضا مومندي

د تمثيلي ټوټې نوم: کوډې

لوبغاړي يا کرکټرونه:

۱: شمعه

۲: ثمرو

۳: بلقيس

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوډې

اول تمثیل یا اوله ننداره

(په یوه کور کې د واده نه څو ورځې پس)

شمعه: وای (ثمرو) خور ! نڼرور ده که سور اور دی سور اور؟ د راتلو سره یې راته په کور کښې هغه ویجاړی شروع کړي دي چې تپوس یې مه کوه.

ثمرو: دا څه وایې؟ شمعې خور! بلقیس ګنې دومره بده ده؟

شمعه: وای خورې! بده ده که زه درته وایم،بغمه یې کړه راته.

ثمرو: نو آخر غواړي څه؟

شمعه: بېلول! اوف! شپه او ورځ په دې علتونو او شیطانو پسې لګیا وي چې کله به وي چې د سلیم زړه د مور نه تور کړم او ترې نه بېل شي.

ثمرو: وای خورې! دا ما چې اورېدلي وو غلط و څه؟

شمعه: تا څه اورېدلي او د چانه؟

ثمرو: خورې! ما ته خو دلبرو خور د بلقیسې دومره صفتونه کول چې د حد نه تېر،ویل یې که ښځه ده،نو بلقیسه ده.په کټوی څمڅۍ کې هوښیاره ،په وینځلو،ګنډلو کښې مړنی،د خوابښې سخر په خدمت کښې لکه د وینځې شپه او ورځ چابکه،او که څوک سرې سروټکي ورته په سر کې نوبه د حیا نه ورته اوف قدرې ونه کړي..

شمعه: وای خورې! دا ټول دروغ دي،ورکه بلقیس شه او ورکه یې نامه شه،زه درته وایم مصیبیت دی مصیبت! هیڅ نه ورځي او هغه که ورتلل نو هم یې هېر یې کړل.بس د زړه بداوئ ده نور څه نه ده ګورې... های های خورې په رښا ورځ خدای شمکوره کړم،زه څه خدای وهلې وم چې د زوی دپاره مې داسې مصیبت خوښولو...

ثمرو: خورې! وای خورې! دا زوی دې ورته هم څه نه وایي چې داسې بې اسرې ده؟

شمعه: وای ثمرو! زوی مې د ښځې شو اوس یې ځما نه زړه موړ شوی دی،هو زه درته وایم داسې بده پرې لګم لکه د دښمن،خدای خبر چې بلقیسې پرې څه جادو کړی دی ځما خو هډو اوري نه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثمرو: خورې ! سليم اوس هغه سليم نه دی چې زه به کله راغلمه ځما تلي به يې ښکلولې،د واده نه پس داسې بدل شوی دی لکه ورځ چې شپه شي،که زه ورته سمه کوم نو دی راسره په ورانه ځي خورې.زمانه خرابه ده د خپل عزت راسره خيال دی . د حيانه د الف نه ب ورته نه شم کولی.

شمعه: نو خورې! ترخو؟ آخر به يوه ورځ راشي چې د دې شامدام بغمونه به مې زړه پړق وچوي.

ثمرو: وای خورې! خدای مکه د بلقيسې زړه خو درباندې داسې يخ مکړه.

شمعه: آو! آمين ! خو خورې په هېڅ علاج يې نه رسم،نو چې دا کور وته پرېږدم او که زهر وخورم؟ما نه خويې دوه درې خطا کړي دي،بس خو چې راغلې ده نه څه خبره راسره نښلي د ذرې ذرې خبرې سره لکۍ تړي او سليم ته يې په غوږونو کښې ورمنډي.

ثمرو: شمعې خور! بلقيس خو خير اوس رامعلومه شوه چې د شر لکۍ ده ولې زه وايم چې سليم څنګه بدل شو؟ هغه خو فرښته وه هغه خو چرې په عمر کښې ستا زړه ته درد نه و رسولی.

شمعه: وای خورې! اور د اور نه لګي کنه سليم خو پاک و،خو چې دا ګنده بوټۍ ورسره شوه، نو پليد يې کړو.خورې! اوس سليم هغه سليم نه دی پاتې کنه کوم چې د واده نه وړاندې و،سليم خو اوس د ښځې په لاس کښې لکه د ګوډاګي لوبېږي.هغه اوس په ما څه کوي په ما توکي څه؟زه خو ورته اوس توره بلا شوم توره بلا. رانه لرې تښتېدل غواړي.

ثمرو: شمعې خور! ځما په زړه کښې بوه بله خبره راغله هسې نه چې بلقيسې په تا ګوډې کړې وي.

شمعه: وای خورې! دغه خو زه هم ژاړم کنه چې سيم داسې زر ولې بدل شو؟د سليم په سترګو کښې زه اوس ولې اغزی اغزی کېږم؟سليم ولې ما ته د مورولۍ پام نه کوي؟ دا کار بې د کوډو نه چرې کېدی شي؟ضرور د بلقيسې کوټنۍ مور څه کړي دي.هغه خو په دې خبرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښې د پخوا راسې مشهوره ده او ځما دا پوره يقين دی چې د خپل مراد د تر سره کولو دباره په کور دا د شکونې غشی هم دې اچولی دی.

ثمرو: د شکونې غشی؟ های الله! دا خو ضرور د چا پوخ دښمن کار دی.

شمعه: وای ثمرو خور! زه خو د بلې زمانې ساده ښځه يم له دې حرام کارونونه تر اوسه خدای ساتلي يم ما له خو يې هيڅ څه علاج نه راځي او نه مې د چا نه څه اوريدلي دي،هسې اورم چې په يو ښه او د اتفاق کور کښې چې داسې يکدم څه بې اتفاقي راپيدا شي نو د هغې لويه وجه سپيره فال او کوډې کېدی شي.خورې! که تاله مې څه علاج درځي نور راته يې اوښايه کنه؟

ثمرو: شمعې خور! ما خو درته يو ځل خور ويلي دي او خدايګو چې د دې قسې په اورېدو سره خو درته د ډېر ه غمه لکه د مومو ويلې شوم.خلق وايي چې په ننګيالي خور کښې د يو پالي فقير جونګړه ده او هغه دد ې کوډو په کار کښې ډېر منلی شوی دی ،که خوښه دې وي نو وربه شو.

شمعه: وای خورې ! ته به راسره دومره ښېګڼه کوې او زه دې تلی نه ښکولوم؟ زه خو وايم چې هډو اوس ورشو

ثمرو: اوس؟

شمعه: هو اوس! خو دامې ويل چې که کوډې راوختلې نو ځای نښې به يې راته هم ښآيي او که نه؟

ثمرو: په خورې! زه درته وايم داسې پوره پوره نښې پتې به يې درکړي چې حېرانه به شې ورته،څه معمولي پالي نه دی کنه خورې؟ د کلو کلو خلق ورته راچليږي او خپل مرادونه پرې ترسره کوي.

شمعه: ښه ده خورې! دا به دې ماسره لويه نېکي وي چې زما هډونه اوس په اورسوځي زه ګوره نوره نه شم حصاريدی.

ثمرو: ښه ده خورې! راځه چې دي ورله بوځم خو شکرانه د لسو نه کمه نه اخلي چې څه دځان سره واخلې ګوره.

شمعه: په خورې! شل خو دې واخلي خو چې ځما کوډې راوباسي! راځه چې ځو،دا دې روپۍ راسره دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثمرو: ښه راځه چې ځو (دواړه) حرکت وکړي.(بېنوا ۱۳۹۳، ۱۳۹۳ : ۴۸۳ – ۴۸۴).
په پورته تمثيلي ټوټه کې،چې په څو مختلفو ننداړو کې وړاندې شوې ده دوه ښځې چې يوه يې ډېره ساده او بله يې ډېره چانسګره او هوښياره ښکاري شمعې د زوی ناوې بلقيس په اړه خبرې کوي د بلقيس خواښې چې له خپلې اينږور نه سر ټکوي او زړه خوري ثمرو چې بله ښځه ده او ځان شمعې ته ډېره نږدې ښايي هغه دې ته مجبوري چې کوډګر او پالي ته ورشي.له دې تمثيلي ټوټې څخه زمونږ د کليوالو ميرمنو هغه ساده توب او ناپوهي هم ډېره ښه ترسترګو کيږي چې څوک ورته څه ووايي هماغه مني.دا دواړه کرکټرونه زمونږ د ټولنې نمونه په ګوته کوي .ياد تمثيل چې په سټيج هم تمثيل شوی ډېر په زړه پورې او ښکلی انځور وړاندې کوي او خلکو ته داښايي چې په کور کې د جنګونو نتيجه دا رامنځ ته شي چې بيا خواښې او اينږو په يو بل بد ګمانه شي.ښاغلي رضا مومندي دې ته ورته نور ډېر تمثيلونه هم ليکلي خو دلته مو دا يوه نمونه راوړله او په همدې بسنه کوو.

غلام دستګير ړنګ

غلام دستګير ړنګ د محمد سرور خان زوی په خټه ابراهيم خيل خوګيانی په ۱۳۰۶ لمريز کال د خوګيانو په کړه کې زيږدلی دی.لومړنۍ زده کړې يې د کړې په لومړني ښوونځي کې ترسر ه کړي او په ۱۳۱۸ لمريز د کابل په اساسي دارلمعليمن کې شامل شو.په ۱۳۳۰ لمريز کې د ننګرهار د لېسي لومړی سرښوونکی او بيا يې مدير مقررشو.په ۱۳۳۶ لمريز کې د ننګرهار د پوهنې لوی مدير شو. ښاغلی ړنګ د شاعری سره سره يو ښه ليکوال هم دی.نوموړي ځينې تمثيلي ټوټې او ډرامې هم ليکلي چې عنوانونه يې په لاندې ډول دي. د غم منګی:تمثيلي ټوټه، مجبور غل: تمثيلي ټوټه، خير او شر: ډرامه.د حق تبليغ،ټولنه او ښوونکی دا د نوموړي ډرامې او تمثيلي ټوټې دي،دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې نمونې یې زموږ لاس ته راونه رســـیدلې نو ځکه مو کومه نمونه رانه وړه.(بېنوا ،۱۳۹۳ : ۴۸۳ – ۴۸۵).

عبدالله بختانی خدمتګار

عبدالله بختانی خدمتګار د ملا اغا جان زوی د ننګرهار د سره رود ولسوالۍ د بختان نومي کلي کې په ۱۳۰۵ لمریز کال کې زېږېدلی دی.لومړنۍ زده کړې یې په ننګرهار کې تر سره کړي په پښتو،فارسي او عربي ژبو یې دیني او متادوله زده کړې تر ســره کړي دي.د پوهنې په برخه کې مختلفې دندې تر سره کړي،خو یادونه یې ځکه نه کوم،چې زموږ له موضــوع څخه بهرکېږي. نوموړی د یو حســاس شــاعر تر څنګ یو تکړه،پوه او هنرمند لیکوال هم وو.پښـــتو ژبې او ادب ته یې ډېر خدمتونه کړي دي،چې یو په هغو کې د تمثیل یا ننداره لیکنې هنر دی،چې نوموړي په دې برخه کې زیات زحمت وګاله او د هغه وخت د ننګرهـار تیـاتر لپـاره یې ډېرې پـه زړه پورې تمثیلي ټوټې او ډرامې ولیکلې،چې دلته یې موږ د نمونې په ډول د ســـیدو ملنګ تمثیلي ټوټه راوړو. (بېنوا ،۱۳۸۸ :۹۵۴).

د یادونې وړ ده،چې د سیدو ملنګ ننداره یا تمثیلي ټوټه په څلور ننداړو کې وړاندې شـــوې،چې دلته یې موږ د یوې صـــحنې یا نندارې بېلګه وړاندې کوو.

بېلګه

د سیدو ملنګ

لومړی تمثیلي ټوټه یا ننداره

لوبغاړي

سیدو: مشر ورور

نوروز: منځنی ورور

ګلاب:کشر ورور

لالۍ: کشره خور

(c) ketabton.com: The Digital Library

غندل:د سیدو اشنا
شاهین: د نوروز انډیوال
ریدی: د ګلاب ملګری
د ګاونډیانو نه یوه ښځه
ځای: د یوې غریبې کورنۍ کور له غریبانه لوازمو او وسایلو سره (یعنې سټیج یې ورته داسې اماده کړی وو،چې د یو غریب کور انځور یې ورکولو)

مور: (د کور خلک سره ناست دي،سیدو ویده دی.مور یې ورته غږ کوي: سیدو! یا سیدو ګیه! پاځېږه غرمه ده....)

سید: په کټ کې کېنیني سترګې مښي،زنګیږي،بېرته پریوځي.

موریې: په سیدوګیه پاځهه،په هلکانو سبا ناری ناوخته کیږي،دوی ځي کار لري.

سیدو: سیدو بیا کینې غزونې کوي بیرته پرېوځي.

نوروز: مورې زر شه زه بیا غیر حاضریږم مزدوري مې سوزي.

ګلاب: هو! ادې جانې نن زمونږ سبقونه هم سخت دي،امتیانونم نژدې دي،زر شه مورې ځنګه وکړو؟اوس که هغه ځوانیمرګ ویښ شي. د لېرې نه د ساز غږ راځي ساز ډېر په جوش کې دی مخامخ کوڅه کې خلک وار په وار تېرېږي راتېرېږي چا د قولبې غویان مخکې کړي او د قولبې سامان یې په اوږه دی.د یوه پایڅه پورته بله ښکته بیل په اوږه،یو دریشي کړی بل په درشي کې له بایسکل سره، یو نیمه ښځه د سرې ټوکرۍ په سر تېرېږي.بزګران،ماموران،مزدوران،مکتب یان،نارینه،ښځې،غټ،واړه تیریږي.

مور: پاځه کنه دا ځنګه خوب دی.

سیدو: پاځي سترګې مښي،غزونې کوي.د ساز غږ ته غوږونه بوځوي،دروپ بېرته لویږي او ځادر په ځان کش کړي.

د سندر غاړي غږ:

سحر سبادی خلک ټول کاروله ځینه
لالا زنګیږي خوب یې وړینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مور: بچیانو وخت ناوخته دی هغه چې پاڅېدو بیا به زار زقوم وخوري.

د سندر غاړي غږ:

په شوګیرو چې خوار مانده شي
نو تر غمې پورې ویده شي
زما پرې څه که نر کټی وزېږوینه
لالا زنګیرې خوب یې وړینه

ګلاب: هو مورې مونږ ته یې راوړه،لالا مې بیګا سیل ته تللی و،شوګیرې یې کړي دي. خدای (ج) زده چې کله به پاڅیږي.

نوروز: هغه به تر غرمې ویده وي بیا به تیارې شکرۍ ته ناست وي،په کور کې به توده ډوډۍ وهي.مونږ به خواري مزدوري کوو،په بازاري ډوډۍ به سات تیر کړو،په لوږه په تندې، او دانه شرمیږې چې مفته ډوډۍ خوري.

مور د دلاسایني په لهجه: خیر دی بچو یو یې ګټي سل یې څټي.زه به سبا ناری راوړم.

نوروز: اخر به څنګه شي؟ نه د کور سودا ورسره ده،نه مونځ اودس پېژني،نه د کار او غریبۍ نه خبرد دی،بس یو چرس پېژني او بل سیل.

ګلاب: لالا مې خوب او خوراک هم پېژني.

د سندر غاړي غږ:

نی د ډوډۍ غم و سودا ده
نه یې د دین نه د دنیا ده
چرسو نشه کې ټول کارونه هیروینه
لالا زنګیرې خوب یې وړینه

نوروز: اخر به څنګه شي ،نه د کور سودا ورسره ده.نه د مړي ژوندي غم کوي،نه وایي چې مور. په مخکې ودونه لرو دې زمانه کې یو واده د غریب ســړي کور ورانوي،که مرګ راشـــي نو مړی به په څه خښ کړي،خو که مړشـــي مونږ به دا ســـیالي له کومه کړو لالی او مور یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سبا ناری راوړي ،لالی دسترخان غوړوي.مور يې د شرمبو کاسه ړدي ټول راټوليږي او په خوراک پيل کوي.

د سندر غاړي غږ:

دی لږ نه خوري ډېر ه نشته
وايي د ولږې ويره نشته
پاس د موری نه خدای (ج) ډوډۍ راغورځوينه
لالا زنګيږي خوب يې وړينه

په دې وخت کې سيدو کېښي غزونې کوي سترګې مښي او د ساز غږ ته غوږونه بوخوي،په کلانکاری پاڅي وايي لالی جانې کوزه راکړه.

مور: هو نيمه ډوډۍ پاتې ده،ستا برخه د شرمبو سره...

سيدو: سيدو په مخ اوبه ووهي. مورې ولا ډېر بې خوبه يم که راته يو شير چای راکې چرت به مې ساز شي.

مور: به تعجب سره هن شير چای ! که د اشتها سره پراتې ورسره وي ځنګه.(لږ په تندۍ) دا خو نه وايې چې مور مې غريبه ټوله ورځ غوا پيايي،ورونه مې خپل کار پسې ځي،زم خو يوه ورځ دې خپلې غوا ته يو پنډ واښه راوړم...

سيد: (په کشاله او متاثره لهجه) چې نه يې راکوې مه يې راکوه (لږ جدي) زه شومړو سره ډوډۍ خوړی نه شم.

نوروز: (په استهزا)ډېره نشته او دی لږه نه خوري.

سيدو: (په قهر) ستايي په څه،تې ژر ژر تاووه (په دې وخت کې سيدو د نوروز د خوراک پېښې کوي) د ځان غم وکه چې ډنګر نه شې.

نوروز: زه خو هم د ځان غم کوم او هم ستا،خو ته لږ فکر وکړه يو کار روزګار ؟

سيدو : (د نوروز پېښې کوي) يو کار روزګار (لږ جدي) څه کار روزګار؟ بيا په جدي لهجه وايي: تاسو باندې خو خدای (ج) راوستې ،زه خو داسې کارونه نه شم کولی.

نوروز: (په هار او استهزا سره) شير چای خو غوښتی شې؟

سيدو: (د نوروز پېښې کوي) شير چای خو غوښتی شې؟ ستا پرې څه ما خو مې د مور نه غوښتي(غږ لوړوي) تا ته زور درکوي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوروز: خود ماته زور راکوي،ته يا سيل کوې يا اوده کېږې ما په ځان شپه ورځ يوه کړې ده مزدوري کوم بيا زما يې په څه؟
سيدو: داسې مزدوري خو ولا که کولی شم،د ورځې په لسو دولسو روپو ولاکه دومره کړاو په ځان تيرولی شم.

نوروز: په يو دفتر کې خو پيادګي کوه کنه!!.
سـيدو: هو! سـر به يې په يوه ټنګه نه ارزي،زه به ورته ټنډيک ولاړ اوسم،څه ده چې د مياشتې په اخر کې اته شلې روپۍ راکوي.
نوروز: اوس دې ګټه څومره ده؟
سيدو: که ګټه نه لرم خدای (ج) خو مهربانه دی،که خدای (ج) مهربان (په دې وخت کې اسمان ته ګوري او وايي) بيا نو.....
نوروز: زه وايم چې ډېره نشته او لږه نه خورې.
سيدو: هو کنه خدای (ج) روزي رسان دی.
نوروز: خدای (ج) خو هيچاته د مورۍ نه ډوډۍ نه غورځوي.
شـاهين: (په کوڅه کې تېرېږي غږ کوي) نوروزه! ځه چې ځو چې حاضرېږي تيرېږي.
د سندر غاړي غږ:

ادکې مورې لږ تلوار که
سبا ناری ورته تيار که
که غوسه شو بيا کاسه چپه کوينه
لالا زنګېږي خوب يې وړينه

(ريدي د ګلاب مکتبي انډيوال د کوڅې نه ورته غږ کوي هغه خپل سـامان اخلي روانېږي د روانيدو په وخت کې وايي) لالا ته مې زر سبا ناری ورکړئ،چې پرون يې هم کاسه واړوله (د سيدو مخ پريمنځل شوی ناست وي،مور يې نيمه ډوډۍ د شړمبو سره ورته ږدي.)
سيدو: ما ماته شير چای وکه!
مور: (په نرمۍ) زويه! هره ورځ شير چای خورې خير دی که نن يې شړمبو سره وخورې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیدو: (په قهر او غوصه) خیر نه شر (کنځلې) زه.....لکه......چې ستا میری زی یم اوس ځامن دې ووتل په خدای (ج) چې سر در باندې مات کړم.

مور : په قهرجنه لهجه وایي : خدای دې ځوانیمرګ که!.

سیدو: (په قهر او تندۍ) خدای دې تا ځوانیمرګه کي،خدای (ج) دې پلار په قبر کې ځوانیمرګ کي!

مور: په قهرجنه خندا کې ووایي : لیونتوب وربانديې اثر کړی دی.

سیدو: (په قهر او تندۍ سره) د لیونۍ لورې (د شومړو کاسه په مور واړوي)

د سندر غاړي غږ:

د غوا خوسي نور کارونو
دلو او لور او دغوبلونو
هغه شرمیږي ځکه ځان ترې پټوینه
لالا زنګیږي خوب یې وړینه

(سیدو بد بد ګوري مور یې د کاسې ټوټه په لاس کې نیولې) د همسایه ښځه د غندل مور راځي وارخطا وایي ،بیا څه چل دی هره ورځ ستاسو دا حال دی؟

د سیدو مور: خدای (ج) مې دې په سیدو باندې بوره کړي!

سیدو: خدای مې دې تانه خلاص کړي.

د سیدو مور: د غندل مور ته وایي : کار نشته،روزګار نشته،د غوا - خوسي نه خبر نه دی په لو –لور شرمیږي،بې غېرتۍ په سر اخیستی،ښه کالي او ښې ډودۍ غواړي او کا ته یې ....ملا ماته وي بلا وهلی دی.خدای(ج) مې دې په سیدو بوره کړي.....

د غندل مور: خیر دی ښیرا مه کوه! (په کوڅه کې غندل تیریږي، د دروازې نه غږ کوي) سیدوګیه! او سیدوګیه!

سیدو: غندلیه ته ځې؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

غندل: ســـیل ښـــه لګیدلی دی،د زړه ورخان د زوی واده دی عجب ښـــایســـته هلکان راغلي دي (هغه د ښـــی لاس ګوته د کیڼ لاس په اورغویي د چرس پخولو په صـورت ښـیې) همدا پیدا کړي،ځانونه به ورته نیشه کړو.
سیدو : یه د نر بچیه په پیر دې رحمت،د چلم راک چې شوی دی غټ کار دې کړې دې،زه خو ړوند او کوڼ وم (سـیدو ځي غندل سـره لاس په لاس روانیږي)
د سندر غاړي غږ:

لالا نارام دی نه سمیږي
زور د هیچا پرې نه رسیږي
نصر افغان به یې په کوتکو سموینه
لالا زنګیږي خوب یې وړینه

په همدې غږ سره دا تمثیلي ټوټه پای ته رسیږي او ټول نندارچیان چې ننداري ته ناســـت وي ټول ورته چک چک کوي او صـــحنه پای ته رســـیږي.پورته تمثیلي ټوټه د ټولنې هغه ناخوالې په ګوته کوي،چې زمونږ زیاتره ځوانان په نشـو او تماشـو سـر وي.نه کور پیژنـي،نه مور او نه پلار.ټوله ورځ په نشـو او تماشـو پسـې ګرځي.دا یو ډېر بد انځور دی،چې زمونږ پـه ټولنـه کې اوس هم لیـدل کیږي او زمونږ زیـاتره ځوانان د همدې ناوړو اعمالو له امله په ټولنه کې د ناســـور دانه جوړه شوې ده.(هاشمي،۱۳۹۴ : ۴۲۴ ــ ۴۲۹).

د عبدالرؤف قتیل خوګیاني لنډه پیژندنه

نوم یې عبدالروف تخلص یې قتیل او په قوم خوږیانی دی له همدې امله خپل تخلص ســـره خوږیانی یو ځای لیکي.په ختّه ابراهیم خیـل دی.پلار یې محمـد ســـرور خـان او نیکـه یې لعـل محمـد خـان نومیږي.په (۱۳۰۸ل) کال د خوږیانو په کږه کې زیږیدلی دی.لومړنۍ زده کړې یې د کلي په لومړني ښـــوونځي کې ترســـره کړي دي او په ۱۳۲۴ لمریز کال کې یې له دغه ښوونځي څخه بریلیک اخیستی دی.د

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدغه کال په میزان میاشــت کې د پغمان د شــرعیه علومو په مدرســه کې شــامل او په ۱۳۳۰ لمریز کال کې د نوموړي مدرســـې له دولســم ټولګي څخه فارغ او د شرعیاتو په پوهنځي کې چې هغه وخت د حقوقو د پوهنځي یوه څانګه وه شامل شو.په ۱۳۳۳ لمریز کال د مزار شریف د ســـلطان غیاث الدین په ښـــوونځي کې معلم وټاکل شـــوبیا په ۱۳۳۳ لمریز کال د قوس په میاشــت کې د بلخ د مومندانو په ښـــوونځي کې د سرښوونکي په توګه وګمارل شو.همدارنګه بیا په ۱۳۳۴ لمریز کال د جدي په میاشــت کې د ننګرهار ولایت د پوهنې د لوی مدیریت د مفتش په حیث مقرر شـــو.په ۱۳۳۶ لمریز کال د ننګرهار د عالي لیســـې د تدریسي مدیر په حیث معرفي شو.په ۱۳۳۸ لمریز د حوت په اوله نیټه د جلال اباد د دوهم لمبر ښوونځي ته د ښوونکي په حیث تبدیل شـو.په ۱۳۳۹ ل کال د کابل د ابن ســینا ښـــوونځي کې د پښــتو مضـــمون د ښـــوونکي په توګه وګمارل شـــو او په ۱۳۴۰ لمریز کال د پښـــتو د تدریساتو لوی مدیریت د مامرینو د پښتو ښوونکي په حیث راتبدیل شو.
همدارنګه ښــاغلي قتیل په مختلفو مجلو کې هم دنده ترســـره کړې،چې دلته یې یوازې نومونه یادوو لکه د زیري اونیزې مجلې،د پوهنې مجلې او داسې نورو مجلو کې دنده ترسره کړې ده.ښـاغلی قتیل خوږیاني په ۱۳۹۸ لمریز کـال کې لـه د فـاني نړۍ څخـه ســـترګې پټې او وفـات شـــو.ښــاغلي قتیل ډېر زیات اثار لیکلي چې دلته یې د نمونې په توګه د هغو اثارو نومونه اخلو چې د تمثیل یا ډرامې په شکل یې لیکلي دي.لکه : میراث تمثیلي ټوټه چې په څلورو پردو کې لیکل شـــوې ده.د دهقان لور ډرامه په څلور پردو کې لیکل شوې،ولور ډرامه په پنځو پردو کې لیکل شوې،د جامعې مکروب اصـلاحي ډرامه په څلور پردو کې لیکل شـــوې،د جونګړې ملنګ یې بله ډرامه ده چې په څلور پردو کې لیکل شـوې،مړه شـمعه،ســره میاشــت،ښـوونکی،ګوره چې څه کیږي،تور دیو،چرســـي،ظالم کاکا یې د ډرامو او تمثیلي ټوټو نومونه دي. دې ته ورته نور ډېر اثار هم لري،خو دلته ترې مونږ د څو نومونه د نمونې په توګه راوړل.د یادونې وړه ده چې نوموړي په خپله هم د تمثیلي ټوټو د ممثل په توګه په ځینو تمثیلونو کې برخه اخیســـتې ده.د قتیل ټولې

(c) ketabton.com: The Digital Library

تمثيلي ټوټې او ډرامې پښـــتني کرکټرونه لري او هر کرکټر يې په زړه پورې انځور کړی دی،چې دلته به يې د نمونې په توګه يوه تمثيلي ټوټه راوړو.(شيرزاد ،۱۳۹۷: ۸).

بېلګه

د تمثيلي ټوټې نوم: ميراث

ليکوال: عبدالروف قتيل خوږياڼی

کارکوونکي:

د شميني مېړه

شمينه د جمال ښځه

چابک د جمال نوکر

سليم د جمال وراره

لومړۍ پرده

د تمثيل ستيج

يو متوسط کور له مختصرو لوازمو سره

کله چې پرده پورته کېږي يا ستيج جوړېږي جمال او ښـځه يې په چرت کې ناسـت دي،جمال خپلې ښـځې (شـمينې) ته مخ راګرځوي او وايي چې:

جمال: شـــمينې مانه خو بيخي لاره ورکه ده او هيڅ نه پوهيږم چې څه وکړم څه مال او هســتي چې د پلار نه په ميراث راپاتې شــوې وه هغه خو سليم راسره نيمه کړه،خدای شته چې دومره زور يې راکړ لکه چې په پڅه چاړه يې رانه د وجود غوښــې بيلې کړې وې،افسـوس چې پنځو کسو ملامتولم او که نه نو د سر په کاسه کې به مې اوبه ورکړې وې...

خير څه چې وشـــول هغه وشـــول اوس دې خدای خير کړي ګورو به... په هر حال خو زه نه پوهيږم چې څه وکړم او څنګه دا خپل کـارو بـار برابر کړم.هر څومره چرت چې وهم فيصـــلـه رانـه ورکـه ده.هغه د هوښـيارانو خبره چې: ((که ميړونه غرون دي،نو ښـځې يې اړمونه دي)) نو له تاسـره هم سـلا مشـوره په کار ده،بيا به وايې چې سـړيه کار دې وکړو او زه دې پکې ونه پوښـتلم او...(شـمينه په خبرو کې ورلويږي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

شـمینه: سـړیه! په سـلیم څه پړه اچوې ورړیا خو دې ندی ورکړی چې احســـان پرې کوې.خپل وراره دې و او د خپل پلار حق یې درنه بیل کړ.
جمال: (په تونده لهجه) ته اوس قاضــي کېږه مه راته دا ســمه ده چې پردي راته نه دی خپل وراره مې دی،زوی نه راته ګران دی،خو ښځې لږ فکر خو په کار دی،د کومې ورځې نه یې،چې د خپل پلار برخه رانه بیله کړې ده په یوه حیلی مې پوښـــتنه نکوي،چې کاکا څهه حال لرې او څنګه یې،اګر چې د خدای فضل دی زه سلیم ته احتیاج نه یم او نه اړه ورته لرم. ځکه اوس هم هر څه لرم،خو زه دې ته حیران یم چې زما او د سلیم برخه برابره وه اوس چې زه فکر کوم د هغه مال زما نه زښـــت زیات دی او زما دا دومره مال د هغه د مال په مقابل کې هیڅ شی نه دی.
شـــمینه: برخې خو د دواړو یو شـــی وې تا په بې ځایه خرڅونو او جواری برباد که او هغه ترې کار واخیست.
جمال: ښځې نور نه پو هیږم داسې یو چل په کار دی چې د سلیم مال او شـته ټول زما شـي،زما خو بیخي خوب ورک دی،ټوله شـپه په کټ کې اوړم را اوړم او په همدې سـودا کې ډوب یم چې د سـلیم مال به په څه ډول لاس ته راوړم او خپلوم به یې.که واده یې وکړ او د کمال لور یې کورته راوستله نو بیا به....
شمینه: نو بیا به څه وشي؟.
جمال: بیابه داسې وشي چې پخپله به ورته حیرانه وې او په پرتوګ به یې نه پوهیږې،خو همدا اوس یې غم په کار دی.
((په دې کې چابک د جمال نوکر راننوځي او سلام کوي))
چابک: باداره خان باداره سلام الیکم.
جمال: والیکم سپیره چېرته ورک وې.
چابک: باداره ورک نه وم کار مې کولو.
جمال: ښه نور.
چابک: نور ښه نور،ته ودرې باداره چې زه فکر وکړم چې څه وو نور ښه باداره نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جمال: ورک شه،لوده غالمغال پریده.
چابک: باداره غال مغال خو مې نه دی کړی په نور کې فکر کوم،رښتیا باداره یاد شو،ښه نور ولا باداره په زړه مې ګرځې خو دا ستونی مې لږ تنګ دی خولې ته نه راجګیږي.
((شمینه پاڅیږي))
چابک: باداره سلامت اوسې بي بي مه پاذابوه چای نه څښم
جمال: ورک شه ما ځانته راغوښتی دی.
چابک: مونږ څه خبرو وو زما نوم دې پکې واخیستو ما وې که زما غم دې وخوړ،رښتیا باداره هغه د نور خبره پاتې شوه.
جمال: ښه ته اوس خبره کوه.
چابک: د نور خبره،نور خو دا چې باداره زه چې حویلی ته راننوتلم سلیم جان ډېره کلکه ستړې مشي وکړه او دا یې هم راته وویل چې کاکا ته مې سلام وایه.
جمال: کښېنه لوده،کاکا ته مې سلام وایه تم د خبرو شوې،سلیم کله زما پوښتنه کوي.
چابک: نه باداره په سلیم جان خو ته ډېر ګران یې په هر ځای کې دې صفت کوي.
جمال: چوپ شه ورک شه .په سلیم جان خو ډېر ګران یې ،تم په ګرانښت پوه شوې بدبخته!زه به هغه وخت په سلیم ګران وم چې یو ځای راسره اوسیدلای خپل مال او دولت یې ټول راسپارلی وای.
چابک: رښتیا دې ووې باداره.په دې کې خو په سلو کې سل ملامت دی.دا خو ډېر بد کوي چې مال درنه منع کوي،اخر تره یې یې د خپل زوی غوندې دې ساتلی دی.باداره که خوښه دې وي زه به ورته ووایم چې در یې کړي.
جمال: دا لوده وګوره دا،هغه زما نه مني چې د زوی په شان مې لوی کړی دی،خو له ګوره او خبرې.
چابک: زه څه خبروم ما وې که زما ومني.
جمال: لوده!منل منل پریده یوه سمه چاره ورته ګوره
چابک: د څه شي چاره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جمال: د دې چاره چې دا مال او دولت يې ټول زما شي.
چابک: نور مال هم غواړې اوس خو ټوله ورځ ناکراره يم،که د سـليم جان مال دې خپل کړ،نو بيا به د شپې هم په کرار نه يم.
جمال: ته کم عقل يې،د سـپيره زويه که د سـليم جان مال زما شـو نور نوکران به دې د لاس لاندې پيدا شي او ته به ورباندې اولداري چلوې.
چابک: نور نوکران!باداره په نورو نوکرانو کې دې نه يم بيابه راسـره جنـګ کوي نور کـارونـه بـه درنـه پـاتې وي ايلـه بـه ټولـه ورځ زمونږ جنګونه خلاصوې،نه نه په نورو نوکرانو کې دې نه يم.
جمال: لوده د اولدار سره څوک جنګ نه کوي.
چابک: ښه سمه ده باداره
((په دغه وخت کې سـليم د خپل کاکا خواته راځي او کاکا يې ورته په مکر شروع کوي.))
جمال: سليم جانه پلار دې خدای وبخښه(د مکر ژړا) د هغه هم د مرګ دوه کاله پوره شول نور نو ورته مه ګوره بچيه په ژوند څه باور دی،زه هم اوس سـپين ږيری يم دا مې ارمـان دی چې د واده ډولۍ دې پـه غړيدلو سترګو وګورم.
سليم: ولا کاکا جانه ګورو به.
جمال: بچيه! زه پوهيږم چې د کمال لور دې خوښـه ده،زه چې کله کله انګړ نه ووځم د باجې غږ اورم چې د هغې په باره کې سـوي،سـوي زګيروي کوي.
چابک: خان باداره د څه شي زګيروي،سليم جان خو څه ناجوړه نه دی چې زګيروي کوي.
جمال: چوپ هلکه ته په دې خبرو نه پوهيږې،نو سـليم جانه زويه که خوښه دې وي هماغه به درته وکړم چې سات دې ورسره تېر وي.
سليم: کاکا جانه زما خوښه خو ستا په لاس ده ته چې څه وايې زه ترې غاړه نه غړوم.
جمال: اوس ستا خوښه ده.
چابک: زما هم خوښه ده.
سليم: کاکا جانه ته چې هر څه کوې زما پرې رضا ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جمال: ښه ده چې خوښه دې ده تاسې چای سره وڅښئ زه به ورشم او ورسره فيصله به يې کړم.
سليم: زه هم خپل اتاق ته ځم درسونه مې لږ مشکل دي ګورم يې.
چابک: بادار جانه د سليم جان بادار کار مې زر خلاص کړه.
((دوی پاڅېږي او پرده همدلته خلاصېږي)). (شېرزاد ،۱۳۹۷ : ۱۵۶ ـ ۱۶۰).

عبدالمنان ملګری

عبدالمنان ملګری د مرحوم مولوی نياز محمد زوی د لغمان ولايت د علي خيلو په کلي کې په ۱۳۱۹ لمريز کال کې زېږېدلی دی.نوموړی د يوې غريبې کورنۍ څخه دی.نوموړی د دونيمو کالو ماشوم و چې پلار يې وفات شو.منان ملګری د اووخويندو ايکي يو ورور دی.نوموړي لومړنۍ زده کړې په خپل کلي او د فقهې علوم يې د خپل پلار له شاګرد مولوي عبدالله څخه تر سره کړې دي.په ۱۳۳۷ لمريز کې د لومړي ځل لپاره کابل ته ولاړ او هلته يې په پښتو ټولنه کې خپله دنده پيل کړه.نوموړي په خپل ژوند کې ډېر تکليفونه او مشکلات ګاللي لکه خپله چې په يو بيت کې وايي:

د غو ټولو ناخواليو
اوس يو غوټه د فولاد کړم
د څټکو په قوت مې
هيڅوک نه شي بدلولی

منان ملګری يو ښه او سترګور ليکوال وو د نورو ليکنو ترڅنګ يې تمثيلي ټوټې او ډرامې هم ليکلي دي.د نوموړي تمثيلي ټوټې او ډرامې په راډيو افغانستان خپرې شوي دي.نوموړی په ۱۳۷۸ لمريز کال په پېښور کې د سرطان د ناروغۍ له امله د ۵۸ کالو په عمر وفات شو.نوموړی د پوهنې ننداري د پښتو تياتر په زړه پورې ممثل او ايکټور هم چې په يوه ډرامه کې چې (ساده دل) نوميده د هيرو يا د ډرامې مرکزي کردار يې هم تمثيل کړی دی.(بېنوا ،۱۳۹۳ : ۱۰۶۶).

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد عارف ننګيار نا اشنا

محمد عارف ننګيار نا اشـــنا د فضـــل ا لرحيم زوی،په ۱۳۳۸ لمریز کال د میدان وردګو د ولایت نرخ د ولســوالۍ د کریمداد په کلي کې زېږېدلی دی. په ۱۳۴۶ لمریز کې د نرخ په عالي لېســـه کې چې اوس د شـــهيد صـــابريار لېســې په نوم يادېږي په رســمي زده کړو پيل وکړ.زده کړې يې تر دولسم ټولګي پورې د نرخ په ولسوالۍ کې ترسره کړي او په ۱۳۵۹ لمریز کال چې له هېواده هجرت ته اړ شو په پېښور کې ورته د لوړو زده کړو لپاره زمينه برابره نه شـــوه،نو ځکه ترې محروم پاتې شـــو.نوموړی په ليکوالۍ کې لوی لاس لري،د طنز برخه يې ډېره غني ده،خو په اوس وخت کې د ازادۍ راډيو ســـره د ګوړې اچار د خپرونو په لړ کې ځانګړي او په زړه پورې طنزونـه ليکي.(ننګيارناآشنا ،۱۳۸۵: د پښتۍ ورستۍ مخ).

نوموړي په ۱۳۶۵کال کې دجلا وطنۍ په ستومانه ژوند کې دآزادۍ جريدې دپښتوبرخې دمسؤل په توګه وګومارل شو بيايې له ۱۳۶۸کال دشهادت د ورځپاڼې دليکوالو دشورا غړي په حيث اوپه ۱۳۷۱ هجری لمریز کال ددې ورځپاڼې استازي په حيث په کابل کي کار کړی دی دمجاهدينو دحکومت له ړنګيدو روسته خپلې سيمې ته راغی اود خالد بن وليد په عالي ليسه کې دښونکي مقدسه دندده يې په پوره ايمانداری سره سرته ورسوله چې دغه دوره درې نيم کاله وه او با لاخره په ۲۰۰۲م کال کې دازادۍراډيو دګوړې اچار دطنزي خپروني دليکوال اوپروډيسورپه توګه کارته دوام ورکړی دی ددې کار نو ترڅنګ يي دمختلفو اخبارونو اومجلو سره کار کړي چي له هغو ډلې څخه هيله مجله چي له ډانمارک څخه خپريده ، شفق مجله ، آزادي ورځپانه شهادت ورځپانه ، النورجريده ،هيله مجله ،ګوربت مجله ،،مړوند ،وردک اوګڼې نورې مجلې او ورځپاڼي دنوموړي په ليکنو او طنزونو ښکلې وي دښونځي له نهم ټولګي څخه يی په شعر ويلو اوليکلو پيل کړی ده چې تر اوسه يی دسياسی اخبارونو سرمقالي ، لنډي کيسې ، ادبي ټوټې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوطنزونه دبیلابیلو مجلو او ورځپاڼو څخه خپاره شویدي . راډیویی ژرنالیزم په برخه کې یی څه باندي پنځلس کاله کارکړی . دهغو له ډلي دیوه طنز په خپرونې چي سریال ډوله ده اود (شمسو کیسې) نومیړي ۲۶۰ برخې یی دازادي راډیوڅخه نشر شویدی جوړکړیدی ، پاتي دي نه وي چي شعرونه یې هم دمختلفو مجلو او و رځپاڼو څخه خپاره شوی. (ننګیارناآشنا ،۱۳۸۲ : د پښتۍ ورستی مخ).

بېلګه

د تمثیل نوم: ولې؟ ځکه چې!

لیکوال: ننګیار نا اشنا

لوبغاړي:

ثناء زرمتۍ

بری افغانپور

۱ : ثناء زرمتی(پوښـــتنه کوونکې): ولې؟ د کابل ښـــار د غرو ســـرو اوسیدونکو ته سرکونه نه جوړوي؟

۲ : بری افغان پور(ځواب ورکوونکی) : ځکه چې حکومت غواړي په ژمي کې یخمالکونه وخوري او ساعت تیر کړي. هههههههههههه

۱ : ثناء زرمتی(پوښتنه کوونکې): ولې د انتخاباتو نتایج نه اعلانوي؟

۲ : بری افغان پور(ځواب ورکوونکی) : ځکه چې بیا د خلکو د زړه سودا اوځي.هههههههههههه

۱ : ثناء زرمتی (پوښـــتنه کوونکې): ولې د واورو وریدو په ورځ چاروا کي په واورو کې قدم وهي؟

۲ : بری افغـان پور (ځواب ورکونکی): ځکـه چې خلکو بـاور راشي،چې دوی هم د ځمکې موجودات دي.هههههههههههههه

۱ : ثناء زرمتی (پوښـــتنه کوونکې): ولې دومره ډېر مشـاوران مقرر شوي دي؟

۲ : بری افغان پور (ځواب ورکونکی): ځکه چې د ډېرو خلکو خولې بندې وي.هههههههههههه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱: ثناء زرمتی (پوښـــتنه کوونکې): ولې چاروکي په دروغو نه شرميږي؟
۲: برې افغان پور (ځواب ورکونکی): ځکه چې رښـــتيا کم وايي.
ههههههههههههههههه

پورته تمثيلي ټوټه چې د دوو نفرو لخوا پر مخ وړل کيږي،چې يو يې پوښـــتنه او بل يې ځواب ورکوي.د طنز په ژبه چاروکو ته پيغور ورکوي او دې ته يې متوجې کوي،چې خپلو کارونو ته يې پام شـي،ياده تمثيلي ټوټه يوه انتقادي ټوټه ده. (ننګيارناآشنا ،۱۳۹۸)

زيتون بانو

زيتون بانو د پير سـيد سـلطان محمود شـاه لور او د پير سـيد عبدالقدوس لمسۍ ده. د کوزې پښتونخوا په پيښور ښار د خليلو تپې په سپينه وړی کلي کې په کال ۱۹۳۸ م د جون د مياشتې په ۱۸ نېټه نړۍ ته سترګې پرانستلي دي.د نومړې د بخاري سادات کورنۍ پورې اړه لري.لومړنۍ زده کړې يې دپيښـــور اســـلاميه کالج هاى ســـکول څخه فارغه شـــوه.د لوړو زده کړو په نيت په زنانه فرانټير کالج کې شـــامله شـــوه،خو د ځينو مشـــکلاتو له امله يې ونه شـــو کولی چې تر ســـره يې کړي.ميرمن بانو د پښـــتو نثر ډېره تکړه شـــاعره او ليکواله ده،چې په دې لړ کې يې ډېرې تمثيلي ټوټې او ډرامې ليکلي دي. د دې ليکوالۍ تر څنګ نوموړې يوه ښـــه او تکړه ممثله هم وه،د تمثيل په هنر کې يې ډېر پـــه زړه پورې کـــار او خـــدمتونـــه کړي دي.د مرمن بـــانو تمثيلي ټوټې،زمونږ په لاس کې نشته،خو د ځينو ډرامو او تمثيلي ټوټو نومونه به يې دلته وړاندې کړو. خړه لفافه،کچکول،آينه،د نخترو ونه او داســـې نورې ډرامې او تمثيلي ټوټې يې پښـــتو ادب تـــه وړانـــدې کـړي دي.(يوسفزی.۲۰۰۸م : ۱۱).

تاج محمد رحيمي

تاج محمد رحيمي،د اقبال شـــاه زوی په ۱۳۶۷ لمريز کال د ننګرهار ولايت د بهسـودو ولسـوالی چې اوس اتمه نايحه ده او په ښـار

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورې اړوندیزي د بلند غرو په جوی ډاګ کلي کې په یوه غریبه کورنۍ کې نړۍ ته سترګې غړولې دي.کله،چې په هېواد کې اخ و ډب زیات شو، نوموړی د ۳ میاشتو وو،چې د خپلې کورنۍ سره پاکستان ته مهاجر شو.لومړی په متّه کیمپ کې اوسېدل،بیا له هغې وروسته د منډا یکه غونډ سیمې ته کوچ شو او بیا له هغه ځایه د مهاجرت تر وورستۍ ورځو د پېښور په خزانې کیمپ کې پاتې شول.۱۳۸۱ کال کې خپل هېواد افغانستان ته راستون شو او په خپل پلرني کلي بهسودو کې یې ژوند پیل کړ.لومړنۍ زده کړې یې د پېښور په یو خصوصي ښوونځي،چې انصار خصوصي ښوونځی نومیده هلته تر سره کړې،خو کله چې هېواد ته راستون شو ثانوي زده کړې یې د ننګرهار په عالي لیسه کې پای ته ورسولې او په کال ۱۳۸۷ لمریز کال له ننګرهار عالي لېسې څخه په لوړه درجه فارغ شو،په کال ۱۳۸۸لمریز کې د کانکور ازموینه ورکړه ،چې په هماغه کال د ننګرهار پوهنتون د ښوونې او روزنې پوهنځي پښتو ادبیاتو څانګې ته بریالی شو،چې د هماغه کال د سنبلې په ۱۵ یې خپلو درسونو ته دوام ورکړ او په ۱۳۹۲ د جوزا د میاشتې په ۱۵ تاریخ په لوړه درجه له یاد پوهنځي څخه فارغ شوی.

همدارنګه یې خپله ماستري د ننګرهار پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي کې د ازادې سیالۍ له لارې په ۱۳۹۴ لمریزکې شامل او په ۱۳۹۶ لمریز کال له یاد پوهنتون څخه فارغ شو او په خپله رشته کې یې د ماسترۍ سند تر لاسه کړ.نوموړي په مختلفو ځایونو کې دندې تر سره کړي،چې له هغې جملې څخه لومړی دنده یې په مرام راډیو کې هغه وخت تر لاسه کړه،چې کله لا د پوهنتون په لومړي ټولګي کې وو یعنې ۱۳۸۸ لمریز کې د مرام راډیو سره دنده پیل کړه.بیا وروسته په همیشه بهار راډیو او صفا راډیو ګانو کې هم دنده ترسره کړې ده.همدارنګه په کابل کې د ودان افغانستان موسسې سره یې د ۱۳۹۲ لمریز څخه تر ۱۳۹۴ لمریز پورې د ښوونکو د روزنې په پروګرام کې د ټرینر په توګه دنده ترسره کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې ترڅنګ د کابل ژورنالیزم په انستیټوټ کې د حق الزحمه ښوونکي په توګه دنده ترسره کړې او له ۱۳۹۵ لمریز څخه تر ۱۳۹۶ لمریز پورې یې د پیکار عالي دارلمعلین سره یې د ښوونکي په توګه دنده ترسره کړې،خو کله چې له ماسترۍ فارغ شو،نو په ۱۳۹۶ لمریز کال کې یې د پنجشیر لوړو زده کړو موسسه کې د رسمي ښوونکي په توګه مقرر او تر اوسه په یاده موسسه کې ښوونکی دی.نوموړی،چې کله په ښوونځي کې وو،له لیکوالۍ او په ځانګړې توګه د تمثیلي ټوټو سره یې زیاته مینه وه،نو هماغه وو،چې څو تمثیلي ټوټې یې لیکلي،چې عبارت دي له: ناپوهه ډاکټر،د رواج په لمن کې،راشه د بلې دې خبر کړم،دا خلک به څه وایي او داسې نوري تمثیلي ټوټې او ننداري یې لیکلي دي،چې په دې کې یې ځیني په مرام راډیو کې خپرې شوي ،چې د هغې جملې څخه یوه تمثیلي ټوټه د (ناپوهه ډاکټر) په نوم ده ،چې په لومړي ځل په کال ۱۳۸۵ لمریز کې په ننګرهار عالي لیسه کې خپره او بیا په کال ۱۳۹۲ لمریز کال کې هماغه تمثیلي ټوټه د مرام راډیو په څپو کې خپره شوه.همدارنګه (راشه د بلې دې خبر کړم) تمثلي ټوټه او ننداره هم په مرام راډیو کې خپره شوې ده.،چې دلته د نمونې په توګه یوازې د (ناپوهه ډاکټر) تر عنوان لاندې تمثیلي ټوټه د بېلګې په توګه راوړو.

بېلګه

یادونه: د (ناپوهه ډاکټر) تر عنوان لاندې تمثیلي ټوټه په لومړي ځل په کال ۱۳۸۵ لمریز کال په ننګرهار عالي لیسه کې په یوه لویه غونډه کې ننداري ته وړاندې شوه او د دویم ځل لپاره په مرام راډیو سټېشن کې په کال ۱۳۹۲ لمریز کې خپره او ننداري ته په راډیویي بڼه وړاندې شوه،چې دلته یې د بیلګې په توګه راوړو.

د تمثیلي ټوټې نوم: (ناپوهه ډاکټر) یوه صحنه کې پای ته رسیږي

لیکوال: تاج محمد رحیمي

لوبغاړي: عبدالله : (ډاکټر پروفیسور ګل کوکو)

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکمت الله : د صفا کار په حیث
نیاز الله: د پیواز په حیث
تیمور شاه : د مریض په حیث
حکیم الله : د عسکر یا پولیس په حیث

دا،چې په هېواد کې د ډاکټرانو بازار ګرم دی او هرې خوا ته د ډاکټرانو امبار دی. هر څوک ځانله ډاکټر وایی ښه او بد،پوهه او ناپوهه،لایق او نا لایق ډاکټر په کې هیڅ نه معلومیږي،نو همدې اړتیا ته په کتلو دغه تمثیلي ټوټه ولیکل شوه او د ټولنې په وړاندې تمثیل شوه.

تیمور شـــاه(مریض) : وای،وای مړ شـــوم.د خدای لپاره ډاکټر مې بوزی،یا صحت عامه راولی،مړ شوم خیټه مې وچاودہ.

نیازالله (پیواز) : لږ صبر وکړه.چغې مه وهه،اوس دې ډاکټر ته وړم.

تیمور شاه(مریض) :اوف،خو زر کوه کنه مړ به شم،لږ زر شـه خیټه مې چوي وای مورې.

نیازالله (پیواز) :ښه سمه ده راځګ شه چې په شادې کړم.

تیمور شاه(مریض) :ته ړوند یې نه ګورې په ما خېټه پړسـیدلې او ته وای راځګ شـــه څنګه در جګ شـــم ته مې پورته کړه کنه.وای خدایه توبه مړ شوم خیټه مې وچاوده.

نیازالله (پیواز) :خه خه مه غوسـه کیږه،خو لږه کمه به دې خوړلې وه کنه،که خیټه پردی وه،نو ډوډی،خو دې خپله وه کنه.

(مریض چغې وهي او پیواز یې په شـــا کړي او دواړه روان شـــي،کله چې ډاکټر ته رسیږي،هلته د ډاکټر صـفا کار په میز صـافي وهي او له ځان سره دا سندره وایي)

حکمت الله (د ډاکټر صفا کار): که دلته نه وي په کنډو وریسې واوړه

ما ته د لونګو بوټي راوړه
ماته د لونګو بوټي راوړه
راوړه ماته د لونګو بوټي راوړه

===

ادکۍ مورې مانو له څمه
د بوډیالۍ توتان ږلۍ وهلي دینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مانو،مانو مانو له ځمهههههه
ياره،چې د دې ډاکټر په شان زه هم ډاکټر واى ځومره به خه وه،اوس به مې له پيسو سره لوبې کولې،بس خلک هم بنه بيسواده دي،چې داسې بېسواده ډاکټر ته راځي.(په دغه وخت کې يو درز شي،پيواز خپل مريض په ميز واچوي او چغې کړي)

نيازالله (پيواز) : هله ډانټر صـيب زر راشـه لالا مې مړ کيږي،خيټه يې چوي،زر کوه هله نو د خداى لپاره.

حکمت الله (صـفا کار): ولې څه پرې شـوي هله دلته يې په دې تخت څملوه ،چې زه يې درته اوس علاج وکړم.

نيازالله (پيواز) : لالا راشــه په دې تخت څمله چغې مه وهه اوس به هر څه سم شي ډانټر صيب ډېر تکړه دى.

(صفا کار) :ولې چغې وهې هر څه به سم شي اوس به دې داسې علاج وکړم چې کله به يې تا تصور هم نه وي کړى.

(صـفا کار لا لړيا وي له مريضــه تاويږي راتاويږي،چې په دې وخت کې ډاکټر راشـي او په صـفا کار غوسـه شـي او ورته وايي ته نو په څه پوهيږې.مريض چغې وهي او فرياد کوي)

مريض: واى مړ شوم،خداى لپاره مرسته وکړى خيټه مې وچاوده.

ډاکټر پروفيسـور ګل کوکو :اى جرلنډو ژر شـه هغه تلسـکوف راوړه چې زه يې معاينه کړم.

(صـفاکار تلسـکوف راوړي او ډاکټر مريض څملوي کله تلسـکوف په پښو او کله يې ورته په خيټه ږدي او ورته وايي ژوره ساه واخله)

مريض: ډانټر صيب ژر کوه مرم لړ څه دوا موا راکړه چې خه شم.

ډاکټر پروفيسـور ګل کوکو :دا څه دې خوړلي خيټه دې داسـې ده لکه د څو مياشـــتو چې وي،خو غم مه کوه اوس چې ما ته راغلى يې ډېر ژر به هر څه سم شي.

مريض: ډانټر صـــيب څه خاورې ايرې مې خوړلي فقط، درې غوري شـوله،څلور کورنى ډودى،دوه کاسـې شـومړه،دوه کاسـې قورمه،يو چارک امونه،درې درجنه کيلې،يوه دانه هندوانه،نيمه کيلو زولوبى،يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

غټ بوتل پيســــپي،او لږه ټکه ټوکه خوراک مې کړی،نور مې هيڅ نه دي خوړلي.
ډاکټر پروفيســور ګل کوکو :ولا بېشــکه دې،تا خو هيڅ نه دي خوړلي دومره خو انسانان هم خوري ته خو لا....
پيواز: ډانټر صيب زما لالا ته داسې دوا ورکړه چې ډېر ژر ښه شي.
ډاکټر پروفيسور ګل کوکو: سمه ده ته لاړ شه دا نسخه ورته راوړه.اته بوتله د ټوخي شـــربت،پنځه پاکټه د ملاريا ګولی،لس پاکټه د معدې ګولی،پنځه بوتله د اشتها شربت،پنځه ځلويښت دانې پيچکاری،شل دانې سيرومونه ... او داسې نوره دوا.
پيواز: ډانټر صـيب دا د څومره وخت دوا ده،دا خو انســان دی څه غوا خو نه ده کنه.
ډاکټر پروفيســـور ګل کوکو: که غوا نه وای دومره خوراک به يې نه کولو ،دا د يو کال دوا ده او پوره به يې خورې.
پيواز: خه ډانټر صــــيب د خوراک طريقه يې څنګه ده او ســـتا فيس څومره شو؟
ډاکټر پروفيســـور ګل کوکو: دا به په داســـې وخت کې خوري،چې نه سهار وي،نه غرمه،نه مازيګر،نه ماښام ،نه ماسختن او نه نيمه شپه.نه به يې په نهار ه خوري،نه په مړه.دا يې د خوراک لاره او طريقه ده.
(پيواز بيرون اوزي او هلته پوليســـو ته زنګ وهي څو راشـــي او دا ډاکټر ونيسـي،دا ځکه چې دوی د يوې پلمې او چل له مخې يې يو ځان مريض کړی وو او بل يې پيواز وو... د ډاکټر صـــفاکار په منډه ډاکټر پسې راځي او ورته وايي ډاکټر صاحب تښته چې پوليس راځي)
صـفاکار: هله ډاکټر صـاحب تښـته پوليس راځي دوی مريضـان نه دي غواړي تا غوندې ناپوهه ډاکټران پوليسو ته وسپاري.
ډاکټر پروفيســـور ګل کوکو: هله جرلنډو ژر کوه هغه زما ســـاعت او چپن هم له ځان سـره واخله .(څو چې پوليس راځي ډاکټر او صـفاکار دواړه تښـتي پوليس راځي ،مريض او پيواز درېواړه د ډاکټر دوکان بند کړي او مريض خپـل پيغـام وړانـدې کوي او تمثيلي ټوټـه پـای تـه رسيږي.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مریض: ای خلکو د خدای لپاره داسې بېسواده او ناپوهه ډاکټران مه پرېږدی خلکو ته یې رسوا کړی ځکه،چې دوی د پیښور په کارخانو کې ځانله اسناد جوړ کړي او دلته راځي د افغانانو په ژوند لوبې کوي. خدای دې داسې ناپوهه ډاکټران له هېواده ورک کړي.ټول په یوه چغه وایي امین.(رحیمي ،۱۳۹۲).

د پورته تمثیل څخه موخه په ټولنه کې اصلاح راوستل او د داسې خلکو مخه نیول دي،چې په خپل مسلک کې ناپوهه وي او کار نه شي کولی،په جعل او فریب یې ځانله اسناد جوړ کړي وي او بیا په ټولنه حاکمیت کوي،نو دا یو اصلاحي او انتقادي تمثیل وو،چې د ټولنې د اصلاح او سمونې لپاره په کې هڅه شوې وه.

سید ضیاء الرحمن لالاخېل

کله مو چې وغوښتل د لالا خېل په اړه معلومات ترلاسه کړو،دا چې نوموړی ډېر بوخت دی،نو ویل یې چې لږ وخت پیدا کړم زه به خپله ځان دروپېژنم،چې کله نوموړي لږ وخت پیدا کړ د خپلې پېژندنې په اړه یې راته خپل معلومات راولیږل او خپل ځان داسې راپېژني.زما نوم سید ضیاءالرحمن او تخلص مې لالاخېل دی.د سید عبدالوارث ملنګ زوی،د سید عبدالواجد لمسی د سید حسین کړوسی او په ختّه پښتون سادات یم.په ۱۳۶۲ لمریز کال د ننګرهار ولایت د کوټ ولسوالۍ په زربچې کلي کې زیږېدلې یم.نوموړی وایي،چې د نسب لړۍ یې په څلویښتم پښت کې حضرت محمد(ص) ته رسیږي. کله،چې په هېواد کې حالات خراب شول،نو د نوموړي پلار هم د نورو خلکو په شان مهاجرت ته زړه ښه کړ او کوچنی ضیاءالرحمن یې له ځان سره ګاونډي هېواد پاکستان ته مهاجر کړ او د پاکستان په شمشتو کېمپ کې یې د مهاجرت ژوند پیل کړ.

سید ضیاء الرحمن لالاخېل چې کله د لومړني ښوونځي د تلو شو ، نو خپل پلار یې سمدستي په یو نږدې ښوونځي کې چې د افغان ماشومانو لپاره د خېمو څخه جوړ شوی ؤ شامل کړ .د لالاخېل له وړکتوبه له سبق سره ډېره زیاته مینه وه او ښوونځي ته به په ډېره مینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او شـــوق ســـره تللو او د ښـــوونځي تر ځنګ يې ســـهار لمانځه مهال د جومات له ملا امام څخه د بغدادۍ قاعدې او بيا يې د قران عظيم الشـان زده کړه پيل کړه ، چې الله تعالى ورته د درس په زده کولو کې ښـــه پوهه ورکړې وه ، چې د اول څخه دوهم ټولګي ته اول نمره بريالى شو او دغه اول نمره ګي يې تر نهم ټولګي پورې وســـاتله .د ښـــوونځي د وخت څخه يې وروسته ماسپښين مهال په يوه ديني مدرسه کې شـامل کړ . دا مدرســـه د يوه مذهبي تنظيم (جماعة الدعوة الى القران والســـنه)لخوا جوړه شـــوې وه ، چې ســـيد ضـــياء الرحمن لالاخېل پکې په څه باندې دريو مياشـتو کې ټول قران کريم په ناظره زده کړ . تر ځنګ يې ســـل احاديث شـــريفونه هم زده کړي ؤ . نوموړي په ښـــوونځي کې د تراني د ټيم مشـــري هم کوله چې په هغه وخت کې په ځينو جايزو هم نازول شـــوى و.کله چې لالا خېل له مهاجرت ته بېرته خپل ټاټوبي ته راغى،نو بيا يې خپلو زده کړو ته دوام ورکړ او د کوټ په عالي لېســـه کې يې د نهم ټولګي څخه خپلې زده کړې پېل کړې،خو د وخت حالاتو او مشکلاتو دې ته اړ کړ،چې ښوونځى ترې پاتې شي.نوموړي د قران کريم حفظ د خپل ماما قاري خليل الله هاشـــمي څخه وکړه او تجويد يې له قاري ګل علي څخه تر ســـره کړ، خو کله چې حالت لږ ســـم شـــو،نو نوموړي د دريم ځل لپاره په۱۳۸۴لمريز کال بيا په کوټ عالي لېســـه کې خپلې نيمګړې زده کړې پيل او په ۱۳۸۶ لمريز کې د ياد ښوونځي د دولسم ټولګي څخه فارغ شو،خو تر ننه د لوړو زده کړو څخه محروم پاتې شو.

لالاخېل لومړي ځل لپاره په ۱۳۸۳ لمريز کال ګردي اتمانزو په ابتدايه ښوونځي کې د ښوونکي په توګه دنده پيل کړه،چې يادې دندې يې يو کال دوام وکړ .په ۱۳۸۴ لمريز کال کې د ســپين غر راډيو ســره د ډرامو او طنزيه خپرونو په برخه کې کار پيل کړ،چې هلته هم د يو کال لپاره په دنده پاتې شو او تر ۱۳۸۵ لمريز همك‍له په سپين غر راډيو کې يې دنده پر مخ وړله.په ۱۳۸۶ لمريز کې د شـــرق راډيو تلويزون

(c) ketabton.com: The Digital Library

سـره خپله دنده پيل کړه چې تر ۱۳۸۷ لمريز کال د جوزا تر شـلمې پورې په ياده راډيو کې د ډرامې څانګې مسؤل،ليکوال او لاربښود پاتې شـو.همدارنګه په ۱۳۸۸ لمريز کې د مرام راډيو سـره هم د طنزيه خپرونو په برخه کې همکار پاتې شـوی دی.په همدې جريان کې په ۱۳۸۸ لمريز کې د ننګرهار ملي راډيو تلويزونه سـره هم د ډرامو او تمثيلي ټوټوپـه برخـه کې همکـاري کړې ده.پـه ۲۰۰۹ م کـال کې د جنوری په مياشت کې د پېکټ راډيو اداري سره يې په پېښور کې خپله دنـده پيـل کړه. پـه يـاده اداره کې يې د(پولې پورې ډرامې) د مسؤل،ليکوال او ډايريکټر په توګه خپله دنده ترسره کړې ده. همدارنګه د دويم ځل لپاره يې په ۱۳۹۰ لمريز کې د شـرق راډيو تلويزون سـره يې بيا دنده پيل کړه،چې اوس د انعکاس راډيو تلويزون سـره د تمثيلي ټوټو او ډرامو په برخه کې د ليکوال او ممثل په توګه خپله دنده پر مخ وړي.

د همدې مسـلک سـره د مينې له امله يې په دې برخه کې په ډېرو روزنيزو سـيمنارونو او ورکشـاپونو کې هم برخه اخيسـتې لکه ژورنـاليزم،ډرامې او راډيو تخنيـک روزنيز ورکشـاپونـه يې پرمخ وړي.نوموړي د ډرامـه ليکنې پـه برخـه کې پـه لومړي ځل د سـلام وطندار راډيو د ډرامې برخې ټرينر اسـتاد عبدالله صـاحبزاده څخه د ډرامې په کېسه کې زده کړې تر سره کړي دي. همدارنګه يې د نړيوال ژورنالست او بي بي سي راډيو پخواني خبريال جان محمد بټ څخه يې هم د ډرامې په برخه کې ډېر څه زده کړي دي.نوموړي د تمثيلي ټوټې او ډرامې په برخه کې ډېر کار کړی او خپله د يو ښـه ممثل په توګه پاتې شوی دی.

سيد ضياءالرحمن لالاخېل په ډرامه ليکلو کې په زړه پورې قلم لري نوموړي په تراژيدي او کوميډي دواړو برخو کې ډرامې او تمثيلي ټوټې ليکلي،خو کوميډي برخه يې ډېره غوښـنه ده.کله چې لالا خېل په سـپين غر راډيو کې کار پيل کړ له هماغه وخته يې په تمثيلي ټوټو او ډرامـه ليکنـه پيـل وکړ.ډېرې پـه زړه پورې تمثيلي ټوټې او ډرامې يې ليکلي او ټولنې ته يې وړاندې کړي دي.د نوموړي ټولې تمثيلي ټوټې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډرامې د طنز په مالګه ککړې دي.نوموړي د لومړي ځل لپاره د مارتول بابا په نوم يوه کوميډي تمثيلي ډرامه وليکله چې د تمثيلي ټوټو په ډول به پرمخ وړل کېده.په دغه تمثيلي ټوټو کې نوموړي خپله د مارتول بابا په نوم کردارد ترسره کولو،چې د يوه پاخه عمر سړي غږ به يې ويستلو.ياده ډرامه يې په ۱۳۸۵ لمريز کال د سپين غر محلي راډيو لپاره وليکله،چې پنځه دېرش تمثيلي ټوټې ترې جوړې شوي دي.

د يادونې وړه ده چې همدا تمثيلي ټوټې يا ډرامه د دوهم ځل لپاره په ۱۳۸۶ لمريز کې د شرق راډيو تلويزون لخوا خپره شوه.د نوموړي بله کوميډي ډرامه د چمن ګل داستان نوميږي،چې په ۱۳۸۶ لمريز کې وليکله چې دا يې دويمه ډرامه وه.ياده ډرامه په پنځه اويا برخو کې د شرق راډيو لخوا خپره شوه.د چمن ګل داستان ډرامه د سيد ضياء الرحمن لالاخېل د ډېر زيات شهرت لامل وګرځېده ، د دغې ډرامې موضوع او هدف د ټولنې ناوړه او غلطو راواجونو بيانول او د مخنيوي لپاره يې د حل لارې چارې وړاندې کول ؤ ، چې هره صحنه يې خلکو ته د اصلاح په موخه په ادبي او طنزيه ډول وړاندې کېدله او خلکو ترې د خندا او خوشحالۍ تر څنګ پند او نصيحت هم اخيست .حلال فصل او حلال رزق ډرامه ،چې ۱۷ برخې لري په کال ۱۳۸۷ ل کې وليکل شوه او د ننګرهار ملي راډيو تلويزون څخه خپريدله او لالا خېل يې مرکزي کرکټر وو.بله ډرامه يې دوزخي ارواه نوميږي،چې په ۱۳۸۸ لمريز کې يې په ۱۸ پردو کې وليکله او د ننګرهار ملي راډيو او راډيو افغانستان لخوا خپره شوه.د پولې پورې ډرامه د لالا خېل بله ډرامه ده چې په ۲۰۰۹ م کال کې د لالاخيل په ليکوالۍ او لارښوونه جوړه شوې او په ۱۴۰۰ پردو کې وړاندې شوه.ياده ډرامه د افغانستان په ډېرو ولاياتو لکه ننګرهار،لغمان،خوست،پکتيا،قندهار ،کابل او په ځينو نورو ولايتونو کې د ايف ايم راډيوګانو لخوا خپرېدله. د يادونې وړه ده چې لالاخېل د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليکوال ترځنګ يو ښــه ممثل هم دی،چې دلته به د ښــاغلي لالا خېل د يوې تمثلي ټوټې نمونه راوړو.

دتمثيلي ټوټې بېلګه

لکوال: سيد ضياءالرحمن لالا خيل

د تمثيلي ټوټې نوم: پلاره واده ځنګه شو.

کارکوونکي:

چمن ګل،صابر او شريف خان

چمن ګل: ځان سره ؛ سترګه رپېږي زما لکه چې پلار مې راځي ـ زړګی خوږېږي زما لکه چې کار نه دی شوی ـ خدايه پاکه ته خو راباندې ورحمېږې.

صابر: خداکې ،يا هلکه چمن ګله اشنا دا بيا په کومو سوچونو کې تللی يې.

چمن ګل: صــابره محترمه دا خو ته راغلې ما ويل که پلار محترم مې راغی.

صــابر: دا نن ځنګه د پلار محترم په انتظار ناسـت يې؟تا خو کله د هغه دومره انتظار نه دی کړی.

چمن ګل: ده ته ګوره،وايي ځنګه د پلار په انتظار ناست يې-ولې هغه ستا مخکې مې ورته ونه ويل،چې د واده نېټه راته کېده.

صابر: نو ستا پلار هغه خبره ومنله څه؟

چمن ګل: او کنه بس اوس به دخيره راشـــي او د واده زېرى به مې راوړي.

صــابر: ياره ګومان خو مې نه شي چې سـتا خسـر دې داسې په اسـانه سواده ورکړي.

چمن ګل: صــابره محترما دا څه بې مالګې او پيکه خبرې کوې ، مړه دې وخت کې خو لږ مالګيني خبرې کوه ، کنه ډېر نازک وخت دی ـــــ ژړه غونی ؛ زما واده لکه د شـــنې تورۍ په ونه محترمه زنګېږي او ټالی خوري .

(c) ketabton.com: The Digital Library

صابر: ولې وارخطا یې اوس به د هر څه معلومات وشي،خو چې پلار محترم دې یو ځل راشي.
چمن ګل: یاره پیره بابا راورسېږې که پلار مې د واده زېرې راوړی وي،نو پیره بابا زه ستا د زیارت په نوم غټه شکرانه ورکوم.
صابر: دا څه وایې چمن ګله ټول کارونه خو هغه الله کوي،چې ټوله دنیا یې پیدا کړې ده،د پیر بابا په دې کې څه کار دی.
چمن ګل: چپ شه صابره محترما خوله به دې کږه شي،ادې مې دې خدای وبښي هغې به ویل چې ولیان د برخې خاوندان دي.
صابر: د برخې خاوندان دي،خو په دعا کې چې مونږ او تاسې ورته دعا وکړو نه دا چې نعوذباالله مونږ ورنه د خپلو حاجتونو سوالونه وکړو-ګوره اینده کې دا کار ونه کړې-دا ګوره په شرک کې راځي.
چمن ګل: هله صابره محترما هاغه وګوره پلار محترم مې راراوان دی،خو داسې خپه غوندې دی الله په کې خیر واچوي.
شریف خان: دا څنګه د لارې په سر دواړه یاران ناست یاسی؟
صابر: شریف خان کاکا اشنا مې همدا ستا لار څارله چې ته ورته د واده زیری راوړې.
شریف خان: صابره وراره ستا د اشنا په قسمت کې وادنه نشته.
چمن ګل: پلاره محترمه دا څه بې تبې خبرې دې وکړه واده مې څنګه قسمت کې نشته؟هغه سر خوړلي سخرو خو به مې درته انکار نه وي کړی.
شریف خان: انکار یې نه دی کړی خو چې ما ورته څنګه د غمو نوم واخیسته نو بس خسر محترم دې بې هوشه شو او ستا د واده خبره همداسې په ځای پاتې شوه.
چمن ګل: نو تا ته چا ویلي و چې ته ورته د غمو نوم اخله،تا ته خو ماکوګی معلوم دی چې د غمو د ټینګې نه دی.
صابر: چمن ګله اشنا کېدای شي په دې کې دې خیر وي.
چمن ګل: صابره محترما خیر په کې کوم دی،ښکاره شر دی خدای مه که زما سخرو مړ شي نو زه به څه کوم... ژړا صحنه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېغام پکې په دې ډول ؤ ، چې :د چمن ګل داستان دغه صحنه کې د هغه ناپوهه کليوالو ناوړه اعمالو ته پکې اشاره شوې ده چې د اسلامي شريعت سره په ټکر کې دي ، لکه :د الله تعالی څخه بغير د بل چا په نوم نذر ورکول او يا ترې مرسته غوښتل دي .(لالاخيل ،۱۳۹۸).

امام جان مجبور

امام جان مجبور د ګلاب شاه زوی د جمعه خان لمسی دی.اصلا د ننګرهار ولايت د بهسودو ولسوالۍ د خوشکنبد کلي د نهر شاهي په سيمه کې په ۱۳۵۰ لمريز کال کې نړۍ ته سترګې غړولې دي،چې اوس دا سيمه د جلال اباد ښار اتمې ناحيې پورې اړه لري.لومړنی زده کړې يې د خوشکنبد ښوونځي،منځنۍ زده کړې يې په عبدالوکيل لېسه کې او په پای کې د ننګرهار عالي لېسې څخه په کال ۱۳۶۸ لمريز کې فارغ شوی دی.همدارنګه په ۱۳۹۲ لمريز کال کې د ننګرهار له عالي دارالمعلين څخه يې په پښتو ادبياتو رشته کې د څوارلسم پاسی سند تر لاسه کړ.په ۱۳۹۸ لمريز کال کې په ادراک لوړو زده کړو خصوصي موسسه کې شامل او په ۱۳۹۹ لمريز کال کې يې د ليسانس سند هم له همدې خصوصي لوړو زده کړو موسسې څخه تر لاسه کړ. نوموړي له ۱۳۷۲ لمريز راپديخوا په تمثيلي ټوټو کې کار کوي.تر اوسه يې په بې شمېره ډرامو او تمثيلي ټوټو کې ونډه اخيستې ده.د يادونې وړ ده چې مجبور د يو تکړه ممثل ترڅنګ يو تکړه تمثيل ليکوونکی هم دی.(ننګرهار اخبار ،۱۳۹۷: ۳).

سيد اختر سيدي

سيد اختر سيدي د سيدګلون زوی په کال ۱۳۶۹ لمريز کې د ننګرهار ولايت د خوږيانو ولسوالۍ د وزيرو په پيرخيلو کلي کې په يوه ديندراه کورنۍ کې زېږيدلی دی.لومړنۍ او ثانوي زده کړې يې په کوزه پښتونخوا کې د امام حسين په لېسه کې ترسره کړي دي.نوموړی د ښوونځي د زده کړو ترڅنګ د سينما او هنر سره هم نږدې پاتې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شـــوی دی.پـه ډېرو تمثیلي ټوټو،ډرامو او فلمونو کې یې کـار کړی دی.لوړې زده کړې یې د کـابل پوهنتون د ژبو او ادبیـاتو پـه پوهنځي ترســـره کړي دي.د پوهنتون په جریان کې یې د افغانســـتان ملي راډیو تلویزون ســـره د هنر او ادبیاتو اداره کې د مثمثل په توګه دنده ترســـره کړې ده.نوموړي په کوزې پښـــتونخوا په ځینو تمثیلي ټوټو،ډرامو او فملونو کې د ممثل په توګه کار کړی دی. همدارنګه د ننګرهار ملي راډیو تلیوزن په کومیډي خپرونو د ممثل په توګه پاتې شوی دی.بناغلی ســيدي د انعکاس راډیو تلویزون ســره د کومیډي خپرونو په برخه کې همکاري کوي.(انعکاس راډیو تلویزون ،۱۳۹۹).

یونس کامه وال

یونس کـامـه وال د ګلاجـان زوی د ننګرهـار ولایـت د کـامې ولسـوالۍ د ارباب بانو په کلي کې په کال ۱۳۶۳لمریز کال کې زیږدلی دی.نوموړي خپلې لومړنۍ زده کړې په کوزه پښـــتونخوا کې د شـــهید روح الله په لیســـه کې تر اتم ټولګي پورې ترســره کړي دي او بیا یې د ځینو مشـــکلاتو لـه املـه ونـه شـــو کولی خپلې زده کړې پـای تـه ورســـوي.نوموړي پـه ډېرو تمثیلي ټوټو او کومیډي ډرامو کې برخه اخیستې ده،چې زیاتره یې سټیج تمثیلي ټوټې دي.کله چې خپل هېواد ته راســتون شــو پـه مختلفو رســنیو کې پـه تمثیلي ټوټو او کومیډي خپرونو کې دنده ترسره کړې.د ننګرهار ملي راډیو تلیوزن په کومیډي خپرونو کې یې د ممثل په توګه کار کړی دی،همدارنګه په شرق راډیو تلویزون او انعکاس راډیو تلویزون ســره په مختلفو کومیډي خپرونو کې د ممثل په توګه پاتې شـــوی دی.یونس کامه وال په ځینو راډیویي ډرامو لکه د (پولې پورې اصـــلاحي ډرامه)کې یې هم د یو بنـــه ممثل په توګه دنده ترسره کړې ده.(انعکاس راډیو تلویزون ،۱۳۹۹).

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلمان شهابي

سلمان شهابي د مولوي شهاب الدين زوی د ننګرهار ولايت د بهسود ولسوالۍ په ملک زيو کلي کې په کال ۱۳۶۳ لمريز کې په يوه ديندار کورنۍ کې نړۍ ته سترګې غړولې دي.لومړنۍ او ثانوي زده کړې يې په سيد جمال الدين افغان ليسه کې ترسره کړي دي او بيا په ننګرهار دارلمعلين کې د اجتماعياتو په برخه کې تر څوارلسم ټولګي خپلې زده کړې سر ته رسولي دي.نوموړي په ننګرهار راډيو تلويزن کې په کوميډي خپرونو کې د يو تکړه ممثل په توګه کار کړی دی.همدارنګه په طلوع او لمر تلويزونونو کې يې هم د يو ښه ممثل په توګه دنده ترسره کړې ده. په اوس وخت کې په ننګرهار کې د انعکاس راډيو تلويزون سره په کوميډي خپرونو کې په تمثيلي ټوټو کې دنده پر مخ وړي.(انعکاس راديو تلويزون ،۱۳۹۹).

د عبدالبصير مينه پال پېژندنه

عبدالبصير مينه پال،چې ډېر هنري نومونه لري لکه کندهاری ډون،جنجالي،ګلابتون،اغاجان ماما... او داسې نور د حاجي ميراجان زوی دی په کال ۱۳۷۶ لمريز د سرطان په شپږمه نېټه د کندهار په نهمه ناحيه کې زېږېدلی دی.مينه پال په قوم پوپلزی دی.خپلې لومړنی زده کړې يې په کندهار کې ترسر ه کړي.ټولې زده کړې يې تر دولسم ټولګي ترسره کړي او د ځينو ناخوالو له امله ترې لوړې زده کړې په نيمه کې پاتې شوي دي.نوموړي د خپل ژوند په دې سفر کې د يو تکړه او زړور ممثل په توګه خپل دنده ترسر ه کړې ده. په ۲۰۰۹ م کال کې يې په تمثيل ليکلو او اجرا کولو پيل کړی دی.

د ممثلۍ ترڅنګ د تمثيلي ټوټو ليکوال هم دی.د کندهار په ځينو محلي رسنيو کې په دندو کې پاتې شوی دی.په روبنا راډيو کې د طنزيه خپرونو مسؤل په توګه پاتې شوی.همدارنګه په وړانګه راډيو کې هم د طنزيه خپرونو چلونکی او مسؤول پاتې شوی.په تبسم راډيو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې یې هم کار کړی او هلته یې هم د طنز په برخه کې خپله دنده پرمخ وړې ده.په زیور محلي راډیو کې د ایډیټر او تمثیلي ټوټو مسؤل پاتې شوی.د دې ترڅنګ د افغانستان د ملي راډیو تلویزون په چوکاټ کې یې هم دطنز او تمثیلي ټوټو په برخو کې دنده ترسره کړې ده.د دې ترڅنګ نوموړی د (بي ایم سټیډیو) په نوم خپل شخصي پروډکشن لري چې په کې هغې تجارتي اعلانونه،تمثیلي ټوټې او نورې ګڼې خپرونې جوړوي او ټولنې ته یې وړاندې کوي.په همدې پروډکشن کې تر پنځوسو ډېر ښځینه او نارینه ممثلین په عملي زده کړو بوخت دي.نوموړي په تمثیلي ټوټو طنزیه خپرونو او سټیج ډرامو کې ډېر کار کړی دی.لومړنی تمثیلي ټوټه یې د (ګران افغان) سره په یوه سالون کې ترسره کړه.یاده تمثیلي ټوټه چې لیکوال یې ګران افغان وو نوموړي په کې تراژیدي رول لوبولی دی.ښاغلي مینه پال په څو محلي فلمونو او پروډکشنونو سره هم کار ترسره کړی دی.د عمر تر دې دمه یې ټول ټال په دوه دېرش فلمونو کې د یو تکړه ممثل په توګه کرکټرونه لوبولي دي. عبدالبصیر مینه پال تر اوسه مختلفې ډرامې او تمثیلي ټوټې لیکلي چې عبارت دي له (ولور،رشوت،سیاسي بعث،درواغجن،مغروره،میله،بدنامي او رواج) د یادونې وړ ده چې نوموړی خپلې تمثیلي ټوټې په مختلفو ټولنیزو رسنیو لکه یوټوب، فیسبوک، انسټګرام، ټویټر، ټیک ټاک کې خپروي.د نوموړي د تمثیلي ټوټې یوه بیلګه په مذهبي تمثیلي ټوټه کې راوړل شوې ده،نو دلته یې د بېلګې له راوړلو ډډه کوو.(انعکاس راډیو تلویزون ،۱۳۹۹).

په ټولنه د تمثیلي ټوټې اغېزې

هره ټولنه جلا او ځانګړی فرهنګ او کلتور لري،یوه ټولنه له بلې د بیلوالي یوه لاره هم همد ټولنیز رواجونه،کلتورونه او عادتونه دي.که مونږ اسیایي او په ځانګړي ډول افغاني ټولنه وغواړو له اروپایي یا امریکایي ټولنې سره پرتله کړو،نو ډېر زیات توپیرونه به سره ولري.په اروپایي او امریکایي ټولنه کې لوڅ سر ګرځېدل کوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

عیب او شــــرم نه دی،خو په افغاني ټولنه کې د اســــلامي او فرهنګي اصـولو سـره په ټکر کې راځي او څوک دا جرت نه شـي کولی،چې په عام بازار او لارو کوڅو کې لوڅ سر وګرځي.

همدارنـګه که اروپایي،امریکایي،پنجابي،ایراني،اردو یا نورې ډرامې راواخلو او افغاني ډرامو،فلمونو،سـریالونو او یا هم تمثیلي ټوټو ســــره پرتله کړو،ډېر زیات او د پام وړ توپیرونه لري.د هرې ټولنې کلتور او فرهنګ په هماغه ټولنه ښـــه د تطبیق وړ دی.که مونږ هندي تمثیلي ټوټې وګور او له خپلو ســـره یې پرتله کړو د ځمکې او اســـمان فرق لري.د هرې ټولنې ادبیات او کړه وړه د هماغې ټولنې په خلکو ښه اثر کولی شي.اوس راځو دې خبرې ته،چې په افغاني ټولنه کې،چې اسلامي اصول،کلتوري او فرهنګي محدودیتونه او ناسم رواجونه حاکم دي په داســـې ټولنه تمثیلي ټوټه څرنګه اغېزې لري؟ ګټه یې ډېره وي که تاوان؟ایا خلک ترې مثبت اړخونه خپلوي که منفي د موضــــوع په دې برخه کې به په همدې مسایلو بحث وکړو او روښـانه به شــي،چې د تمثیلي ټوټو مثبتې اغېزې ډېرې دي که منفي؟ او څرنګه کولی شـو،چې له هر شي یا هر هنر نه مثبت اړخونه خپل کړو او منفي ته یې شا کړو.

د تمثیلي ټوټې مثبتې اغېزې

په دنیا کې ډېر کارونه او اعمال داســــې وي،چې مثبتې او منفي اغېزې لري.که مونږ د پښتنو رواجونه او دودونه وګور،ځېنې یې مثبتې او ځینې یې منفي تـاثیر او اغېز ې لري. کـه لنـډې کېســــې او ناولونه ولوسـتل شـي،په هغې کې هم ځینې منفي او مثبت کرکټرونه او مـکـالـمـې شـــــتـه،چې دواړه اړخـونــه پــه کـې لـیـدل کـېږي.کـه فلمونه،ډرامې،ســـریالونه او تمثیلي ټوټې وګورو په هغې کې هم ځینې اړخونــه مثبــت او ځیني یې منفي دي.پــه ځــانګړي ډول اوســـنۍ ډرامې،فلمونه او سریالونه په ښکاره مثبتې او منفي اغېزې ښندي.اوس خبره د تمثیلي ټوټې ده،چې تمثیلي ټوټه په ټولنه او په ځانګړي ډول په پښـــتنه ټولنه کومې مثبتې اغېزې لري او څومره مو ترې ګټه اخیســـتې ده.مونږ پــه تیرو بحثونو کې وویـل،چې لومړنۍ تمثیلي ټوټــه اســـــتـاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالاکبر خان اکبر ولیکله ،هلته هغې تمثیل په خلکو دومره مثبت اغېز وکړ،چې په خلکو کې يې د ازادۍ شعور او فکر پیدا کړ.د خدایي خدمتګار تمثیل،خو په خلکو دومره مثبت اغېز وکړ،چې د خدایي خدمتګار په لسګونو پلویان د وخت د ظالم نظام لخوا زندانونو ته ولېږل شو.دلته په بره پښتونخوا کې،خو يې په خلکو دومره اثر او اغېز وکړ،چې غازي امان الله خان په خپل وخت کې د تمثیلي ټوټو د ننداړو لپاره تیاترونه او د ننداري ځایونه جوړ کړل.د امان الله خان په وخت کې د (فتح ټل) په نوم یوه تمثیلي ټوټه ننداري ته وړاندې شوه،چې خپله غازي امان الله خان يې هم ننداري ته ناست وو.په خلکو یې دومره مثبت اغېز او تاثیر وکړ،چې د انګریز په خلاف بغاوتونه رامنځ ته شو.همدارنګه همدا تمثیلي ټوټې دي،چې زمونږ د ټولنې لګام او واګې يې په خپل لاس کې نیولي او له ډېرو ناوړو کارونو يې منع کوي.په اوس وخت کې تر ډېره د ولور اخیستلو رواج،په بدو کې د لوڼو ورکولو رواج،زیارتونو ته د تګ او د زیارتونو تېرېږي په خپل بدن وهل او هلته زانګو تړل.... او دې ته ورته نور ډېر رواجونه او رسمونه دي،چې تر ډېره له منځه تللي دي.دا که یو خوا د علماو برکت دی،نو بلخوا د همدې تمثیلي ټوټو په مرسته یاد رواجونه په کراره کراره له منځه ځي.همدارنګه د همدې تمثیلي ټوټو،ډرامو او ځینو اصلاحي فلمونو په مرسته،د ټولنې ډېرې ناخوالې خلکو ته ښودل کېږي،چې زیاتره خلک ورته متوجې کوي.ځینې تمثیلي ټوټې او خپروني دي،چې د ځینو سیاسیونو د کنټرولو لپاره ښه وسیله ګرځېدلې ده.همدا تمثیلي ټوټې دي،چې د ځینې دولتي چارواکو د منفي کړنو مخه يې تر یوه حده نیولې ده.که د ځینو رسنیو تفریحي خپروني وکتل شي او په هغې کې تمثیلي ټوټو ته پام وشي،نو زیاتره اصلاحات او سمون يې په خلکو کې راوستي دی.همدا انتقادي تمثیلي ټوټې او خپروني دي،چې خلک يې خپلو منفي کړنو ته متوجې کړي او هر څوک کوښښ کوي،چې تر ډېره له هغه کارونو ځان وساتي،چې په ټولنه کې خلکو ته بد ښکاري.د دې موضوع د پایلې په توګه ویلی شو،چې تمثیلي ټوټې که کومیډي وي که تراژیدي او که دواړه یوځای وي،خو د ټولنې د اصلاح او سمون په

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخه کې ښــکاره او په زړه پورې مثبت فکر او مثبت بدلون راوســتی دی.

د تمثيلي ټوټې مفني اغېزې

مخکې مو هم يادونه وکړه،چې په ژوند کې ډېرې کړنې داسې وي،چې پــه ټولنــه خپلې مثبتې او منفي اغېزې ښــــندي.تمثيلي ټوټه،ډرامه،فلم او ســـريالونه که له يوې خوا په ټولنه مثبتې اغېزې کوي،خو منفي اړخونه هم لري او ټولنه کې ځينې داســـې ځوانان هم شــته،چې ډېر ژر منفي اړخونه خپلوي.دا،چې دلته خبره د تمثيلي ټوټې او د هغې منفي اغېزې دي،نو دا معلومـه خبره ده،چې زمونږ ټولنـه د علم په لحاظ ډېره وروســـته پاتې ده.دلته که هر څه راځي،نو تنکي ځوانان يې نسـبت مثبت اړخ ته منفي ته ژر متوجې کېږي.ښــې بېلګې يې د کوزې پښتونخوا د پښتو فلمونو او ډرامو اغېزې دي.کله،چې هلته کوم نوی فلم يا ډرامې راځي،پر پرده له ښودلو وروسته په ټولنه کې د هماغه ډرامې يا فلم منفي کرکټرونه دومره ډېر شي،چې انسان حيران شي،چې دا ټولنه ولې داسې کوي.که تاسو ته ياد شي،کله چې په کوزه پښتونخوا کې د سواتي په نوم کوم کرکټر فملونو ته راغی،يوه پايڅه يې پورته او بله خکته وه،نو ډېرو ځوانانو په لارو کوڅو کې هماغه شـان ځان جوړ کړ او ډېر ژر يې ياد تمثيل په خپل ځان عملي کړ.

يا که په افغانستان کې د ځينو انځوريزو رسنيو سريالونو ته پام وکړو،کوم کرکټر يا لباس چې په ياد سريال کې راشي.په سبا يې هلکان او نجونې هماغه شان ځان جوړې او په ټولنه کې ورته ځان ډېرلوړ او با کرکټره ښــکاري،حال دا،چې دا په ټولنه ډېره بده او ناوړه اغېزه ده.همدارنګـه پـه ځينو تمثيلي ټوټو او ډرامو کې داســـې کرکټرونـه راځي،چې هغه منفي وي،خو د ټولنې د اصلاح او سمون په خاطر يې تمثيل کول يا لوبول ډېر اړين وي،خو د ټولنې تنکي ځوانان يې د مثبتو پر ځای منفي ته زر فکر کوي او هغه په خپل ځان عملي کوي.ښه مثال يې،د طلوع تلويزون د (شـــبکـه ای خنـده) د خېرونې تمثيلي ټوټې دي،چې هغه د اصـــلاح او ســـمون لپاره ځينې مکالمې او کرکټرونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

راوړي،خو ځوانان په ځای د دې،چې مثبت اړخ يې وسنجوي منفي ته يې مخه کوي او ټولنه د بدبختی خوا ته بيايي.

دې ته ورته نورې ډېرې تمثيلي ټوټې او ډرامې شته،چې په ټولنه کله کله منفي اغېز کوي،خو په دې برخه کې عامه پوهاوي ته اړتيا ده. او دا د کورنۍ مسؤوليت هم دی،چې خپلو اولادنو ته وروسته له ډرامې يا تمثيلي ټوټې دا يادونه وکړي،چې په ياده ډرامه يا تمثيلي ټوټه کې پلانکی کرکټر يا مکالمه سمه نه ده او د اصلاح او سمون لپاره يې بيا د خپلو اولادنو ته لارښوونې وشي،چې له بده مرغه زمونږ په ټولنه کې د اولادنو په روزنه کې په هغه اندازه چې لازمه ده کار نه کيږي،نو د دې موضوع د پايلې په توګه ويلی شو،چې هره تمثيلي ټوټه،ډرامه،فلم،سريال او نورې کړنې مثبتې او منفي خواوې لري او کوښښ بايد وشي،چې د مثبت اړخ په اړه يې فکر وکړو او منفي ته يې شا کړو.ځکه دا ټولنه سمون ته اړتيا لري او همدا ننداريې او ډرامې دي،چې د ټولنې د سمون لپاره ليکل کيږي او بيا ننداريې ته وړاندې کيږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم څپرکی

د تمثيلي ټوټې او ډرامې پرتليز جاج

د موضــــوع دا برخه مو دې ته ځانګړې کړې،چې ايا تمثيلي ټوټه او ډرامه د پرتلنې وړ ده کنه؟او دا به هم روښــــانه او معلومه شــــي،چې ډرامه څه شــــی دی او تمثيلي ټوټه.په دې موضــــوع کې به دې ته هم اشــــاره وشــــي،چې لومړنۍ ډرامه چې په لرغوني يونان کې رامنځ ته شـوې ايا ډرامه ده که تمثيلي ټوټه دې ټولو پوښـتنو ته به د موضـوع په دې برخه کې په تفصـيل سـره ځوابونه پيدا او پرتلنه به يې سـره وکړو او همدارنګه په ډرامه کې به هم په تمثيلي ټوټه لنډ هر اړخيز بحث او څېړنه وکړو،دا چې تمثيلي ټوټه په تېرو بحثونو کې واضـحه او پېژندنه يې وړاندې شــوه،نو دلته يې له پېژندنې تېرېږو او د ډرامې په پېژندنه به پيل وکړو.

د ډرامې لنډه پېژندنه

دادب ددې بشــــکلي صـــــنف دانوم ((ډرامه)) د يوناني ژبې ټکي څخه اخيستل شوی دی ډراو په يوناني ژبه کې عمل ته وايې ډرامه اوعمل د يو بل سره تړلي څيزونه دي.(رضا ،١٩٩٥ : ٧).

د ادب تيوري نومې اثر ليکوال پوهاند جمشـيد رشـيدي په خپل کتاب کې د ډرامې په اړه ويلي دي چې: (ډرامه د يوناني لفظ ډراو نه اخيسـتل شـوې ده،چې مانا يې عمل يا په کولو سـره ښـودل دي.او دغه وجه ده ،چې په خالص ادب او ډرامه کې فرق ښکاره کوي.).(رشيدي ښېنوا ،١٣٩١: ١۴٩)

دنثري ادب ډولونو ليکوال يې په خپل کتاب کې د ډرامې په اړه وايي (ډرامه يوناني ژبې د ډراو د کلمې له ريښـې څخه د ((عمل او کړنـې)) معنا لري ،په انګليسـي ژبه کې مشـتق شـوې کلمه ده چې لغوي معنايې

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرهنګونو: تمثيل،نمايش او ننداره ښودلې ده.په ادبي اصطلاح ډرامه د نثري هنري داستاني ادبياتو يو ډول دی،چې ادبپوهانو يې د پېژندنې په اړه بيلابيل تعريفونه،توضيحي او تشريحي يادونې او څرګندونې کړې دي.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۱۳۶).

د ډرامې په اړه مختلف نظرونه او اندونه وړاندې شوي ،چې دلته به د څو تنو نظرونه راواخلو چې ډرامه څه ته وايي د دوی د نظرونو وړاندې کول هم اړين دي.

۱- يونانيي ليکوال سيسرو د ډرامې په اړه خپل نظر داسې څرګندوي:دژوند نقل ددود دستور ائينه اودريښتينوالی يعنې دحقيقت عکاسی ته ډرامه ويلی شي.(رضا ،۱۹۹۵ : ۸۶).

۲- سارسي يو بل ليکوال دی،چې د ډرامې په هکله وايي : مونږ دډرامې فن تعريف داسې کوو چې داديو څو عناصرو مجموعه ده چې د هغو په مددمونږ ژوند په تهيټرکې پيش کوو. اودتماشګيرو دولس څوګنې ته دحقيقت يوتت غوندې تصوير وړاندې کوو.

۳-کالرج بيا د ډرامې په اړه خپله خبره په دې ډول کوي :ډرامه د حقيقت نقل دی دفطرت پيښې دي .
(هاشمي ،۱۳۹۴ : ۱۳۶).

۴-هيډلن د ډرامې په اړه خپله خبره داسې راغبرګوي: په ډرامه کې په سټيج د واقعاتو ښودنه داسې کېږي،لکه څنګه چې د دوی پېښدل پکار دي،نه داسې لکه څنګه چې پيښ شوي دي.(شهسوار ،۱۳۸۱: ۱۸).

۵_شکسپير بيا وايي چې دنيا ټوله په مثال ديو سټيخ ده ټول سړي او ښځې لوبغاړي دي دوی په دې سټيج ځي راځي او يوکس په خپل وخت ګڼ کارونه کوي . (واجد ،۱۳۹۵:: ۱۳۶).

۶-حمزه شينواری چې د غزل بابا او په نثر کې د ډرامو تکړه او پوه هنر مند او ليکوال دی. د ډرامې په اړه خپل نظر داسې وړاندې کوي: مونږ ديو قام دتمدن تهذيب او ذهني ارتقا اندازه دهغه ملک دډرامونه کولی شو.

۹- ارواښاد عبدالخالق خليق صاحب د ډرامې په اړه وايي چې: ديومقصد داظهار لپاره ډرامه ډيره موثره طريقه ده .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دهنراوادبیاتو په تاریخ کې دډرامې په هکله اوډډرامې دپیدایښت په هکله ډول ډول نظریات موجوددي .خوداخبره لا تراوسه سپینه او څرګنده نه ده اونه چاپه بشپړه توګه لوڅه کړې چې دهرچا لپاره دمنلووړوي .چې ډرامه دبشر په تاریخ کې څه وخت اوچیرته رامنځ ته شوې ده ؟ خورازرازنظریات شته چې ځینې نظریات په ځانګړي توګه یوه ټاکلې زمانه په ګوته کوي، لیکن له ځینو نظریاتو نه دانشي جوتیدای چې بیخي او بلکل دې داسې وي. دساري په توګه یوه ډله پوهان وایي :

کله چې ځینې فلمونه لیدل کیږي اوبیا په هغو کې ځینې مذهبي نڅاوې ګورو سړی فکرکوي چې لومړی ډرامه به البته په همدې بڼه موجوده وه که څه هم دا فلمونه د ځینې لرعون پیژندونکو لخوا دځینو نښو نښانو له مخې انځورګری دهنر په برکت جوړ اوممتاز شوي دي.(د دوران طلایي تیاتر) کتاب لیکوالان هم ددې نظریې ملاتړ کوي. چې(کنث مک ګوین)(او رویلیام ملنتز) نومیږي. بیاهم دیوې ریښتینې ډرامې نوم نشو ورکولای خو ځینې ځانګړي ډراماتیک حرکتونه چې دهغه وخت په انځور ګری کې شته چې لیدلا ی یې شو.دځینو نښو نښانوله مخې داسې هم څرګنده شوې ده چې دمیلادنه سوونه سوونه کاله د مخه داتن په ښارکې ډرامه وه چې دیو پرمختللې ډرامې او تیاتر شته والی ښایي ، نو پوښتنه پیداکیږي چې ولې داسې اسناد په واک کې نشته تر څو په یقیني ډول سره دانظریه دهر چالپاره دمنلو وړشي.لیکن دمیلادنه تقریبا پنځه سوه کاله پخواچې دادمنلو هم ده دیونان ډرامه دهنري او ادبي شهرت لوړې پوړ ی ته رسیدلې وه . ((پدې عصر کې دومره ستر ډرامه لیکونکي تیرشوي دي چې یوا ځې د انګلستان شکسپیر اود فرانسې راسین له هغو سره سیالي کولای شي . دلرغوني یونان دتراژیدی ستر لیکوال (ایسګلیس ٥٢٥ -٤٥٦) سوفو کلیسز ٤٥٦ _ ٤٩٦) او (یورپیدیس٤٠٦ _ ٤٨٠) ق .م .دی سوفو کلسیز په ډرامه لیکنه کې شل ځل لومړی درجه ادبي جایزه ګتلې ده.(شهسوار ،١٣٨١:: ٨).

(c) ketabton.com: The Digital Library

همداراز ديونان په ادبي اوهنري تاريخ کې نورې ډيرې ادبي او هنري څيرې هم شــته چې ددوئ هنري او ادبي هڅې چې په خاص او ځانګړي ډول يې دډرامې هنري ژانرته ســرته رســولې دســتاينې وړدي. لکه: شـيلوس او ارسـتو فانس او نور .داشـيلوس په وخت کې ديونان داتن په ښـــار کې يو هنري فســيتوال رامنځته ته شـــوچې بيا هرليکوال خپل هنري اوډراماتيک اثارکانديد کړل ...ويل کيږي چې اشـــيلوس پوره نوي (٩٠) ډرامې ليکلي چې ددغــه ډراموپــه لړکې ديارلسو (١٣) ډرامو لومړئ درجه جايزه ګټلې ده. په هغه وخت کې به کله چې چا جايز ه وګټله نو بيابه يې دســـروزرو تاج ورکاوو او يا دســـپينوزرو تاج.ځينې بيا ددې نظرپلوي دي او په دې ټينګارکوي چې لومړئ ډرامه ((اسـکای لس)) ليکلې ده اوددرامې نوم يې ((سپلې اينټ)) ده . ځينې وايي چې داډرامه ((دسليټ نوميږي چې داتن په ښـارکې ستيج شوې وه)) .

يوه ډله پوهان بياپه دې ټينګارکوي چې په (٥٣٥) پنځه ســوه پنځه ديرش ق م کې د(تس پيس) په نوم يوتن فنکار په يونان کې يوه ډرامه اجراکړه چې دغه تن دجهان اونړئ لومړی اکټورګڼل کيږي .

ويـل کيږي چې دهغـه وخـت اکټورانو اولوبغـاړو بـه يو ډول ځانګړي ماسـکونه دهرې صـحنې مطابق په مخ غوړول او هم به يې له هرې صـحنې سره خپل کالي بدلول داځکه چې مختلفو رولونو کې به يې برخه اخيسته .ددې لپاره چې ننداره چيان يې ونه پيژني .

که چيرې ددغو ادبي اوهنري شـخصـيتونو کوم چې دمخه يې يادونه وشـوه ، اثارو اوداثارو نوښـت ، پايښـت او پرمختياته ځوک ځير شـــې چې پـه هغـه وخـت کې هنري جـايزې ورکول کيدې او فيستوالونه جوړيدل نو دې نتيجې ته رسيږي چې له دوئ نه دمخه هم هرو مرو دډرامې هنر موجود وو داځکه چې دامسابقې دډرامې دهنر يو پرمختللې بڼه ښايي.

له بده مرغه هيڅ يوه ليکوال هغه وخت داتکليف په ځان نه دی منلی اوياورته متوجې شـــوی نه دی چې دهغه وخت ډرامه، دډرامې هنريت دډرامې څرنګوالی ،دډرامې بڼـه او ځـانګړتيا څـه ډول وه ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

وليکي . په خواشـينۍ سـره چې څه نه دي ليکل شـوي ترڅو دهغه وخت په هنري ځانګړنه او ټولنيزو شـرايطو څوک پوه شـوي واى- داځکه چې ډرامه هم دنورو هنري ژانرو په څيريوداسـې هنردی چې يوټاکلی زمان په ګوته کوي.

د ((فيورټي))خبره هغومره چې معـاصـــراو ســـني ليکوالانو اوهنرمنـدانودژونـد لـه هر اړخيزو ځـانګړتيـاوڅخـه خبريو دلر غونو ليکوالانو دژوند دحالاتوپه باب بشپړ معلومات نه لرو.

ريښـــتيـا کـه چېرې موږ د ځينو ليکوالانو چې نړيوال او جهاني شـــهرت هم لري د زيږيدو يا مړينې نيټه په ســمه توګه تر لاســه کړو- ځينې وخت د ځنيو شــــخصـــيتونو په هکله مشـــکله کيږي . مثال: د ســوفوکليز د زيږيدو نېټه که چېرې په ريښــتنې توګه تر لاســه کړو نو ځکه به بريالي نه شـــو چې ځينو څېړنکو دده د زيږيدو په هکله ډول ډول نظريات ليکلي دي .

له پورتنيو څرګندونو او نظرياتو څخه ښـکاره شـوه چې ډرامه دځينو اسـنادو او مدرکونو له مخې د ميلاد نه تقريباً پنځه پيړۍ د مخه ښـــه پر مختللې ډرامه موجوده وه او ددغې نيټې په شـــاو خوا کې ځنې اسناد هم تر لاسه شوي دي او هغه هم د يوې پر مختللې ډرامې په باب که د يونان نه راتير شـو او بيادمصـر ډرامې په هکله نظريات واورو هلته خو بيخي خبره د ميلاد نه پخوا زرګونو کلونو ته رسيږي .

پو هانو او څيړونکو څرګنده کړې ده چې د ډارمې هنر د ميلاد نه څلور زره کاله د مخه په مصـر کې ليدل شـوی دی . دمصـر د اثارو او نښو نښانو نه ښکاره ده چې په هغه ملک کې ناټک دوه زره ياکيدای شي درې زره کاله قبل مسيح موجود وو.))

که چېرې د مصـر لرغونې تاريخ ته سـرې ځير شـي نو بيا به دې نظر ته د شـــک په ســـترګه ونه ګوري دا ځکه چې ځينې د نظر خاوندان په ځانګړه توګه ځنې فيلســوفان په دې عقيده دي چې له نن نه زرګونه کاله پخوا لو مړني نظريات چې فلســـفي رنګ يې لره په ((مهروبابل)) کې را منځ ته شو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا فلســـفي نظريات ((د ديمو کرت)) څه چې آن ((چاروانګي)) او به خاوره ، باد، اور او د هندو چين د فلســـفي نظرياتو نه بيا هم لس ګونې پيړۍ دمخـه موجود وو .چې اوس هم دا نظريـات د ((مهر وبـابل)) فلسفي په نوم شهرت لري.

دا چې زرګونه کاله پخوا د فلســـفي داســـې پيچلي نظريات موجود وو نو له حقيقته به لرې نه وي چې د ډرامې هنر دی هم هغه وخت کې موجود وي .!؟ خو بيـا هم همغـه خواشـــينونکی خبره چې ليکلي اســـناد د ډرامې د هنر په هکله په مصـــر کې هم موجود نه دي .

ځنې پوهان او لرغون پيژندونکي له دې نه هم وړاندې ګوري او په دې نظر دي چې ښـــايې د ډرامې تاريخ او نېټه له دې نه هم وړاندې وي او دومره وړاندې چې کله انســـانانو معاشـــرتي او ټولنيز ژوند پيل کړ او په هغه وخت کې د خپل محيط او چاپيريال په بنا سـره ابتدائی او لومړنی لوبې او مســـتي اجرا کولې نو پـه دغـه وخـت کې بـه د دوی لومړنيو لوبو کله کله ډراماتيکه بڼه او شکل غوره کاوه .

خبره په ټولنيز او اجتماعی ژوند راياده شـوه او ريښـتيا ده چې د ټولنيز ژوند هســـتي ډيره پراخه ده او په دغه پراخ ډګر او ميدان کې هر څه شـــته کيږي ، د مادي فرهنګ ته ســـر بيره معنوي فرهنګ هم غوړيږي ، ادب او هنر هم غوړيږي دا ځکـه چې هنر د ټولنيز او اجتماعي شـــعور شـــتمني جوړوي او د ډرامې هنر هم د ټولنيز او اجتماعي ژوند د بېلا بېلو اړخونو هغه هنداره ده چې دژوندانه دحالاتو ژوندي تصويرونه په کې ليد لای شو.

انسانانو د خپل ټولنيز پيدايښت له مخې مخکې له هغې چې په خبرو پيل وکړي او خپلې ګډې ســونزې او مشــکلات د خبرو له لارې حل کړي. او يا دخپل محيط او چاپيريا ل او زمانې د حالا تو څخه خبر تيا ترلاسه کړي ، يادا چې ځان او جهان وپيژني. نو د تمثيل په بڼه به يې له بدن د غړو دحرکاتو په واســـــطه خپل مطلب بياناوه ... تر هغې چې غږن غړويې وده او تکـامـل وکړ. اوس هم د کوچنيوالي پـه زمـانـه کې د همدغو حرکاتو په اســـتفاده کوچنيان د بدن د غړو له مخې خپل مطلب

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرګندوي- نو ځکه څېړونکي په دې ټينګار کوي چې د تمثيل هنر انسان ته تر بل هر هنر څخه ډير نږدې دی.ددې ټولو خبرو سره سره د نظر خاوندان دې نتيجې ته رسيدلي او هغه اسناد او مدارک چې په لاس کې دي دا ښايي چې په واقعي ، بشپړه او سمه بڼه (شکل) ډرامه د ميلاد نه پنځه پيړۍ د مخه په يونان کې رامينځ ته شوې ده . او بيا يې پر مختيا او پراختيا موندلې ده. له دې وروسته ډرامه د نړيوال او جهاني شهرت له مخې يونان په خاوره کې منحصره نه پاتي کيږي بلکي په نورو هيوادونو هم اغيزه او تاثير کوي لکه روم ، اسپانيا، انګلستان ، فرانسه او همداراز دهندوچين سنتي ډرامې هم له همدې بابته متاثرې شوې دي .(معين ،۱۳۸۲: ۸).

دهندوستان د هنر اوادبياتو په تاريخ کې تقريباً دوه زره کاله وړاندې دډرامې هنر ډېره ترقي اوپرمختګ کړی وو اودمذهب په خپرولو کې يې لويه ونډه اخيستې وه. له همدې ځايه دډرامې هنر اندونيشيا، چين اوجاپان ته ورسيد. بيا دغه هنر ډيره پراختيا وموندله .ويل کيږي چې دنړۍ دټولونه لومړنی کتاب دډرامې دهنر په هکله سنسکريټ ليکل شوی دی .د((بهرت مني)) ناتيه شاستو دډرامايي ادب لومړې مستند کتاب ګڼلې شو.په سنسکريټ ډراموکې سندروته هم ځای ورکړ شوی وو اود سنسکريټ بهترينه شا عري په ډراما يې ادب کې موندلای شو- دستسکريټ ښه ډرامه ليکونکي :ااشوکهوس ، بهاس ،سومل ،شودرک ،کاليداس ،دهرش ،دبهوبهوتي اودوشواکهاوت دي .کاليداس هغه څوک دی چې دنړۍ اوجهان دنورو ليکوالواوهنر پوهانو په څيرنړيوال شهرت لري .چې د((شکنتلا))ډرامه يې له ډيرې ستاينې وړده . ارياپانوهم په ويدي اويستايي عصر کې ځينې داسې لوبې دودونه ،عنعنوي اوفلکلوريک حرکات درلودل چې دتمثيل هنر ښيګڼې په کې له ورايه ترسترګو کيدې دسوما او فوما دراټولولودود داپه ګوته کوي چې دتمثيل هنر په ار يايي ټاټوبي کې له ډيرې پخوانه دود وو..... ويدي سره رودونه اوپه اويستاکې دارباب الانواعولمانځنه دبيلګې په توګه يادولې شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پورته بحث کې مو په دې خبرې وکړې،چې ډرامه څه شی ده؟څنګه او د کومې اړتيا له مخې رامنځ ته شـــوه او د تاريخ په اوږدو کې يې څنګـه پرمختـګ وکړ.پوره بحـث بـه پـه همـدې راونغاړو،چې انسـان کله پيدا شو،نو ډرامې هم ورسره سر راپورته کړ او تر ننه يې خپل ګامونه لا پســې ګړندي کړي دي،خو يوه خبره د يادونې وړ ده او هغه دا ،چې کوم کومه لومړنۍ ډرامه يادوو هغه هماغه تمثيلي ټوټه ځکه چې په تمثيل کې يوه خبره ډېره واضحه ده چې د سټيج پر سـر د خلکو په وړاندې په ژوندۍ بڼه خپرېږي او هره تمثيلي ټوټه په يوه پرده کې پای ته رسيږي،خو ډرامه کېداشي ډېرې پردې اوصحنې ولري يا په بله وينا تمثيلي ټوټه يوه لنډه موضـــوع رانغاړي،خو ډرامه ډېرې موضـــوګانې په خپله لمن کې رانغاړي او ځای ورکوي او يا هم په بله وينـا د تمثيـل لمن لنـډه او تنګـه ده او د ډرامې لمنـه پراخـه ده او ډېر موضوعات په کې ځای کولی شو.

په ډرامه کې د تمثيلي ټوټې څرکونه

د موضـــوع دا برخه مو دې ته ځانګړې کړې،چې ايا په يوه ډرامه کې تمثيلي ټوټه راتللی شـــي کنه؟ په دې برخه کې به د ځينو ډرامو نومونه راوړو،چې پـه هغې کې د تمثيلي ټوټو يـا ننـدارو څرکونـه ليـدل کيږي،همدارنګه په دې به هم بحث وشي،چې څه اړتيا ده،چې په ډرامه کې دننه کومه تمثيلي ټوټه راوړل شـي.د دې موضـوع بحث مو همدې خبرې ته ځانګړی کړی او په تفصيل سره به پرې بحث وکړو.په ډرامه کې کله کله ځينې برخې داسې وي،چې د تمثيلي ټوټې بڼه او شکل لري او دا کار د دې لپاره کيږي،چې په ډرامه کې يو نوی اړخ راپيدا شي او ليدونکي،نور هم ځان ته حيران او راجلب يې کړي،نو ليکوال دا کار کوي،څو په ډرامه کې دننـه يوه بلـه صـــحنـه يا تمثيلي ټوټه وړاندې کړي.ډرامه که څه هم د څو صـحنو څخه جوړيږي او هره صـحنه يې يوه تمثيلي ټوټه ،خو فرق يې دومره دی،چې ډرامه څو کېســې يا څو موضـوګانې په خپله لمن کې رانغاړي،خو تمثيلي ټوټه يوه برخه پر مخ وړي او په ډېرکم وخت کې پای ته رسيږي.نو ويلی شـو،چې په ډرامه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې هم ځينې برخې تمثيلي ټوټې يا ننداري ليدل کيږي،د بېلګې په ډول به د (جاله ډوب) ډرامې يوه برخه يا صـــحنه چې تمثيلي ټوټه ده دلته راوړو

جاله ډوب

جالا ډوب په نومې ډرامه چې مزاحيه ،طنزيه او له خندا ډکه ده،چې د فرمان عمرزي په هدايتکارۍ او ليکوالۍ وړاندې شوې،پروډيوسر يې مشـــال خان دی،کمره مين يې هارون نعيم خان دی،ايډيټر يې حســـن جمال دی،د مشـــال پروډکشـــن لخوا جوړه شـــوې ډرامـه ده..يـاده ډرامه،انتقادي،اصلاحي او ټولنيز شکل لري او د ټولنې د اصلاح لپاره وړاندې شـــوې،چې په ياده ډرامه کې يوه برخه د تمثيل په ډول راوړل شـــوې.دوه کســـان،چې يو په افريدۍ لهجه خبرې کوي او بل په عادي لهجه خبرې کوي.د افريدي لهجې ولا خور دې بل کس ته واده شـــوي وي،هغه مړه شوې وي،کونډ کس غواړي بل واده وکړي،خو اوښی يې نه پريږدي،خو چې کله کونډ ورته د لس جريبه ځمکې او شـــل لـکه روپيو وړانديز وکړي،بيا ورته اجازه ورکوي او تمثيل په لاندې ډول پيليږي.

بېلګه

د تمثيلي ټوټې نوم : (د خور مېړه بل واده به نه کوې)

ليکوال: فرمان عمرزی

لوبغاړي: مهتاب او الياس

(د خور مېړه بل واده به نه کوې)

مهتاب: ميدان له روشـــه،نن بې له تو ســـره کســـم،خو زېما خور لوړه خاورو له.ايتو دې لاســـه،ويريکه ايتو مطلب څه دی.دا کســـه دا راشـــه ماما زوی دې ليونای دی.

الياس: خبرې له غوږ کېده.

مهتاب:هن

الياس: واده کول خو څه جرم نه دی کنه،نو چې ښځه مې مړه شوه نو څه وشو چې بل واده وکړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهتاب: ته به روته بل واده کوې او دغه دوه خورتې به مې رو له همداسې لغړ ګرځي.
الیاس: هغې له به مم وکم کنه.
مهتاب:ویریکه د سړي بچې شه،ګنې څرمن دو وباسم.
الیاس: خبره خو واوره کنه خیر دی ته خو لړ غوړ شه کنه.
مهتاب: هن وایه څه یایې.
الیاس: ته خو مې خبرې له غوړ شه کنه
(په دې وخت کې لومړی کرکټر دویم کرکټر په ســـوباړي وهي او د هغې خبرې له غوړ نه ږدي.)
مهتاب: زما خورتو ته ویدونه کوې کنه که دا سر نه دې بې غم کړم او له تونې نه دې غوخ کړم.
الیاس: کوم یې ورله ته خو غوړ شه زه درته څه وایمه.تاته خو څه پته ده ،چې زما ډېر جایداد دی.دولت راسره څه ډېر دی ،بس یو شل جریبه پټی به تاپسې ولیکم څنګه دې خوښه ده.او لس لکه روپۍ به هم درکړم.
مهتاب: ته رشـــتیا یایې ،تا دې خولای ووهي دروغ خو به نه یایې،څه نو زه بې پرې سوچ وکړم.
الیاس: ســـوچ پرې مه کوه خبره ومنه ګټه دې ده.ماله اجازت راکړه چې بل واده وکړم ژوند خراب دی.
مهتاب: که موله دې دا پټی او پیسې روکړې کنه ،نو خدای دې ستاسو د درې واړو خانه خرابه کړه.،هیو هغوی خروتو ته مې هیڅ ودونه مه کوه،خو موله موال روکړه.
مهتاب: پیسې در کوم،خو ماته اجازه راکړه.
(په همدې خبرو سـره یاد تمثیل پای ته رسـیږي.).(فرمان شـهسـوار ،۲۰۱۰م).
د دې موضـــوع د پایلې په توګه ویلی،چې په ځینو ډرامو یا فلمونو کې ځینې صحنې،د تمثیلي ټوټو یا ننداړو بنه لري او د اړتیا په صورت کې لیکوال کوښښ کوي،د لیدونکو د تلوسې د زیاتوالي لپاره په ډرامه کې یوه داسې نوې صـحنه وړاندې کوي،چې اوریدونکي د ډرامې تر پایې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورې له ځان سره وساتي او ليدونکي سترې نه شي،نو ځکه ليکوال دا کار کوي.

د تمثيلي ټوټې او ډرامې پرتلنه

د ډرامې او تمثيلي ټوټې په پېژندنه مو په تيرو بحثونو کې زياتې او په بشپړ ډول بحث وکړ،پېژندنې مو وړاندې کړې او د نورو ليکوالو او پوهانو نظرونه مو هم وړاندې کړل.اوس بحث دا دی،چې ايا تمثيلي ټوټه او ډرامه دواړه يو شی دی او که کوم توپير او د پرتلنې وړ بحث لري.ډرامه او تمثيل دوه بيل هنري ژانرونه دي،که څه هم ځينو ليکوالو او پوهانو دواړه يو ډول ژانر بسودلی،خو په اصل کې تمثيلي ټوټه يا ننداريليک بيل او ډرامه بيل ژانر دی.کله،چې انسان پيدا شو،له هماغه وخته انسان يو ډول نه يو ډول تمثيل کوي او د ژوند هره برخه جدا جدا پرمخ وړي.که خوشحالي پرې راشي،خفګان په کې نه کوي او که خفګان پرې راشي خوشحالي په کې نه کوي.که په کور کې يې اولاد پيدا شي،دا بيل تمثيل او ننداره ده.په تمثيلي ټوټه کې يوازې يوه موضوع پر مخ وړل کيږي او لمنه يې نسبت ډرامې،سريال او فلم ته تنګه ده.

اصلا د ډرامې صحنې له تمثيلي ټوټو څخه جوړيږي،خو په دومره توپير،چې ډرامه په ځان کې نور موضوعات رانغاړي او تمثيلي ټوټه يا ننداريليک يوه موضوع پر مخ وړي.تمثيلي ټوټه او ډرامه داسې دي،لکه لنډه کيسه او ناول.په لنډه کيسه کې کرکترونه کم،موضوع يې لنډه او وړه وي،خو ناول اوږد او کرکترونه يې زيات او د موضوعاتو لمن يې پراخه وي،نو په لنډه توګه ويلی شو،چې د ډرامې او تمثيلي ټوټې ترمنځ اړيکې او توپيرونه دواړه شته،د پرتلنې وړ دي،چې په لاندې ډول يې پرتلنه او توپيرونه وړاندې کولی شو.

۱: ډرامه اوږده،خو تمثيلي ټوټه لنډه وي.

۲: په تمثيلي ټوټه کې يوه موضوع،خو په ډرامه کې څو موضوعات پر مخ وړل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳: په تمثيلي ټوټه کې کرکټرونه کم وي ان کله کله يو کس هم کولی شي،چې يوه تمثيلي ټوټه پرمخ يوسي،خو ډرامه ډېر کرکټرونه لري او په زياتو لوبغاړو پرمخ وړل کېږي.
۴: د تمثيلي ټوټې موضوع لنډه او تنګه،خو د ډرامې موضوع اوږده او پراخه وي.
۵: تمثيلي ټوټه په يوه صـــحنه کې پای مومي،خو ډرامه له يوې څخه زياتې صحنې لري او په ډېرو صحنو کې پای ته رسيږي.
۶: د تمثيلي ټوټې لپاره يو ســـټيج يا د تمثيلولو ځای جوړيږي،خو د ډرامې لپاره ډېرو ستيجونو يا د وړاندې کولو ځايونو ته اړتيا وي.
۷: تمثيلي ټوټه اشـاروي يا د لوسـتلو شـکل هم لرلی شـي،خو ډرامه په اشاروي يا د لوستلو په شکل نه شو وړاندې کولی.
۸: پـه تمثيلي ټوټـه کې کلـه کلـه ممثـل خپلـه د خپـل ځـان ډايرکټري کوي،ځکه چې زياتره وخت تمثيلي ټوټه په ژوندۍ بڼه وړاندې کېږي او ډايرکټر نه شي کولی چې په ژوندۍ صحنه کې يو ممثل ته هدايت يا لارښـــوونه وکړي،خو په ډرامه کې ممثل خپله د ځان ډايرکټري يا لارښوونه نه شي کولی.
۹: تمثيلي ټوټه لږ وخت نيســـي،نو ځکه يې مينه وال زيات وي،خو ډرامه حد اقل له يو ســـاعت څخه زيات وي،نو ځکه ځيني مينه وال ستړي کوي او نه يې خوښوي.
۱۰: په ډرامه کې کيداشـــي ډېرې ســـندرې ورځای کړل شـــي،خو په تمثيلي ټوټه کې ډېرو سندرو ته اړتيا نه ليدل کېږي.
دې ته ورته نورډېر واړه توپيرونه هم کېدای شـــی ولري،خو مونږ د موضوع په همدې توپيرونو بسنه کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم څپرکی

پایله

(پښتو معاصر ادب ته د تمثیلي ټوټې راتګ او پرمختګ) تر سرلیک لاندې علمي،څېړنیز اثر،چې د پوهنملی علمي رتبې د ترفیع لپاره لیکل شوی،چې په پنځو لویوبرخو کې بشپړ شو.د څېړنې د ارزښت،موخې، د څېړنې د مېتود او د موضوع مخینه (شالید) وروسته په لومړی برخه کې د معاصـــرې دورې ته لنډه،خو هر اړخیزه بحث او څېړنه پرې شـوې.د معاصـرې دورې درې پړاونه،روښـانتیا پړاو،ویښـتیا پړاو او اوښـــتون پړاو باندې هر اړخیز بحث شـــوی،چې په دې پړاونو کې د ځینو ډرامه لیکوونکو نومونه هم ذکر شوي دي.

د موضـع دویمه برخه کې په تمثیلي ټوټه بحث شـوی،چې په دې برخه کې د تمثیلي ټوټې تاریخچې باندې مفصـــل بحث شـــوی، په پښتو ادب کې د تمثیلي ټوټې بهیر،د تمثیلي ټوټې پېژندنه،د تمثیلي ټوټې چوکاټ او جوړښـــت او همدارنګه توکي او د لیکنې لار،د تمثیلي ټوټې ژبه او په تمثیلي ټوټه کې د کرکټرونو کارونه باندې هر اړخیز بحث او څېړنه شوې.

د موضـــوع دریمه برخه مو د تمثیلي ټوټې دولونو ته ځانګړې کړې ده،چې په دې برخه کې د فورم له مخې د تمثیلي ټوټې ډولونه،چې په هغې کې ســـتېج تمثیلي ټوټه،راډیویي تمثیلي ټوټه،تلویزوني تمثیلي ټوټه،د لوستلو تمثیلي ټوټه او د محتوا له مخې د تمثیلي ټوټې ډولونه،چې تراژیدي،کومیډي،میلو او تراژیدي کومیډي تمثیلي ټوټې تر بحث لاندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

نيول شـــوي دي.همدارنګه اخلاقي،ولســـي،د اتلولۍ،تاريخي،غوڅه لرونکي،مذهبي او اشـــاروي تمثيلي ټوټې هم تر بحث لاندې نيول شوې،چې د ځينو لپاره يې بيلګې هم راوړل شوي دي.

د څېړنې څلورمه برخه چې تر ډېره د موضوع اصـلي برخه هم جوړي په معاصـــر ادب کې تمثيلي ټوټې ته ځانګړې شـــوې، چې پښـــتو معاصـــر ادب ته د تمثيلي ټوټې راتګ او پرمختګ باندې پوره بحث او څېړنه شوې ده.همدارنګه پښتو ادب کې لومړني مشهور تمثيل ليکوونکو پېژندنه او د ځينو يې تمثيلي بيلګې هم راوړل شـــوي دي او دا چې په ټولنه تمثيلي ټوټه څه اغېزې لري په دې برخه کې پرې بحث شوی دی.

د څېړنې پنځمه او ورســـتۍ برخه د تمثيلي ټوټې او ډرامې پرتليز جاج ته ځانګړې شـــوې ده.په دغه برخه کې په ډرامه لنډه بحث شـــوی،په ډرامه کې د تمثيلي ټوټې څرکونه او د تمثيلي ټوټې او ډرامې پرتلنه شـوې ده او دغســـې دغه څېړنه په پايله،مناقشـــې،وړانديزونو او سرچينو بشودلو سره ياده څېړنه پای ته رسېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مناقشه

په دې برخه کې هڅه کوو،ټولو هغو انګېرنو او احتمالي پښتنو ته لنډ،خو کره ځوابونه ومومو،چې لوستونکو ته پیدا کېږي.ښايي ځینو دوستانو ته پوښتنه پیدا شي،چې په پښتو ادب کې ډېر نور موضوعات شته،چې باید پرې کار وشي،نو څه اړتیا وه،چې دا موضوع مو غوره کړه. د دې پوښتنې په ځواب کې به زه داسې ووایم چې بېشکه په پښتو ادب کې ډېر نور مسایل هم شته،چې کار پرې وشي،خو پښتو معاصر ادب ته د تمثیلي ټوټې راتګ او پرمختګ دا داسې یوه موضوع ده چې څېړنه او سپړنه یې ډېره اړینه وه او دا ځکه چې هنري نثر ډېر ژر په ټولنه اغېزه کولی شي او په ټولنه کې د سمون یوه ډېره ښه او هر اړخیزه لاره ده،نو ما لازمه وګڼله چې په دې برخه کې کار وکړم او د خلکو او لوستونکو ستونزو ته تر یوه حده حل پیدا کړم.

د دې څېړنې متوقع نتایج دا دي، چې وبه توانېږو د تمثیلي ټوټې په ارزښت او اهمیت پوه شو،تمثیلي ټوټو ته چې پښتو ادب کې چا کار کړی،د هغوی سره به اشنا شو.یوه تمثیلي ټوټه څنګه باید ولیکل شي،کرکټرونه او مکالمې یې څنګه ځای پر ځای شي.د تمثیلي ټوټو په تاریخي بهیر به هم لوستوکي پوه شي. له بله پلوه به د تمثیلي ټوټې یا نندارلیک په غني کولو کې هم مرسته وکړي او په دې اړه به ډېرنوي مسایل او معلومات وسپړي.دا ښکاره خبره ده،چې په تمثیلي ټوټو یا نندارلیکونو خورې ورې لیکنې او یادونې شوې دي او په راتلونکي کې به پرې هم کېږي.

،خو دا چې زما موضوع د نورو د شوو کارونو سره څومره توپیر لري او څومره ګټور دی غواړم خپل شوی کار د نورو لیکنو سره په لنډه توګه پرتله کړم.د تمثیلي ټوټې په اړه په ځینو کتابونو کې یادونه شوې او هلته یوازې د تمثیلي ټوټې،پېژندنه،د تمثیلي ټوټې شالید او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځینو برخو بحث او سپړنه شوې،د بېلګې په توګه د نثري ادب ډولونو نومې اثر کې،د تمثیلي ټوټې په اړه لنډ معلومات ورکړل شوي دي،خو د تمثیلي ټوټې په ارزښت،ډولونو،بیلګو... او نورو برخو په بشپړ ډول بحث نه دی شوی. عبدالقدیم پتیال،چې د تیاتر تاریچې تر عنوان یې یوه مقاله لیکلې ده،یوازې د تیاتر په تاریخي بهیر او په عمومي توګه یې د تمثیلي ټوټو او ډرامو لنډ بحث کړی،په یاده مقاله کې په بشپړ ډول د تمثیلي ټوټې او په ځانګړي ډول په معاصر پښتو ادب کې د تمثیلي ټوټې راتګ او پرمختګ په اړه په کې څه نه لیدل کېږي.

دې ته ورته نورو ډېرو مقالو او ځینو لیکنو کې یوازې د تمثیلي ټوټې په تاریخي بهیر لنډ بحث شوی،چې په ډرامه کې یې ور ګډ کړی دی او تمثیلي ټوټه یې له ډرامې څخه نه دی جلا کړی.دلته به د موضوع د لا ښه وضاحت لپاره د ځینو هغو اثارو یا کتابونو نومونه راوړو،چې په یاده موضوع په کې لږ ډېره اشاره شوې ده.د نثري ادب ډولونه نومې اثر لیکوال په خپل اثر کې د تمثیلي ټوټې لپاره د ننداریک نوم کارولی او په دې برخه کې تر یوه حده په تمثیلي ټوټه یا ننداریک بحث کړی،خو په بشپړ ډول یې سپړنه او څېړنه نه ده شوې.د نثري ادب ډولونه چې په کال ۱۳۹۴ لمریز کال د علومو اکاډمۍ لخوا چاپ او خپور شوی،د تمثیل د پېژندنې په اړه په کې هم بحث شوی دی.

همدارنګه محمد اعظم اعظم په خپل کتاب (پښتو ادب کې کردارنګاري) نومې اثر چې په کال ۱۹۹۳ م کې د پېښور پوهنتون ،پښتو اکیډیمی لخوا چاپ او خپور شوی،تمثیلي ټوټه یې په ډرامه ورګډه کړې ،خو ځینې برخې یې داسې دي،چې په تمثیل یا کرکټر یا کردار یې هم بخث لرلی دی.شهسوار سنګروال نیازی،چې په کال ۱۳۷۰ لمریز کې یې د ډرامې تاریخ او فن نومې کتاب د یونیورسټی بک ایجنسی لخوا چاپ او خپور شوی،د ډرامې په اړه په بشپړ ډول بحث او څېړنه کړې،خو تر کومه چې په معاصره دوره کې پښتو ادب ته د تمثیلي ټوټې راتګ او پرمختګ دی،نو په دې اړه کوم ځانګړی بحث نلري.عبدالرحیم ځدراڼ په خپل اثر ادبي ژانرونه نومې اثر،چې په کال ۱۳۸۵ لمریز کې د الازهر خپرندویې ټولنې لخوا چاپ او خپور

(c) ketabton.com: The Digital Library

شـوی په ۲۳ مخ کې يوازې د يادې موضـوع د پېژندنې په اړه لنډ بحث شوی،خو په بشپړ ډول په کې څه نه ليدل کېږي.

دې ته ورته په نورو ډېرو کتابونو،مجلو او ليکنو کې د تمثيلي ټوټې په اړه لنډ بحثونه شوي ،خو ترکومه چې پښتو معاصر ادب ته د تمثيلي ټوټې راتـګ او پرمختـګ دی،په دې اړه پـه کې کوم ځانګړی بحث او څېړنه نشته او نه ترسترګو کېږي،نو ويلی شم،چې زما ليکنه د نورو د ليکنو سـره پوره او جوت توپير لري او په ځانګړې موضــوع بحث او څېړنه شوې ده.

دا څېړنه به د محصـــلينو او د ادب مينه والو ته نوې مســـايل او نوي معلومات مخ ته کېږدي ،همدا لاملونه وو چې زه يې دې ته وهڅولم څو وکولی شـــم د(پښـــتو معاصـــر ادب ته د تمثيلي ټوټې راتګ او پرمختګ) تر عنوان لاندې موضـوع په بشـپړ او هر اړخيز ډول وپلټم او څېړنه پرې وکړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندیزونه

دا،چې تمثیلي ټوټه د ټولنې یوه اړتیا ده او هره ټولنه ورته د سمون او اصلاح له مخې جدي اړتیا لري او همدا تمثیلي ټوټه ده،چې د ټولنې په سمون کې مهم رول لوبوي،همدې اړتیاو ته په کتنې سره زه د دې برخې د وړاندیزونو په توګه په شـــماره وار ډول خپل وړاندیزونه وړاندې کوم.

۱: د تمثیلي ټوټې د ودې لپاره دې ټول هغه مواد چې د مقالو یا اثارو په ډول خواره واره دي،راټول او چاپ شي.

۲: د تیاتر په برخه کې دې،خلکو ته سـمینارونه جوړ او د تمثیلي ټوټې د اهمیت په اړه دې اګاهي ورکړل شي.

۳: د اطلاعاتو او فرهنګ وزارت په چوکاټ کې ،چې د پښـتو تیاتر په نوم کومه اداره جوړه شـــوې وه،هغه بېرته په منظمه توګه فعاله او د پښتو تمثیل د ودې لپاره دې ځانګړې برنامې جوړې شي.

۴: د افغانستان راډیو تلویزون کې دې پښـتو تمثیلي ټوټو لپاره ځانګړې برنامې جوړې او خلکو دې وړاندې شي.

۵: په افغانستان کې نورې تصویري یا غږیزې رسنۍ ،چې تمثلي ټوټې خپروي باید کوښـښ وشـي،چې د پښـتو کلتور او محدودیتونه په پام کې ونیسي ،داسې نه شي چې د کوم قوم یا ژبې توهین په کې وشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرچينې

۱: اعظم،محمد اعظم.(۱۹۹۳م).پښتو ادب کې کردار نګاري،پېښور پوهنتون،پښتو اکيډيمي. مخ:۴۰۱ .

۲: انځور،زرين.(۱۳۷۱ل).په افغانستان کې د پښتو د هنر او داستاني نثر رامنځ ته کېدل او پرمختګ،مقاله.

۳: انشاء،ميا سهيل.(۱۳۷۹ ل). دشلمې پيړۍ ادبي ستې،سباون مجله،پنځمه ګڼه،مخ ۲۳.

۴: انعکاس راډيو تلويزون.(۱۳۹۹ل).د ميلمنو خپرونه،ننګرهار.

۵: باجوړی،بريالی.(۱۳۹۷ل). د پښتو ادبياتو معاصر تاريخ د ويښتيا پړاو،کابل:جهان دانش خپرندويه ټولنه. :مخ ۱۸.

۶: بختاني خدمتګار،عبدالله.(۱۳۶۵). په ننګرهار کې د تمثيلي هنر بېلګې(مقاله)،فرهنګ مردم مجله، دويمه ګڼه،د کتلور دولتي کميټه،د فرهنګ مردم آمريت. مخ: ۷۷ .

۷: بېنوا،عبدالروف.(۱۳۹۳ل) . اوسني ليکوال بشپړ متن، دويم چاپ ،صداقت خپرندويه ټولنه،کندهار: مخ:۹۹ .

۸: بېنوا،عبدالروف.(۱۳۸۸ل) .اوسني ليکوال ،کندهار: علامه رشاد خپرندويه ټولنه،صحاف نشراتي مؤسسه.مخ:۹۵۴

۹: پټيال،عبدالقديم.(۱۳۸۳لمريز) ،(ژباړن)،د تياتر تاريخچه،(مقاله)،هوډ مجله،دوه مياشتنۍ خپرونه،لسمه ګڼه، کندهار: د لوی احمد شاه بابا علمي او کلتوري مرکز.مخ ۴۷.

۱۰: پښتو – پښتو سيند.(۱۳۸۹لمريز) د افغانستان د علومو اکاډمي،د ژبو او ادبياتو انستيټوټ:کابل،اريانا خپرندويه ټولنه. مخ: ۲۹۸.

۱۱: پښتو –پښتو تشريحي قاموس.(۱۳۸۳ ل).لومړی ټوک،دويم چاپ،د افغانستان د علومو اکاډمی د ژبو او ادبياتو مرکز.مخ:۷۷۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲: ځدران ،عبدالرحيم.(۱۳۸۵ ل).ژباړه،ادبي ژانرونه،الازهر خپرندويه ټولنه،پېښور ،مخ: ۲۳.
۱۳: حسن،عيمد.(۱۳۸۲ل). فرهنګ عميد فارسی،دويم ټوک،پنځم چاپ،مؤسسه انتشارات امير کبير،تهران:مخ۹۰۳.
۱۴: رحيمي،تاج محمد.(۱۳۹٦ ل). په پښتو معاصره دوره کې د ملي ژبو يو بل ته د منظومو ژباړو ژبنۍ څېړنه،د ماسترۍ تيزس. :مخ ۱۳- ١٤
۱۵: رحيمي،تاج محمد.(۱۳۸۷ل) . يتيم ماشوم،تمثيلي ټوټه،ننګرهار عالي ليسه،ننګرهار.
۱۶: رحيمي،تاج محمد.(۱۳۹۲ لمريز). ناپوهه ډاکټر،مرام راډيو سټيشن سټوډيو،جلال اباد ښار.
۱۷: رحيمي،تاج محمد.(۱۳۸۹ل). د رواج په لمن کې تمثيلي ټوټه،ننګرهار ولايت د غونډو تالار.
۱۸: رشيدي،جمشيدخان.(۱۳۹۱ل). ادب تيوري،لومړی چاپ،کابل: انتشارات نامي خپرندويه ټولنه،کابل.مخ: ۱۴۹.
۱۹: رضا،افضل.(۱۹۵۵م)،ډرامه،دريم چاپ،يونيورسټي بک ايجنسي،پېښور.مخ:۱۲۶ .
۲۰: رفيع،حبيب الله.(۱۳۶۰لمريز). زرينې ځانګې،د افغانستان د علومو اکاډمۍ،د ژبو او ادبياتو مرکز،زيري جريده.مخ:۹۷.
۲۱: رفيع،حبيب الله.(۱۳۷۱ ل).زرينې ځانګې،د افغانستان د علومو اکاډمۍ د ژبو او ادبياتو مرکز،د زيري جريده،مخ:۹۹ .
۲۲: رفيق،محمد رفيق.(۱۳۹۵ ل). د ادبپوهنې بنسټونه،جلالکوټ: ختيځ خپرندويه ټولنه. مخ: ۹۷.
۲۳: روهي،محمد صديق.(۱۳۸٤ ل).د پښتو ادبياتو تاريخ،پېښور: دانش خپرندويه ټولنه.: مخ ٤۵.
۲۴: زړن،جانس خان.(۱۳۹۳ ل). نړۍ وال ادبيات د لرغوني يونان ادبي تاريخ ته يوه کتنه،جلال اباد: مومند خپرندويه ټولنه. مخ: ۵۱.
۲۵: زغم،احمد شاه.(۱۳۹۴ ل). معاصره ليکوالي، د افغانستان ملي تحريک،فرهنګي څانګه. مخ: ۴۶۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۶: زیور، زیورالدین.(١٣٩٤ ل).پښتو ادبیاتو اوسنۍ دوره، جلال اباد: مومند خپرندوینه ټولنه.:مخ ٦.
۲۷: سپېدې مجله،پرله پسې ۱۴ ګڼه،د افغانستان کلتوري ټولنه،پېښور ،مخ:۱۸۶.
۲۸: سرور،خان اقا.(۱۳۷۹ ل).تیاتر در افغانستان،پېښور.مخ:۴۲ .
۲۹: سنګروال،شهسوار.(۱۳۹۰ل). داستاني او هنري ادبیات، دویم چاپ ،لندن:افغان ادبي جرګه.مخ:۲۵۴.
۳۰: شهسوار ،سنګر وال.(۱۳۸۱ ل). د ډرامې تاریخ او فن (په نړۍ،لره او بره پښتونخوا کې) ،یونیورسټي بوک ایجنسي پېښور. مخ ۱۸.
۳۱: شاهد،اسمعایل.(۲۰۰۱م). یوه دعا به وکړو،نشترهال تیاتر،مسافر سي ډي هاوس،پېښور.
۳۲: شیر،شیرمحمد.(۱۳۹۹ل). کرونا خپله دې کوه خپله کومه،لمر نړۍ وال تلویزون،د خندا شپه خپرونه،جمعې شپه،ماښام ۷ بجې.
۳۳: شیر،شیرمحمد.(۱۳۹۹ل). کرونا ویروسه مړ شې،لمر نړۍ وال تلویزون،د خندا شپه خپرونه،جمعې شپه،ماښام ۷ بجې.
۳۴: شیرزاد،خان فراز.(۱۳۹۷ل). د عبدالروف قتیل خوږیاني په منثورو اثارو کې د هنر ونډه،د ماسترۍ تیزس.مخ ۱۲۰.
۳۵: ښادمن،حکمت الله.(۲۰۱۷م). د تمثیلي ټوټې نوم یو موټې افغانستان، د ملي سوداګر حکمت الله ښادمن لخوا په کندهار کې د افغانستان دځلور دېرشو ولایاتو د ښاروالانو لپاره جوړه شوې غونډه،کندهار.
۳۶: غضنفر.(۱۳۸۹).داستانونه.دوه میاشتنۍ مجله.دریم کال –دوهمه ګڼه.
۳۷: فرمان، عمرزی.(۲۰۱۰م)،جاله ډوب، مشال پروډکش.
۳۸: لالاخېل،سید ضیاء الرحمن.(۱۳۹۸ل). چمن ګل داستان،شرق راډیو تلویزون،جلال اباد.
۳۹: مجاهد،عالم زیب.(۲۰۰۰م) .ښه واده دې کړی، نشترهال،مهران سي ډي هاوس.
۴۰: معین، محمد.(۱۳۸۲ ل). ،فهرنګ معین فارسی،ځلورم ټوک،شلم چاپ،موسسه انتشارات امیر کبیر تهران .:مخ ۴۸۱.
۴۱: نا اشنا،ننګیار.(۱۳۹۹ل). د دوبۍ لندن د شرکت خبرتیا،تمثیلي ټوټه،ازادۍ راډیو،د ګوړې اچار خپرونه، کابل فوسټ بکس شمیره ۱۴۷۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۲: ننګرهار اخبار.(۱۳۹۷ل). شپږ. دېرشمه ګڼه، د ننګرهار اطلاعاتو او فرهنګ رياست خپروني ارګان، د ننګرهار ازادۍ مطبعه.مخ ۳.
۴۳: ننګيار نا آشنا ، محمد عارف .(۱۳۸۲ل).هو صيب نه صيب،دانش خپرندويه ټولنه، د پښتی وروستی مخ.
۴۴: ننګيار نا آشنا ، محمد عارف ،(۱۳۹۸ل).ولې؟ځکه چې!،د ګوربې اچار خپرونه،ازادۍ راډيو، کابل فوسټ بکس شميره ۱۴۷۱.
۴۵: ننګيار نا آشنا ، محمد عارف.(۱۳۸۵ ل).تخنوم دې،نور نشراتي مرکز،کابل: د پښتۍ وروستۍ مخ.
۴۶: ننګيار نا آشنا ، محمد عارف.(۱۳۹۸لمريز).د ګوربې اچار خپرونه،ازادۍ راډيو ،فوسټ بکس شمېره،کابل: ۱۴۷۱.
۴۷: نيازی ، شهسوار سنګروال .(۱۳۷۰لمريز). ډرامې تاريخ او فن ،پېښور: يونيورسټي بک ايجنسی .مخ: ۶۱ .
۴۸: واجد،عبدالواجد.(۱۳۹۵ ل).دپښتو ادبياتو (لومړنی،دويمه اودريمه دوره)،کابل: ميهن خپرندويه ټولنه.: ۲۷۸ .
۴۹: هاشمي،سيد محی الدين.(۱۳۸۹ ل).د نثري ادب ډولونه،وحدت خپرندويه ټولنه،مخ:۱۹۹.
۵۰: هاشمي،سيد محی الدين.(۱۳۹۳ ل).د ليکوالی فن، پېښور:ميرويس خپرندويه ټولنه.مخ ۹۹.
۵۱: هاشمي،سيد محی الدين.(۱۳۹۴ ل).د نثري ادب ډولونه،د علومو اکاډمي د اطلاعاتو او عامه اړيکو رياست،همايون مطبعه.مخ: ۴۰۸.
۵۲: هاشمي،سيد محی الدين.(۱۳۹۵ل).د ليکوالۍ هنر،پېښور: ميهن خپرندويه ټولنه. مخ: ۲۲۶.
۵۳: هاشمي،سيدفخرالدين .(۲۰۱۷م) ، ته زما د پلار د لاس نخښه يې،تکان خپرونه، شمشاد نړۍ وال راډيو تلويزون.
۵۴: هېوادمل، زلمی.(۱۳۶۵ل). فرهنګ ادبيات پښتو،دوهم ټوک،کابل.مخ ۲۲۵.
۵۵: يوسفزی، اباسين.(۲۰۰۸م).زيتون بانو شخصيت اور فن،اسلام اباد: پوسټ افس فاونډيشن پريس،خپرندويه ټولنه .مخ:۱۱.
۵۶: @abdurahim44.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرچينې| 175

:۵۷TIKTOK STORE /PASHTO FUNY VIDIOS

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library